

Tartalom

Előszó (Zoltán András)	9
Általános ismeretek Fehéroroszországról és a fehérorosz nyelvről	17
Fehérorosz nyelvészeti szakkifejezések	
Fehérorosz–magyar rész	19
Magyar–fehérorosz rész	20
1. találkozás	
Téma: Betűk és hangok. «Мая сям’я»	23
2. találkozás	
Téma: Akanyje (á-zás). «Беларускія назвы месяцаў»	31
3. találkozás	
Téma: Jakanyje (já-zás). A személyes névmások ragozása. «Беларусь»	39
4. találkozás	
Téma: Protetikus magánhangzók. I. típusú névszóragozás. A főnevek esetvégződései. «Зямля пад белымі крыламі»	47
5. találkozás	
Téma: Kieső magánhangzók. Az I. típusú névszóragozás végződése többes számban. «Людзі зямлі беларускай»	53
6. találkozás	
Téma: Hosszú mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Az egyes számú főnevek esetvégződései. «Беларуская хата»	61
7. találkozás	
Téma: Protetikus mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek esetvégződései. «Хлеб і да хлеба»	67
8. találkozás	
Téma: Kemény és lágy mássalhangzók. II. típusú főnévragozás. Az egyes számú hímnemű főnevek esetvégződései. «Куды імчыць «Пагоня»	73

9. találkozás	
Téma: Zöngés és zöngétlen, susogó és sziszegő mássalhangzók. Az egyes számú semlegesnemű főnevek esetvégződése (II. típusú főnévragozás). «Пра што гавораць колеры»	79
10. találkozás	
Téma: A lágyságjel és az aposztróf (hiányjel) használata. II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek változásai. «Як нарадзіўся беларускі сцяг»	85
11. találkozás	
Téma: Az <i>л ~ љ</i> , és a <i>в ~ ѡ</i> hangok váltakozása. Az <i>ѡ ~ у</i> használatának szabályai. A főnévi igenév. Az igeszemlélet (aspektus). «Асветніца Еўфрасіння Полацкая»	91
12. találkozás	
Téma: Az <i>ѡ</i> és <i>ы</i> használata igekötők után. I. típusú igeragozás. «Дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша»	99
13. találkozás	
Téma: Idegen eredetű magánhangzó kapcsolatok. II. típusú igeragozás. Visszaható igék. «Кірыла Тураўскі»	105
14. találkozás	
Téma: A melléknevek használata és helyesírása. Tulajdonságot és viszonyt kifejező melléknevek. «Францішак Скарына. Дзіцячыя і юнацкія гады»	111
15. találkozás	
Téma: A melléknevek fokozása. A birtokos melléknevek használata és ragozása. «Францішак Скарына. Жыццё, поўнае прыгодаў»	117
16. találkozás	
Téma: A melléknévi igenevek képzése és használata. «Мікола Гусоўскі»	123
17. találkozás	
Téma: A határozói igenevek képzése és használata. A felszólító mód. «Канцлер Леў Сапега»	131

18. találkozás	
Téma: Vonzatok a fehérorosz nyelvben. A feltételes mód. «Сімяон Полацкі»	141
19. találkozás	
Téma: A mondat szórendje. Az egyszerű mondat fajtái. «Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі»	149
20. találkozás	
Téma: Az összetett mondatok kifejezőeszközei. «Кастусь Каліноўскі»	159
Mellékletek	171
Nyelvtani táblázatok	173
Olvasógyakorlat	179
Fehérorosz–magyar fordítás	187
Magyar–fehérorosz fordítás	197
Kis fehérorosz–magyar frazeológiai szótár (<i>Szmolinka Eszter</i>)	202
Fehérorosz–magyar szótár	205

Előszó

Az olvasó az első magyarok számára készült fehérorosz nyelvkönyvet tartja a kezében, s ezért talán nem felesleges ejteni néhány szót e nyelv hazai oktatásáról és kutatásáról, valamint a magyar–fehérorosz nyelvi és művelődési kapcsolatok múltjáról.

Fehéroroszország a Fehérorosz Népköztársaság 1918. évi néhány hónapos fennállását leszámítva csak 1990 óta szerepel önálló államként Európa térképén. Korábban – 1919-től kezdve, változó határok között – csupán névleges államisággal rendelkezett a Szovjetunió belül. 1919–1939 között a fehérorosz nyelvterületnek csak mintegy a fele tartozott Szovjet-Fehéroroszországhoz, míg a másik fele akkor Lengyelország része volt. Fehérorosz nép és nyelv természetesen sokkal korábban létezett, mint fehérorosz állam.

A nyelv és a nép elnevezése a magyarban 1572 óta dokumentálhatóan a II. világháború végéig kizárólag *fehérorosz* volt, ami a fehérorosz *беларуски* melléknév és *беларусь* főnév pontos megfelelője, de a korábbi időkben valószínűleg német és/vagy lengyel közvetítéssel került a magyarba.¹ Ez a népnév maga azonban nem a fehéroroszok önelnevezése volt, hanem a „fehér” jelzővel eredetileg a környező népek különböztették meg őket a többi „orosz” (a *Rus'* népnévből származó) önelnevezést használó néptől. 1945 után a térképeken, az iskolai földrajzkönyvekben és a sajtóban általában a népnevet az oroszból átvett *belorusz* alakban kezdték használni. Ebben egyfajta politikai túlbuzgóság nyilvánult meg, nehogy véletlenül a „fehér” jelzőt valaki a felszabadító „vörös” oroszokkal szemben álló, az orosz polgárháborús időkben ismert antikommunista mozgalmak híveivel téveszthesse össze. A magyar nyelvtudomány mértékadó személyiségei azonban ezekben az időkben is végig kitartottak a hagyományos *fehérorosz* elnevezés mellett, amely az 1989. évi politikai fordulat után egyre inkább visszatérőben van a magyar feliratozású térképek lapjaira és a sajtó hasábjaira is. Tankönyvünkben ezt a többek között Kniezsa István, Kiss Lajos, valamint *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* szerkesztői által a korabeli szervilis többségi nyelvhasználattal szemben átmentett hagyományt kívánjuk folytatni, amikor a nyelv és a nép megjelölésére a *fehérorosz* jelzőt használjuk.

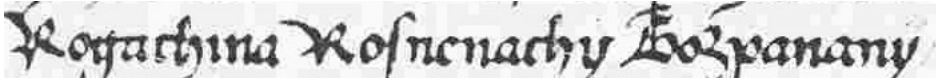
¹ Vö. Mollay Károly, Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig. Budapest, 1982 (= Nyelvészeti Tanulmányok 23). 260. Nem lehetetlen, hogy a szóbeliségben az írott emlékeknel jóval korábban is használták a magyarban a *fehérorosz* megjelölést. A legújabb kutatások alapján ugyanis ez a népnév először Szent Kinga legendájában fordul elő II. András királyunk 1217-ben halicsi királlyá koronázott Kálmán fiának „a fehéroroszok királya” (*rex Ruthenorum Alborum*) címében. Vö. Oleg Łatyszzonek, Alesz Beli: Magyar–fehérorosz kapcsolatok a középkorban és az újkor kezdetén. In: *Annus Albaruthenicus 2006 – Год Беларуски 2006*. Krynki, 2006. 77–91. (<http://kamunikat.net.iig.pl/pdf/annus/annus2006.pdf>); Oleg Łatyszzonek, Alesz Bely, Ungarisch-weißbrussische Beziehungen im Mittelalter und zu Beginn der Neuzeit. In: *Studia Slavica Hung.* 51 (2006): 15–29.

A kijevi központú első keleti szláv államot, a Rus't szétziláló tatárjárás után a fehérorosz nyelvterület egésze és az ukrán nyelvterület nagyobb része fokozatosan a rohamosan terjeszkedő Litván Nagyfejedelemség fennhatósága alá került. A litvánok már a XIII. században Mindovg (Mindaugas, 1230–1263) uralkodása alatt foglaltak el keleti szláv lakosságú területeket, elsőként a szomszédos (proto)fehérorosz lakosságú fejedelemségeket. Olgerd (Algirdas, 1345–1377) csatolta a Litván Nagyfejedelemséghez Volhíniát, Podóliát, a kijevi és a csernyigovi fejedelemségeket, vagyis a mai Ukrajna területének nagyobb részét. Vitovt (Vytautas, Witold, 1392–1430) alatt a szmolenszki fejedelemség is litván fennhatóság alá került. Tehát a Litván Nagyfejedelemség már kialakulása kezdetén soknemzetiségű állam volt, amelyben a keleti szláv lakosság volt túlsúlyban. Az eredeti litván és a keleti szláv terület aránya már 1341-ben 1:2,5 volt, az állam legnagyobb kiterjedése idején, 1430-ban 1:12, a lublini unió (1569) után, amikor az ukrán területek Lengyelországhoz kerültek: 1:7. Az ukrán területek leválása után egyértelműen a fehérorosz lett a Litván Nagyfejedelemség legelterjedtebb nyelve.

A soknyelvű Litván Nagyfejedelemségben a litvánokon és a keleti szlávokon (a mai értelemben vett fehéroroszok, ukránok és nagyoroszok elődein) kívül laktak németek, tatárok, karaimok, zsidók, lengyelek is, a közigazgatás nyelve pedig a XVII. század végéig hivatalosan a rutén (óukrán–ófehérorosz) volt. A rutén már a pogány korban terjedt a litvánok között, nemcsak a fejedelmi családban és az előkelő rétegben, hanem a köznép körében is. A litván nagyfejedelmi kancellária kezdetei Jagelló (1351–1434, litván nagyfejedelem 1377-től, lengyel király Władysław/Ulászló néven 1386-tól) uralkodására nyúlnak vissza, aki lengyel királyként szembesült azzal, hogy Krakkóban már van a királyi kancelláriának rutén részlege, mégpedig a már korábban a lengyel koronához csatolt Halics szükségleteinek kiszolgálására. Ezért a legkorábbi litván nagyfejedelmi oklevelek nyelve halicsi (ukrán) nyelvjárási jegyeket mutat, s csak később tevődik át a kancelláriai nyelv nyelvjárási bázisa a Vilna (a mai Vilnius) környéki fehérorosz nyelvjárásokra. Ugyanakkor a fehérorosz nyelvjárási jegyek sosem jutottak benne egyeduralomra. Ennek a kancelláriai nyelvnek ugyanis a hatalmas birodalom egész lakosságát kellett kiszolgálnia, s legnagyobb kiterjedése idején az ország magába foglalta csaknem az egész későbbi ukrán nyelvterületet is. Idővel a kancelláriai nyelvből kikoptak a kizárólagosan ukrán nyelvjárási sajátosságok, de nem vertek benne gyökeret a kizárólagosan fehérorosz nyelvi jegyek sem, hanem egyfajta ukrán–fehérorosz közös nyelv volt ez, amely befogadta azokat a nyelvi vonásokat, amelyek mindkét nyelvet jellemezték (például az egykori *g* hang *h*-ként való ejtését), de elutasította az olyan csak ukrán jellegzetességet, mint például az egykori *ě* hang *i*-ként való ejtését, vagy a hangsúlytalan *o* hang *a*-ként való ejtését, amely viszont csak fehérorosz sajátosság. Mindezek alapján a Litván Nagyfejedelemség rutén kancelláriai nyelvét nem lehet egyszerűen óukránnak vagy ófehérorosznak nevezni, mivel ez alapján véve közös óukrán–ófehérorosz irodalmi nyelv volt. E kancelláriai nyelv alapján a XVI. században új rutén irodalmi nyelv jött létre (*prosta mova* vagy *rus'ka*

mova), amely az egyházi szlávval is konkurálni kezdett. Ezzel az ukrán és a fehérorosz nyelvterületen megszűnik a korábbi évszázadokat jellemző keleti szláv–egyházi szláv diglosszia. Általában elmondható, hogy a Litván Nagyfejedelemség a nyugati, latinos és a keleti, bizáncias keresztyén kultúra intenzív kölcsönös egymásra hatásának a terepe volt. A breszti egyházi unió (1596) az egyházi szláv nyelv megrendült pozícióinak védelmében jelentős filológiai munkára készítette az ortodoxia híveit, amelynek legnagyobb hatású alkotásai Meletij Smotrickij egyházi szláv nyelvtana (Jevje [ma: Vievis, Litvánia], 1619) és Pamvo Berynda egyházi szláv–rutén szótára (Kijev, 1627, Kutein [ma: Fehéroroszország],² 1653; mindkét mű lapozgatható a <http://litopys.org.ua/index.html> webhelyen).

A régi fehérorosz–magyar művelődési kapcsolatok első emléke Kestutij (Kęstutis) litván nagyfejedelem ófehérorosz nyelvű pogány esküje, amelyet Nagy Lajos magyar király előtt tett 1351-ben és amelyet egy névtelen magyar minorita szerzetes örökített meg a szemtanú hitelességével. Beszámolója a XV. század végi kéziratos Dubnici krónikában maradt fenn, amelyet az Országos Széchényi Könyvtárban őriznek (Cod. Lat. Med. Aevi 165). A többszörös nyelvi közvetítés, majd a feltehetőleg többszöri másolás okozta torzulások ellenére a fennmaradt szöveg – *Rogachina Rosnenachy Gozpanany* (f. 79v) – arról tanúskodik, hogy a litván fejedelem ófehérorosz nyelven mondta el az eskü szövegét annak ellenére, hogy a krónikás azt litván nyelvűnek hitte.² Íme a nevezetes szöveg, amely oly sok szenvedélyes értelmezési vitát váltott ki a nemzetközi szakirodalomban:

A névtelen minorita valószínűleg csak néhány töredékét tudta leírni a számára érthetetlen szövegnek, amelynek jelentését viszont nyilván valamely számára érthető nyelven közölték vele, amit ő latin nyelven rögzített (Kristó Gyula magyar fordításában: „Isten, légy tekintettel ránk és lelkünkre, a szarvasmarhára, az általunk ma elfogadott, teljesített esküre”). Ismereteink szerint ez a legrégebbi fehérorosz szövegtöredék, amely magyarországi forrásban fennmaradt.

Az 1386-tól Lengyelországgal perszonális unióra lépő Litván Nagyfejedelemség a Jagelló-dinasztia idején került szorosabb kapcsolatba a magyarsággal. I. Ulászló (Władysław Warneńczyk, magyar király: 1440–1444), II. Ulászló (Władysław Kazimierzowicz, magyar király: 1490–1516) és fia, II. Lajos (1516–1526) ugyan nem voltak egyben litván nagyfejedelmek, de uralkodásuk idején természetesen igen élénk volt a kapcsolat Magyarország, valamint a dinasztia más

² Az egész epizód magyarul olvasható: Küküllei János: Lajos király krónikája – Névtelen szerző: Geszta Lajos királyról. Fordította, az utószót és a jegyzeteket írta: Kristó Gyula. Budapest, 2000. 58. A „litván” eskü átírása itt azonban nem egészen pontos, ezért érdemes az eredetihez fordulni.

tagjai által kormányzott Lengyelország és Litvánia között. És végül volt egy rövid periódus (1576–1586), amikor a magyar Báthory István volt a lengyel király és a litván nagyfejedelem. Igaz, ekkorra már a török hódítás következtében a magyar királyság három részre szakadt, s Báthory csak a korábbi Magyarország keleti harmadának, Erdélynek és néhány szomszédos területnek (Partium) volt az uralkodója, mégis elmondhatjuk, hogy ebben az időszakban a fehérorosznak és a magyarok egy részének Báthory személyében közös uralkodója volt.

Báthory uralkodása a magyar–fehérorosz kapcsolatok szempontjából azért is jelentős, mert a Rettegett Iván orosz cárral vívott háborúk során (1579–1582), amelyeket személyesen vezetett, maga a király is sok időt töltött a Litván Nagyfejedelemség fehéroroszlakta területein, másrészt udvarában és hadseregében tömegesen fordultak meg magyarok. Báthory az orosz háborúk lezárulása után is szívesen időzött a fehéroroszlakta területeken, elsősorban Grodnóban, ahol új palotát építtetett. (Itt is érte a halál 1586. december 12-én.)

A XVI. századi intenzív magyar–lengyel–fehérorosz érintkezések maradványait hagyta a fehérorosz szókincsben is. Az ófehérorosz nyelv magyar jövevényszavai esetében általában lengyel közvetítést szoktak feltételezni, azonban ez nem mindig bizonyítható. Mint láttuk, különösen Báthory korában a közvetlen magyar–fehérorosz érintkezések feltételei is megvoltak.

A magyar hatás elsősorban a katonai szókincsben jelentős. Már Báthory uralkodása előtt bekerült az ófehéroroszból néhány magyar szó: *зайдукъ* (1568 < lengyel *hajduk* < magyar *hajdú*[k]), *гусаръ* (1565 < lengyel *husarz* < magyar *huszár*), *кордъ* (1434 < lengyel *kord* < magyar *kard*), *кгермекъ* ‘apród’ (1567 < lengyel *giermek* < magyar *gyermek*), *котчий* (*котчий*, *кочий*) ‘kocsi’ (1565 < lengyel *kotczy* < magyar *kocsi*), *шишакъ* ~ *шышакъ* (1565 < lengyel *szyszak* < magyar *sisak*).

Báthory korában bukkannak fel az ófehérorosz nyelvemlékekben az alábbi magyar jövevényszavak:

антелокъ ‘egyfajta hordó’ (1583 < magyar *antalag*; a lengyel *antalek* szó csak a XVIII. századtól adatolható);

бакгазия (1579 < lengyel *bagazyja* 1574 < magyar *bagázia* < törökből);

капти (*капти*) (1578 < magyar *kapca*); a lengyel *kapcie* 1586-tól kezdve dokumentálható;

палашь (1582 < magyar *pallos*), a lengyel *palasz* szó csak a XVII. század óta ismeretes;

чеканъ (1582 < lengyel *czekan* 1595 ~ *czakan* 1564 < magyar *csákány*);

чуга ‘szűk kaftán’ (1582 < lengyel *czucha* ~ *czuha* 1568 < magyar *csuha*).

A fenti szavak közül az *антелокъ* és a *палашь* biztosan közvetlen átvételnek tekinthető a magyarból, mivel a lengyel megfelelőjük lényegesen később jelenik meg a forrásokban, mint az ófehérorosz adat, de legalábbis párhuzamos átvételnek tűnnek a *капти* (*капти*), *бакгазия*, *чеканъ* szavak is.

Nem jövevényszó ugyan, de magyar vonatkozású a *макгерка* (*магерка*) ‘egyfajta sapka’ (1577 < magyar), amely a magyarok önelnevezéséből a lengyelben és/vagy a fehéroroszból keletkezett (vö. lengyel *magierka* 1585);

hasonló a Báthory uralkodása utáni időkből dokumentált, de korábban, feltehetőleg még az ő uralkodása idején keletkezett *бекешка* (1599), amely az 1586 óta adatolható lengyel *bekieszka* ‘egyfajta kabát’ szóval együtt *Bekes* Gáspár (lengyelül Kasper *Bekiesz*, 1520–1579) nevéből származik, aki egykor Báthory riválisa volt az erdélyi fejedelmi trónért vívott küzdelemben, majd Lengyelországban hadvezére lett. A szó jóval később a lengyelből a magyarba is átkerült *bekes*, *bekecs* formában, ahol 1774 óta adatolható.

A XVI. század végén (1598) bukkan fel az ófehérorosz nyelvemlékekben a *шеренгъ* ‘sor’ szó, amely a lengyel nyelvjárási *szereg* közvetítésével származik a magyar *sereg* szóból. Ez az ófehéroroszból a nagyoroszbba is átkerült, ahol katonai terminus lett (*шеренга* ‘vonal’), majd mint ilyen visszakerült a modern fehéroroszba is (*шарэнга*). Emellett a modern fehéroroszban széles körben használják *шэраг* ‘sor’ szót, a nyelvjárásokban is, ahol a *шэраг* mellett a *шэрэнг* is előfordul. A lengyelben a *szereg/szerég* a XVII. század óta adatolható. Ez a szó ma is élő eleme a fehérorosz szókincsnek, míg a többi ma már jobbára elavult és legfeljebb csak historizmusként ismert.

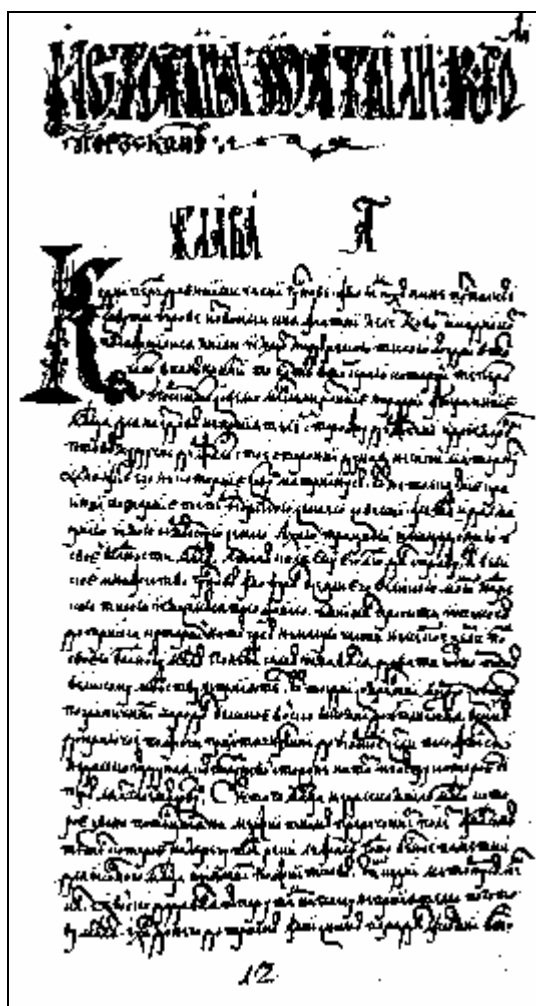
Ugyancsak 1598 óta fordul elő a fehérorosz nyelvemlékekben a *гарць, герць* ‘csata előtti párviadal’ szó, amely a lengyel *harc* közvetítésével származik a magyar *harc* főnévből; ismert az ebből származó *гарцовані* ‘csata előtti párviadalt vív, virtuskodik’ ige is. A XVII. századtól fordul elő a *кунтушъ* szó (1663), amely a lengyel *kontusz* (a nyelvjárásokban *kuntusz* is) közvetítésével származik a magyar *köntös*-ből, valamint a *добошъ* (1679), amely a lengyel *dobosz* közvetítésével a magyar *dobos* átvétele.

Nem tudjuk, hogy mikor került a fehéroroszba néhány réginek látszó, de csak nyelvjárási szinten élő szó. Ilyen a *дэраш* ‘deres (ló)’, amely a lengyel *deresz* közvetítésével származik a magyar *deres*-ből és a *шалаш* (ritkábban *салаш* is) ‘kalyiba, kunyhó’, amely a lengyelben már 1471-től adatolható *salasz* alakban, amelyből a vélt mazurálás elkerülésére *szalasz* és *szalás* alakok is létrejöttek.

A modern fehérorosz nyelvben van még néhány újabb keletű magyar jövevényszó is, amelyek már nem lengyel, hanem minden bizonnyal orosz közvetítéssel jutottak el ide. Ilyenek például a *гуляш* < gulyás, *лэча* < lecsó, *чардэш* < csárdás.³

A XVI. századi magyar–fehérorosz szellemi kapcsolatok legfontosabb emléke a kéziratos ófehérorosz Attila-történet (*Исторыя о Атыли королі угорском*), amely a poznańi Raczyński Könyvtárban 94. számon nyilvántartott, 1580 körül íródott vegyes tartalmú kódex 173–224. lapján maradt fenn.

³ A régi és a modern fehérorosz nyelv magyar elemeiről bővebben lásd többek között: András Zoltán: Об иноязычной лексике в современном белорусском языке. In: *Literatury i języki Słowian wschodnich. Stan obecny i tendencje rozwojowe*. Tom II. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej. Opole, 24–26 września 1996. Redakcja naukowa: Bronisław Kodziś, Stanisław Kochman, Irena Danecka. Opole, 1997. 134–140; Zoltán András: Magyar szavak az ófehéroroszban. In: *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Szerk.: Mártonfi Attila, Papp Kornélia, Slíz Mariann. Budapest, Argumentum, 2006. 495–500.

A fehéroroszi Attila-történet kezdő lapja
(Rps. Racz. 94., p. 173)

Az anonim fehéroroszi Attila-történet lengyelből készült fordítás. Közvetlen forrása egy 1574. évi krakkói nyomtatvány, amelyen a szerző neve nem szerepel, csak a fordítóé, aki nem más, mint a kor ismert lengyel műfordítója, költője és muzsikusa, Cyprian Bazylik. A lengyel szöveg elhallgatott forrása pedig Oláh Miklós (Nicolaus Olahus, 1493–1568) magyar humanista *Athila* című latin nyelvű munkája, amely 1568-ban jelent meg először nyomtatásban. A lengyel fordítás minden bizonnyal összefügg Báthory Istvánnak a lengyel-litván trónra való megválasztásának előkészítésével, a fehéroroszi fordítás pedig az immár megválasztott és Litvánia elveszített területeit sikeresen visszavívó uralkodó származása iránti érdeklődéssel.

A névtelen fehérórosz kézirat fordítás révén irodalmi úton is került át némi magyar nyelvi – főleg tulajdonnévi – anyag az ófehéróroszba. A többszörös átírás (magyar > latin > lengyel > fehérórosz) következtében néha elég erősen torzulnak a magyar nevek, vö. pl. *Csaba* > latin *Chaba* > lengyel **Chaba* > fehérórosz *Хаба*. Oláh *Athilája* történeti anyagát tekintve kompilatív alkotás, a hun történet elemeit többnyire a középkori magyar krónikákból veszi át, így a források heterogén volta és a névírási hagyományok kialakulatlansága miatt már Oláh Miklós latin szövegében is vannak ingadozások egyes nevek írásában (*Chewa* ~ *Kewe*, *Cadica* ~ *Kaydicha*). A hun történet előadása során feltűnnek Attila ősei és utódai, a történet egyéb „magyar” szereplői. Egyes személyneveket Oláh Miklós – a középkori krónikások nyomán – helynevek (többnyire naiv) etimologizálására is felhasznál, így a fordítások révén egyes névelemek (*Keveháza*, *Kelenföld*) magyar köznévi jelentéséről is értesül a lengyel, illetve a fehérórosz olvasó: „*Кэвегаза, то ест дом Кэвы*”; „*Кэленфэульдэ, то ест земля переезду або перепроважэня*”. Hispánia nevének meglehetősen fantasztikus, még Oláh Miklós által is kissé hitetlenkedve elmesélt etimológiája kapcsán fordul elő az *шпан* < *ispán* köznévi.⁴

Az újabb kori magyar–fehérórosz történelmi és kulturális kapcsolatok módszeres feldolgozása még jórészt előttünk álló feladat. A fehérórosz irodalom magyarországi recepciójának feldolgozása megkezdődött.⁵ A történelmi kapcsolatok közül az 1956. évi magyarországi forradalom 50. évfordulójának évében talán helyénvaló megemlíteni, hogy 1956 októberében fellázadtak a nyugat-fehéróroszországi Sztolin körzetében található Plotnyica falu kolhozba kényszerített lakói, mert a magyarországi eseményekről érkező híreket a szovjet zsarnokság elleni általános felkelésre szólító jeladasként értelmezték. Elfoglalták a kolhoz területét, a kolhozelnököt befojtották egy tóba. A katonaság csak öt nap múlva mert beavatkozni, amikor is három parasztot helyben agyonlőttek, a többi tiztől húsz évig terjedő börtönbüntetésre ítélték.⁶

A magyarországi fehérórosz filológia a közelmúltig javarészt a régebbi korok nyelvi és művelődési kapcsolataival foglakozott, noha az 1980–1981. tanévben Mihail Korcsic lektor tartott már fakultatív fehérórosz nyelvórákat is a szegedi

⁴ A kérdés hazai és nemzetközi szakirodalmából vö.: П. Шонкой: Замечания об «Исторыи о Атыли, короли угорском». In: *Dissertationes Slavicae IX–X*. Szeged, 1975. 207–217; Sante Graciotti: L'«Athila» di Miklós Oláh fra la tradizione italiana e le filiazioni slave. In: *Venezia e Ungheria nel Rinascimento*. A cura di Vittore Branca. Firenze, 1973. 275–316; Misley Pál: Oláh Miklós Attila-monográfiájának XVI. századi keleti szláv fordítása. *Filológiai Közöny* 27 (1981): 289–299; Zoltán András: Oláh Miklós *Athila* című munkájának XVI. századi lengyel és fehérórosz fordítása – «Athila» М. Олаха в польском и белорусском переводах XVI века. Az előszót írta: Udvari István. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola [etc.], 2004. (= *Dimensiones Culturales et Urbariales Regni Hungariae* 6).

⁵ Vö. Pálfalvi Lajos: Vannak-e esélyei a fehérórosz irodalomnak Magyarországon? In: *Annus Albaruthenicus 2004 – Год Беларуски 2004*. Редактар: Сакрат Яновіч. Кrynki: Villa Sokrates, 2004. 181–195 (<http://www.kamunikat.net.iig.pl/pdf/annus/annus2004.pdf>).

⁶ Vö. Zachar Szybieka: *Historia Bialorusi 1795–2000*. Lublin, 2002. 396.

egyetemen.⁷ A fehérorosz nyelv rendszeres oktatása a magyar felsőoktatásban azonban 1994 szeptemberében kezdődött, amikor az ELTE Bölcsészettudományi Kara Orosz (1995-től: Keleti Szláv és Balti) Filológiai Tanszékén megkezdte működését az első fehérorosz anyanyelvi lektor Mikalaj Aljahnovics docens, a Breszti Egyetem Fehérorosz Dialektológiai és Nyelvtörténeti Tanszékének vezetője, aki nagy energiával kezdett hozzá a fehérorosz nyelv és kultúra oktatásának, azonnal bekapcsolódott a hazai tudományos életbe, s mint később kiderült, nemcsak tudományos, hanem jelentős költői munkássággal is rendelkezett, így ittléte alatt tanítványai és magyar kollégái segítségével magyar költők verseiből is lefordított fehéroroszlra egy csokorra való. Mindamelltt magyar nyelven az ő lexikoncikkéből lehet mindmáig a legrészletesebben tájékozódni a fehérorosz nyelv jelenéről.⁸ Azóta is munkatársai és tanítványai váltják egymást a budapesti fehérorosz lektori poszton. A fehérorosz lektorok budapesti tanítványai közül többen jelentkeztek már a nyilvánosság előtt is kezdeti tudományos eredményekkel és műfordításokkal.

Már Mikolaj Aljahnovics tervezte egy fehérorosz nyelvkönyv összeállítását, de arra most munkatársa és tanítványa, Larisza Sztankevics koncepciója és szerzői munkája eredményeképpen kerül sor, aki többéves budapesti oktató munkája során alakította ki a tananyagot és tesztelte azt hallgatóin. Munkatársul magyar tanítványát, Katkits Zsuzsa egyetemi hallgatót választotta, aki a magyar nyelvű szövegrészeket készítette el. A tankönyv a felsőoktatás igényeit igyekszik kielégíteni, tehát megkíván némi szlavisztikai előtanulmányokat és a cirill írás ismeretét. Mivel nincs még forgalomban fehérorosz–magyar szótár, közlünk egy viszonylag bő fehérorosz–magyar szójegyzéket is, amely elsősorban a tankönyvben előforduló szókincset tartalmazza. A tankönyvbe – szíves engedélyükkel – beépíthettük Mikalaj Aljahnovics és Kósa Gergely műfordításait, valamint Szmolinka Eszter frazeológiai gyűjtését, amiért ezúttal a szerzők és a magam nevében őszinte köszönetemet fejezem ki. Ugyancsak őszinte köszönet illeti könyvünk lektorát, Kocsis Mihályt értékes tanácsaiért és megjegyzéseiért, Hollós Attilát, aki egyrészt alapos korrektori munkája révén számos hibát segített elkerülni, másrészt ezen túlmenően is sok értékes és megszívlelendő javaslattal segítette a szerkesztő munkáját, valamint Hollós Attilát és Janurik Szabolcsot kreatív és lelkiismeretes tördelői munkájukért.

Budapest, 2006. május

Zoltán András

⁷ A szegedi alborutenisztika kezdeteiről vö.: М. Кочиш: Из истории сегедской белорусистики. In: *Hungaro-Alboruthenica 1996*. Матэрыялы канферэнцыі 19 сакавіка 1996 года – Az 1996. április 19-i konferencia anyaga. Рэдактары: Мікалай Аляхновіч і Андраш Золтан. Szerkesztették: Mikalaj Aljahnovics és Zoltán András. Budapest, 1996. 7–9; М. Кочиш: Белорусское языкознание в Сегеде (до 1996 года). In: *Dissertationes Slavicae XXIV*. Szeged, 1996. 159–163.

⁸ Aljahnovics Mikalaj: Fehérorosz. In: *A világ nyelvei*. Főszerk. Fodor István. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1999. 366–399.

Általános ismeretek Fehéroroszországról és a fehérorosz nyelvről

Fehéroroszország az európai kontinens keleti részén helyezkedik el. Északról és keletről Oroszország határolja, délkeletről Ukrajna, nyugat felől Lengyelország, északnyugat felől Litvánia és Lettország.

Fehéroroszország területe 207,6 ezer km².

Fővárosa: Minszk.

Népessége több mint 10 millió, amelynek csaknem 80%-a fehérorosz.

Az ország 6 tartományra oszlik: Minszk, Vicebszk, Breszt, Hrodna, Homel, Mahiljov központokkal.

Hivatalos nyelve a fehérorosz és az orosz.

A fehérorosz nyelv – a fehéroroszok nemzeti nyelve

A fehérorosz nyelv az oroszsal és az ukránnal együtt a keleti szláv nyelvcsaládba tartozik.

Bonyolult és eseménydús a fehérorosz nyelv története. Kialakulása az oroszhoz és az ukránhoz hasonlóan a XI–XII. században a Kijevi Fejedelemség feudális széttagoltsága közepette vette kezdetét olyan nyelvjárási sajátosságok alapján, amelyek megkülönböztették az egykori keleti szláv törzseket: a dregovicokat, a radimicsokat és a nyugati krivicseket.

A fehérorosz mint önálló nyelv a XIII–XVI. század között alakult ki a Litván Nagyfejedelemség időszakában, a mai fehéroroszok, ukránok és litvánok elődei- nek soknemzetiségű államában. A fehérorosz nyelv elfogadott, hivatalos, állami nyelv volt a Litván Nagyfejedelemségben: fehéroroszul fogalmazták a törvényeket, ezen a nyelven folyt az ügyintézés, az iskolákban a tanítás, fehéroroszul beszélgetett a feudális kishemesség.

A fehérorosz nyelvet nemcsak a fehéroroszok használták, hanem a litvánok és a tatárok is. Arab betűkkel, de fehéroroszul íródtak a kitabok, a tatárok szent könyvei is, hiszen ők már a XIV–XV. században letelepedtek Litvániában és Fehéroroszországban (ettől kezdve a tatárok fokozatosan elfelejtették az anyanyelvüket és a fehéroroszt kezdték használni).

A keleti szlávok első nyomtatott könyve, az 1517-ben Franciszk Szkarina által Prágában kiadott Biblia szintén fehérorosz nyelvi jellegzetességeket mutat.

A fehérorosz nyelv további fejlődésének feltételei megváltoztak a Litván Nagyfejedelemség és a Lengyel Királyság egyesítése (az 1569-es lublini unió) után: a fehérorosz nyelv használatának köre fokozatosan beszűkült. A lengyel szejm 1696-ban kiadott törvénye alapján Fehéroroszország hivatalos nyelve a lengyel lett. Ettől kezdve a fehérorosz nyelv főként csak beszélt formában létezett. Elsősorban az egyszerű nép használta, de a mesék, a legendák, a mondák, a dalok, a szólások és közmondások is mind fehéroroszul születtek.

A XVIII. század végén, a lengyel–litván Reczpospolita harmadik felosztása után Fehéroroszországot teljes egészében az Orosz Birodalomhoz csatolták, hivatalos nyelve pedig az orosz lett.

A lengyelesítést felváltotta az oroszosítás. I. Miklós egy 1842-es rendeletében még a „fehérorosz” szó használatát is betiltotta. 1863-tól, a Kasztusz Kalinouszki vezette szabadságharc után tilos volt fehérorosz nyelven könyvet kiadni. A határokon túl persze kiadtak és terjesztettek az ilyen könyvek továbbra is.

A XIX. században megjelenik az új fehérorosz irodalom, első képviselői Vicent Dunyin-Marcinkevics, Francisak Bagusevics és anonim szerzők voltak.

Az új fehérorosz nyelv hűen tükrözte az első fehérorosz írók szülőhelyeinek nyelvjárási sajátosságait. Latin (lengyel) ábécét és kirillicát (orosz ábécét) is használtak.

A saját fehérorosz nyelven való nyomtatás csak az 1905-ös forradalom után lett legális. Akkor kezdtek el rendszeresen megjelenni többek közt az olyan kiadványok, mint a *Наша доля* vagy a *Наша нива*. A legjobb költők és írók, mint például Janka Kupala, Jakub Kolasz, Makszim Bagdanovics, Cjotka, Jadvigin S. (Anton Ljavicki) csoportosultak az újságok körül. Ekkoriban alakultak ki a fehérorosz nyelv helyesírási és nyelvtani normái is.

1918. március 25-én kikiáltották a Fehérorosz Népköztársaságot. Még ebben az évben megjelent az első rendszerezett nyelvtankönyv is, a Branyiszlav Taraskevics által készített *Белорусская грамматика для школ*.

1919. január 1-jén megalakult a Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság. Már a szovjet fennhatóság első éveiben megindult a fehéroroszosítás, a kezdetben viszonylag liberális politikai rezsim engedélyezte a nemzeti infrastruktúra (az oktatási rendszer, a tömegtájékoztatás eszközeinek, a kulturális és tudományos intézmények) kialakítását. Alkotmányosan is megerősítették a fehérorosz nyelv hivatalos pozícióját.

Az 1920-as évek végére a Szovjetunióban megerősödött a totalitárius hatalom. Megindultak a tömeges megtorló intézkedések az értelmiség ellen Fehéroroszországban is.

1930-ra majdnem teljesen megsemmisítették a fehérorosz értelmiséget, de a fehérorosz nyelv is eltorzult.

1930 és 1980 között az orosz nyelv kiszorította a köznapi használatból a fehéroroszt. Az újjászületés az 1980-as évekig váratott magára. A nemzeti-demokratikus mozgalom fejlődésének köszönhetően megerősödött a fehérorosz nyelv fölénye és 1990-ben bejelentették a független köztársaságot. 1991-ben az ország új neve Fehérorosz Köztársaság lett.

1995-ben a köztársaság elnökének kezdeményezésére megrendezett szavazás eredményeként az orosz és a fehérorosz nyelv egyenlő státuszt kapott.

A fehérorosz nyelvről és kultúráról bőséges tájékoztatást találhatunk az Interneten is. A témára vonatkozó Internet-hivatkozások gyűjteménye megtalálható az Alborutenisták Nemzetközi Egyesülete (Міжнародная Асацыяцыя Беларускага, rövidítve: МАБ) honlapján (<http://mab.org.by/spasylki.php>).

Fehérorosz nyelvészeti szakkifejezések

Fehérorosz–magyar rész

абагульнена-асабовы сказ – általános alanyú mondat	займённік – névmás
абвэсны лад – kijelentő mód	закончанае трыванне – befejezett igeszemlélet (aspektus)
адзіночны лік – egyes szám	залёжны стан – szenvedő igealak
аднаастаўны сказ – egytagú mondat	злучнік – kötőszó
азначэнне – jelző	інфінітыў – főnévi igenév (infinitívusz)
акалічнасць – határozó	кóрань – (abszolút) tő, (szó)gyök
апавядальны сказ – egyszerű mondat	канчатак – végződés
асно́ва – tő	клічны сказ – felkiáltó mondat
асо́ба – személy	літара – betű
безасабовы сказ – személytelen mondat	лічо́бнік – számnév
бўдучы час – jövő idő	марфе́ма – morféma
бяззлучнікавы сказ – kötőszó nélküli mondat	ме́сны склон – elöljárós eset
вінава́льны склон – tárgyeset	мно́жны лік – többes szám
выка́знік – állítmány	мужчы́нскі род – hímnem
выклі́чнік – indulatszó	назо́ўнік – főnév
гало́сны гук – magánhangzó	назо́ўны склон – alanyeset
гук – hang	назы́ўні́ сказ – nominális mondat
гукапераймальныя сло́вы – hangutánzó szók	на́ціск – hangsúly
дава́льны склон – részes eset	незакончанае трыванне – folya- matos igeszemlélet (aspektus)
дапаўне́нне – bővítmény	незале́жны стан – cselekvő igealak
двухастаўны сказ – kéttagú mondat	ніякі род – semleges nem
дзе́йнік – alany	няпо́ўна-асабовы сказ – határozatlan alanyú mondat
дзеепрыме́тнік – melléknévi igenév	пабуджа́льны сказ – felszólító mondat
дзеепрысло́ўе – határozói igenév	про́сты сказ – egyszerű mondat
дзеясло́ў – ige	про́шлы час – múlt idő
жано́чы род – nőnem	прыме́тнік – melléknév
зы́чны гук – mássalhangzó	прыназо́ўнік – elöljárószó
зага́дны лад – felszólító mód	прысло́ўе – határozószó
	прыстаўка – igekötő
	пытальны сказ – kérdő mondat

пэўна-асабовы сказ – határozott alanyú mondat	спражэ́нне – ragozás (ige)
ро́дны склон – birtokos eset	су́фікс – képző
сказ – mondat	тво́рны склон – eszközeset
складаназале́жны сказ – alárendelő mondat	умоўны лад – feltételes mód
складаназлу́чаны сказ – mellérendelő mondat	цяпе́рашні час – jelen idő
склада́ны сказ – összetett mondat	ча́ргаванне – vált(ak)ozás
склане́нне – ragozás (névszó)	ча́с – idő
сло́ва – szó	ча́сціна мо́вы – szófaj
словазлучэ́нне – szóösszetétel	ча́сціца – módosítószó
	чле́ны ска́за – mondatrészek

Magyar–fehérorosz rész

alany – дзе́йнік	folyamatos ige szemlélet (aspektus) – незако́нчанае трыва́нне
alanyeset – назоўны склон	фо́нэв – назоўнік
alárendelő mondat – складаназале́жны сказ	фо́нэві ігенэв (infinitívus) – інфінітыў
állítmány – выка́знік	hang – гук
általános alanyú mondat – абагу́льнена-асабовы сказ	hangsúly – на́ціск
befejezett ige szemlélet (aspektus) – зако́нчанае трыва́нне	hangutánzó szók – гукапераймальныя сло́вы
betű – лі́тара	határozatlan alanyú mondat – няпэўна-асабовы сказ
birtokos eset – ро́дны склон	határozó – акалічнасць
bővítmény – дапаўне́нне	határozói igenév – дзеепрысло́ўе
cselekvő igealak – незале́жны стан	határozószó – прысло́ўе
egyes szám – адзіно́чны лік	határozott alanyú mondat – пэўна-асабовы сказ
egyszerű mondat – про́сты сказ	hímnem – мужчы́нскі род
egytagú mondat – адна́састаўны сказ	idő – ча́с
előjárós eset – ме́сны склон	ige – дзеяслоў
előjárós szó – прыназоўнік	igekötő – прыстаўка
eszközeset – тво́рны склон	indulatszó – выклі́чнік
felszólító mód – зага́дны лад	jelen idő – цяпе́рашні час
felkiáltó mondat – клі́чны сказ	jelző – азнача́нне
felszólító mondat – пабуджа́льны сказ	jövő idő – будучы час
feltételes mód – умоўны лад	képző – су́фікс

kérdő mondat – пытальны сказ
kéttagú mondat – двухсастаўны
сказ
kijelentő mód – абвэсны лад
kijelentő mondat – апавядальны
сказ
kötőszó – злучнік
kötőszó nélküli mondat –
бяззлучнікавы сказ
magánhangzó – галосны гук
mássalhangzó – зычны гук
melléknév – прымётнік
melléknévi igenév – дзеепрымётнік
mellérendelő mondat –
складаназлучаны сказ
módosítószó – часціца
mondat – сказ
mondatrészek – члены сказа
morféma – марфэма
múlt idő – прашлы час
névmás – займённік
nominális mondat – назыўны сказ

nőnem – жаночы род
összetett mondat – складаны сказ
ragozás (névszó) – скланённе
ragozás (ige) – спражённе
részes eset – давальны склон
semlegesnem – ніякі род
számnév – лічобнік
személy – асоба
személytelen mondat – безасабовы
сказ
szenvendő igealak – залёжны стан
szó – слова
szófaj – часціна мовы
szógyök – корань
szóösszetétel – словазлучэнне
tárgyeset – вінавальны склон
tő – асновы; (abszolút) tő – корань
többes szám – множны лік
változás – чаргаванне
végződés – канчатак

1. találkozás

Téma: Betűk és hangok

A fehérórosz ábécé cirill betűs íráson alapszik. Összesen 32 betűből áll: А а (a), Б б (b), В в (v), Г г (g), Д д (d), Е е (je), Ё ё (jo), Ж ж (zs), З з (z), И и (i), Ъ ъ (ji, rövid), К к (k), Л л (l), М м (m), Н н (n), О о (o), П п (p), Р р (r), С с (sz), Т т (t), У у (u), Ў ў (u, rövid), Ф ф (f), Х х (h), Ц ц (c), Ч ч (cs), Ш ш (s), Ы ы (ы), Ь ь (lágyságjel), Э э (e), Ю ю (ju), Я я (ja).

Elválasztójelként szolgál az aposztróf ('), amelynek nincs hangértéke, és vannak kettős betűk: Дж дж (dzs), Дз дз (dz).

Magánhangzók

A fehérórosz nyelvben 6 magánhangzó van: [i], [ы], [u], [e], [o], [a]. Írásban 10 betű felel meg nekik: *i, ы, y, э, o, a, e, ё, ю, я.*

[a] Az [a] hangot írásban kemény és megkeményedett mássalhangzók után *a* betűvel jelöljük:

тáта – apa,
брат – (fiú)testvér

lágy mássalhangzók után pedig *я* betűvel:

сястрá – (lány)testvér,
сябар – barát.

[o] Az [o] hangot kemény és megkeményedett mássalhangzók után az *o* betű jelzi:

хлóпец – fiú,
жóнка – feleség,

lágy mássalhangzók után pedig – *ё* (a fehérórosz nyelv diakritikus jeleket használ):

цётка – nagynéni,
свёкар – após.

Néhány kivételtől eltekintve mindig az *o*-t és *ё*-t tartalmazó szótagra esik a hangsúly.

[э] A kemény és a megkeményedett mássalhangzók után az [e] hangot э betű jelzi:

чэx – cseh,
студэнт – tanuló,

lágy mássalhangzók után pedig e betű:

плярмэ́нник – unokaöcs,
дзед – apó.

[ы] Csak kemény és megkeményedett mássalhangzók után állhat ы:

сын – vkinek a fia,
нацыяна́льнасць – származás.

[і] Csak lágy mássalhangzók után állhat і:

дзіця́ – gyerek,
маці́ – anya.

[у] Kemény mássalhangzók után következhet az у:

бабу́ля – nagymama,
дзяду́ля – nagypapa,

lágy mássalhangzók után pedig a ю:

лю́ты – február,
сцю́жа – fagy.

Az e, э, ю, я, і betűk két hangot jelölnek a következő pozíciókban:

- 1) a szó elején: э́ць – [jo]ць; я – [ja];
- 2) magánhangzók után: ма́я ма́ма – ма[já] ма́ма; стры́чны брат – стры[jé]чны брат;
- 3) lágyjel és aposztróf után: сям'я́ – сям[já]; мі́льярд – міл[já]рд;
- 4) ь után, mely nem képez önálló szótagot: здрао́ўе – здраоў[jэ].

Mássalhangzók

[r] A fehérorosz nyelvre jellemző a [r] réshang használata. Kiejtésben ez a hang hosszabb:

горад – város,
Ву́горшчына – Magyarország.

Zárhangként csak néhány idegen szóban jelenik meg: швáзep, звалт, зўзік, гáнак stb. Figyelembe kell venni azt is, hogy ennek a hangnak stilisztikai szerepe van, a szó értelmén nem változtat. Írásban rés- és zárhangként is з betűként jelenik meg.

Megkeményedett [дж], [ж], [р], [ц], [ч], [ш]: Ezeknek a hangoknak nincs lágy párjuk, kiejtésben mindig kemények. A [дж] hangot írásban két betű együttese jelöli – д és ж:

дачка – vkinek a lánya,
прозви́ча – családnév,
му́жчы́на – férfi,
жа́нчы́на – nő,
ву́горац – magyar,
нара́джэ́нне – születés.

[дз’], [ц’]: A fehérorosz nyelvben a [д] és [т] hangnak lágy párja a [дз’] és a [ц’]. Írásban a [дз’] hangot a д és з betű együttesen jelöli:

дзяўчы́на – (felnőtt) lány,
дзя́цька – nagybácsi.

[ў] Ez a hang csak magánhangzó után állhat:

- szó elején, ha az előtte álló szó magánhangzóra végződik,
- szó belsejében, ha mássalhangzó követi és
- szó végén.

вўчы́ца ў школе – iskolában tanulni (de: хадзіць у тэатр – színházba járni),
сяброўка – barát nő, настаўнік – tanító, tanár,
спеў – éneklés, ének.

Fonetikai bemelegítés

Olvassa fel a következő szavakat:

[г]: гадзі́на, гадзі́ннік, га́ндаль, гаспада́р, га́нак, гатава́ць, гона́р, гу́зік, грамада́, грошы́, няге́глы, гвалт, гу́рба, густ, гу́тарка, шваге́рка, го́ты, гонта, га́за, адлі́га, вы́гляд, лагодны́;

[дз’]: дзі́восны, дзі́вак, дзвэ́ры, паводзі́ны, дзве, дзя́куй, дзень, ле́дзьве, дзе́сяць;

[ц’]: цвэ́рды, мясці́на, ашука́ць, крочы́ць, ціка́вы, ця́гнік, це́плы, цьмя́ны, цві́к, дасці́пны;

[дж]: пасяджэ́нне, паходжанне, ураджáй, нараджэ́нне, хаджу́, ваджу́, гляджу́, гараджáнін, джа́ла, адраджэ́нне;

[ч]: ану́ча, далечыня́, распач, рэч, слухáч, сучáснік, таямнічы, чыта́ч, чыгу́нка, час;

[ш]: нэруш, ша́лі, шлюб, шы́ба, шмат, іо́шка, шумны, шпіта́ль, шкло, шы́нка, паша́на;

[шч]: ашча́дны, пяшчота, шчы́льны, прозвішча, гушча́р, ігры́шча, шча́сце, шчо́дра, шчы́ры, рэчы́шча;

[ж]: ве́жа, жыха́р, жарт, э́жа, жме́ня, жу́дасна, жада́ны, живе́ла, уражанне, жы́ццё;

[ц]: цэ́гла, цукэ́рка, цыра́та, ца́цка, цудоўны, дакрана́цца, убра́цца, шпа́цыр, рыхтава́цца, спрача́цца;

[р]: водар, драбі́ны, кра́ма, крыні́ца, крыху́, ра́да, раслі́на, рух, ры́са, рэ́дкі;

[ў]: бавоўна, траўка, пайшоў, маляўнічы, пэўны, гуляў, шоўк, доўгі, воўк, поўны.

Мая сям'я

Мяне́ зваць Га́нна. Маё́ прозві́шча Коваль. Я белару́ска. Я нарадзі́лася на Белару́сі ў гора́дзе Мінску. Я студэ́нтка. Я люблі́ю чыта́ць і малява́ць. У мяне́ шмат сяброў.

Я жы́ву з бацька́мі і сястрой.

Маю́ маці́ зваць Але́на Коваль. Яна́ працу́е доктарам у бальні́цы.

Майго́ бацьку́ зваць Я́нка Коваль. Ён настаўні́к.

Ма́я сястра́ Вольга́ вучы́цца ў школе́.

У мяне́ ёсць бабу́ля і дзяду́ля. Яны́ жы́вучь у вёсцы. Яны́ пенсіяне́ры.

Lexikai magyarázat a szöveghez

мяне зваць – engem ...-nak hívnak

беларус (-ка) – fehérorosz (férfi – nő)

нарадзіцца – születni (a szövegben: múlt idő, egyes szám: ő (hímnem) született –
ён нарадзіўся, ь (nőnem) született – яна нарадзілася)

Беларусь – Fehéroroszország

любіць – szeretni (jelen idő, egyes szám 1. személy: (én) *я люблю*)

чытаць – olvasni

маляваць – rajzolni

шмат – sok

бацькі – szülők

мой (мая) – enyém (hímnem – nőnem)

працаваць – dolgozni (jelen idő, egyes szám 3. személy: (ő) *ён, яна, яно пра-*
цўе)

доктар – orvos

бальніца – kórház

вучыцца – tanulni (jelen idő, egyes szám 3. személy: (ő) *ён, яна, яно вучыцца*)

школа – iskola

жыць – élni (jelen idő, többes szám 3. személy: (ők) *яны жыўць*)

вёска – falu

пенсіянер – nyugdíjas

Nyelvtani kommentár: Személyes névmások

személy	egyes szám	többes szám
1.	я	мы
2.	ты	вы
3.	ён, яна, яно	яны

Kérdések és válaszok

Як? – Hogyan?

Дзе? – Hol?

Хто? – Ki?

*

– Як Вас зваць?

– Мяне зваць Ганна.

– Як Ваша прозвішча?

– Маё прозвішча Коваль.

- Хто Вы па нацыянальнасці?
- Я беларуска.
- Вы вучыцеся ці працуеце?
- Я вучуся. Я студэнтка.

*

- У Вас вялікая сям’я?
- Не. Мая сям’я – гэта я, мама, тата і сястра.
- Як зваць Вáшага бацьку?
- Майго бацьку зваць Янка.
- Хто Ваш бацька?
- Ён настаўнік.
- Як зваць Вáшу маці?
- Маю маці зваць Алéна.
- Дзе працуе Вáша маці?
- Яна працуе ў бальніцы.
- Як зваць Вáшу сястру?
- Маю сястру зваць Вольга.
- Дзе вучыцца Вольга?
- Вольга вучыцца ў школе.

*

- Хто гэтыя мужчына і жанчына?
- Гэта маé бабуля і дзядуля.
- Дзе яны жывуць?
- Яны жывуць у вёсцы.
- Хто Вáшы бабуля і дзядуля?
- Яны пенсіянеры.

1. feladat: Beszéljen magáról és a családjáról!

Nyelvtani kommentár: Múlt idejű igék képzése

nem	egyes szám	többes szám
hímnem	спаў- <i>Ø</i> , рос- <i>Ø</i>	спал- <i>і</i> , расл- <i>і</i>
nőnem	спал- <i>а</i> , расл- <i>а</i>	
semlegesnem	спал- <i>а</i> , расл- <i>о</i>	

2. feladat: Alakítsa át múlt idejűvé az alábbi igéket!

1. Я (спаць, піць, мыць, шыць, ліць, быць, любіць, мець).
2. Яны (нісаць, чытаць, гаварыць, жадаць, ведаць, бацьць).

Szavak és kifejezések

Megszólítások

Спадар – Uram
Спадарыня – Hölgyem
Спадарства, панове – Hölgyeim és uraim

Üdvözlések

Добры дзень (табэ, вам)! – Jó napot kívánok!
Добрай ранняцы! – Jó reggelt!
Добры вечар! – Jó estét!
Прывітанне! – Üdvözlöm! (hivatalos)

Kérések

Калі ласка! – Kérem szépen!
Будзьце ласкавы! – Legyen szíves!
Прашў Вас! – Kérem, hogy...

Köszönet kifejezése

Дзякуй (табэ, вам)! – Köszönöm!
Шчыра дзякую (табэ, вам)! – Hálásan köszönöm!
Вялікі дзякуй! – Nagyon köszönöm!

Elköszönések

Да пабачэння! – Viszontlátásra!
Да сустрэчы! – Viszlát!
Бывай / бывайце! – Isten veled (önnel)!
Усяго добрага! – Minden jót!
Дабранач! – Jó éjszakát!
Хай табе (вам) шчасціць! – Sok szerencsét!

Bocsánatkérés

Прабачце / прабач, калі ласка! – Elnézést kérek!
Даруйце / даруй! – Bocsánat!
Выбачайце / выбачай! – Bocsáss(on) meg!

Találkozáskor

Сардэчна запрашаем! – Isten hozta!

Вітаем вас! – Üdvözöljük / Köszöntjük (Önt / Önöket)!

Як маешся? – Hogy vagy?

Як дуж-здароў? – Hogy vagy?

Што чувáць? – Mi újság?

Ismerkedés

Я хацeў бы пазнаёмицца з Вамi. – Szeretnék megismerkedni Önnel.

Вeльмi прыeмна. – Nagyon örülök.

Будзем знаeмы. – Kifejezés, amit ismerkedéskor válaszként használnak.

Beleegyezés. Megerősítés

Так. Але. Ну. – Igen. Ugye.

Ellenzés. Ellenkezés

Не. – Nem. Ne.

3. feladat: Képzelve el, hogy megismerkedik valakivel. Írja le a párbeszédet!

2. találkozás

Téma: Akanyje (á-zás)

A fehérorosz nyelvben a kemény és a megkeményedett mássalhangzók után következő [o], [ə] kiejtésben és írásban is mindig hangsúlyos:

стол – asztal,
шэщь – hat.

A kemény és megkeményedett mássalhangzókat követő hangsúlytalan [o], [ə] kiejtésben és írásban is *a*-ként jelenik meg:

сталы́ (a *стол* főnév többes száma),
шащи (a *шэщь* számnév birtokos esete).

Ez a folyamat az *akanyje*, vagyis az *á-zás*. Az *akanyje* jelen van minden hangsúly előtti és utáni szótagban a fehérorosz eredetű szavaknál. Ennek megfelelően az [o] hang is *a*-ként jelenik meg a hangsúly előtti és utáni szótagokban a jövevényszavak esetében. Kivételek: Тóкио, трыио, адáжыо, Рыио-дэ-Жанéйра, Ватэрлоо (a jövevényszavakban az [o] a szóvégi nyílt szótagban megmarad). Az [ə] hang a jövevényszavak többségénél hangsúlytalan helyzetben is megmarad a következő esetekben:

1) a szavak elején: эпоха, экзáмен;

2) megkeményedett mássalhangzók, valamint [д] és [т] után: шэрьф, жэ-тон, чэмпиён, джэнтльмён, рэспублика, цэнтрáль, дэмáкрáтья, тэлэфон;

3) az összetett szavak első tagjában, a szó eredetétől függetlenül: шэрáвоки, мэтáзоднá;

4) minden *сэ*нс hangcsoportot tartalmazó szónál: асэнсоуваць, бэссэнсоуна.

Az olyan szavakban, ahol az *p*, *л* utáni *o* vagy *э* hangra esik a hangsúly, akanyje helyett az [o] és az [ə] helyére [ы] kerül: кроу – крыви, глотка – глытáць, хрэсьбины – хрышчэнне.

A jövevényszavak egy részénél kiejtésben és írásban is hangsúlytalan *э* helyett *ы* szerepel: брызэнт, цырымония, трывога, рызинá, кáнцылярыя, рысора, *инжынёр* stb.

1. feladat: Alakítsa át a szavakat, hogy az *o*, *э* helyére *a* kerüljön!

a) Példa: *стол* (főnév egyes számban) – *сталы́* (főnév többes számban)

дом –
двор –
воу́к –

мароз –
год –
бор –

Nyelvtani kommentár: Főnevek képzése többes számban

lágú és г, к, х végű fő	kemény és megkeményedett fő
пал- í	дам- Ы́
ваўк- í	двар- Ы́

b) Példa: *ногі* (főnév többes számban) – *нага́* (főnév egyes számban)

рэкі –
цэны –
стрэхі –
воды –
галовы –
козы –
горы –

Nyelvtani kommentár: Főnevek végződéseik egyes számban

nőnemű főnevek	hímnemű főnevek	semlegesnemű főnevek
зямл- Я́	двор- Ø	пол- е
цан- а́	дзяду́л- я	акн- о
мыш- Ø	ба́цьк- а	вок- а
соль- Ø		галл- ё́
		дзіц- я́

c) Példa: *хочаш* (ige egyes szám 2. személyben – te) – *хачу́* (ige egyes szám 1. személyben – én)

можаш –
гаворыш –
ходзіш –
просіш –
голіш –
бароніш –
заслоніш –

d) Példa: *новы* (melléknév) – *наве́йшы* (a melléknév felsőfokú alakja)

чорны –
рэдка́ –

*чэрствы –
салодкі –
прыгожы –
дробны –
востры –*

2. feladat: Helyettesítse be a hiányzó *э*-t vagy *ы*-t!

Т...лефон, д...таль, пр...зідэнт, д...легат, інж...нёр, ж...тон, м...тазгодна,
...тажэрка, р...форма, др...зіна, р...сора, т...лебачанне, ...каноміка, кр...-
вавы, др...жаць, ...кзамен, ас...нсаваць, канц...лярыя, ...кзотыка, ц...нт-
ральны, р...корд, р...ліквія, ц...мэнт.

Fehérorosz hónapnevek

*студзень – január
люты – február
сакавік – március
красавік – április
травень / май – május
чэрвень – június
ліпень – július
жнівень – augusztus
véрасень – szeptember
кастрычнік – október
лістапад – november
снежань – december*

A fehérorosz hónapnevek rendkívül jellegzetesek. Ismert a beszélő nevek fogalma is. Ez mit jelent? A választ megtalálhatja a következő szövegben.

Беларускія назвы месяцаў

Студзень; параўнайце: *студзіць, прастыць, прастуда, студзень* – назва стравы, *сцюдзёны, сцюжа*; гэтую назву атрымаў самы халодны месяц.

Люты; параўнайце: *люты вораг, люты звер; Пытаецца люты, ці добра абуты*; гэтую назву мае месяц надзвычай халодны, з завірухамі; *люты* – злосны, ліхі.

Сакавік; параўнайце: *сок*; у гэты месяц пачынаецца рух сокаў у дрэве.

Красавік; параўнайце: *Краска мілая мая, гося веснава́я; красавіць, красавіца; краска* – кветка; у гэты месяц з'яўляюцца першыя краскі (кветкі).

Чэрвень; параўнайце: *чэрва (і чарва)* – лічынкі, з якіх выводзяцца пчолы; на Беларусі ў чэрвені раіцца пчолы.

(Ф. Янкоўскі *alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

параўнаць – összehasonlítani

студзіць – lehűlni

прастуда – megfázás

назва – elnevezés

страва – étel

сцюдзёны – fagyos

гэты – ezek

атрымаць – kapni

самы – „leg-” (melléknevek felsőfoka)

халодны – hideg

люты вораг – kegyetlen ellenség

люты звер – kegyetlen fenevad

мець – van vmije, birtokol vmit

надзвычай – rendkívül

завіруха – hóvihar

сок – lé, nedv

пачынацца – kezdődni

рух – mozgás

дрэва – fa

красавіць – pompázni

краска, кветка – virág

з'яўляцца – megjelenni
 лічынка – lárva
 вывадзіцца – kikelni
 пчалá – méh
 раіцца – rajzani

Nyelvtani kommentár: А мець – birtokolni ige ragozásа (jelen idő)

я маю	мы маём
ты маэш	вы маеце
ён, яна, яно мае	яны маюць

3. feladat: Helyettesítse be a *мець* igét a megfelelő formában!

Példa: Я сшытак. – Я *маю* сшытак.

Ён назву. Яны цукэркі. Вы час. Яна працу. Мы заданне. Я ручку. Ты тэлефон. Мы квіткі. Ты аловак. Вы кнігі.

4. feladat: Helyettesítse be a megfelelő személyes névmásokat!

Példa: маю часопіс. – Я маю часопіс.

..... маэш падручнік. мае кветкі. маюць слоўнікі. маём да-
 ручэнне. маеце кватэры. маю паштоўку. маэш камп'ютэр.

A hét napjai

панядзелак – hétfő
 аўторак – kedd
 серада – szerda
 чацвёр – csütörtök
 пятніца – péntek
 субота – szombat
 нядзеля – vasárnap

тыдзень – hét

Számnevek

tőszámnevek		Sorszámnevek
1	адзін (адна́, адно)	пёршы (пёршая, пёршае, пёршыя)
2	два (дзве)	другі (другая, другое, другія)
3	тры	трэці (трэцяя, трэцяе, трэція)
4	чатыры	чацвёрты
5	пяць	пяты
6	шэсць	шосты
7	сем	сёмы
8	восем	восьмы
9	дзевяць	дзевяты
10	дзэсяць	дзесяты
11	адзінаццаць	адзінаццаты
12	дванаццаць	дванаццаты
13	трынаццаць	трынаццаты
14	чатырнаццаць	чатырнаццаты
15	пятнаццаць	пятнаццаты
16	шаснаццаць	шаснаццаты
17	семнаццаць	семнаццаты
18	васемнаццаць	васемнаццаты
19	дзевятнаццаць	дзевятнаццаты
20	дваццаць	дваццаты
30	трыццаць	трыццаты
40	сорак	саракаві
50	пяцьдзсят	пяцідзсяты
60	шэсцьдзсят	шасцідзсяты
70	сэмдзсят	сямідзсяты
80	восемдзсят	васьмідзсяты
90	дзевяноста	дзевяносты
100	сто	соты
200	дзвэсце	двухсоты
300	трыста	трохсоты
400	чатырыста	чатырохсоты
500	пяцьсот	пяцісоты
600	шэсцьсът	шасцісоты
700	семсот	сямісоты
800	васемсот	васьмісоты
900	дзевяцьсот	дзевяцісоты
1 000	ты́сяча	ты́сячны
1 000 000	мі́льён	мі́льённы
1 000 000 000	мі́льярд	Мі́льярдны

Nyelvtani kommentár: A számneveknél 11-től 19-ig a hangsúly a *-на-* szótagra esik.

Kérdések és válaszok

- *Што сёння за дзень?* / Milyen nap van ma?
- *Серада.* / Szerda.
- *Якое сёння чысло?* / Hányadika van ma?
- *Трэцяга кастрычніка.* / Október harmadika.

Megjegyzés: A „Hányadika van ma?” kérdésre válaszolva a sorszámnév birtokos esetben áll, végződése pedig: *-ага, -яга*.

3. találkozás

Téma: Jakanyje (já-zás). A személyes névmások ragozása

A fehérorosz nyelvben a hangsúly előtti szótagban lévő *e* [ɐ], *ě* [o] magánhangzók *я* [a]-vá alakulnak át. Ez a folyamat a *jakanyje*, vagyis a *já-zás* (a *я* betűről kapta nevét):

вэцер – вятры́,
сцэны – сцяна́.

Kivételek (ahol a hangsúly előtti szótag írásban megőrzi az *e*-t):

- 1) számnevek: дзевяты́, дзесяты́, семна́ццаць, васемна́ццаць;
- 2) idegen szavak, például: секунда, кефі́р, аперэ́цыя, ме́даль stb., *de* сяржа́нт, яфрэ́йтар, калянда́р, дзяжу́рны (szótárakban ajánlatos ellenőrizni);
- 3) a *не* tagadószó és a *без* előljárószó estében; valamint hangsúly előtti szótagban az [ɐ] is [a]-ként ejtődik:

не хоча – [н'а] хоча,
без во́лі – [б'аз] во́лі.

Hangsúlytól függetlenül megmarad a szó tövében szereplő *я*:

ця́жка – ця́жкава́та,
сва́ята – свая́ткава́ць.

Fonetikai bemelegítés

Не просіць, без радасці, не хачу́, не буду́, без дапамогі, не прыйдуць, не лю́біць, без мяне́, не трэ́ба, не пайдú, без бацькоў, не вельмі́, без размоў, не можа, не каха́е, не ве́даю.

Nyelvtani kommentár: А *любіць* ige ragozása (jelen idő)

я люблю́	мы лю́бім
ты любі́ш	вы любі́це
ён, яна́, яно́ любі́ць	яны́ любя́ць

Megjegyzés: *Любіць* 'szeret': szülőket, barátokat, filmeket, természetet, könyvet olvasni stb., *кахаць* '(szerelemmel) szeret': férfit, nőt.

1. feladat: Tegye a *любiць* igét a megfelelő alakba!

Рэ́лда: Я бацькоў. – Я *люблю* бацькоў.

Ты хадзіць у госці. Ён збіраць грыбы. Вы
..... радзіму. Яны настаўніцу. Яна чытаць часо-
пісы. Мы займацца спортам. Я гаварыць па-белар-
ўску. Вы вывучаць мовы? Ён класічную му́зыку.
Яна прыгожае адзённе. Яны падарожнічаць.

2. feladat: Keressen olyan szóalakot, amelyben az *e* és *ë* helyére *я* kerül!

a) Рэ́лда: *след* – *сляды*

лес –
мех –
звер –
леишч –
чмель –
снег –
век –

b) Рэ́лда: *вёсны* – *вясна́*

вёслы –
сёстры –
вёрбы –
гнезды –
зёмлі –
сэм'і –
плёчы –

c) Рэ́лда: (*вы*) *берацэ* (az ige többes szám 2. személyű alakja – ti) – (*ты*) *бярэш*
(az ige egyes szám 2. személyű alakja – te)

ведзяцэ –
дзерацэ –
клёняцэ –
лежыцэ –
леціцэ –
мецяцэ –
спеяцэ –

d) Рэ́лда: *свётлы* – *святлёйшы*

вясёлы –
бёлы –

цёмны –
зялёны –
цёплы –
свежы –
лёгкі –

Нyelvtani kommentár: A felsőfokú melléknevek rövid alakját az *-ейш-*, *-эйш-* képző segítségével képezzük: *цёмны – цямнёйшы*, *салодкі – саладзёйшы*, *прыгожы – прыгажэйшы*.

3. feladat: Helyettesítse be a hiányzó *e-t*, *ё-t*, *я-t*!

Бал...рына, б...рэт, дз...вяты, г...н...рал, з...лёны, ц...гнікі, тыс...ча, в...сна́, п...рон, с...зон, в...лікі, м...тро, л...гэнда, с...ляне, г...рой, св...ткава́ць, п...на́л, кал...нда́р, с...мна́ццаць, ц...мнава́ты, Г...рма́нія, з...мя́.

Ellenőrizze a helyesírást szótár alapján!

4. feladat: Helyettesítse be a szükséges *e-t*, *ё-t* vagy *я-t*!

вясна́ – в...сны, в...сновы;
лес – л...сны́, л...саві́к, л...сісты;
цёплы – ц...пло, пац...плéла, ц...плыня́;
звер – зв...ры́, зв...рок, зв...ры́ны;
снег – сн...гі́, сн...жок, сн...гаві́к;
свётлы – св...тло, св...тлёйшы, св...тлёць;
зялёны – з...л...ні́на, заз...л...не́ць.

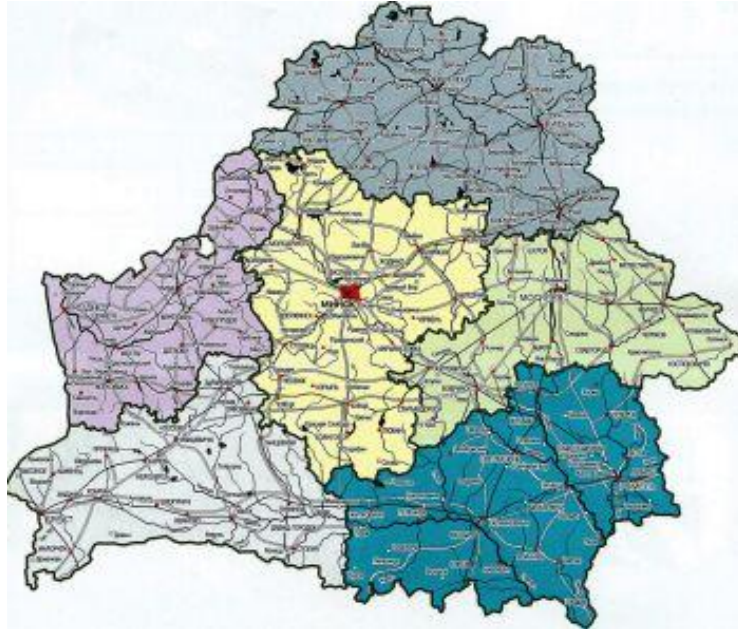
Белару́сь

Белару́сь размéшчана ў лясной зоне. Лясы́ займаюць трэцюю частку тэрыторы́ рэспублікі. Асабліва вялікая плошча занята лэсам на захадзе Гомельскай, Магілёўскай, поўначы Мінскай абласцёй. У лясáх пераважаюць хвойныя пароды – сасна́ і ёлка.

Белару́сь мае густую рачную́ сётку. Самыя вялікія белару́скія рэкі – Пры́пяць, Заходняя Дзвіна́, Нёман, Днепр.

У Белару́сі шмат азёр. Больш за ўсё іх у паўночнай частцы. Шмат і балот, асабліва на поўдні рэспублікі.

(*Fehéroroszország földrajza*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

размешчаны – elterül, elhelyezkedik, van
лясная зона – erdőövezet
займаць – elfoglalni
частка – rész
тэрыторыя – terület
асабліва – főleg
вялікі – nagy
плошча – terület
заняты – foglalt
заход – nyugat
поўнач – észak
вобласць – vidék, terület
пераважаць – túlsúlyban van
хвойныя пароды – tűlevelű fafajták
сасна – erdei fenyő
і – és
ёлка – fenyőfa
густы – sűrű
рачная сетка – folyamhálózat, vízhálózat
самы вялікі – legnagyobb
возера – tó

больи за ўсё – leginkább
ix – ők
паўночны – északi
балота – láp, mocsár
поўдзень – dél

Kérdések és feladatok

1. Magyarázza meg az *o, э, а, е, ё, я* betűk helyesírását a szövegben előforduló esetekben!
2. Milyen fajta fák vannak a fehérorosz erdőkben?
3. Nevezze meg Fehéroroszország legnagyobb folyóit!
4. Beszéljen Magyarország természeti különlegességeiről!

Égtájak

поўдзень (dél) – *поўнач* (észak)
запад (nyugat) – *усход* (kelet)

Idő

– *Скажыце, калі ласка, дакладны час.* / Mondja, kérem, mennyi a pontos idő?

– *Зараз восем гадзін / палова дзевятай / пятнаццаць мінут (хвілін) чацвёртай / без дзесяці сем (гадзін).* / Nyolc óra van most / fél kilenc / negyed öt / 7 óra lesz 10 perc múlva.

– *Колькі зараз часу?* / Mennyi most az idő?

– *Пяць мінут шостаі (гадзіны) / чвэрць сёмай.* / 5 óra múlt 5 perccel / negyed hét.

– *Якая зараз гадзіна?* / Hány óra van?

– *Палова адзінаццатай (гадзіны) / без чвэрці дзве (гадзіны).* / Fél 11 / háromnegyed 2.

– *Калі мы сустрэнемся з вамі? А якой гадзіне?* / Mikor találkozunk? Hánykor?

– *Мы сустрэнемся ў панядзелак а пятай гадзіне / а палове шостаі / каля трох гадзін.* / Hétfőn ötkor találkozunk / fél 6-kor / 3 körül.

*

Калі? – Mikor?

учора (tegnap) – сёння (ma) – заўтра (holnap)

даўно (régen) – нядаўна (nemrég)

рэдка (ritkán) – *ча́ста* (gyakran)
лэта́м / *уле́тку* (nyáron) – *зімо́й* / *узі́мку* (télen)
восенню / *увосень* (ősszel) – *вясно́й* / *увесну* (tavasszal)
днём / *удзень* (nappal) – *ноччу* / *уночы* / *уначы* (éjjel)
лэта́сь (tavaly) – *сэ́лета* (idén)
ра́ніцай / *ра́ніцо́й* / *ра́нкам* / *ура́нку* (reggel) – *вэ́чарам* / *увэ́чары* (este)
апоўдні (dél) – *апоўначы* (éjfél)

5. feladat: Tegye az igéket múlt időbe!

Сёння я (гуляць). Ра́ніцай яна (снёдаць).
 Ноччу ён (спаць). Увэ́чары мы (вячэраць).
 Сэ́лета я (адпачываць). Удзень яны (абéдаць).
 Вэ́чарам я (чытаць).

Nyelvtani kommentár: A személyes névmások ragozása

eset	egyes szám				többes szám		
<i>alanyeset</i> (хто? што?)	я	ты	ён	яна	мы	Вы	яны
<i>birtokos eset</i> (каго? чаго?)	мяне	цябе	яго	яе	нас	Вас	іх
<i>részes eset</i> (каму? чаму?)	мне	табе	ямú	ёй	нам	Вам	ім
<i>tárgyeset</i> (каго? што?)	мяне	цябе	яго	яе	нас	Вас	іх
<i>eszközeset</i> (кім? чым?)	мно́й (мно́ю)	табо́й (табо́ю)	і́м	ё́й	на́мі	Ва́мі	і́мі
<i>előjárós eset</i> (пры кім? у чым?)	мне	табе	і́м	ё́й	нас	Вас	іх

6. feladat: Tegye a zárójelben lévő névmásokat a megfelelő alakba!

ГА́ННА: Прывіта́нне, Але́ся! Як ма́ешся?
 АЛЕ́СЯ: Прывіта́нне, сяброўка! Дзякую (каму? ты), усё добра.
 А ў (каго? ты) як справы?

ГАННА: Дзякуй, вельмі добра. Да (каго? мы) учора госці з вёскі прыехалі.

АЛЁСЯ: Хто?

ГАННА: Стрыёчныя брат і сястра. Зойдзеш да (каго? мы) увечары?

АЛЁСЯ: Так. Вельмі прыёмна будзе пазнаёміцца з (кім? яны).

ГАННА: Будзем (каго? ты) чакáць. Да сустрэчы!

АЛЁСЯ: Вечарам буду ў (каго? вы). Бывай!

7. feladat: Tegye a névmásokat a megfelelő formába!

У (я) ёсць аловак. У (ты) няма сшытка. Я люблю з (ён) хадзіць у тэатр. Ён любіць з (яна) гуляць. Ты да (мы) прыйдзеш з (яны)? Мы пойдзем з (ты) у кіно? Да (я) прыехаў сябар.

*

– *Калі Вы нарадзіліся?* / [Ön] Mikor született?

– *Я нарадзіўся / нарадзілася дваццаць сёмага верасня трыццаці дзевяцьсот восемдзесят другога года.* / [Én] 1982. szeptember 27-én születtem.

– *Колькі Вам гадоў?* / [Ön] Hány éves?

– *Мне дваццаць два гады / трыццаць гадоў.* / [Én] 22 éves / 30 éves vagyok.

Megjegyzés. Адзін год; два, тры, чатыры гады; пяць, шэсць stb. гадоў.

4. találkozás

Téma: Protetikus (előtét-)magánhangzók.

I. típusú névszóragozás. A főnevek esetvégződése

Protetikus vagy előtét-magánhangzó az [i] és az [a].

A protetikus [i] a szó elején jelenik meg mássalhangzótorlódás feloldására, elsősorban [p], [л], [м] előtt. Az [м] előtt mindig, [p], [л] esetében pedig csak akkor, ha a megelőző szó mássalhangzóra végződik: *імгла, выгляд ільва, пёк іржані хлеб*. Hasonlítsa össze: *глядзэць на льва, пяклá ржані хлеб*.

A protetikus [a] olyan szavakban használatos, mint: *аржані, ами́ара* (párhuzamosan a *іржані, іми́ара* szavakkal), *аўторак*.

A protetikus magánhangzók ritkábban bizonyos mássalhangzókapcsolatok előtt is megjelenhetnek: *ігруша, істужка* (párhuzamosan a *груша, стужка* szavakkal).

1. feladat: Helyettesítsen be protetikus magánhangzót, ahol szükséges!

Расціла́ецца ...ржы́шча, пухна́тыя ...мша́рыны, выкры́квае ...лжы́васць, патру́шчаных ...льдзі́нак, сцюдзёная ...льдзі́нка, стужку́цца ...лбом, валасы́ ...рваць на галавэ́, ху́тка ...мча́цца, пра́ва на ...льготы́, завод ...льнаводчы́.

I. típusú névszóragozás A főnevek esetvégződése

Az I. típusú névszóragozás szerint az egyes szám alanyesetben *-a (-я)*-végű nőnemű főnevek ragozódnak:

eset	lágy tő	kemény tő	megkem. tő	г-végű tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	зямл- я́ пэсн- я	сцян- а́ радзім- а	сястр- а́ прац- а	наг- а́ кніг- а	рук- а́ вёск- а	страх- а́ му́х- а
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	зямл- і́ пэсн- і	сцян- ы́ радзім- ы	сястр- ы́ прац- ы	наг- і́ кніг- і	рук- і́ вёск- і	страх- і́ му́х- і
<i>részes</i> (камۇ? чамۇ?)	зямл- і́ пэсн- і	сцян- э́ радзім- е	сястр- ы́ прац- ы	наз- э́ кніз- е	руц- э вёсц- ы	страс- э́ му́с- е

<i>tárgy</i> (каго? што?)	зямл- ію пэсн- ю	сцян- ў радзім- у	сястр- ў прац- у	наг- ў кніг- у	рук- ў вёск- у	страх- ў мўх- у
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	зямл- ёй (-ёю) пэсн- яй (-яю)	сцян- ой (-ою) радзім- ай (-аю)	сястр- ой (-ою) прац- ай (-аю)	наг- ой (-ою) кніг- ай (-аю)	рук- ой (-ою) вёск- ай (-аю)	страх- ой (-ою) мўх- ай (-аю)
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	зямл- і пэсн- і	сцян- э радзім- е	сястр- ы прац- ы	наз- э кніз- е	руц- э вёсц- ы	страс- э мўс- е

Nyelvtani kommentár: Olyan főneveknél, amelyek szótöve *z-re, k-ra, x-ra* végződik, részes és elöljárós esetben hangváltozás következik be: **г – з, к – ц, х – с**.

2. feladat: Tegye a következő főneveket részes és elöljárós esetben!

Прылада, вадá, пáрта, дарога, дугá, квéтка, дачкá, мукá, мўка, вольха, сахá, кватэра, пўшча, яблыня, стáнцыя, пчалá.

3. feladat: Tegye a következő főneveket eszközesetben!

Кáзка, бўдучыня, шчакá, карá, кáра, просьба, шáфа, сцўжа, вўлица, сям'я, глыбiнiя, ракá, увага, краiна, мáтка, бáйка.

4. feladat: Tegye a zárójelben lévő főneveket a megfelelő alakba!

Сустракáцца з (бабўля), любiць (радзiма), цiкáвiцца (кнiга), жыць у (вёска), iсцi на (праца), ганарьiцца (дачка), працаваць на (зямля), гуляць на (вўлица), чытаць (бáйка).

Зямля пад бэлымі крыламі

Над усёй нашай краiнай, настаўiўшы бэлыя ветразi крылаў, планiруюць буслы. Iх тiсячы. Да пэўнай ступэni бўсел – сiмвал Беларусi. Ёсць, вядома, буслы i ў iншых заходнiх краiнах, ёсць янi i на поўднi. Але на ўсход ад Беларусi, калi не лiчыць Сярэдняю Азiю, янi ўжо амаль не водзяцца.

Вось так i планiруюць, планiруюць буслы. А мне пад iхнi палёт асаблiва добра дўмаецца пра Беларусь. Для вас я i хачў расказаць пра яе.

Чамў Беларусь? Ёсць некалькi варыянтаў паходжання гэтай назвы. Прывядў два з iх.

Пэрсшы: бэлыя адзэннi даўнiх вясковых людзёй, бэлыя iхнiя валасьi, бэлы колер скуры.

Другі. А ён аніяк не супярэчыць з першым. Калі на нашы старажытныя славянскія зямлі прыйшлі татара-манголы – здолелі адбіцца ад іх амаль адны толькі мы. Паў Уладзімір, Разань, Кіеў. Да Ноўгарада захопнікі не дайшлі толькі таму, што пачаліся дажджы.

Мы адбіліся. І менавіта таму мы «белая», «чыстая ад нашэсця татараў» Русь.

(У. Караткевіч *alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

увесь – egész
наш – miénk
краіна – táj, vidék
наставіўшы – kibontva
бэлы – fehér
вётразь – vitorla
крыло – szárny
планіраваць – tervez
бўсел – golya
да пэўнай ступені – bizonyos mértékben
сімвал – jelkép
вядома – vminek a tudatában
іны – más, másik
алé – de
Сярэдняя Азія – Közép-Ázsia

ужо – már
амаль – majdnem
вадзіца – előfordulni
вось – íme, tessék
так – így
палёт – repülés
добра – jó
дўмацца – gondolkodni
хацець – akarni
расказаць – elmondani

колер – szín
скўра – bőr
а – de, viszont
аніак – egyáltalán
супярэчыць – ellentmond
старажытны – ősi
славянскі – szláv
татара-манголы – tatár-mongolok
здолець – sikerülni
адбіцца – visszaverni

чамў – mitől, miért
некалькі – néhány
варыянт – változat
паходжанне – eredet, keletkezés
прывёсці – felsorol, felhoz
адзенне – ruha
даўні – régi
вясковы – falusi
людзі – emberek
валась – haj

толькі – csak
пáсці – elesni
захопнік – hódító
дайсці – eljutni
тамў што – azért, mert
пачáцца – elkezdni
дождж – eső
менавіта – pont, éppen
чысты – tiszta
нашэсце – megszállás

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg az I. típusú névszóragerendezéshez tartozó főneveket és állapítsa meg esetüket!
2. Beszéljen a *Беларусь* elnevezés eredetéről!
3. Mit tud a saját országának elnevezéséről?

Színek

Які? – Milyen?

бэлы – fehér

чорны – fekete

чырвоны – piros

жоўты – sárga

сіні – világoskék

блакітны – kék

зялёны – zöld

шэры – szürke

ружовы – rózsaszín

карычневы – barna

свэталы (világos) – *цёмны* (sötét)

5. feladat: Helyettesítse be a színeket jelentő mellékneveket!

1. Маё любімыя колеры — і 2. Неба
3. Больш за ўсё мне падабаюцца ружы і гваздзікі.
4. Вясною травá, а восенню – 5. Мора
6. У пакoі сцэны. 7. Калі святлафор — ты ёдзеш, калі – ты чакаеш. 8. У Алёны вочы. 9. Зяец
10. У Алёся валасы.

6. feladat: Tegye a kipontozott helyekre a megfelelő főneveket!

зялёная, шэры, чорная, бэлы,
блакітныя, ружовая, карычневае, чырвоныя
....., жоўты, сіняе

Főnevek: хма́ра, дзень, травá, вочы, ружы, сланéчнік, мора, сукéнка, паліто, буды́нак.

7. feladat: Írja le egy barátjának vagy barátnőjének a külsejét!

У маёй сяброўкі (у майго сябра) ... вочы, ... валасы, ... колер скуры.

Яé (яго) любімыя колеры – ..., ..., і

У яé (яго) ёсць ... сукéнка, ... сарочка, ... спадніца, ... штаны́, ... світэр, ... паліто, ... ху́стка, ... блу́зка, ... чаравікі.

5. találkozás

Téma: Kieső magánhangzók. Az I. típusú névszóragozás végződése többes számban

Kieső magánhangzónak hívják azokat a magánhangzókat, amelyek a szó változásai során eltűnnek. Ilyenek a hangsúlyos [o], [э] és a hangsúlytalan [a]: *а́кно* (egyes szám alanyesetű főnév) – *ако́н* (többes szám birtokos esetű főnév), *дзэ́нь* (egyes szám alanyesetű főnév) – *днэ́* (egyes szám birtokos esetű főnév), *дошкэ́* (egyes szám alanyesetű főnév) – *дошкэ́к* (többes szám birtokos esetű főnév).

A kieső magánhangzók az ősi redukált magánhangzók (ъ, ь) helyén jelentek meg, amelyeket nagyon röviden ejtettek.

Kieső magánhangzók jelennek meg:

- 1) a *-ка* képző előtt: *белару́ска* – *белару́сак*, *бяро́зка* – *бяро́зак*;
- 2) az *-ок* (*-ак*) képző esetén: *пясо́к* – *пяску́*, *арэ́шак* – *арэ́шка*;
- 3) az *-оўк-* (*-ёўк-*) képzőben: *насоўка́* – *насова́к*, *пуцеўка́* – *пуцева́к*;
- 4) az *-лк-* képzőben: *вэ́ялка* – *вэ́ялак*, *сэ́ялка* – *сэ́ялак*;
- 5) az *-ечк-* (*-эчк-*) képzőben: *кале́чка* – *кале́чак*, *сардэ́чка* – *сардэ́чак*;
- 6) az *-анк-* (*-янк-*) képzőben: *пага́нка* – *пага́нак*, *паля́нка* – *паля́нак*;
- 7) az *-ец* képző esetén: *баязлі́вец* – *баязлі́ўца*, *па́лец* – *па́льца*;
- 8) az *-унк-* képzőben: *рату́нак* – *рату́нка*, *ласу́нак* – *ласу́нка*;
- 9) az *-ань* (*-янь*, *-ень*) képző esetén: *вуча́нь* – *вучня́*, *вэ́расень* – *вэ́расня́*;
- 10) néhány szóban a ragozás során: *рубéль* – *рубля́*, *агóнь* – *агня́*.

1. feladat: Alakítsa át a szavakat a példa alapján!

a) Példa: *ві́шня* (egyes szám alanyesetű főnév, I. típusú névszóragozás) – *вішэ́нь* (többes szám birtokos esetű főnév)

чарэ́шня –
пéсня –
гло́тка –
па́лка –
дачка́ –
грэ́ўня –
талéрка –

Az I. típusú névszóragozás végződéseі többes számban

eset	lágy tő	kemény tő	megkem. tő	г-végű tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (хто? што?)	зёмл- і пожн- і	сцэн- ы лічб- ы	сёстр- ы прац- ы	ног- і кніг- і	рук- і вёск- і	стрэх- і мўх- і
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	зямель- ∅ пожн- яў	сцен- ∅ лічб- аў	сяцёр- ∅ (сёстр- аў) прац- ∅	ног- ∅ кніг- ∅	рук- ∅ вёсак- ∅	стрэх- ∅ мўх- ∅
<i>részes</i> (камў? чамў?)	зёмл- ям пожн- ям	сцэн- ам лічб- ам	сёстр- ам прац- ам	наг- ам кніг- ам	рук- ам вёск- ам	стрэх- ам мўх- ам
<i>tárgy</i> (каго? што?)	зёмл- і пожн- і	сцэн- ы лічб- ы	сяцёр- ∅ (сёстр- аў) прац- ы	ног- і кніг- і	рук- і вёск- і	стрэх- і мўх- ∅
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	зёмл- ямі пожн- ямі	сцэн- амі лічб- амі	сёстр- амі прац- амі	наг- амі кніг- амі	рук- амі вёск- амі	стрэх- амі мўх- амі
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	зёмл- ях пожн- ях	сцэн- ах лічб- ах	сёстр- ах прац- ах	наг- ах кніг- ах	рук- ах вёск- ах	стрэх- ах мўх- ах

Nyelvtani kommentár: Birtokos esetben rag nélkül legfőképpen azok a főnevek maradnak, amelyeknek a töve csak egy mássalhangzóra végződik (сцэн-ы – сцен-∅); -аў (-яў) végződést pedig főként azok a főnevek kapnak, amelyek tövének végén mássalhangzótorlódás van (лічб-ы – лічб-аў). Egyes főneveknél viszont egyenértékű mind a kétféle végződés használata: сёстр-аў – сяцёр, вішн-яў – вішань. Rag nélkül maradnak azok a főnevek is, amelyek töve -к-га végződik: дочк-а – дочак (дачок), квэтк-а – квэтак.

b) Példa: *дзень* (egyес szám alanyesetű hímnemű főnév) – *дня* (egyес szám birtokos esetű hímnemű főnév)

áвадзень –
локаць –
мяшок –
жáваранак –
стажок –
дубок –
вазок –

- c) Példa: *сон* (egyes szám alanyesetű hímnemű főnév) – *сну* (egyes szám birtokos esetű hímnemű főnév)

вѣцер –
пясок –
гарошак –
агонь –
досвітак –
цўкар –
поўдзень –

- d) Példa: *мох* (egyes szám, alanyesetű, hímnemű főnév) – *іmxу* (egyes szám részes esetű, hímnemű főnév)

лѣн –
лѣд –
леў –

- e) Példa: *рубѣль* (egyes szám alanyesetű hímnemű főnév) – *рублі* (többes szám alanyesetű főnév)

карабѣль –
журавѣль –
бабѣр –
палец –
вязень –
бўсел –
вўчань –

2. feladat: A következő főneveket tegye többes szám birtokos esetbe!

Глыбiнiя, тундра, школа, краiна, група, гульнiя, вѣжа, алѣя, кўрыца, лiзнiя, дзiяўчынiа, калона, яблыня, афiша, ракi, яма, саснiа, скiрга, хвiаля, эскўр-сiя.

3. feladat: Tegye a következő főneveket többes szám birtokos esetbe!

Кнiжка, рўчка, ѣлка, ножка, шапка, кропля, сястрiа, чайка, мiшка, бярозка, дзiяўчынiка, лiстаўка, вяроўка, вiстаўка, рiбка, палiтка, чапля, сотня.

Húzza alá a kieső magánhangzókat!

Людзі зямлі беларускай

Які ён, беларус? Што гэта за народ?

Адказаць на гэта пытанне дужа цяжка. Як і паўсюль, ёсць сярод беларусаў розныя людзі. Аднак усё ж можна назваць некаторыя досыць тыповыя рысы, уласцівыя народнаму беларускаму характару.

Рысы аблічча мяккія, склад здаецца крыху далікатным, хоць для беларуса характэрна працавітасць, вынослівасць, цягавітасць. Там, дзе другі можа апусціць рукі, беларус будзе цягнуць. Іначай, у старыя часы, чалавек не выжыў бы сярод гэтых дрымучых лясоў і неабсяжных балот. І гарт той застаўся ў яго характары на вякі.

Манера паводзін вызначаецца павольнасцю, стрыманасцю. Праўда, стрыманасць беларуса да пары. Пяройдзеш мяжу — і беларус пакажа, як паказаў у мінулай вайне, на што ён варты, калі вораг падніме руку на яго жыццё.

Уласціва нашым людзям знаходлівасць. Беларус — вялікі аматар пажартаваць, ён не можа абысціся без гумару. Беларусы адрозніваюцца шчодрасцю, заўсёднай гатоўнасцю прыйсці на дапамогу ў бядзе. Яны звычайна мяккія, даверлівыя, пазбаўлены помслівасці.

Адна з галоўных рыс беларусаў — гасціннасць. «Госць у хаце — бог у хаце» — і ганьба таму дому, дзе не зробіць усяго, нават немагчымага, каб госць быў задаволены.

Па агульным назіранні, беларусам прыродна ўласціва павяга да іншых народаў і памяркоўнасць да таго, хто думае іначай.

(У. Караткевіч алапjan)

Lexikai magyarázat a szöveghez

што – mi
адказаць – válaszolni
пытанне – kérdés
дужа цяжка – nagyon nehéz
як – hogyan, ahogyan
паўсюль – mindenhol
сярод – között
розны – különféle
аднак – azonban
усё ж – még inkább
можна назваць – lehet nevezni vmnek
некаторы – egyes, bizonyos
досыць – elég
тыповы – tipikus
рыса – vonás
уласцівы – jellemző
народны – nemzeti
характар – jellem, természet
аблічча – külsőleg
мяккі характар – szelíd természet
склад – alkat
здавацца – tűnni vmnek, vmilyennek
крыху – kevés
далікатны – törekeny (alkat)
хоць – habár
характэрна – jellemző
працавітасць – szorgalom
вынослівасць – szívósság
цягавітасць – teherbírás
там – ott
дзе – hol, ahol
апусціць рукі – elveszti a kedvét
быць – lenni
цягнуць – törekedni, igyekezni
іначай – másképp
у старыя часы – a régi időkben
выжыць бы – túlélni, életben maradni
дрымучы – járhatatlan
неабсяжны – átláthatatlan
гарт – heveség

той – az
застацца – maradni
на вякі – évszázadokig
манэра – mód
паводзіны – viselkedés
вызначáцца – meghatározni
павольнасць – tétovázás
праўда – igaz
да пары – egy ideig
перайсці – átmenni, átlépni
мяжá – határ
паказáць – mutatni
мінúлы – elmúlt
вайна – háború
варты – képes vmire, tehetséges
вораг – ellenség
падымаць руку – kezet felemelni
жыццё – élet

уласціва – jellemzően
знаходлівасць – találékonyság
аматар – kedvelő
пажартаваць – viccelődni
абысціся – meglenni, ellenni
гумар – humor
адрознівацца – különbözni
шчодрасць – bőkezűség
заўсёды – mindig, állandóan
гатоўнасць – készség, hajlandóság
дапамога – segítség
бядá – baj
звычайна – általában
даверлівы – bizalomteljes
стрыманасць – tartózkodás, távolságtartás
пазбаўлены помслівасці – nem bosszúálló
галоўны – fő
гасціннасць – vendégszerető
«госць у хácе – бог у хácе» – „vendég a háznál – Isten a háznál”
 (közmondás)
гáньба – szégyen
дом – ház
зрабіць – megcsinál
усё – minden
нават – még, is
немагчымае – lehetetlenség
каб – azért
госць – vendég
задаволены – elégedett
па агульным назіранні – az általános vélekedés szerint
прыродна – természetes
навага – tisztelet
памяркоўнасць – elnézés, megbocsátás
думаць – gondolni, gondolkodni

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg azokat az egyes és többes számú főneveket, amelyek az I. típusú ragozáshoz tartoznak, és állapítsa meg, milyen esetben vannak!
2. Nevezze meg a fehéroroszok jellemének tipikus vonásait!
3. Beszéljen a magyarok jellemének tipikus vonásairól!

Minőségjelzők és tulajdonságok

Які (якія)? – Milyen?

малады́ (fiatal) – *стары́* (öreg)
новы́ (új) – *стары́* (rég)

вялікі (nagy) – *малы́* (kicsi)
шырокі (széles) – *вузкі* (keskeny)
доўгі (hosszú) – *кароткі* (rövid)
глыбокі (mély) – *мелкі* (sekély)
багаты́ (gazdag) – *бедны́* (szegény)
блізкі (közeli) – *далёкі* (távoli)
добры́ (jó) – *дрэнны́* (rossz)
вэрхні (felső) – *ніжні* (alsó)
вясёлы (vidám) – *сумны́* (szomorú)
гарачы (forró) – *халодны* (hideg)
горкі (keserű) – *салодкі* (édes)
лёгка (könnyű) – *цяжка* (nehéz)
мяккі (puha) – *цвёрды* (kemény)
моцны (erős) – *слабы́* (gyenge)
мокры (nedves) – *сухі* (száraz)
рэдка (ritka) – *часты́* (gyakori)
худы́ (karcsú) – *мажны́* (telt)
чысты́ (tisza) – *брўдны́* (koszos)
тонкі (vékony) – *тоўсты́* (kövér)
дурны́ (buta) – *разумны́* (okos)
хворы (beteg) – *здаровы́* (egészséges)
танны́ (olcsó) – *дарагі́* (drága)
пéршы (első) – *апошні* (utolsó)
павольны (lassú) – *хуткі* (gyors)

4. feladat: Tegyen a kipontozott helyekre minőséget vagy tulajdonságot jelző mellékneveket!

..... цягнік,
..... заняткі,
..... чалавék,
..... абрус,
..... дзень,
..... рэч,
..... кава,
..... ложка,
..... паліца.

6. találkozás

Téma: Hosszú mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Az egyes számú főnevek esetvégződése

A fehérorosz nyelv jellegzetességei közé tartoznak a hosszú mássalhangzók, amelyek a szó végén helyezkednek el magánhangzók között. Hosszú mássalhangzók létrejöhetnek a [ж], [ч], [ш], [з’], [дз’], [с’], [ц’], [л’], [н’] hangokból. Írásban ilyenkor megkettőződnek a betűk: *падаро́жжа, сучча, узвь’иша, палоззе, суддзя, калоссе, жыццё, галлэ, пыта́нне*. Figyelembe kell venni azt is, hogy a hosszú [дз’] hangot írásban a *д* megkettőzésével jelöljük: *бязла́ддзе, разводдзе*.

Néhány jövevényszóban megőrződtek a hosszú mássalhangzók: *ва́нна, бонна, донна, мадонна, Мэ́кка, Га́нна, Жа́нна*. De a jövevényszavak többségénél eltűntek a hosszú mássalhangzók: *асістэ́нт, клас, тона, ма́са, але́я, мэтал, прафе́сар* stb.

A hosszú mássalhangzók fonetikai jelenségek, ellentétben az egyes betűk megkettőződésével egy szó morfémahatárainál: *аббі́ць* (аб+бі́ць), *каме́нны* (каме́нь+ны).

1. feladat: Olvassa el a verset! Állapítsa meg a hosszú mássalhangzókat tartalmazó főnevek nemét!

Мужчы́на. Жанчы́на. Чакá́нне.
Шукá́нне. Блукá́нне. Час.
Жанчы́на. Мужчы́на. Спатка́нне.
Віта́нне. Пыта́нне. Адка́з.
Мужчы́на. Жанчы́на. Дыхá́нне.
Сэ́рцабіццэ́. Забы́ццэ.
Жанчы́на. Мужчы́на. Каха́нне.
Мужчы́на. Жанчы́на. Жы́ццэ.
(А. Вя́рці́нскі)

Lexikai magyarázat a szöveghez

чакá́нне – várakozás
шукá́нне – keresés
блукá́нне – kóborlás
спатка́нне – találkozás
віта́нне – üdvözlés

адка́з – válasz
дыхá́нне – lélegzet
сэ́рцабіццэ́ – szívverés,
szívdobogás
забы́ццэ – feledés

2. feladat: Ahol szükséges, pótolja a kihagyott betűket a szállóigékben és aforizmákban!

АднЫ́ жабракі могуць праз усё жыц...ё толькі браць (М. Багдановіч).
Бурай змэценае лісц...е не вяртаецца на гол...е (П. Пáнчанка).
Была б свін...я, а лўжа бўдзе (У. Корбан).
ВучЫ́ся, нябожа, вучэн...е памога (Я. Купáла).
Глядзэце, якáя ца́ца зы́е ў сме́ц...і (Я. Колас).
Дзень вясёл...я назна́чылі, ды вясёл...я не ба́чылі (Я. Колас).
Жáртачкі — ён так му́дра пі́ша, што тлумачэн...е патрабу́ецца (З. Бяду́ля).
І бўдзе ўну́каў панавáн...е, там, дзе сягон...я пла́ча дзед! (Я. Купáла).
Малому ве́ліч...у быць хо́цацца заўсе́ды (К. Крапівá).
Наракáн...ем не зможаш бя́ды (Я. Купáла).
Не ве́рце, калі хто ска́жа, што хо́ць адна́ дарога ў жыц...ё лёгкая
(І. Шамя́кін).
Не шука́й ты шча́сц...я, долі на чужы́м, далёкім полі (Я. Купáла).
Па прызва́н...ю бы́ццам дворні́к, а рыхту́е ве́ршаў зборні́к (К. Крапівá).
Сабра́ць з дарог каме́н...і ты́я, што гу́бляць сі́лы малады́я (Я. Колас).
Спы́нішся — плы́н...ю адгоні́ць наза́д (С. Грахоўскі).
Той толькі адчу́е ўсю сло́дыч спатка́н...я, хто горка́ць разлу́кі пазна́ў
(А. Звонак)

3. feladat: Olvassa el a szavakat, figyelmet fordítva a hosszú mássalhangzókra!

Узбярэ́жка, пакале́нне, раздолле, сваволле, купáнне, купáлле, стагоддзе, замужжа, кры́лле, разві́ццэ, жада́нне, сне́данне, вясéлле, наваколле, Пале́ссе, заці́шша, сме́цце, уду́шша, бязме́жжа, сё́ння, зéлле, ра́нне, Ната́лля, сва́цця, бягу́ння, ружжо, ноччу, уваччу́, хвалява́нне, засто́лле, развіта́нне, ве́цце, пі́ццэ, лі́ццэ, кірава́нне, праўле́нне, скла́данне, бага́цце, ажыццяўля́ць, мелкаводдзе.

4. feladat: Alakítsa át a szavakat a példa alapján!

Példa: *мoладзь* (egyес száму alanyesetű nőnemű főnév) – *мoладдзю* (egyес száму nőnemű eszközesetű főnév)

мыш –
гразь –
зэлень –
ціш –
рунь –
ноч –
рысь –

III. típusú főnévragozás Az egyes számú főnevek esetvégződése

A III. típusú főnévragozáshoz tartoznak azok a nőnemű főnevek, amelyeknek alanyesetben nincs ragjuk:

eset	lágy tő	kemény tő (labiális mássalhangzók is)	megkeményedett tő
<i>alany</i> (кто? што?)	столь- θ радасць- θ	любоў- θ глыб- θ	ноч- θ
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	стол- i радасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы
<i>részes</i> (каму? чаму?)	стол- i радасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы
<i>tárgy</i> (каго? што?)	столь- θ радасць- θ	любоў- θ глыб- θ	ноч- θ
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	столл- ю радасц- ю	любоў- ю глыб- ю	ночч- у
<i>előjárás</i> (пры кім? у чым?)	стол- i радасц- i	любов- i глыб- i	ноч- ы

Egyes szám eszközhatározó esetben a hosszú [ж], [ч], [ш], [з'], [дз'], [с'], [ц'], [л'], [н'] mássalhangzók magánhangzók között jelennek meg. De: глыб'ю, кроўю, вёрф'ю, шыр'ю.

5. feladat: Tegye a főneveket egyes szám eszközhatározó esetbe!

Беларусь, сталасць, вільгаць, рэч, чырвань, старасць, восень, соль, пры-стань, печ, веліч, скронь, даль, гладзь, гразь, рысь, Пціч, аповесць, Нарац, ніць, горыч, Сібір, Свіслач, далонь, ціш, Свіцязь, далеч, медзь, сўвязь, маладосць, шэрань, верф.

Беларуская хата

Зойдзем у хату, якой яна была яшчэ нядаўна, а часам сустракаецца і з'араз.

Вігляд яе для кожнай мясцовасці быў розны. Але найбольш тыповы быў такі. Ля ўвахода, справа, месца для мыцця посуду і іншых кухонных рэчаў. Пасля — печ. За печчу, па правай сцяне, — нары. Пад імі складалі розныя рэчы. Часам замест нараў стаялі шырокія ложка. Уздоўж астатніх дзвюх сценаў ішлі шырокія лава, пакрытыя тканымі налаўнікамі. На іх сядзелі. Ночч на лавах маглі спаць, асабліва калі бывалі госці.

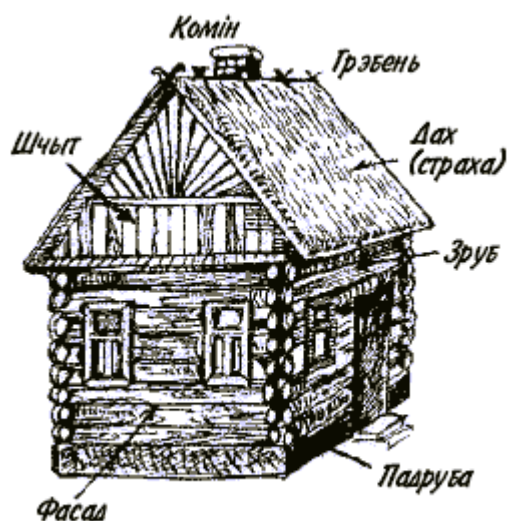
Пэрад лаўкамі — стол. Заўсёды дужа бэлы, бо яго часта скрэблі нажом. Стол і лаўкі часцэй за ўсё былі з тоўстых дубовых дошак. Ля той сцэнкі, дзе дзвэры, стаялі кўфры і — узімку — гаспаднініны кросны.

З упрыгожанняў былі — абразы на покуце. А таксама — тканыя поцілкі. І, вядома ж, ручнікі. Мноства. Раней вакол абразоў і акон. Ручнікі на Беларусі розныя, па мясцовасці, і дужа разнастайныя. Арнамент часцэй геаметрычны. Мэней чорнага колеру. Пераважае «вясёлка», жоўты, чырвоны, сіні, блакітны і іншыя такія колеры.

Прыгожа і ўтульна было.

(У. Караткевіч *alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

зайсці – bemenni
хата – parasztház, kunyhó
грэбень – tetőgerinc
дах – háztető
зруб – gerendakoszorú
комін – kémény
падруба – talpgerenda
страха – háztető, fedél, eszterháj
фасад – homlokzat
шчыт – szélfogó
яшчэ – meg
а – de

часам – néha
сустрэкацца – találni, találkozni
зараз – most, jelenleg
выгляд – külső, kinézet
яе – övé (nőnem)
для – részére, neki
кожны – minden
мясцовасць – vidék, hely
розны – különböző
такі – ilyen
уваход – bejárat
справа – jobbra

мэсца – hely
мыццэ – mosás
посуд – edény
кухонны – konyhai
рэч – dolog, holmi
пасля – után
печ – kályha, kemence
правы – jobb
сцяна – fal
нары (csak *tsz*) – priccs
складаць – tartani, összerakni
замэст – helyett
стаяць – állni
ложак – ágy
уздоўж – távolabb
астатні – többi, maradék
лава – pad
накрыты – befedve, beborítva
тканы – szövetek, anyagok
налаўнік – padtakaró
сядзэць – ülni
магчы – képes vmire, tud vmit
спаць – aludni
асабліва – főként
калі – ha, amikor
бываць – lenni
пэрад – előtt
стол – asztal
заўсёды – mindig

дўжа – nagyon
скрэбці – lekaparni
нож – kés
часцэй за ўсё – legtöbbször
дубовы – tölgyfából készült
дошка – tábla
дзвёры (csak *tsz*) – ajtó
куфар – láda
гаспадынін – házigazdáié
красны tsz – rokka
упрыгожанне – díszítés
абраз – ikon
покут – sarok
таксама – is, szintén
посцілка – derékalj
вядома – ismeretes
ж – is
ручнік – kendő, törül
мноства – sokaság
раней – korábban
вакол – körül, körben
акно – ablak
разнастайны – különféle
арнамент – minta
геаметрычны – geometrikus
мэней – kevesebb
вясёлка – szivárvány
прыгожа – szép
утульна – kényelmes

Megjegyzés

дзе? (hol?) (= каля чаго?) (minél?) – **каля** (**ля**) хаты (a háznál); дзе? (= вакол чаго?) (mi körül?) – **вакол** хаты (a ház körül); навошта? (miért?) (= для чаго?) (milyen célból?) – **для** хаты (a háznak, a házért);

куды? (hová?) (= у што?) (mibe?) – **у** хату (a házba);

дзе? (= пэрад чым?) (mi előtt?) – **пэрад** хатай (a ház előtt); дзе? (= за чым?) (mi mögött?) – **за** хатай (a ház mögött); дзе? (= пад чым?) (mi alatt?) – **пад** хатай (a ház alatt);

дзе? (= у чым?) (miben?) – **у** хэце (a házban); дзе? (= па чым?) (min?) – **па** хэце (a házban); дзе? (= на чым?) (min?) – **на** хэце (a házon).

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki az I. és III. típusú ragozáshoz tartozó főneveket a szövegben és állapítsa meg, hogy milyen esetben állnak!
2. Mik egy fehér orosz parasztház jellemzői?
3. Beszéljen a magyar parasztházak jellegzetességeiről!

Irányok

Куды́? – Hová?

туды́ (ide) – *сюды́* (oda)

напе́рад (előre) – *наза́д* (hátra)

нале́ва (balra) – *напра́ва* (jobbra) – *пра́ма* (egyenesen)

уве́рх (felfelé) – *уни́з* (lefelé)

Дзе? – Hol?

тут (itt) – *там* (ott)

напе́радзе (elől) – *зза́ду* (hátral)

зле́ва (bal oldalon, balról) – *спра́ва* (jobb oldalon, jobbról)

уве́рсе (fent) – *уни́зе* (lent)

6. feladat: Egészítse ki a párbeszédet!

A. – Скажы́це, калі́ ласка, як прайсці́ да бібліятэкі?

– ...

– Дзя́кую Вам!

B. – Скажы́це, калі́ ласка, як прайсці́ да музэ́я?

– ...

– Дзя́кую Вам!

C. – Скажы́це, калі́ ласка, дзе тут паблі́зу цыру́льня?

– ...

– Дзя́кую Вам!

D. – Скажы́це, калі́ ласка, дзе тут паблі́зу магазі́н?

– ...

– Дзя́кую Вам!

7. találkozás

Téma: Protetikus mássalhangzók. III. típusú főnévragozás. Többes számú főnevek esetvégződései

A fehérórosz nyelvben protetikus (elötét-)mássalhangzóként is megjelenhetnek [в], [й], [г] hangok. Előképzők után vagy a szavak elején állnak.

A protetikus [в] megjelenhet:

1) szóeleji hangsúlyos [о] előtt: **во**блака, **вос**ень, **нав**оддаль; mivel hangsúlyváltozáskor az [о]-ból [а] lesz, ilyenkor a protetikus [в] már nem jelenik meg: *аб*локі, *ас*енні; *kivételek*: **нав**окал – **нав**аколле, **в**очы – **в**ачаняты, **в**остры – **в**астрыня;

2) a szóeleji [у] előtt: **в**у́ха, **в**у́чань, **в**уголле; kivéve, ha az [у] igekötő vagy ősi [в]-ből alakult ki: уну́к, ула́да, уча́стак stb.

Az [о] vagy [у] hanggal kezdődő idegen szavak elején nem jelenik meg a protetikus [в]: о́рдэн, о́рдэр, у́нікум, універсітэт.

Protetikus [й] jelenhet meg:

1) szókezdő hangsúlyos [і] előtt (csak a kiejtésben): іней [йіней], іскра [йіскра], іхні [йіхні];

2) személyes névmásoknál: ён [йон], яна́ [йанá], яно́ [йано], яны́ [йаны́].

A protetikus [г] a következő szavak elején jelenhet meg: **г**эты, **г**этакі, **г**этулькі, **адг**этуль, **г**эй, **г**оп, **Г**анна.

1. feladat: Írja ki a protetikus mássalhangzót tartalmazó szavakat a következő fehérórosz szólásokból és közmondásokból!

Да пары́ збан ваду́ носіць: ву́ха ўварвэ́цца – і збан паб'э́цца. Вучы́ся, нябожа, вучэ́нне паможа. Пры́казку ска́жа, як вузлом завя́жа. Не навучы́ў ба́цька, не навучы́ць і дзя́дзька. Свет я́сны ад сонца, чалавэ́к ад наву́кі. Не кажы́: «Вучы́ўся!», а кажы́, што пазна́ў. Вучы́ся, каб дурні звылі́ся. Пашану́й адзэ́жу дома, а яна́ цябе́ ў гасця́х. Іншы жупа́н не ва́рты сві́ткі. Мужы́к вача́м не ве́рыць. Наву́ка хлёба не просі́ць. Не слуха́ў ба́цькі і ма́ткі, дык лю́дзі навуча́ць.

2. feladat: Keresse meg az alábbi szavakban a protetikus mássalhangzókat és magyarázza meg megjelenésüket:

Востры, вугаль, восень, Ганна, іхні, вуліца, іскра, ён, вопытны, вокрык, гэты, вусаты, воблака, вуда, вузел, іншы, вулей, вузкі, гэй, возера, вокны, вачаняты, вучань, завочны, яна́.

3. feladat: Adja meg az alábbi szavak olyan alakját, amelyben protetikus mássalhangzók jelennek meg!

Акно, азэры, абады́, астравы́, аблокі.

III. típusú főnévragozás A többes számú főnevek esetvégződése

eset	lágy tő	kemény tő (labiális mássalhangzók is)	megkemé- nyedett tő
<i>alany</i> (кто? што?)	стол- і ра́дасц- і	вэрф- і глы́б- і	ноч- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	стол- ей (-яў) ра́дасц- ей (-яў)	вэрф- ей (-яў) глы́б- яў	нач- эй
<i>részes</i> (каму? чаму?)	стол- ям ра́дасц- ям	вэрф- ям глы́б- ям	нач- ам
<i>tárgy</i> (каго? што?)	стол- і ра́дасц- і	вэрф- і глы́б- і	ноч- ы
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	стол- ямі ра́дасц- ямі	вэрф- ямі глы́б- ямі	нач- амі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	стол- ях ра́дасц- ях	вэрф- ях глы́б- ях	нач- ах

Nyelvtani kommentár: A többes szám birtokos esetű főnevek hangsúlyos végződése *-эй (-ей)*: начэй, гусей; hangsúlytalan végződése *-аў (-яў)*: рэчаў, далоняў. Azoknál a főneveknél, melyeknél a hangsúly a szótőre esik, mindkétféle végződés lehetséges: столеі і столяў, радасцей і радасцяў.

4. feladat: Tegye a következő főneveket többes számú birtokos esetbe!

Ніць, мыш, цяжкаць, аповесць, рысь, печ, постаць, прыстань, даль, скронь, гусь, мазь, сенажаць, здань, арцель, быль.

Хлеб і да хлёба

Беларус лóбiць смáчна паэсцi.

Перш за ўсё страва iнтэрнацыянальная. Аснова ўсяго. Хлеб. Пшанiчны, як на поўднi, у нас пякуць рэдка. Беларус лóбiць чорны хлеб i сумуе па iм, трапiўшы туды, дзе яго нямá.

Бўльба. Другi хлеб. Беларусы ведаюць каля тiсячы страў з бўльбы. Апи́саць усé спосабы немагчы́ма. Але i проста вáраная — дзiва! А да яе са́ла, салёныя агуркi (з кропам, халодныя) i селядзэц.

Дарэмна нас дражняць бўльбаю. Ёсць бўльба, ёсць i да бўльбы.

Што ў нас на пёршае? Галоўнай была «капу́ста» з кiслай або свёжай капусты. Затým iшлi «полiўка» — дўжа тлўсты гарáчы суп, падбоўтаны мукой, «панцáк» — пярловы суп з грыбáмi. Лапшá з курыны́мi патрахáмi. Супы́ па сезону — шчаўе, маладая крапiва з яйка́мi. Славўты халаднiк

з халодным мясам і гуркамі. Малочныя супы. І ўрэшце квас, род баршчў з буракоў. У чырвоны празрысты адвар клалі мяса, грыбы і іншае.

На другое — усякія кашы, калдуны (нёшта накштальт вялікіх і доўгіх пельмэняў), яэшня (напрыклад, яэшня, запэчаная з мясам і салам у гаршкў — «верашчака»), мачанка з блінамі (своеасаблівая падліва з мяса, рабрынак і сала, падбоўтаная мукой, у якую «мачаюць» бліны).

Цяпёр пра мяса. Свініна надзэйна займае першае месца. Раней галоўным было сала. Цяпёр сала ўсё больш саступае месца каўбасам, палян-двіцам і іншаму. Ядуць, вядома, і ялавічыну і бараніну. Ну і, вядома, птушка займае сваё месца на сталё.

І, ясна ж, рыба. З яе таксама ёсць шмат страў, напрыклад, іўшка.

Пра што яшчэ... Малако. І сырое, і кіслае, і смятана, і тварог.

Кісялі, узвары, яблыкі, свежыя і мочаныя. Суніцы і чарніцы.

Нацыянальныя беларускія напоі — гэта квас і, перш за ўсё, бярозавік. Робяць таксама віно з яблыкаў. Лібяць моцнае хатняе піва. Заліваюць наліўкі. Ну і «жыватоўка» — тое, што ўкраінская гарэлка з перцам. І зуброўка — на сапраўднай зубровай траве.

(У. Караткевіч алапжэн)

Lexikai magyarázat a szöveghez

хлеб – kenyér
смáчна паéсцi – finomakat enni
перш за ўсё – mindenekelőtt
iнтэрнацыянальны – nemzetközi
аснова – alap
пячы – sütni
сумаваць – vágyakozni
тра́нiўшы – odakerülvén
бу́льба – burgonya
вэ́даць – tudni, ismerni
каля – nagyjából
апи́саць – leírni, körülírni
усé – minden
спосаб – mód
немагчы́ма – lehetetlen
проста – egyszerű
ва́раная – főtt
дзі́ва – csoda
са́ла – zsír, szalonna
агурок – uborka
кроп – kapor
селядзэ́ц – hering
дарэ́мна – hiába
дражні́ць – bosszantani
капу́ста – káposzta
кíслы – savanyú
свэ́жы – friss
заты́м – utána
iсцi – jönni
полiўка – habart leves
дўжа – nagyon, erősen
тлу́сты – zsíros
суп – leves
падбоўтаны – behabart
мукá – liszt
па́нцáк – árpagyöngyleves
пярловы – árpagyöngy-
грыб – gomba
лапи́а – metélt tészta, laska
куры́ныя патра́хi – csirkeaprólék,
csirkebelsőségek

сезон – szezon, időszak
шча́ўе – sóska
крапiва́ – csalán
яiўка – tojás
славу́ты – ismert, nevezetes
халаднiк – hideg leves (zöldséges
kvaszból)
мяса – hús
малочны – tejes
урэ́шце – végül
квас – kvasz
род – fajta, féleség
боршч – borscs
бура́к – cékla
празры́сты – átlátszó
адва́р – főzet
кля́сцi – rakni, helyezni
усякi – mindenféle
ка́ша – kása
не́шта – valami
накiтáлт – hasonló
пельме́нi – húsos derelye
яéшня – rántotta
напры́клад – például
запéчаны – belesütve
гаршок – edény, fazék
мачáнка з блiна́мi – palacsinta már-
tással
своеасаблiвы – sajátos
падлiва – szósz, mártás
рабры́нка – borda
мачáць – belemártani
цяпéр – most pedig
свiнiна – disznóhús
надзéйна – biztosan, mindenképpen
усé больш – egyre inkább, mind-
inkább
саступáць – alul maradni vmivel
szemben
каўбасá – kolbász
паляндвiца – vesepecsenye

эсці – enni
ялавічына – marhahús
бараніна – bárányhús
птаўшка – madár, baromfi
ясна – világos
рыба – hal
юшка – halászlé
малако – tej
сыры – nyers
смятана – tejföl
тварог – túró
кисель – kizsel (savanykás zselészerű
lisztpép)
узвар – befőtt
яблык – alma
мочаны – lében eltett (gyümölcs,
zöldség)

суніцы tsz – szamóca, földieper
чарніцы tsz – fekete áfonya
напой – ital
бярэзавік (бярэзавы сок) – nyírlé
рабіць – készíteni, csinálni
віно – bor
піва – sör
заліваць наліўкі – gyümölcslikőrt
iszogatni
украінскі – ukrán
гарэлка – vodka
пэрац – paprika
зуброўка – máriafüvel készített
vodka
сапраўдны – valódi, igazi
зубровая травá – máriafű

Nyelvtani kommentár

на што? – **на** пёршае, **на** другое (tárgyeset);
да чаго? (mihez?) – **да** хлёба, **да** бұльбы, **да** яé (birtokos eset);
з чаго? (miből?) – **з** бұльбы, **з** капўсты, **з** буракоў (birtokos eset);
з чым? (mivel?) – **з** грыбáмí, **з** яйкамі, **з** мясам (eszköz eset).

Kérdések és feladatok

1. Soroljon fel néhány fehérorosz nemzeti ételt!
2. Beszéljen a magyar konyha jellegzetes ételeiről!

5. feladat: A fehéroroszok mindig nevetnek a saját étvágyukon. Olvassa el, majd mondja el a következő viccet!

Прадаў на рынку кабанá, пайшоў закусіць. З’еў тры міскі капўсты з боханам хлёба, сáла хáтняга з фунт. Тут купіў яшчэ тры порцыі смажанай каўбасí ды ўмяў. Пасля бұльбы змамоніў міскі тры. Зноў баршчú міску ўбіў з бұлкай. А пасля як успомніў, што брат у салдáтах, то як завязáла. (У. Караткевіч алаpján)

Megjegyzés. Kövesse figyelemmel az „enni” jelentésú igéket a szövegben: *з’эсці, закусіць, умяць, змамоніць, убіць.*

8. találkozás

Téma: Kemény és lágy mássalhangzók. II. típusú főnévragozás. Egyes számú hímnemű főnevek esetvégződései

A fehérorosz nyelvben 14 kemény–lágy mássalhangzópárt lehet megkülönböztetni: [б] – [б’], [в] – [в’], [г] – [г’], [д] – [дз’], [з] – [з’], [к] – [к’], [л] – [л’], [м] – [м’], [н] – [н’], [п] – [п’], [с] – [с’], [т] – [ц’], [ф] – [ф’], [х] – [х’]. Írásban a lágyságot lágyjellel (ь) vagy *i, e, ě, ю, я* betűkkel jelölik: *боль, мiр, свет, жыццѐ, сцiожа, мякка*.

A szó végén megjelenő ajakhangok [б], [в] (a szó végén hangváltozás megy végbe [в] – [ў]), [м], [п], [ф] mindig kemények: *голуб, кроў, сем, сын, верф*.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a fehérorosz nyelvben mindig kemények a [ж], [дж], [ч], [ш], [р], [ц] mássalhangzók: *жыхáр, джып, чаромха, шашá, цýда*.

Mindig kemény a [й] mássalhangzó is: *я [й’а], мой, маé [май’ó]*.

A fehérorosz nyelvben a kemény [д], [т] mássalhangzóknak lágy párként a [дз’], [ц’] felel meg: *вадá – у вадзé, газéта – у газéце*. Dzkanyje (dz-z’ys) és ckanyje (c-zés) néven lett ismert a [дз’] és [ц’] hang használata.

Fehérorosz nyelvi sajátosság a lágyulás – a lágy mássalhangzók előtt elhelyezkedő (de nem [г’], [к’], [х’] előtt lévő!) [з], [с], [дз], [ц], kiejtésben lággyá válnak: *зiтáк [з’л’iтáк], свет [с’в’эт], дзвэры [дз’в’óры], цвэрды [ц’в’орды], де згiб [зэ’iп], скiба [ск’iба], сxiл [сх’iл]*. A [дз’], [ц’], [й’] előtt álló [н] hang is lággyá válik: *камандзiр [камáн’дз’iр], манцiэр [ман’ц’i’ор], каньяк [кан’й’як]*.

Fonetikai bemelegítés

Дзве, снег, ссеч, змяць, цвiк, мядзвэ́дзь, по́сцiлка, чацвэ́рты, го́сць, пласцiнка, свято́, вэ́сцi, вэ́зцi, бэ́злiч, безула́ддзе, гнiсцi, у гнязды́, зляжа́лы, зме́рзлы, набры́сцi, навако́лле, дасле́дчы, цвiсцi, цвярды́ня, дзвэ́сце, свя́та, свэ́чка, свэ́дка, свiта́нак, зве́р, звiне́ць, з я́хты, без э́жы, сфэ́ра, здзiвiцца, э́сць, спiна, ко́сць, пэ́сня, пасля́, скiнуць.

1. A fehérorosz népi költő, Рыгор Бараду́лін verse kiejtés szerint leírt lágy mássalhangzókat tartalmaz. Írja le a verset a helyesírás szabályainak megfelelően.

Адкúль наш род?
Ён з даў́нiны, зь вя́чнiны,
Ад крывiчоў пачáтак свой вядзé.
Нашчáдкi Калiноўскага, Скары́ны
Са сы́цэжкi вэ́ры не сышлi нiдзé.

Легэнды пúшчаў,
Бліскавіц навéлы
Пра подзьвіг прáшчураў
Узносяць сьпеў.
І сьцяг наш крэўны
Бел-чырвона-бéлы
Нас ад прыблúдаў асланіць пасьпéў.

Мы – беларúсы заўтра і сягонья,
Мы – беларúсы праз вякі вякоў.
Нястрúмная Лúтоўская Пагоня
Нас клúча баранúць зямлю бацькоў.

Вярыгамі й вясёлкамі спавúты,
Наш род кранáе зоры галавой,
Спытáй, адкуль ён –
Дужы, панавúты –
І нéба дáсьць адкáз высокі свой.

2. Alakítsa át úgy a szavakat, hogy a [д], [т] mássalhangzók [дз']-vé vagy [ц']-vé váljanak.

Példa: народ (hímnemű, egyes számú főnév) – (у) народзе (hímnemű, előljárós esetű főnév).

*намалот –
догляд –
суд –
холад –
заезд –
дакумэнт –
мост –
усход –
далягляд –
блакіт –
фронт –
кут –
год –
прыход –*

Nyelvtani kommentár: A II. típusú főnévragozáshoz tartoznak azok a hímnemű főnevek, amelyek alanyesetben nem kapnak ragot, valamint az *-a*, *-ë*, *-o*, *-e*-re végződő semlegesnemű főnevek, és az 5 *-мя* végű szó (цéмя, сéмя, в́імя, полымя, бярэмя).

II. típusú főnévragozás

Az egyes számú hímnemű főnevek esetvégződése

eset	lány tő	kemény tő	megkem. tő	r-végű tő	k-végű tő	x-végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	каваль- Ø боль- Ø	брат- Ø стол- Ø	доктар- Ø вуж- Ø	пірог- Ø луг- Ø	вожык- Ø пясок- Ø	рух- Ø гарох- Ø
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	кавал- Я бол- Ю	брат- а стал- а	доктар- а вуж- а	піраг- а луг- у	вожык- а пяск- ў	рух- у гарох- у
<i>részes</i> (камў? чамў?)	кавал- Ю бол- Ю	брат- у стал- ў	доктар- у вуж- ў	піраг- ў луг- у	вожык- у пяск- ў	рух- у гарох- у
<i>tárgy</i> (каго? што?)	кавал- Я боль- Ø	брат- а стол- Ø	доктар- а вуж- а	пірог- Ø луг- Ø	вожык- а пясок- Ø	рух- Ø гарох- Ø
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	кавал- Әм бол- ем	брат- ам стал- ом	доктар- ам вуж- ом	піраг- ом луг- ам	вожык- ам пяск- ом	рух- ам гарох- ам
<i>elöljárós</i> (пры кім? у чым?)	кавал- Ю бол- і	брат- е стал- э	доктар- у вуж- Ы	піраг- ў луг- е	вожык- у пяск- ў	рух- у гарох- е

Megjegyzés. Birtokos esetben **-y (-ю)** végződést azok az élettelen főnevek kapnak, amelyeknek a jelentése:

- 1) elvont fogalom: настро-**ю**, лёс-**у**, абавязк-**у**;
- 2) cselekvés, élmény, érzés: крык-**у**, голад-**у**, сорам-**у**;
- 3) tudományág, elmélet, társadalmi forma: дарвінізм-**у**, рамантызм-**у**, феодализм-**у**;
- 4) anyagnév, kémiai elem, gyűjtőnév: воск-**у**, алюміні-**ю**, натоўп-**у**;
kivételek: аўс-**а**, хлеб-**а**;
- 5) természeti jelenség: даждж-**ў**, снёг-**у**, іне-**ю**;
- 6) tér- és időbeli fogalom: бэраг-**у**, вэрх-**у**, час-**у**.

3. Írja le a következő főnevek birtokos esetű formáit.

Рэалізм, дуб, сын, капітан, нос, клей, сыр, дыялог, акіян, світанак, ніз, жаль, яблык, холад, Мінск, узлэсак, зуб, твар, хлеб, Будапэшт, пень, мёд, агонь, тэлефон, бой.

4. Képezzen szókapcsolatokat a zárójelben lévő szavak segítségével és írja le őket.

Пятачкі (лес), мэгад (рэалізм), палова (свет), мэбля з (дуб), верхавіна (дуб), баяцца (мароз), чуць з (туман), зарасці (бэз), вогнішча ля (будан), залатое мора (сланечнік), побыт (беларус), значнага (памёр), мала (ячмень), паклікаць да (тэлефон), пасэвы (авёс), набліжацца да (гарызонт), цэх (завод), з-за (бугор), вёжы (замак), злавіць (сом), пад уплывам (пейзаж), цягнуцца з (захад), са спакойнага (стан), у выпадку (напад).

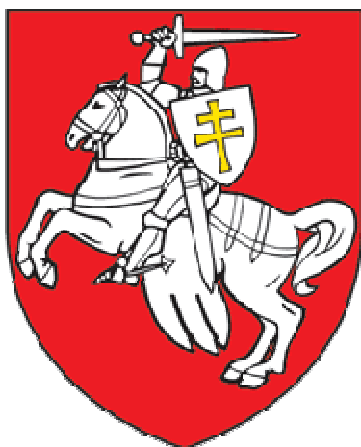
Ньелвтани коментар: Előljárós esetben a II. típusú ragozásnál a következő végzések fordulhatnak elő:

- i** – lágy tónél: *агонь* – (у) агн-**i**, *край* – (у) кра-**i**;
- e** – kemény tónél és a -*z*, -*x* tónél (a *z*, *x* átalakul *з* és *с*-vé): *дом* – (у) дом-**e**,
луг – (на) лúз-**e**, *гарох* – (у) гарос-**e**;
- ы** – megkeményedett tónél: *трактар* – (на) трактар-**ы**, *вуж* – (на) вуж-**ы**;
- у** – megkeményedett tövű személyneveknél, а *к*-, *с*-, *х*-végű tónél, ha azok nem alakulnak át *з*-vé vagy *с*-szé: *муж* – (пры) мўж-**у**, *змрок* – (у) змрок-**у**,
мітынг – (на) мітынг-**у**, *шлях* – (на) шлях-**у**;
- ю** – lágy tövű személyneveknél: *герой* – (аб) геро-**ю**, *вўчань* – (пры) вўчн-**ю**.

5. Írja le a következő szavak előljárós esetű alakjait.

Ураджа́й, бугарок, снег, лёд, луг, двор, сад, садок, вѣхад, брук, дождж, мох, лес, Алэг, арэх, сын, настаўнік, гул, салда́т, стог, інжыне́р, кажух, нож, мяч, сусед, ка́мень, па́лец, сшы́так, хлопец, дзед, розум, Анато́ль, рокат, рух, поспех, лад, калодзеж, жах.

Куды імчыць «Пагоня»

Старажытны герб Беларусі — гэта конны рыцар з узнятым над галавою мечам. Гэрбу болей за семсот гадоў. Ён узнік неўзабаве пасля таго, як утварылася Вялікае Княства Літоўскае.

Наш герб называецца «Пагоня». Адкуль такая назва?

Багатая беларуская зямля з яе гарадамі і вёскамі, з рыбнымі рэкамі і поўнымі зверынымі лясамі здаўна прыцягвала прагныя позіркі чужынцаў. Яны хацелі захапіць Беларусь і часта нападзілі на яе. 150 разоў урываўліся сюды немцы-крыжакі. Каля сотні набэгаў зрабілі татарскія аддзелы.

Шмат гора прынеслі нашай Бацькаўшчыне войскі расейскіх цароў, якія лютавалі часам страшней за татараў.

Каб абараніцца і вѣжыць, беларусы заўсёды былі нападатове. Яшчэ з часоў слаўтага Усяслава Чарадзѣя існаваў такі звычай: пасля нападу на паселішча ўсе мужчыны, што маглі трымаць зброю, пѣшкі ці конна даганялі ворага, каб вѣзвалі палонных і паквітацца за забітых.

Гэты народны звычай называўся пагоняй. У Вялікім Княстве Літоўскім ён стаў законам.

У тѣя далѣкія часы мастакі і пачалі маляваць «Пагоню» — узброенага рыцара на бѣлым кані, што імчыць на бітву за родную зямлю. У лѣвай

руцэ вёршнік трымаў шчыт. Трохі пазней на шчыце з'явіўся шасціканцовы крыж. Ён быў падобны да крýжа, што некалі зрабіў для асвётніцы Еўфрасінні полацкі майстар Лазар Богша. Крыж гэты беларусы надта шанавалі, а таму ў жорсткай сэчы ён дадаваў мужнасці слабейшаму, а моцнага ваўра рабіў яшчэ мацнейшым.

Згодна з законамі дзяржавы, «Пагоню» выразалі на пячатках, што цяпер па ўсёй Беларусі знаходзяць археолагі. Герб упрыгожваў гарадскія брамы і вежы, а таксама сцягі ваяводстваў, на якія дзялілася Вялікае Княства Літоўскае.

«Пагоня» была і на гэрбах некаторых беларускіх гарадоў.

(*V. Арлоў alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

імчыць – tovatúnni, repülni, vágtatni
пагоня – üldözés; az üldözők
«Пагоня» – Pahonya (a címer neve)
герб – címer
конны рыцар – lovag
узняты – felemelt
галава – fej
меч – kard
болей за – több, mint
узнiкнучь – megjelenni
неўзабаве – rögtön
утварыцца – létrejönni, megalakulni
Вялікае Княства Літоўскае – Litván Nagyjefjedelemség
горад – város
рыбны – halban gazdag
поўны – teli
зверына – vadakkal teli
прыцягваць – vonzani
прагны – mohó
позірк – tekintet
чужынец – idegen
заханіць – megszerezni
нападць – megtámadni
раз – -szor
урывацца – betörni, megrohamozni
немец-крыжак – német keresztlovag
сотня – száz

набег – megrohanás, portyázás
татарскі аддзел – tatár csapat
гора – szomorúság
прынёсці – hozni, okozni
Бацькаўшчына – haza
войска – sereg
расейскі – orosz
цар – cár
лотавіць – gaztettet elkövetni
страшней за – borzasztóbb, mint
абараніцца – védekezni
вiзжыць – túlélni
напагатове – készen állni
слаўты – hirhedt
Усяслаў Чарадзёў (polocki herceg a XI. században)
існаваць – lenni, létezni
такі – ilyen, olyan
звiчай – eset
напад – támadás
паселішча – lakosság
трымаць – bánni, fogni, tartani
зброя – fegyver
пешкі – gyalog
ці – vagy
конна – lovon
даганяць – utólélni
вiзваліць – kiszabadítani
палонны – fogoly

паквіта́цца – elszámolni vkivel
забіты – halott
стаць – lenni, vmivé válni
закон – törvény
тыя – azok
маста́к – festő(művész)
узброены – felfegyverzett
конь – ló
бітва – ütközet, csata
родны – szülő-
вё́ршнік – fent lévő
шчыт – pajzs
трохі – kissé, (egy) kicsit, kicsivel
па́знэй (később) – ра́нэй (hamarabb,
 előbb)
з’яві́цца – megjelenni
шасці́канцовы – hatágú
крыж – kereszt
некалі – valamikor, hajdanában
зрабі́ць – készíteni
асве́тнік (*асве́тніца*) – műveltséget
 terjesztő, felvilágosító
ма́йстар – mester

на́дта – nagyon
шанава́ць – tisztelni
таму́ (*пагэ́таму*) – mert
жорсткі – kemény, szigorú
сеча – harc, tusa, küzdelem
дадава́ць – adni
му́жнасьць – bátorság, férfiaság
ваяр – harcos
згодна (*чаму*) – vmi szerint, vminek
 megfelelően
дзяржа́ва – állam
выраза́ць – faragni, vézni
пяча́тка – pecsét, bélyegző
цяпе́р – most
знаходзі́ць – felfedezni, feltárni
археоло́г – régész
упрыго́жваць – díszíteni
бра́ма – kapu
ве́жа – torony
сцяг – zászló
ваяводста́ва – vajdaság, seregvezér-
 ség
дзялі́цца – osztani

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg a szövegben a hímnemű, II. típusú ragozáshoz tartozó szavakat és állapítsa meg az esetüket.
2. Milyen Fehéroroszország történelmi címere?
3. Beszéljen a magyar címerről.

9. találkozás

**Téma: Zöngés és zöngétlen, susogó és sziszegő mássalhangzók
Az egyes számú, semlegesnemű főnevek esetvégződése**

(II. típusú főnévragozás)

A fehérorosz nyelvben 11 zöngés–zöngétlen mássalhangzó-pár létezik: [б] – [п], [б'] – [п'], [д] – [т], [дз'] – [ц'], [з] – [с], [з'] – [с'], [ж] – [ш], [дж] – [ч], [г] – [х], [г] – [к], [дз] – [ц].

A zöngétlen hangok zöngések előtt állva, a kiejtésben zöngéssé válnak (zöngésedés): *касьба* – ка[з']ба, *просьба* – про[з']ба. A zöngés hangok a zöngétlenek előtt és a szó végén állva, a kiejtésben zöngétlenné válnak (zöngétlenedés): *вкладка* – вокла[т]ка, *прыказка* – прыка[с]ка, *снег* – сне[х], *горад* – гора[т].

A fehérorosz nyelv susogó mássalhangzói közé a [ж], [дж], [ш], [ч], a sziszegő mássalhangzói közé a [з], [дз], [с], [ц] tartoznak.

A susogó hangok sziszegők előtt állva a kiejtésben sziszegőkkel válnak: *ганарышся* – ганары[с]ся, *на печыцы* – на п[ц]цы. A sziszegő hangok susogók előtt állva, a kiejtésben susogóvá válnak: *эзджы* – э[ж]джы, *грузчык* – гру[ш]чык.

A susogó és sziszegő hangok változása, valamint a zöngésedés és zöngétlenedés írásban nem jelenik meg. Próbaképpen érdemes egy szót úgy átalakítani, hogy a ki nem ejtett mássalhangzó egy magánhangzó elé kerüljön: *касьба* – касіць, *вкладка* – вкладачка, *горад* – гарады, *на печыцы* – печачка, *грузчык* – грузіць.

Az olyan igekötőknél, mint például az *ад-*, *над-*, *пад-*, *перад-* (*прад-*), *аб-* a *д* és *б* írásban nem változnak meg: *адказаць*, *падлічыць*, *надпісаць*, *прадбаць*, *абсмяяць*.

Az olyan igekötők, mint például a *з-*, *уз-*, *раз-*, *без-* (*бяз-*) kiejtés szerint jelennek meg írásban: zöngés hangok előtt *з*, zöngétlenek előtt *с*: *здаць*, *размаўляць*, *сказаць*, *успомніць*.

Fonetikai bemelegítés

Дуб, барацьба, рэдзька, грыбкі, мядзвэдзь, кладка, дарожка, хлеб, лезь, сядзь, дзядзька, дзежка, голуб, народ, бяшумна, хвалішся, падносчык,

сцэжка, бэраг, гараж, зжыць, газэтчык, снішся, бэгчы, мароз, сусэд, без шўму, на рэчцы, расчынiць, ёзджу, маркоцiшся, сшытак, пясчаны, вўчышся, бярозка, калодзеж, снег, кáзка, цяжка, дождж, адкiнуць, прадстаўiць, падклéiць.

1. feladat. Írja le a következő fehérorosz szólásokat és közmondásokat, helyettesítve a szükséges betűket!

З вялікага грому малы́ до... (ждж, шч). У ліхога бортніка горкі мё... (д, т). Пры́йшли́ каля...кі (д, т) – блiны́ ды ала...кі (д, т). Го... (д, т) пражы́ць – не лукошка ...шыць (с, ш). Слова даро...ша (ж, ш) золата. Калі мола... (д, т), грэе і ў хола... (д, т). Пэчка тўчыць, а даро...ка (ж, ш) вўчыць. Гавары́ць трэба паасо...ку (б, п), а спява́ць ра́зам. Старой ба...цы (б, п) добра і ў ша...цы (б, п). Гра...ь (з, с) не са́ла, паце́р – а...ста́ла (д, т). Свой хле... (б, п) – і на калодзе абе... (д, т). Як не еў, дык не мо... (г, х); як пад'ёў – ні рук, ні но... (г, х). Ані лы...кі (ж, ш), ані мi...кі (з, с), ды павесiў тры калы́...кі (з, с). Нашто мне й кла... (д, т), калі ў дзе...ках (д, т) ла... (д, т)? Павялі́ караго... (д, т) – сем ба... (б, п) пасяро... (д, т). Памёр мядзвэ...ь (дз, ц) – і пля...ка (з, с) ста́ла. Пры́маўкі ды пры́ка...кі (з, с) – мўдрай мовы пры́вя...кі (з, с). Прасiлі дажджў – гра... (д, т) пайшоў. На Юр'я маро... (з, с) – бўдзе добры авёс. Варонаю не бу...ь (дз, ц), то і сарока не падвядзэ. У астро... (г, х) шмат даро... (г, х). Адзiн дасў... (ж, ш), ды не ду... (ж, ш). Якiя з голага смé...кі (ж, ш), калi няма́ адзé...кі (ж, ш). Сва́я сярмя...ка (ж, ш) не ця...ка (ж, ш). Не кáйся позна лё...шы (г, х) і ра́на ўстаўшы. Iдзi з людзьмi, то не згўбi...ся (с, ш). Да чаго не дойдзеш, то ў кнi...цы (ж, ш) знойдзеш. Гаспадарку ве...цi (з, с) – не кáшу ёсцi. Не ры́ба, што ў рэ...цы (ч, ц), а ры́ба, што ў ру...цы (ч, ц). На лёчаным канi не наездзi...ся (с, ш). Воўк блi...ка (з, с) шкоды не робiць. Калi не ведаеш дарогi, не выя...джáй (з, ж) з дому. Хадзi прастай сцé...кай (ж, ш), то не ...блўдзiш (з, с).

2. feladat. Helyettesítse be a hiányzó betűket!

А...да́ць, а...грунтава́ць, а...паўзцi, а...пiць, а...працава́ць, а...цвiсцi, бе...выходна, бе...законне, бе...кары́сны, бе...смяротны, бе...сэнсоўна, бя...лiтасна, бя...концы, бя...плáтна, ...боку, ...вiты, ...вёрху, ...пачáтку, ...пéраду, на...ламáны, на...пiс, па...пéрцi, па...мяць, пра...вёсне, пера...гор'е, ра...лiк, ра...рэз, ра...кáт, ра...клáд, ра...пáд, у...дýх, у...ва́р, у...мор'е, у...краiна, у...памiн.

II. típusú főnévragozás

Egyes számú, semlegesnemű főnevek esetvégződése

eset	lány tő	kemény tő	megkem. tő	к-végű tő	х-végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	пол-е жыцц-ё	нёб-а акн-о	сонц-а вядр-о	вок-а малак-о	вўх-а рэх-а
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	пол-я жыцц-я́	нёб-а акн-а́	сонц-а вядр-а́	вок-а малак-а́	вўх-а рэх-а
<i>részes</i> (камў? чамў?)	пол-ю жыцц-ю́	нёб-у акн-у́	сонц-у вядр-у́	вок-у малак-у́	вўх-у рэх-у
<i>tárgy</i> (каго? што?)	пол-е жыцц-ё	нёб-а акн-о	сонц-а вядр-о	вок-а малак-о	вўх-а рэх-а
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пол-ем жыцц-ём	нёб-ам акн-ом	сонц-ам вядр-ом	вок-ам малак-ом	вўх-ам рэх-ам
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	пол-і жыцц-і́	нёб-е акн-е́	сонц-ы вядр-ы́	вок-у малак-у́	вўх-у рэх-у

3. feladat. Írja le a következő főnevek egyes szám, előjárós esetű alakjait!

Воблака, возера, жыта, гняздо, збожжа, мора, сэрца, галлё, шчасьце, сяло, гумно, узгор'е, здзіўлённе, лісце, плячо, узвышша, сёна, сядло, смёцце, мноства, бервяно.

4. feladat. Írja a pontok helyére a főnevek végződéseit М. Багдановіч „Пагоня” című versében!

Толькі ў сэрц... трывожным пачую
За краін... радзімую жах, —
Успомню Вострую Брам... святую
І ваякаў на грозных канях.

У бэлай пэн... праносяцца коні, —
Рвўцца, мкнўцца і цяжка хрыпяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагон...
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

У бязмёрную даль вы ляціце,
А за вамі, прад вамі — гадзі.
Вы за кім у пагон... спяшыце?
Дзе шляхі вашы йдуць і кудзі?

Мо яны, Беларўсь, панясліся
За тваімі дзяцьмі ўздагон,
Што забылі цябэ, адракліся,
Прадалі і аддалі ў палон?

Бійце ў сэрц... іх – бійце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!
Хай пачуюць, як сэрца начамі
Аб радзімай старонц... баліць...

Маці родная, Маці-Краін...!
Не ўсцешыцца гэтакі боль...
Ты прабач, Ты прымі свайго сьін...,
За Цябэ яму ўмерці дазволь!..

Усё лятуць і лятуць тыя коні,
Срэбнай збру... далёка грывяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагон...
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

Пра што гавораць колеры

Дзяржаўныя гербы заўсёды каляровыя, прычым кожны колер абавязкова нешта гаворыць.

Герб старажытнай беларускай дзяржавы выглядаў як чырвоны ці, дакладней, пурпуровы шчыт з бэлай або срэбнай выявай рыцара. Шасціканцовы крыж на рыцарскім шчыце быў залатога колеру.

Цяпер паглядзім, што зашыфраванае ў гэтых колерах, пра што яны нам гавораць.

Чырвоны колер нашыя прадзеды лічылі самым высакародным. Ён азначаў агонь, мужнасць, смеласць у бітве. Бэлы ці срэбны — гэта чысціня, дабро, свабода і незалежнасць. Золата крыжа казала пра жыццё, святло, надзею.

Трэба дадаць, што бэлы і чырвоны колеры беларусы асабліва любяць. Гэта відаць і ва ўзорах нашых дзівосных ручнікоў, і ў даўнейшым народным адзенні.

У беларускіх народных казках асілкі едуць бараніць свой народ ад злыдняў абавязкова на бэлым кані, што пасецца на запавэдных лугах.

А цяпер паслухайце, як прыгожа пісаў пра «Пагоню» адзін стары беларускі часопіс: «Бэлы конь — гэта вобраз сілы, красы і здатнасці, адраджэння і ўваскрэсення да новага жыцця. Ваяка на бэлым кані азначае перамогу. Бэлы колер вельмі пашыраны на Беларусі, згэтуль, магчыма, паходзіць і яе назва – бэлая, чыстая, вольная, як святло сонца».

(*V. Арлоў alapján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дзяржаўны – állami
каляровы – színes
прычым – emellett
кожны – minden egyes
абавязкова – feltétlenül
гаварыць – mondani, beszélni
дзяржава – állam
выглядаць – kinézni
дакладней – pontosabban
пурпуровы – bíborszínű
срэбны – ezüst-, ezüstös, ezüstfehér
выява – ábrázolás
залаты – arany-
паглядзець – megnézni
зашыфраваны – rejtjelezni, kódolni
прадзед – dédapa
прадзеды tsz – ősök, elődök
самы – maguk
высакародны – előkelő származású
агонь – tűz
смеласць – bátorság
чысціня – tisztaság
дабро – jószág
свабода – szabadság
незалежнасць – függetlenség
казіць – beszélni
святло – fény

надзея – remény
трэба – szükséges, kell
дадаць – hozzátenni
узор – példa
дзівосны – csodálatos
казка – mese
асілак – erős ember
ехаць – utazni
злыдзень – gonosztevő
пасціся – legelni
запавэдны – féltve őrzött, titkos
паслухаць – meghallgatni
прыгожа – szépen
пісаць – írni
часопіс – újság
вобраз – kép, alak
краса – szépség
здатнасць – képesség, adottság
адраджэнне – újjászületés
уваскрэсенне – feltámadás
перамога – győzelem
пашыраны – elterjedni
згэтуль – ezért, ettől fogva
магчыма – lehetséges
пахадзіць – származni
вольны – szabad
сонца – nap

Kérdések és feladatok

1. Mit jelentenek az ősi fehérorosz címer színei?
2. Beszéljen a magyar címer színeiről!

10. találkozás

Téma: A lágyságjel és az aposztróf (hiányjel) használata. II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek változásai.

A lágyságjel (ь) az előtte álló mássalhangzó lágyságát jelzi vagy kiejtésben elválasztja a *e, ě, i, ю, я* magánhangzókat bizonyos mássalhangzóktól.

Lágyulásra utaló lágyságjel a *дз, з, л, н, с, ц* mássalhangzók után áll:

1) a szó végén: *моладзь, мазь, боль, дзень, гусь, пámяць*;

2) a szó közepén kemény mássalhangzó előtt: *дзьмухавец, вязьмо, вольны, нянька, пiсьмо, процьма*; a lágyságjel megmarad, ha a szó változásakor a kemény mássalhangzó lággyá válik: *дзьме, (у) вязьмé, вальнэйшы, нянькі, пiсьмéннік, (у) процьме*;

3) bizonyos nyelvtani formáknál: *прамэньчык (прамэнь-бól), агэньчык (агонь-бól); ліпеньскі (ліпень-бól), чэрвеньскі (чэрвень-бól), восеньскі (восень-бól); (вы) эдзьце ((ты) эдзь-бól), (мы) стáньма ((ты) стань-бól); малéнькі, дробнэнькі (аз -эньк- képzőnél); штосьці, хтосьці (а -сьці képzőnél) és más esetekben;*

4) a *лэдзьве* határozószóban.

Az elválasztó szerepű lágyságjel a *дз, з, л, н, с, ц* mássalhangzók és az utánuk következő lágy *e, ě, i, ю, я* magánhangzók között áll: *мадзьяр, Лавуазьé, брыльянт, кампаньён, канферансьé, парцьé*.

Az aposztróf (hiányjel) kiejtésben elválasztja a mássalhangzót és az őt követő magánhangzót.

Aposztróf (hiányjel) áll a *e, ě, i, ю, я* magánhangzók előtt:

1) a mássalhangzóra végződő igekötők után: *аб'эзд, аб'ём, з'эхаць, пад'эзд, раз'юшаны, раз'яднанне*;

2) a szó közepén mássalhangzók után (kivéve a *дз, з, л, н, с, ц, ў* hangokat): *бар'ёр, вераб'і, сям'я, надвор'е, двух'ярусны, інтэрв'ю. Де: ін'экцыя*.

1. feladat. Csoportosítsa a szavakat annak alapján, hogy elválasztó szerepű vagy lágyulásra utaló lágyságjelet tartalmaznak.

Боль, соль, медáль, шынéль, гусь, баль, шаль, мiльярд, мiльён, рэльéф, паштальён, чаму́сьці, лэдзьве, снэжаньскі, шэрань, шóсьцэдзэсят, ёсьць, пámяць, восень, пiсьмéннік, чытáць, бальзám, лью, Лья́, Улья́на, пúльт, ранцэ́, рысь, сенажа́ць, сцёрлядзь.

Megjegyzés

hímnem	nőnem
боль	гусь
медаль	шаль
шынэль	
баль	
жаль	
цень	

Állítson össze mondatokat a táblázatban szereplő szavakkal!

2. feladat: Helyettesítsen be lágyságjelet vagy aposztrófot!

Сур...эзны, барэл...эф, атэл...э, аб...ява, аб...эзд, бяздўм...е, валяр...ян, вар...етэ, вар...іраваць, вераб...яня, дап...яна, д...ябал, загор...е, звар...яцець, з...эсці, з...ява, ін...экцыя, інтэр...эр, п...эса, батал...ён, павіл...ён, сем...янін, медал...ён, шын...ён, сузор...е, біл...ярд, грыл...яж, брыл...янт, кал...э, кампан...ён, надвор...е, раз...юшаны.

3. feladat: Keressen Я. Купала versében lágyságra utaló és elválasztó szerepű lágyságjelet tartalmazó szavakat.

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.
Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны,
І лёсу шэлест верасні,
І ў полі дуб апалены.
Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам;
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам;
І тое нуднае ягнят
Бляянне-зоў на пасьбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладзьбішчы.
І ў бэлы дзень і ў чорну ноч
Я ўсцяж раблю аглядзіны,
Ці гэты скарб не збрыў дзе проч,

Ці трўтнем ён не з'эдзены.
 Нашў яго ў жывой душы,
 Як вёчны свётач-полымя,
 Што сярод цёмры і глушы
 Мне свёціць між вандаламі.
 Жывё з ім дум маіх сям'я
 І сніць з ім сны нязводныя...
 Завёцца ж спадчына мая
 Усяго Старонкай Роднаю.

II. típusú főnévragozás. A többes számú főnevek esetvégződései

eset	lágy tő	kemény tő	megkem. tő	г- végű tő	к- végű tő	х- végű tő
<i>alany</i> (кто? што?)	вўчн- і пал- і сяляін- е	брат- Ы вокн- ы	дактар- Ы воч- ы	піраг- і круг- і	вожык- і пяск- і	рўх- і мях- і
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	вўчн- яў пал- ёў сяляін- θ	брат- оў вокн- аў	дактар- оў вач- эй	піраг- оў круг- оў	вожык- аў пяск- оў	рўх- аў мях- оў
<i>részes</i> (камў? чамў?)	вўчн- ям пал- ям сяляін- ам	брат- ám вокн- ам	дактар- ám вач- ám	піраг- ám круг- ám	вожык- ам пяск- ám	рўх- ам мях- ám
<i>tárgy</i> (каго? што?)	вўчн- яў пал- і сяляін- θ	брат- оў вокн- ы	дактар- оў воч- ы	піраг- і круг- і	вожык- аў пяск- і	рўх- і мях- і
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	вўчн- ямі пал- ямі сяляін- амі	брат- áмі вокн- амі	дактар- áмі вач- áмі (вач- ыма)	піраг- áмі круг- áмі	вожык- амі пяск- áмі	рўх- амі мях- áмі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	вўчн- ях пал- яx сяляін- аx	брат- áx вокн- аx	дактар- áx вач- áx	піраг- áx круг- áx	вожык- аx пяск- áx	рўх- аx мях- áx

Nyelvtani kommentár: А *вока*, *вўха* főnevek többes számú alakjainál a tövégi mássalhangzó megváltozik: *вочы*, *вўшы*.

Többes szám birtokos esetben a főnevek **-оў (-аў)**, **-ёў (-яў)** végződést kapnak; bizonyos főnevek viszont **-эй (-ей)**-t: *вачэй*, *вущэй*, *плячэй*, *коней*, *гасцэй*. А *грошы* főnév csak **-ай**-ra végződhet: *грошай*.

4. feladat: Tegye a következő főneveket többes szám birtokos esetben!

Век, стагоддзе, горад, дуб, след, вёцер, герой, прамень, сцяг, воблака, брат, мора, каляндар, лекар, каваль, цўда, дрэва, плячо, пясок, крыло, двор, нўмар, камень.

5. feladat: Tegye a zárójelben álló szavakat a megfelelő alakba!

Калісьці жыхароў Палэсся называлі (*паляшук*). Гэтая назва ўжываецца як гістарычная або тэрытарыяльная. (*Паляшук*) ж адну з груп сваіх (*сусёд*), якія пражывалі на поўнач ад Палэсся ў бязлеснай, палявой мясцовасці, называлі (*літвін*). Некаторыя (*даследчык*) сцвярджаюць, што азначэнне *літвін* колісь не мела этнічнага зместу; так называлі ўсіх (*грамадзянін*) Вялікага княства Літоўскага, незалежна ад мовы, якой яны карысталіся. У гэтым — і толькі ў гэтым — сэнсе («*літвін*») можна называць (і яны сябе часам так называлі) А. Міцкевіча, Я. Коласа, Т. Шаўчэнку. І цяпер вядомы назвы («*літвін*»), («*літвяк*») у дачыненні да (*беларус*), якія жывуць там, дзе некалі была літоўская дзяржава (у адрозненне ад назвы («*літовец*») у дачыненні да (*літовец*) па паходжанні). Калі ж канкрэтна звярнуцца да (*лётаніс*), як лічыць У. Ігнатоўскі, то (*літвін*) — невялікі народ. Іх сялібы былі раскіданы як бы (*астравок*) сярод пушчаў і непраходных (*балота*). Тэрыторыя, якую займалі (*літвін*), ляжала большасцю па рацэ Нёман і па яго (*прыток*), часткаю па Заходняй Дзвіне і ўсходніх (*прыток*) Віслы. На поўначы яна падыходзіла да (*бэраг*) Балтыйскага мора, а на поўдні зямлі (*літвін*) даходзілі да сярэдняй часткі Заходняга Буга.

(*І. Шпадарук алап'ян*)

Як нарадзіўся беларускі сцяг

Спачатку сцяг Вялікага Княства Літоўскага быў чырвоны з вышытымі на ім «Пагоняй» і Багародзіцаю з яе маленькім сынам Ісусам. Іншыя еўрапейскія краіны тады таксама мелі сцягі з рознымі складанымі выявамі. Але прыкладна пяцьсот гадоў таму сталі з'яўляцца сцягі больш простыя і зручныя. Найчасцей яны ўтвараліся так.

Гэ́рбавы малюнак змяшча́лі на шчыце́. Дык вось колер малюнка рабіўся галоўным колерам сцяга, а колер шчыта́ — дадатковым. Ры́цар «Пагоні», як мы ведаем, быў б́елы, а шчыт, на якім ён намалява́ны, — чырвоны.

Так і ўтвары́ўся белару́скі бел-чырвона-бе́лы сцяг. Ягонья колеры расшыфроўваюцца гэтакса́ма, як і колеры герба́.

Даўне́й бел-чырвона-бе́лыя сцяжкі развява́ліся на дзідах у ваяроў, якія барані́лі незале́жнасць на́шай краіны.

Калі вы пойдзеце ў царкву́, дык убачыце бел-чырвона-бе́лыя стужкі на адзе́нні ў святароў. Тут бе́лы колер азначае́ чы́стую ду́шу чалаве́ка, а чырвоны ка́жа пра паку́ты і смерць Ісу́са Хрыста́, які сваёй крыве́ю пасе́яў у людскі́х ду́шах слова праўды.

Дзвэ́сце гадоў, з таго ча́су, як Белару́сь захапі́лі расейскія цары́, а потым бальшаві́кі, «Пагоня» і бел-чырвона-бе́лы сцяг бы́лі пад забаронаю.

Захопні́кі хаце́лі, каб мы забы́лі на́шую слаўну́ю гі́сторыю. Людзе́й, якія не ведаю́ць свайго́ міну́лага, лягчэй прыгнята́ць і рабава́ць. Іх можна прыму́сіць забы́ць родную мову. Можна лёгка навучы́ць шанава́ць не сваі́х, а чужы́х герояў.

Быў час, калі за малюнак «Пагоні» бальшаві́кі маглі на ўсе жыццё́ кіну́ць чалаве́ка ў турму́ або за калючы ла́герны дрот.

Але і ў часы прыгнёту белару́сы бераглі́ па́мяць пра свае́ сапраўдныя сцяг і герб.

(*У. Арлоў alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

спача́тку – kezdetben

вы́шыты – himzett

Бага́родзіца – Istenanya, Szűzanya

еўрапе́йскі – európai

такса́ма – is, ugyanúgy

склада́ны – bonyolult

выява – ábra

пры́кладна – megközelítőleg, nagyjából

просто́ – egyszerű

зру́чны – kényelmes

найча́сцей – többnyire

утвара́цца / утвары́цца – kialakulni

ге́рбавы – címer-

малюнак – rajz

змяшча́ць – elhelyezni

дык – így

дадатковы – kiegészítő

намалява́ны – ráfestett

расшыфроўва́цца – megfejtést nyerni

гэтакса́ма – pont úgy

даўне́й – régen

развява́цца – lengeni, lobogni

дзі́да – lándzsa

бара́ніць – megvédeni

ца́рква – templom

уба́чыць – meglátni

стужка – szalag

свята́р – lelkész, pap

паку́та – szenvedés

смерць – halál

пасе́яць – terjeszteni, elhinteni

праўда – igazság

заханіць – elfoglalni
потым – aztán
большавік – bolsevik
забарона – betiltás
слаўны – híres
мінúлы – múlt
лягчэй – könnyebb
прыгнятаць – elnyomni, leigázni
рабавáць – kifosztani, kiszípolozni
прымúсіць – kényszeríteni

родная мова – anyanyelv
шанава́ць – tisztelni, nagyra becsülni
турма – börtön
калючы – szöges
ла́герны – tábori, láger-
дрот – drót
прыгнёт – elnyomás
берагчы́ – megóvni
сапра́ўдны – eredeti, igazi

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegben a II. típusú főnévragozáshoz tartozó főneveket, majd állapítsa meg az esetüket és számukat!
2. Beszéljen a fehérorosz zászlóról!
3. Beszéljen a magyar zászlóról!

11. találkozás

**Téma: Az *л ~ љ*, és a *е ~ ѣ* hangok váltakozása.
Az *ѣ ~ е* használatának szabályai. A főnévi igenév.
Az igeszemlélet (aspektus).**

A *е* hang akkor válik nem szótagképző *ѣ*-vá, ha a szóban előtte magánhangzó, utána pedig mássalhangzó vagy szóvégi magánhangzó áll: траѣа – траѣка – траѣ, аѣѣс – аѣсяны.

Az *л* hang rendszerint az igék múlt idejű alakjában válik *љ*-vá: ишла – ишољ, трымала – трымалљ, думала – думалљ.

Az *л* nem válik *љ*-vá:

- 1) a hímnemű, alanyesetű, egyes számú főnevek végén: стол, кол;
- 2) a nőnemű, birtokos esetű, többes számú főnevek végén: школ, скал;
- 3) a szó közepén, ha az *л* után betoldott magánhangzó jelenik meg: иголка – иголак, галка – галак;
- 4) idegen eredetű szavakban: салдат, балкон;
- 5) a lágy *л* nem változhat: соль, боль, пальцы.

ѣ írandó:

- 1) a szó elején, ha az előtte álló szó magánhangzóra végződik és köztük nincs írásjel: дачакаліся ѣсих, сустрэнемся ѣ серадү;
- 2) a szó közepén, magánhangzó után (kivéve a *е, ѣ, і, ю, я*-t) és mássalhangzó előtt: поѣны, шоѣк, здароѣе, салаѣі;
- 3) a szó végén magánhangzó után: пайшољ, знољ, дамољ;
- 4) kötőjel után, ha az előző szó magánhangzóra végződik: па-љдарнаму, паўночна-љсходні;
- 5) záró idézőjel után, ha a szó magánhangzóra végződik: У газэце «Голас Радзімы» ѣпершынію быљ надрукаваны гэты артыкул;
- 6) idegen eredetű szavak közepén, ha nem alkot önálló szótagot: аљ-ды-торы-я, паљ-за.

е írandó:

- 1) a szó elején, ha ezzel a szóval kezdődik a mondat: Увосень за стол просім;
- 2) a szó elején, ha mássalhangzóra végződik az előtte álló szó vagy ha írásjel áll előtte: Кто ѣлётку спиць, той ѣзімку не есць; Усе жоравы, нібы па камандзе, ѣзляцелі;
- 3) a szó elején vagy közepén, mássalhangzó után: бѣду, крѣхмал;
- 4) tulajdonnevek és betűszavak elején: цётка Уљяна, на Украіне;

5) idegen eredetű szavakban, ha szótagkezdő: ва у-ні-вер-сі-тэ-це, прэ-зі-ды-ум.

1. feladat. Magyarázza meg az *ŷ* és az *y* használatát a következő aforizmákban.

Вайна́ заўсе́ды боль нясе́. (П. Броўка) Гу́слям, кня́жа, не пішуць зако́наў.
(Я.Купала) Добра быць у дарозе, якю́ ты сам сабе́ выбіра́еш. (Я. Колас) І ў няшча́сці, і ў ра́дасці без дру́жбы чалаве́ку нельга быць. (К. Чорны) І ўсе́ мілагучна для слыху майго: і звонкае «дзе» і густое «чаго». (П. Пáнчанка) Разу́мных бараноў наогул жа няма́нога. (К. Крапіва́)

2. feladat. Pótolja a következő szavakból kihagyott *ŷ*-t vagy *y*-t.

А...тора́к, ня...да́ча, востра..., пайшо..., па...ночна-...сходні, дзяржа́...ны
...ніверсі́тэ́т, дзя́дзька ...ладзі́мір, а...дыторы́я, шлагба́...м, сала...і,
здара...е, ва ...ніверма́гу, у газе́це «Ні́ва» ...ба́чыла зды́мкі, зда...на́,
па...года, ка...не́р, ся...ба́, стра́...с, ня...хі́льна, мова́зна...ства, жо...ты,
Е...ропа, а...тобус, а...тамабі́ль, по...ны, до...гі, шо...к, во...к, со...с, па-
...да́рнаму, па́ры..., са...на.

3. feladat. Alakítsa át úgy a következő szavakat, hogy a *ѣ* helyére *ŷ* kerüljön.

A. Példa: трава́ – траўка – траў.

Слава́ –

карова́ –

брыво́ –

падкова́ –

пераправа́ –

галава́ –

B. Példa: лаві́ць (főnévi igenév) – лаўлю́ (ige, egyes szám, 1. személy).

абнаві́ць –

абумові́ць –

папра́віць –

здзіві́ць –

скры́віць –

ажы́цяві́ць –

Nyelvtani kommentár: Azoknál az igéknél, amelyek töve labiális mássalhangzóra végződik, a ragozás során (egyes szám 1. személyben) hangváltozás megy végbe: [в] – [ўл’], [б] – [бл’], [м] – [мл’], [ф] – [фл’]: лаві́ць – лаўлю́, рабі́ць – раблю́, кармі́ць – кармлю́, графі́ць – графлю́.

Főnévi igenév képzése

-ць	-ці	-чы
рабі-ць	вэс-ці	бэг-чы
спява́-ць	іс-ці	пя-чы́ (пяку́)

4. feladat. Alakítsa át úgy a szavakat, hogy az *л* helyére *љ* kerüljön.

Példa: кидáла (nőnemű, múlt idejű ige) – кидáљ (hímnemű, múlt idejű ige).

брáла –

вязáла –

далá –

любíла –

мьáла –

чытáла –

працава́ла –

Nyelvtani kommentár: A hangsúlyos szóvég az olyan múlt idejű, nőnemű vagy semlegesnemű igékre jellemző, amelyeknek a töve mássalhangzóra végződik, bár a főnévi igeneves alakjuknál a hangsúly az utolsó magánhangzóra esik:

ісці – ішла – ішло, пячы́ – пяклá – пякло, ugyanígy a *быць, даць, жыць, знаць, пачáць, узяць* igéknél is.

Kivételek:

1) лёгчы – лягlá, мэсці – мяlá, плéсці – пляlá, плы́сці – плыла́;

2) вéзці – вéзла і вязlá, грэбсці – грэбла і грабlá, нéсці – нéсла і нясла́, трэсці – трэсла і трасlá.

5. feladat. Pótolja a következő szövegből kihagyott *љ*-t vagy *у*-t.

Шмат якія прыказкі, прыма...кі в...чаць паводзінам ... г...тарцы: як сл...хаць чалавэка і рэагавáць на яго словы, чам... трэба быць стрыманым ... час размовы, навошта трэба ...лічваць абста́віны ма...лёння і г. д.

Каб налёжным чынам вэсці г...тарк..., трэба перш за ...сё ...мэць сл...хаць таго, з кім гаворыш: **Сам не ...мэеш сл...хаць, др...гога не прым...сіш.**

Народ перасцерагае: да мовы трэба ста́віцца ...ва́жліва, з адка́знасцю. Перш чым нэшта сказа́ць, трэба добра пад...маць, ...звáжыць кожнае слова, ...зья́ць пад ...ва́г... інтарэсы абодв...х бако... .. ма...лённі — і таго, хто гаворыць, і таго, хто сл...хае, адка́звае. Настойліва г...чыць папярэджанне: **Кáйся не кáйся, выш...сці... сло...ца – не зловіш. Вы́казанага слова да г...бы́ не вёрнеш.** (А. Каўрус аларján)

Igeszemlélet (Aspektus)

Az igeszemlélet egyfajta nyelvtani kategória, amely kifejezi egy cselekvés viszonyát a saját maga belső határaihoz.

folymatos ige (<i>што рабіць?</i>)	befejezett ige (<i>што зрабіць?</i>)
пісаць (пішу́, піса́ў, буду́ пісаць)	напісаць (напіса́ў, напішу́)
любіць (люблю́, любі́ў, буду́ любіць)	палюбіць (палюбі́ў, палюблю́)
чытаць (чытаю́, чыта́ў, буду́ чытаць)	прачытаць (прачыта́ў, прачытаю́)
выдаваць (выдаю́, выдава́ў, буду́ выдаваць)	вы́даць (вы́даў, вы́дам)
вытры́мліваць (вытры́мліваю́, вытры́мліва́ў, буду́ вытры́мліваць)	вы́трымаць (вы́трыма́ў, вы́трымаю́)
рашаць (рашаю́, раша́ў, буду́ рашаць)	рашы́ць (рашы́ў, рашу́)
крычаць (крычу́, крыча́ў, буду́ крычаць)	кры́кнуць (кры́кнуў, кры́кну)
выклі́каць (выклі́каю́, выклі́ка́ў, буду́ выклі́каць)	вы́клікаць (вы́кліка́ў, вы́клічу́)
гавары́ць (гавару́, гавары́ў, буду́ гавары́ць)	сказа́ць (сказа́ў, скажу́)

6. **feladat.** Alkosson 5 mondatot a táblázatban szereplő igékkel.

Асвѣтніца Еўфрасіння Полацкая

Дзевяцьсот гадоў наза́д у сям’і князя Святасла́ва-Георгі́я і княгіні Сафіі нарадзі́лася дзяўчы́нка, якую назва́лі старажы́тным полацкі́м і́мем Прадсла́ва.

Князе́ўна з маленства чу́ла пада́нні пра свайго дзе́да Чарадзе́я, пра Рагне́ду ды іншы́х славу́тых продкаў, які́я адда́на служы́лі роднай зямлі. У і́х Прадсла́ва вучы́лася ўсі́м сэрца́м любі́ць сваё радзі́му.

Бацька запрасіў у дом манáхаў, і яны хўтка навучылі Прадславу пісаць і чытаць. Дзяўчынка вельмі палюбіла кнігі. Настáўнікі не маглi нахвалiцца сваёй здольнай выхавáнкаю.

У вольны час яна бегала гуляць на бэраг Дзвіны. Князёўна ведала шмат пэснiяў, вадзiла рáзам з раўналёткамі карагоды, пускала па вадзé вянкi ў чароўную купальскую ноч i весялiлася на Каляды.

Падросшы, Прадслава часта прыходзiла памалiцца ў Сафiйскi сабор. Яна прыглядáлася да манáшак i манáхаў. Княжай дачцэ падабáлася iхняе жыццё. У манастырi чалавек адмаўляўся ад штодзённых дробных турботаў. Там захоўвалася шмат мўдрых кнiг i можна было спакойна займацца навўкаю i вучыць iншых.

У тыя дáўня часы дзiцiнства было карацёйшае, чым цяпер. Калi дзяўчынцы з княжага роду спаўнялася дванаццаць гадоў, яна ўжо лiчылася нявэстай i пачынала рыхтавацца да вяселля. Слава аб прыгажосцi Прадславы разляцэлася далёка ад Полацка, i ў горад зачасцiлі сваты.

Бацькi намэрылiся аддáць Прадславу зáмуж за сына багáтага валадарá. Яны яшчэ не ведалi, што дачка вiбрала iншы шлях.

Прадслава стáла манáшкаю i атрымáла новае iмя – Еўфрасiння. У перакладзе з грэцкае мовы гэта знáчыць «радасць». Пазней князёўну па родным горадзе назвáлi Еўфрасiннай Полацкай.

За манастырскiмi сцэнамі яна змагла цáлкам аддáцца кнiжнай навўцы. Еўфрасiння чытáла Бiблiю, дзе сабраная невычэрпная чалавэчая мўдрасць, ды iншыя старажытныя кнiгi.

Маладая манáшка папрасiла дазволу жыць у Сафiйскiм саборы, каб быць блiжэй да яго багáтай бiблiятэки.

Пасялiўшыся ў малёнкiм пакойчыку-келлi, Еўфрасiння ўзялася пераписаць кнiгi. Гэта была нялёгкая праца. Пераписаннем кнiг тады займалiся адны мужчыны. Ужо толькi тое, што за такую цяжкую працу ўзялася жанчына, было подзвiгам.

Еўфрасiння писала i сваё творы — малiтвы i павучáннi, а таксама перакладáла з замéжных моваў. Чáстка пераписаных князёўнай кнiг iшла на продаж, а атрыманыя грошы раздавалi бэдным.

Князёўна заснавала два новыя манастырy, а пры iх адчынiла кнiжныя майстэрнi — скрыпторыюмы.

Каб упрыгожваць цэрквы абразáмi, Еўфрасiння стварыла мастáцкую майстэрню.

Усё жыццё Еўфрасiння служыла асвэце свайго народа. У адчыненых ёю школах, апрача чытáння, пiсьма i лiчэння, дзэцi вывучáлi гiсторыю, грэцкую i лацiнскую мовы. Найбольш здáтных хлопчыкаў i дзяўчынак вучылi складаць вёршы. Чáста ўрокi праводзiла самá асвэтница.

Невядомы адукаваны палачáнiн, якi жыў у адзiн час з асвэтницаю, напiсаў пра яе аповесць, якáя так i назывáецца — «Жыццё Еўфрасiннi Полацкай».

У канцy жыцця Еўфрасiння вiправiлася ў падарожжа ў Святую Зям-

лю. Так называліся тья мясціны, дзе нарадзіўся і вучыў людзей Ісус Хрыстос. Па дарозе полацкую князёўну паўсюль сустракалі з пашанаю. Пра яе самаахвярнае жыццё ведалі ў розных краінах.

У горадзе Ерусаліме падарожніца захварэла і памёрла. Пазней яе парэшткі прывезлі на Бацькаўшчыну.

Еўфрасіння Полацкая зрабіла для нашага народа столькі добрага, што людзі назвалі яе святой. Пасля смерці яе пачалі маляваць на абразях і прасіць у яе дапамогі ад ліхіх сілаў. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

Еўфрасіння – Fruzsina

князёўна – hercegnő

малёнства – gyerekkor

чуць – hallani

паданне – monda, rege, (száj)hagyomány

свой – saját

слаўты – híres

аддана – odaadón

служыць – szolgálni

запрасіць – hívatni

манях (манашка) – szerzetes (apáca, szerzetesnő)

нахваляцца – eleget dicsérni

здольны – tehetséges

выхаванец (выхаванка) – tanítvány

бэгаць – sietni, futni

гуляць – sétálni

вадзіць карагод – körtáncot járni

разам – együtt

раўналетка – egykorú, egyidős (személy)

пускаць – engedni, ereszteni

вянок – koszorú

чароўны – varázslatos

купальская ноч – Szent Iván-éj

весяліцца – szórakozni, vígadni

Каляды – karácsony

падросшы – felnőve

памаліцца – imádkozni

сабор – székesegyház

прыглядацца – megfigyelni, figyelemmel kíséni

княжы – hercegi

падабацца – tetszeni

манастыр – kolostor

адмаўляцца – lemondani, elutasítani

штодзённы – mindennapi

дробны – apró, jelentéktelen

турбота – gond

захоўвацца – megmaradni, megőrizni

мудры – bölcs

кніга – könyv

спакойна – nyugodtan

займацца – foglalkozni

даўні – régi

дзяцінства – gyerekkor

род – származás

спаўняцца – betölteni

лічыцца – tartani vminek

нявэста – menyasszony

пачынаць – kezdeni

рыхтавацца – készülni

вясэлле – esküvő

слава – hír

прыгажосць – szépség

разляцецца – szétrepülni, elterjedni

зачасціць – gyakoribbá válni

сват – (leány)kérő

намерыцца – szándékozni

аддаць замуж – férjhez adni

валадар – földbirtokos

выбраць – választani

шлях – út

пераклад – fordítás

грэцкі – görög
мова – nyelv
значыць – jelenteni
радаць – öröm
манастырскі – kolostori
змагчы – tud, -hat, -het, képes vmire
цэлкам – teljesen
кніжны – írott
сабраны – összegyűjtött
невычэрпны – kimeríthetetlen
чалавэчы – emberi
мудрасць – bölcsesség
напрасіць – megkérni
дазвол – engedély
бібліятэка – könyvtár
пасяліўшыся – beköltözvén
кэля – cella
узяцца – nekifogni
перапісваць – lemásolni
перапісванне – másolás
подзвіг – nagy tett
твор – mű
малітва – ima
навучанне – tanítás
перакладаць – fordítani
замэжны – idegen
частка – rész
перапісаны – lemásolt
продаж – eladás
атрыманы – kapott
грошы – pénz
раздаваць – szétosztani
заснаваць – megalapítani
адчыніць – nyitni
майстэрня – műhely
скрыпторыюм – scriptorium
 (Szentírást másoló műhely)
упрыгожваць – díszíteni
стварыць – létrehozni

мастацкі – művészeti
асвэта – művelés, oktatás, tanítás
адчынены – megnyitott
апрача – kivéve
чытанне – olvasás
пісьмо – írás
лічэнне – számolás
лацінскі – latin
здатны – jó képességű, tehetséges
складаць вершы – verseket írni
праводзіць урок – órát tartani
самá – maga
невядомы – ismeretlen
адукаваны – művelt
палачанін – polocki (Polock város lakója)
у адзін час – ugyanekkor, egy időben
напісаць – megírni
аповесць – történet
канец – vége vminek
выправіцца – elindulni
падарожжа – utazás
Святая Зямля – Szentföld
мясіна – hely, vidék
паўсюль – mindenhol
сустрэкаць – találkozni
паіана – tisztelet
самаахвярны – alázatos
розны – mindenféle
падарожнік (падарожніца) – utazó
захварэць – megbetegedni
памэрыць – meghalni
парэшткі – maradványok
столькі – annyi
святы – szent
прасіць – kérni
ліхыя сілы – gonosz erők

Kérdések és feladatok

1. Álapítsa meg a szövegben szereplő igék aspektusát.
2. Beszéljen a szöveg hősnőjének életéről.

12. találkozás

Téma: Az *ŷ* és *ы* használata igekötők után. I. típusú igeragozás.

A magánhangzóra végződő igekötők után az igető *i* hangja írásban és kiejtésben is *ŷ*-vé válik: *і*цi – па*ŷ*цi, *і*граць – за*ŷ*граць.

A mássalhangzóra végződő igekötők után az igető *i* hangja írásban és kiejtésben is *ы*-vé válik: *і*цi – па*ы*цi, *і*граць – па*ы*граць.

A magánhangzóra végződő igekötők után akkor következhet *i*, ha az önálló szótagot alkot: за-*i*-скры-цца, за-*i*-ка-цца.

1. feladat. Pótolja a szavakból kihagyott *ŷ*-t és *ы*-t. Ügyeljen a helyesírásra.

За...цi, аб...шлiся, роз...грыш, с...граць, аб...мшэць, **вѣ**...граць, аб...цi, **вѣ**...це, ад...цi, без...дѣйна, без...мѣнны, за...цi, без...нiцыятѣўна, з...мправiзаваць, над...цi, пад...спѣтны, уз...цi, пра...гравальнiк, за...мѣннiк.

Ne feledje! Заiнѣлы, заiгрыванне, заiнтрыгоўваць, заiнѣць, заiкнўцца.

2. feladat. Pótolja a kihagyott *ŷ*-t vagy *ы*-t.

Разўмная галава́, ды дўрню пры...шлiся. (Közmondás) Не да хлѣба, не да солi, як за...гралi на басолi. (Közmondás) Прасiлi дажджў — град па...шоў. (Közmondás) Дзе пра...шло малѣнства, там пачынаецца Радзiма. (К. Чорны) Янi вѣ...шлi з хаты — Сушчѣня напѣрадзе, Бўраў за iм. (В. Бўкаў) За два гады я аб...шоў i праѣхаў Мiнскую, Магiлѣўскую, Вiцебскую, частку Вiленскай губѣрнi. (У. Караткѣвiч) Зорка Венѣра ўз...шлi над зямлѣю, свѣтлыя згiдкi з сабой прывялi... (М. Багдановiч) Мы ўва...шлi ў пакойчык, дзе пахла мышамi, i струмѣнi вадѣ адрiзу пабѣглi з нашай вопраткi на падлогу. (У. Караткѣвiч)

3. feladat. Olvassa el a következő, У. Караткѣвiч «Дзiкае паляванне караля Стiха» című novellájából kiemelt párbeszédet és pótolja a hiányzó betűket.

Нарѣшце за дзвiра́мi захадзiлi, няўпѣўнена, нясмѣла. Паслi пачўўся аднѣкуль з вышынi сiпiаты жаночы голас:

— Хто такiя?

— Мы падарожныя, цѣтухна, пусцiце.

— А цi не з палявання вы часам?

— Якое там паляванне, мокрыя ўсе, ледзь на нагiх стаiм. Дальбог, пусцiце нас.

Голас змоўкнуў, паслi з нѣйкiмi ноткамi нерашўчасцi спытаў:

— А хто ж вы такія? Прозвішча як?
 — Беларэцкі маё прозвішча. Я з фўрманам.
 Бабуля за дзвярамі раптам пажавэла:
 — Граф Беларэцкі?
 — Спадзяюся быць графам, – адказаў я з плебэйскай непачцівасцю да тытулаў.

Голас пасуравеў:

— Ну і ідзі сабэ, добры чалавэк, туды, адкуль пры...шоў. Бачыце вы, ён на графства спадзяецца. Жартачкі начнія! Па...шоў, па...шоў. Пашукай сабэ дзе-небудзь у лёсе бярлог, калі ты такі спрытны.

— Бабуля, — узмаліўся я, — з радасцю пашукай бы, каб не непакоіць людзей, але ж я нетутэйшы, я з павэта, заблукалі мы, сухой ніткі няма.

— Прэч, прэч, — сказаў няўмольны голас.

Іншы чалавэк, можа, схапіў бы, у адказ на гэта, камень і пачаў бы біць у дзверы, сьплючы праклены, але я нават тут не мог пазбавіцца думкі, што гэта дрэнна: сілком драцца ў чужую хату. Таму я толькі ўздыхнуў і звярнуўся да фўрмана:

— Ну што ж, па...шлі адсіоль.

Nyelvtani kommentár: Az igeragozás az ige számbeli és személybeli változását vonja maga után, mind jelen, mind egyszerű jövő időben, kijelentő módban. Az I. típusú ragozási módhoz tartoznak azok az igék, amelyek többes szám harmadik személyben az **-иць (-юць)** végződést veszik fel, a II. típusúhoz pedig azok az igék, melyek az **-аць (-яць)** végződést kapják.

Az I. és a II. típusú ragozáshoz tartozó igék (hangsúly nélküli végzésekkel)

II. típusú ragozás	I. típusú ragozás
1. Minden -иць (-юць) -re végződő ige (például <i>гаварыць, любіць</i>), kivéve az 1 szótagból állókat (<i>віць, мыць, шыць, піць</i> stb.) és a belőlük képzett igéket (<i>намыць, выпіць</i>). 2. Az olyan igék, mint <i>ненавідзець, цярэць, вярцець, залэжаць, гнаць</i> .	Az összes többi ige.

I. típusú igeragozás (jelen idő és egyszerű jövő)

főnévi igenév	személy	egyes szám	többes szám
вэсці	1. (ён, мі)	(па)вяд- ў	(па)вядз- ём
слўхаць		(па)слўха- ю	(па)слўха- ем
пісаць		(на)піш- ў	(на)піш- ам
пячы́		(на)пяк- ў	(на)пяч- ом

	2. (te, ti)	(па)вядз- эш (па)слўха- еш (на)піш- аш (на)пяч- эш	(па)ведз- яцэ (па)слўха- еце (на)піш- аце (на)печ- ацэ
	3. (о, о́к)	(па)вядз- э (па)слўха- е (на)піш- а (на)пяч- э	(па)вяд- уць (па)слўха- юць (на)піш- уць (на)пях- уць

Figyelem! A ragozás során a következő hangváltozások mehetnek végbe:

- 1) [к] – [ч], [г] – [ж], [х] – [ш]: пяху́ – пяхэш, магу́ – мажаш, калыха́ць – калышу́;
- 2) [з] – [ж], [ч] – [ц], [ск] – [шч], [зд] – [ждж], [сц] – [шч]: рэзаць – рэжу, часа́ць – чашу́, ляцэ́ць – лячу́, паласка́ць – палашчу́, э́здзіць – э́дджу [йэжджу], пу́сціць – пушчу́;
- 3) [т] – [ч], [ц'] – [ч], [дз'] – [дж]: грука́ць – грукачу́, тупа́ць – тупачу́, са́дзіць – саджу́.

4. feladat. Ragozza a következő igéket.

Сцерагчы́, э́хаць, малява́ць, працава́ць, жада́ць, віншава́ць, ісці́, піць, браць, каза́ць, магчы́, ве́даць, берагчы́.

5. feladat. Tegye a következő igéket a megfelelő alakba.

Мы (жыць), яна́ (зачарава́ць), я (ісці́), вы (сарва́ць), ён (капа́ць), ты (біць), ён (трэ́сці), я (каха́ць), вы (зalı́ць), ты (заме́рці), яны́ (вб́весці), вы (налі́чваць), мы (выдумля́ць), яны́ (рассячы́), вы (спява́ць), ты (падпіса́ць), яна́ (падпе́рці), мы (хаце́ць).

6. feladat. A szöveg olvasása közben a zárójelben lévő igéket tegye a megfelelő formába.

Дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша

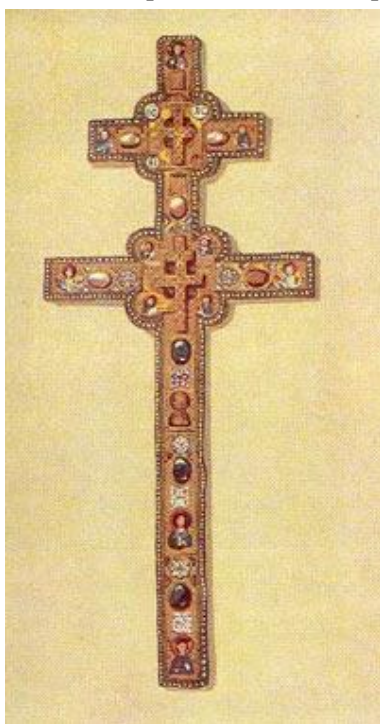
Асвётніца Еўфрасіння Полацкая збірала вакол сябе таленавітых людзей. Імёны двух з іх дайшлі да нашых дзён. Гэта дойдлід Іаан і ювелір Лазар Богша.

Дойлід — тое самае, што і архітэктар. Ён (*ствара́ць*) праекты розных будынкаў і сочыць за тым, як гэтыя праекты ператвараюцца ў саборы, палаты і іншыя пабудовы.

Іаан — самы вядомы са старажытнабеларускіх дойдлідаў. У адным з заснаваных Еўфрасінняю манастыроў ён пабудаваў на яе просьбу царкву казачнай прыгажосці. Яе змуравалі надзіва хутка, усяго за трыццаць тыдняў. Гэтая царква завецца Спаса-Еўфрасіннеўскай. Яна́ і сёння стаіць у Полацку паблізу ракі Палаты і (*нага́дваць*) казачную белую птушку, што апусцілася з неба на цудоўны зялёны луг.

Усе сцены Спаса-Еўфрасінеўскай царквы ўсярэдзіне пакрытыя дзівоснымі фрэскамі. Старажытныя фэрбы цудоўна захаваліся. У тэіа часіны мастакі рабілі іх самі. З настоіа паленых яловых шбішак атрымлівалася, напрыклад, добрая фіялэтавая фэрба, а з паленай косці — сіняя са сма-рагдавым адлівам.

Як лічаць вучоныя, на некаторых фрэсках намаляваныя сама асвётніца і яе дзве сястры, якія таксама зрабіліся манашкамі.

Слаўтаму полацкаму ювеліру Богшу Еўфрасіння заказала для новай царквы шасціканцовы крыж. Майстар зрабіў яго з кіпарысавага дрэва, абклаўшы тое па баках залатымі і срэбнымі плэсткамі з каштоўнымі камянямі і шматколернымі абразкамі святых.

На крыжы быў зроблены надпіс, які абяцаў страшнае пакаранне таму, хто вбінесе гэтую святыню з храма. Але Богшаў твор некалькі разоў забіралі са Спаса-Еўфрасінеўскай царквы і вывозілі з Полацка. Апошні раз крыж знік у гады вайны з фашыстамі. Ёсць звэсткі, што ён трапіў у Расею і знаходзіцца там у адным з музейных сховішчаў.

Крыж Еўфрасіні Полацкай — наш неацэнны агульнанародны скарб. Цяпер Беларусь (*шукáць*) яго, каб вярнуць на родную зямлю. (У. Арлоў *alarján*)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дойлід – építész

ювелір – ékszerész

збірáць – gyűjteni

вакол – körül

таленавіты – tehetséges

архітэктар – építész

стварáць – megalkotni, létrehozni

праэ́кт – terv

буды́нак – épület

сачы́ць – felügyelni vire, figyelemmel kísérni vmit

ператварáцца – átalakulni

пала́ц – palota

пабудова – építmény

вядомы – ismert

старажытнабелару́скі – ófehértorosz

пабудавáць – felépíteni

просьба – kérés

ка́зачны – mesebeli, mesés

змуравáць – felépíteni (csak téglából)

надзі́ва – meglepően

паблі́зу – vminek a közelében

нагадваць – emlékeztetni
апусціцца – leszállni, leereszkedni
цудоўны – csodás
дзівосны – lenyűgöző
фрэска – freskó
фярба – festék
захавання – megőrizni, megma-
radni
настой – tinktúra (alkoholos oldat)
палены – égetett, pörkölt
яловы – fenyő-
шышка – toboz
атры́млiвaццa – kapni, kinyerni
фіялэ́тавы – lila
кocць – csont
смарáгдавы – smaragd-
адліў – árnyalat
лічье́ць – hinni, tartani
вучоны – tudós
некаторы – néhány
славу́ты – híres, neves
заказáць – rendelni
кіпары́савы – ciprus-
абклаўшы – körbevéve

пла́стка – lap
каштоўныя каменні – drágakövek
на́дпіс – felirat
абяца́ць – ígérni, kilátásba helyezni
стра́шны – szörnyű
пакара́нне – büntetés
вы́несці – kivinni
святы́ня – szentség
храм – templom
некалькі – néhány
забіра́ць – elvinni
Спас – Megváltó
вывозіць – elszállítani
знікнуць – eltűnni, elveszni
фашы́ст – fasiszta
звэ́стка – értesülés, információ
тра́піць – kerülni vhoва
знаходзі́цца – lenni vhol
схові́шча – raktár
неацэнны – felbecsülhetetlen értékű
агульнана́родны – össznépi, nemzeti
скарб – kincs
шукáць – keresni
вярну́ць – visszahozni, visszajuttatni

Kérdések és feladatok

1. Beszéljen Polocki Szent Fruzsina Megváltó-templomáról.
2. Mit tudott meg Polocki Szent Fruzsina keresztjéről?
3. Beszéljen a magyarok szent szimbólumáról, Szent István koronájáról.

13. találkozás

Téma: Idegen eredetű magánhangzó kapcsolatok.

II. Típusú igeragozás. Visszaható igék.

Az idegen eredetű magánhangzó kapcsolatok, néhány kivételtől eltekintve, a fehérорosz helyesírási szabályoknak megfelelően használatosak:

- 1) a **іѣ (ыѣ), ео (эо)** hangkapcsolatokban az [o] mindig hangsúlyos: аксіѣма, грацыѣзны, археѣлаг, ідѣѣлаг; hangsúlytalan változataik a **ія (ыя), еа (эа)**: аксіяматычны, грацыя, археалогія, ідѣалогія;
- 2) hangsúlytól függetlenül **ія (ыя), іе (ые, ыэ), еа (эа)**-ként állnak a прафесіянал, ажыятаж, кліентура, абітурыѣнт, антыѣстѣтычны, генеалогія, тѣарѣма szavakban;
- 3) a [iо], [iа], [iэ]-ként ejtett hangkapcsolatok írásban **ѣ, я, е**-ként jelennek meg: раѣн [район], маѣнѣз [маѣан'ѣз], феѣрвѣрк [ф'ѣйѣрв'ѣрк].

1. feladat. Olvassa fel a következő szavakat és közben figyelje meg a helyesírást.

Мільѣн, мільѣрд, Нью-Йорк, фаѣ, Огайо, іерогліф, біяграфія, бібліятѣка, паѣзія, афіцыѣнт, перыѣдыка, гігіѣна, арфаѣпія, стацыѣнар, алімпіяда, радыѣ, нацыѣнальнасць, прыярытѣт, дыѣта, іон, Тѣкіо, медальѣн, кампаньѣн, ѣд, ѣг, Йѣмен, акіян, матѣрыял, фартѣпіяна, пацыѣнт, геамѣтрыя, рацыѣнальны.

II. típusú igeragozás (jelen és egyszerű jövő idő)

főnévi igenév	személy	egyes szám	többes szám
(па)сядзѣць (па)гаварыць (з)рабіць	1. (ѣн, мі)	(па)сядж-ѣ (па)гавар-ѣ (з)рабл-ѣѣ	(па)сядз-ѣм (па)гавор-ѣм (з)роб-ѣм
	2. (те, ті)	(па)сядз-ѣш (па)гавор-ѣш (з)роб-ѣш	(па)седз-ѣѣ (па)гавор-ѣѣ (з)роб-ѣѣ
	3. (ѣ, ѣк)	(па)сядз-ѣць (па)гавор-ѣць (з)роб-ѣць	(па)сядз-ѣѣць (па)гавор-ѣѣць (з)роб-ѣѣць

2. feladat. Ragozza végig írásban a következő igéket.

Гаманіѣць, ѣздзіѣць, гудзѣць, баѣчыць, спаѣць, хлусіѣць, хадзіѣць, вазіѣць, вадзіѣць, вѣѣсветліѣць, намѣрыѣць.

3. feladat. Tegye az igéket a megfelelő alakba.

Я (вы́мачыць), ты (га́ньбіць), яны́ (даба́віць), вы (дагадзі́ць), ён (дагавары́ць), яна́ (зава́біць), мы (вучы́ць), я (завозы́ць), вы (загрузы́ць), я (загла́дзіць), ты (задово́ліць), вы (надзя́ліць), яны́ (нады́міць), ён (прасла́віць), ты (купі́ць), яны́ (тулі́ць), ён (трымце́ць), вы (тужы́ць).

4. feladat. Másolja le a szöveget és tegye a zárójelben lévő igéket a megfelelő alakba.

Вунь (хадзі́ць) па зялёнай лугавіне б́усел. (В. Вольскі а́ларја́н) (Стая́ць) жораў на сваёй ќупіне каля́ гнязда́, як вартаві́, і агляда́е наваколле. (В. Вольскі) (Падчапі́ць) зубр рога́м пад рады́ятар — (паляце́ць) ты ў́ л́ужыну ра́зам з ка́бінай... (І. Пта́шнікаў а́ларја́н) Тут зноў́ я (му́сіць) паклі́каць на дапамо́гу ў́сема́глу́ю Клі́о — му́зу гі́сторыі. (Я. Парху́та а́ларја́н) А квя́цісты́я зоры́, бы дыяме́нты, усыпа́юць усё́ не́ба, (дрыжа́ць), пераліва́юцца ко́лерамі́ вясёлкі́, аб чы́мся бя́змэжна́ вялі́кім (гавары́ць) тваёй́ душы́. (Я. Колас) Лаба́новіч (сядзэ́ць) у сва́ім аблюба́ваным пако́йчыку. На ста́ле (гарэ́ць) ля́мпа пад свé́тлым абажу́рам. У вокны́ (глядзе́ць) густы́ змрок. (Я. Колас)

5. feladat. Olvassa fel a Янка Купала «Паўлінка» című művéből kiemelt párbeszédet. Pótolja a hiányzó igevégződéseket.

Які́м. Вось і́ я — як тут бы́ў. Добры́ ве́чар яснэ́пэ́кнай па́нне Паўлі́нцы. Што́, золатца́ маё́ ненагла́днае, пра́чакáláся трохі́ мяне́, ненаві́сніка. А ці́ ні́кога́ няма́?

Паўлі́нка. Ой, ой! пама́лу! Усе́ дома, усé́ дома. Толькі́ ў́ Які́ма не ў́се́ дома, бо́ по́начы́ ходз...ць да́ малады́х дзяўча́т. Дад...ць, дад...ць за́раз пы́тлю ста́рыя. Пазва́ленне́ ё́сць гэ́так позна́ прыхо́дзіць?

Які́м. Ё́сць, ё́сць, ма́я ты сака́тушка, шча́бяту́шка! Каж... то́лькі ху́тчэй, га́лубка ма́я бяскры́лая: та́та твое́й дома́ ці́ не? Бо́ ж сама́ ве́да...ш, яка́я ў́ нас з і́м стра́шэнная́ лю́басць...

Паўлі́нка. Ой, ча́му́ ж не ве́да...: як мі́ж катом і́ саба́кам, якра́з. Але́, але́ сме́ла будзь, як у́ бо́га пад пры́печкам. Па́ехалі́ абое́ на то́рг і́, пэўна́, позна́ ве́рнуцца́, бо ма́...ць трохі́ сяго́-таго́ да пра́дання́ і́ ма́няцца́ сякі́я-такі́я зра́біць па́купкі. Ба́ч...ш заў́тра ма́е бы́ць трохі́ гасце́й з кі́рмашу́...

Які́м. Та-а-к! Зна́чыцца́, тым кшта́лтам, ве́чары́нка бу́дз....

Паўлі́нка. Так, так! Ве́чары́нка бы́ць-то́ бу́дз..., але́ не ў́се на́ ёй бу́д...ць.

Які́м. Э́х, Паўлі́нка! Ты́ ўсе́ сваё́; мне́ і́ так го́рка на душы́, як бы́ хто там па́льн засе́яў, а ты́ яшчэ́ прыты́чкамі́ сваі́мі сол...ш. Ва́зьм... назло́сьць ды́ пры́йд... Што́ ж яны́ са́ мной зраб...ць?

Паўлі́нка. Зра́біць-то́ ні́чога́ не зраб...ць, але́ і́ ты́ сам ні́чога́ не зраб...ш, а то́лькі́ пера́роб...ш...

Вісзахатó ігék

А вісзахатó ігék -ся (-ца, -цца) вéгзóдэсúек.

-ся (мáссал- és магáнхángзó утáн, ківéвэ а <i>ц</i> -т)	-ца (мáссалхángзó утáн <i>ц</i>)	-цца (егýес сзám, 3. сземе́лы- бен és фúне́ви ігенéвбен, магáнхángзó утáн)
запíсваю-ся запíсвае <i>ш</i> -ся	запíсва <i>ц</i> -ца запíсваю <i>ц</i> -ца	запíсвае-цца смяя-цца

Кіры́ла Ту́раўскі

Тады́, калі ў Полацку пачала́ служыць наро́ду асвётніца Еўфрасі́нняя, у Ту́раве з'яві́ўся на свет яшчэ адзін наш выдáтны зямляк — Кіры́ла.

Хлопчык нарадзі́ўся ў сям'і багáтых гараджáнаў. Бацькі паклапаці́ліся, каб ён атрыма́ў добрую адука́цыю. У той час жонкаю ту́раўскага кня́зя была́ грэцкая царэ́ўна. З радзі́мы яна́ прывéзла шмат вучоных прыдворных. Яны́ стáлі настаўні́камі кéмлівага хлопчы́ка.

Кіры́ла вéльмі шчы́ра вэ́рыў у Бога. З са́мага дзяці́нства ён ма́рыў служыць Ісýсу Хры́сту і сла́віць яго́нае імя ў сва́іх кні́гах. Дзéля гэта́га ён ужо ў юна́чыя гады пайшо́ў у манасты́р.

Каб нічо́га не заміна́ла яму́ чы́таць царкоўныя кні́гі і піса́ць ула́сныя творы, малады́ манáх загада́ў заму́раваць сьба́е ў манасты́рскай ве́жы.

Тут яго́нымі суразмоўні́камі заставáліся толькі кні́гі, зоркі на не́бе і пту́шкі, што прылята́лі на ву́зкае акéнца. Яно́ было адзі́ным шля́хам, што зв'язва́ў Кіры́лу з чалавэ́чым све́там. Праз акéнца яму́ перадава́лі сці́плую ё́жу, а такса́ма перга́мент, гусі́ныя пэ́ры і чарні́ла для пісьме́нніцкай пра́цы.

Такім ахвярным жыццём Кірыла заслужыў у гараджанаў і ў самога князя глыбокую пашану. Землякі папрасілі манáха выйсці з вéжы і адзінадушна абра́лі яго епіскапам — галоўным святаром Тўраўскай зямлі.

Кірыла быў таленавіты чалавék і не шкадаваў часу і сiлаў, каб раскрыць свой талент як магá паўнэй. Ягоная юначая ма́ра здзейснілася: ён стаў знакамітым пісьмённікам і прамоўцам.

Найбольш уражвалі чытачоў і слухачоў Кірылавы творы, напісаныя ў гонар Вялікадня ды іншых хрысціянскіх святаў. У гэтых творах, якія назывáліся «Словамі», Кірыла Тўраўскі шчы́ра і натхнёна ўслаўляў характaво чалавéка і прыроды, вучыў жыць праўдзiва, з чыстай душой ды лóбасцю да Бога і людзéй.

Калiсьцi ў Вiзантii жыў пісьмённік і прапавéднік Іаán, якому за незвычайны пісьмённіцкі талент і красамоўства далi імя Залатаслоў.

Асвётніка з Тўрава сучáснiкi назывáлі другім Залатасловам, а пасля смёрцi абвясцiлі святым.

Кірылавы творы перапісвалi і друкавалi на працягу нéкалькiх стагодзьяў. Ix i цяпér вывучаюць беларўскiя школьнiкi i студэнтy. (У. Арлоў алаpján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

тады́ – akkor, amikor

начáць – kezdeni

служыць – szolgálni

з'явіцца на свет – világra jönni

выдáтны – ismert, híres

зямляк – földi, honfitárs

гараджáнин – polgár

наклапацiцца – gondoskodni vmiről

адукáцьця – nevelés

у той час – akkoriban, abban az időben

царэўна – carevna, nagyhercegnő (a cár leánya)

прыдворны – udvari

кёмлівы – értelmes, jó felfogású
шчы́ра – őszintén
ма́рыць – álmodozni vmiről
сла́віць – dicsőíteni, magasztalni
ягонае (яго) – övé
дзэ́ля – -ért, részére
юна́чы – ifjúkori
нічо́га – semmi
заміна́ць – elnyomni, zavarni
ца́ркоўны – egyházi
ула́сны – saját
загада́ць – megparancsolni
загада́ць замурава́ць – befalaztatni
вёжа – torony
суразмоўнік – beszélgetőtárs
застава́цца – maradni
зорка – csillag
звязаць – összekötni
свет – világ
сці́лы – szerény, egyszerű
перга́мент – pergamen
гусіны – liba-, lúd-
чарніла – tinta
пісьме́нніцкі – írói
ахвярны – áldozatos
адзінаду́шна – egyhangúlag
абра́ць – megválasztani
епа́скап – püspök
шкадава́ць – sajnálni

раскрыва́ць – feltárni
та́лент – tehetség
як ма́га – ahogy csak lehet
поўна – teljesen
здэ́йсніцца – beteljesülni
знакамі́ты – neves
пісьме́ннік – író
прамоўца – szónok
ура́жваць – hatással lenni vre
чыта́ч – olvasó
слуха́ч – hallgató
у гона́р – tiszteletére
Вялі́кодзень – húsvét
хры́сціянскі – kereszténység
свята – ünnep
натхне́на – lelkesen
услаўля́ць – dicsőíteni
хара́ство – szépség
праўдзі́ва – egyenesen, őszintén
любасць – szeretet
калісьці – valamikor
Візанты́я – Bizánc
прапа́веднік – prédikátor
незвыча́йны – különleges
красамоўства – ékesszólás
суча́снік – kortárs
абвясці́ць – (ki)nyilvánítani
друкава́ць – nyomtatni
на праця́гу – folyamán

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegből a visszaható igéket.
2. Beszéljen Кіры́ла Тураўскі (Turovi Szent Cirill) életéről.

14. találkozás

Téma: A melléknevek használata és helyesírása. Tulajdonságot és viszonyt kifejező melléknevek.

A melléknevek kicsinyítő, illetve kedveskedést kifejező **-еньк-**, **-эньк-**, **-аньк-** képzője lágyságjeles: новенькі, даражэнькі, прыгожанькі. Lágyságjel van a hónapok és évszakok neveiből képzett melléknevek **-ск-** képzője előtt is: ліпень – ліпеньскі, восень – восеньскі. A többi **-ск-** képzőjű melléknévben nincs lágyságjel: конь – конскі, Смаргонь – смаргонскі.

Dupla **н**-nel (**-нн-**) írandóak az olyan melléknevek, amelyek **н**-re végződő főnévből származnak: восень – асэ^{нн}і, дзень – дзэ^{нн}ы; **-енн-**, **-энн-** képzőkkel is: задумэ^{нн}ы, страшэ^{нн}ы. Viszont csak egy **н** van a юны, сцюдзэ^{нн}ы szavakban.

Az olyan főnévből képzett melléknevekben, amelyek **-ск-** képzőt kapnak, a szótó **т, ц, ч, к** hangja összeolvadva a képző **с** hangjával **ц**-vé válik: брат + **ск** + **і** = бра^цкі, купэ^ц + **ск** + **і** = купэ^цкі, гляд^ач + **ск** + **і** = гляд^ацкі, маст^ак + **ск** + **і** = маст^ацкі.

Ha a szótó **д** hangja olvad össze a képző **с** hangjával, akkor csak a kiejtésben válnak **ц**-vé, de írásban nem: гора^д + **ск** + **і** = гара^дскі, сусэ^д + **ск** + **і** = сусэ^дскі.

A földrajzi és népnevekből képzett melléknevekben a szótó **г, к, х, з, ж, ш** hangjai és az **-ск-** képző nem hatnak egymásra, nem változtatják meg egymást: Санкт-Пецярбур^г + **ск** + **і** = санкт-пецярбур^гскі, таджы^к + **ск** + **і** = таджы^кскі, казах + **ск** + **і** = казахскі, Каўка^з + **ск** + **і** = каўка^зскі, Нясві^ж + **ск** + **і** = нясві^жскі, Добру^ш + **ск** + **і** = добру^шскі. Kivételek: слава^к + **ск** + **і** = слава^кцкі, калмы^к + **ск** + **і** = калмы^кцкі, тура^к + **ск** + **і** = турэ^ккі. Néhány esetben a **г, х** hang **ж, ш**-sé változik: Ры^г(а) + **ск** + **і** = ры^жскі, чэ^х + **ск** + **і** = чэ^шскі.

Az **с** tövű főnevekből képzett melléknevekben az **-ск-** képző **с**-je kiesik, és csak egy **с** írandó: белару^с + **ск** + **і** = белару^сскі, Палэ^с(е) + **ск** + **і** = палэ^сскі.

Az **ш** tövű főnevekből képzett melléknevekben, az **-ск-** képző hatására, az **ш** kiesik: тавары^ш + **ск** + **і** = тавары^шскі.

1. feladat. Tegye a következő mellékneveket kicsinyítő képzős alakba.

Példa: малы – маленькі.

стары –
слаўны –
акуратны –
дробны –

рэдкі –
шэры –
жоўты –
лёгкі –

Az így kapott melléknevekhez tegyen hozzá főneveket, és ezekkel a szó szerkezetekkel alkosson mondatokat.

2. feladat. A következő főneveket az *-н-* képző segítségével alakítsa át melléknevekké.

Példa: *камень* – *каменны*.

восень –
будзень –
электрón –
машына –

вясна́ –
раме́нь –
тума́н –
чыгу́н –

Az így kapott melléknevekhez illesszen főneveket, és ezekkel a szó szerkezetekkel alkosson mondatokat.

Tulajdonságjelölő és vonatkozást jelölő melléknevek ragozása

eset	hím- és semlegesnem	nőnem	többes szám
<i>alany</i> (кто? што?)	позн- і позн- яе вясков- ы вясков- ае стар- ы́ стар- ое ціх- і ціх- ае	позн- яя вясков- ая стар- а́я ціх- ая	позн- ія вясков- ы́я стар- ы́я ціх- ія
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	позн- яга вясков- ага стар- ога ціх- ага	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- іх вясков- ых стар- ых ціх- іх
<i>részes</i> (каму? чаму?)	позн- яму вясков- аму стар- ому ціх- аму	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- ім вясков- ым стар- ым ціх- ім
<i>tárgy</i> (каго? што?)	mint A.e. vagy B.e.	позн- юю вясков- ую стар- ую ціх- ую	mint A.e. vagy B.e.
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	позн- ім вясков- ым стар- ы́м ціх- ім	позн- яй (-яю) вясков- ай (-аю) стар- ой (-ою) ціх- ай (аю)	позн- імі вясков- ы́мі стар- ы́мі ціх- імі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	позн- ім вясков- ым стар- ы́м ціх- ім	позн- яй вясков- ай стар- ой ціх- ай	позн- іх вясков- ых стар- ых ціх- іх

3. feladat. A zárójelben álló főneveket az *-ск-* képző segítségével alakítsa át melléknevekké és írja le őket. Ügyeljen a helyesírásra!

1. Слова *партфель* бярэ пачатак ад (*француз*) слова *portefeuille* (< дзеяслоў *porter* [портэ] ‘насіць’ + *feuille* [фей] ‘папэры, дакументы’). 2. Слова *ўрок* паходзіць ад (*Старажытная Русь*) слова «реку» — гавару. 3. Толькі ў 90-х гадах XIX стагоддзя на змену стальным брытвам прыйшлі бяспечныя, якія стаў рабіць (*швед*) вынаходнік А. Жылёт. 4. Слова *станцыя* ўпершыню адзначаецца ў (*беларус*) дзельных помніках у другой палове XVII стагоддзя са значэннем ‘прыпынак’, ‘кватэра’, ‘кватараваанне’. 5. У 1882 г. (*Русь*) інжынеры Пуцілаў і Хлёбаў стварылі машыну з бензінавым рухавіком унутранага згарання і назвалі яе аўтамабілем. 6. Слова *крэсла* паходзіць са (*Старая Прусія*) слова «крэслан». 7. Слова *гудзец* у некаторых мовах захавала значэнне «іграць»: (*чэх*) слова «гудба» — музыка, (*Русь*) — «гудошнік». Мяркуюць таксама, што слова *гуслі* паходзіць ад (*санскрыт*) кораня «гу», звязанага з паняццем гучання нагул. 8. Слова *мішэнь* паходзіць ад (*турак*) слова «нішан» — знак. 9. Слова *клей*, магчыма, паходзіць ад нямецкага слова «клэй» — вязкі глей, або (*Галандыя*) слова «клэй» — гліна. 10. (*Гамбург*) купец вырашыў знайсці запавэтны філасофскі камень. (І. Шпадарук alarján)

4. **feladat.** Ragozza következő melléknevetet.

Лётняя (ра́ніца), гарадское (жыццё), добры (чалавек), маладая (жанчына), родныя (людзі).

5. **feladat.** Másolja le a szöveget és pótolja a hiányzó végződéseket.

У горадзе з’явіліся дзве незразумелыя, таямніч... асобы жаноч... полу, якія вялі сябе вельмі падазрона — хоць выглядалі незнаёмкі гэтак жа, як і ўсе іншыя жанчыны, па іх паводзінах было відаць, што яны не тутэйш..., а б’іццам бы прыляцелі з нейкай іншай планеты.

Упершыню іх убачылі на ўскраіне горада на брудн..., неўпарадкаванай вуліцы. Яны стаялі пасярод гразк... лужыны, з асалодаю, як можна глыбей засоўвалі ногі ў чорн..., б’іццам дзёгаць, глей, напружваючыся, выцягвалі іх адтуль зноў, задаволена ўслухоўваліся ў гучн... чвяканне і, радасн..., у захапленні сачылі вачыма, як ад іхніх модн... чаравічак кавалкамі адвальваецца і хліпае ў вадку густ..., цягучая грязь. (Я. Сіпакоў alarján)

Францішак Скарына. Дзіцячыя і юнацкія гадзі

Будучы слаўты сын беларускага народа нарадзіўся пяцьсот год таму ў старажытным Полацку.

Бацька малага Францішка быў купцом. Яго звалі Лукаш.

У Полацку было багата манастыроў і цэркваў, пры якіх існавалі школы. У адной з іх Францішак навучыўся чытаць і пісаць, даведаўся пра слаўнае мінулае Беларусі. Настаўнікі былі вельмі задаволеныя сваім здольным вучнем.

Сын Лукаша Скарбіны хацёў вучыцца далей. Ад бацькі і сваіх настаўнікаў ён ведаў, што на захадзе, у буйных еўрапейскіх гарадах, ёсць найвышэйшыя школы, якія называюцца універсітэтамі. Але прымаюць туды адно тых, хто валодае лацінскаю мовай. Гэтую мову тады трэба было ведаць кожнаму адукаванаму чалавёку. На ёй ішлі заняткі ва універсітэтах, на ёй гаварылі і пісалі кнігі вучоныя.

Францішак пачаў вучыць лацінскую мову ў полацкіх манахаў-бернардынцаў. Ён ужо цвёрда наважыўся паступаць у Кракаўскі універсітэт.

Таленавіты юнак без цяжкасцяў стаў студэнтам. Ён, вядома, сумаваў па радзіме, але ў Кракаве было шмат моладзі з Беларусі. З землякамі заўсёды можна было пагаварыць па-беларуску, памарыць пра тое, як яны вярнуцца з Польшчы дадому і будуць дзяліцца з суайчыннікамі сваімі ведамі.

Францішак вывучаў арыфметыку, геаметрыю, музыку, астраномію, рыторыку. Гэтыя навукі тады зваліся вольнымі мастацтвамі.

Пасля вольных мастацтваў Скарбіна вывучаў у Кракаве медычныя навукі. У тым часе адукаваных лекараў было яшчэ вельмі мала.

Францішак хацёў лячыць чалавечыя душы мудрым кніжным словам, а чалавечыя целы — надзейнымі і добрымі лекамі. Ён вырашыў паехаць у італьянскі горад Падую. Там знаходзіўся універсітэт, вядомы сваімі вучонымі медыкамі.

Увосень далёкага 1512 года ў адным з падуанскіх сабораў сабраліся самыя знакамітыя дактары медыцыны. Старшыня сходу паведаміў, што ў горад прыбыў надзвычай вучоны малады чалавек, які просіць дазволу здаць экзамен па медыцыне.

У Італіі амаль нічога не ведалі пра Беларусь. Яё лічылі нейкай амаль казачнай краінаю. У некаторых тагачасных кніжках цалкам сур'ёзна сцвярджалася, што па вуліцах беларускіх гарадоў гуляюць бэлыя мядзвэдзі, а людзі там маюць па адным воку пасярод ілба.

Як ні дзіўна вачэй у сына купца Лукаша з Полацка было двое, а палацінску ён гаварыў не горш за прафэсараў Падуанскага ўніверсітэта.

Слугі прынеслі ў залу дзве вазы — чырвоную і зялёную, а таксама шары гэтых колераў. Вучоным трэба было галасаваць. Хто падаваў свой голас за тое, каб дазволіць Скарыну здаць экзамэн на званне доктара медыцыны, павінен быў пакласці свой шар у чырвоную вазу, а хто супраць — у зялёную. Усе кінулі свае шары ў чырвоную вазу.

Праз колькі дзён Скарына бліскуча здаў экзамэн і першы сярод усходніх славянаў стаў доктарам медычных, або, як тады казалі, лекарскіх, навук. У тым часе ён быў і доктарам вольных мастацтваў. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

дзіцячы – gyerek-
 юнацкі – ifjúkori
 будучы – jövődő, leendő
 пяцьсот год таму – ötszáz évvel
 ezelőtt
 купец – kereskedő
 багата – sok
 існаваць – alapítani
 даведацца (пра што) – tudomást
 szerez vmiről
 далей – tovább
 буйны – nagy

прымаць – felvenni
 адно – egyik
 валодаць лацінскаю мовай – jól
 tudni latinul
 манях-бернардзінец – cisztercita
 szerzetes
 Кракаўскі ўніверсітэт – Krakói
 Egyetem
 наважыцца – elhatározni magát
 наступіць – (be)lépni
 цяжкасць – nehézség
 сумаваць – honvágya van vkinek

моладзь gyűjtőnév – fiatalság, (a) fiatalok

зямяк – földi

памáрыць – álmodozni

вярнуцца – visszatérni

Польшча – Lengyelország

дадому – haza

дзяліцца – megosztani

суайчыннік – honfitárs

вэды tsz – tudás, ismeretek

арыфмэтыка – számtan

геамэтрыя – mértan

музыка – zene

астраномія – csillagászat

рыторыка – retorika

вольныя мастацтва – szabad művészetek

Кракаў – Krakkó

медычны – orvos-

лёкар – orvos, gyógyász

лячыць – gyógyítani

душа – lélek

цэла – test

надзейны – biztos, megbízható

лёкі tsz – gyógyszer

вырашыць – elhatározni

Пáдуя – Padova

мэдык – orvos

знакамíты – ismert

доктар – doktor

медыцына – orvostudomány

старшыня – elnök

сход – gyűlés

павéдаміць – bejelenteni

прыбýць – érkezni

здаць экзáмен – vizsgát tenni

не́йкі – valamilyen

тагачáсны – akkori

сур'эзна – komolyan

сцвярджа́цца – állítani

пасярод – közepén

як ні дзіўна – bármilyen különös, furcsa

Паду́анскі уні́версітэт – Padovai

Egyetem

слугá – szolgál

за́ла – terem

ва́за – váza

ша́р – gömb

галасавáць – szavazni

падава́ць – adni

дазволіць – megengedni vmit

зва́нне – cím, titulus

паві́нен – kell

пакла́сці – beletenni

кінуць – dobni

праз ко́лька дзе́н – néhány nap múlva

бліску́ча – fényesen

сяро́д – között, közül

каза́ць – mondani

як тады́ каза́лі – ahogy akkor nevezték

лёкарскі – orvos-

у тым ча́се – egyidejűleg

Kérdések és feladatok

1. Keresse ki a szövegből a mellékneveket és állapítsa meg az esetüket, nemüket, számukat.
2. Beszéljen Францішак Скары́на (Franciszk Szkorina) életéről.
3. Hol és mit tanult a jövődöbéli népművelő-felvilágosító?

15. találkozás

Téma: A melléknevek fokozása. A birtokos melléknevek használata és ragozása.

A tulajdonságjelölő melléknevek fokozhatóak, képezhető belőlük közép- és felsőfokú melléknév:

forma	középfok	felsőfok
egyszerű	ва́жн(ы) + ейш = важн ейш ы прыгож(ы) + эйш = прыгаж эйш ы <i>De:</i> вялікі → большы дрэнны → горшы добры → лёпшы	най + важн ейш ы = найважнейш ы най + прыгаж эйш ы = найпрыгажэйш ы
összetett	больш (боле́й) + ва́жны = больш ва́жны менш (ме́ней) + прыгожы = менш прыгожы	са́мы + ва́жны = са́мы ва́жны наибольш + ва́жны = наибольш ва́жны наименш + прыгожы = наименш прыгожы

1. feladat. Alakítsa át közép- és felsőfokúvá a következő mellékneveket.

Добры, дарагі, моцны, бёлы, салодкі, смáчны, блízкі.

2. feladat. Alakítsa át a zárójelben álló mellékneveket a szövegnek megfelelően, nemben, számban, esetben és fokban (EK – egyszerű középfok; ÖK – összetett középfok; EF – egyszerű felsőfok; ÖF – összetett felsőfok).

1. Спява́й мне, дзяўчы́нка, пра кве́ткі, пра гай, пра (добры – EK) дні, пра вя́снў... (М. Чарот) 2. У гэты́ ве́чар самотны́ не пэ́сціў, (шчаслівы – EF) быў між людзэ́й. (Я. Пу́шча) 3. Яна́ на подзві́гі вяла́ з (даўні – EK) па́ры, адда́насць гэтая прайшла́ праз ту́рмы і ка́стры. (М. Хведаровіч) 4. Усе́ сусэ́дзі хочуць знаць... Раз, кругом пасе́ўшы, ста́лі ў дзе́дачкі пыта́ць, хто яму́ (мілы – EK). (Л. Ге́ніюш) 5. Сэ́рца і тугой, і сонца́м поўнае, і жыццэ́ – (цудоўны – EK) рэч!.. Ця́жка б захава́ць было́ любоў маі́о мне без растава́нняў і сустрэ́ч. (П. Па́нчанка) 6. Праба́ч мяне́, латру́гу, гульта́я. Я бу́ду (добры – EK), ду́жы і ўпа́рты. Праба́ч за ўсе́, у чым вінава́ты я, я абяца́ю: бу́ду цябе́ ва́рты. (С. Дзяргáй) 7. Дзе́ ж (смáчны – EK) чаго́ для госця́ возьме́м? (Д. Бічэль-Загне́тава) 8. Пачына́ецца ўсе́ з любві́, нават (просты – ÖF) я́ва. (Я. Яні́шчыц) 9. З (даўні – EK) дзе́н па на́шы дні сярод па́лескіх гона́ў стаіць ца́р-дуб і ў вышы́ні з аблока́мі гамоні́ць. (П. Броўка)

A birtokos melléknevek ragozása

Eset	hím- és semlegesnem	nőnem	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	бацькаў- Ø бацькав- а матчын- Ø матчын- а	бацькав- а Матчын- а	бацькав- ы матчын- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	бацькав- ага матчын- ага	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ых матчын- ых
részes (каму? чаму?)	бацькав- аму матчын- аму	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ым матчын- ым
<i>tárgy</i> (каго? што?)	mint A.e. vagy B.e.	бацькав- у Матчын- у	mint A.e. vagy B.e.
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	бацькав- ым матчын- ым	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ымі матчын- ымі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	бацькав- ым матчын- ым	бацькав- ай Матчын- ай	бацькав- ых матчын- ых

Nyelvtani kommentár: Hímnemű főnevekből birtokos melléknevet az **-оў- (-аў-), -ёў- (-еў-)** képzők segítségével képezünk: ляснік – леснік**оў**, бацька – бацька**ў**, Міхась – Міхас**ёў**, Ваня – Ван**еў**.

Nőnemű főnevekből birtokos melléknevet az **-ін- (-ын-)** képzők segítségével képezünk: бабуля – бабу**лін**, вавёрка – вавёр**чын**. Figyelembe kell venni azt is, hogy ha a főnév töve **-к-га** végződik, a melléknévben **к – ч** hangváltozás megy végbe.

3. feladat. A zárójelben álló főneveket alakítsa át melléknevekké és egyeztesse őket a hozzájuk rendelt főnevekkel.

(Ляснік) пасáда, (дачка) аловак, (настаўнік) кніга, (бабуля) хўстка, (ластаўка) гняздо, (Пёця) твар, (Сцёпка) ліст, (сусéд) ключ, (Гáнна) праца, (Тáня) сшытак, (дзед) стол, (Валодзя) партфэ́ль, (вавёрка) вочкі, (Вéра) ма́ці.

4. feladat. Egyeztesse a mellékneveket a zárójelben álló főnevekkel.

Бабу́ліна (казка), даччыно (паліто), Ванеў (сшытак), Багдановічавы (вэршы), бра́тава (кніга), дзэ́даў (нака́з).

5. feladat. Pótolja a hiányzó végződéseket.

1. Усё ж ніхто не мог пазнаць дзед...ай на́туры. (Л. Гэніюш) 2. Быў запáс мой – сцэ́жка ды кашу́ля, калі дом бацьк...скі пакідаў... (А. Пьі́сін) 3. Каля пасáды леснік...ай цягну́ўся гожаю падковай стары́, высокі лес цяністы. (Я. Колас) 4. На кур...ай ла́пцы хаткі будавáлі, не́бам накрывáлі. (Közmondás) 5. Здага́длівы, як Сымон... пэвeнь: зімою ў пашні́ю не ідзэ́, а сцэ́жачкаю, сцэ́жачкаю ды ў млі́ва. (Közmondás) 6. Дорага не так тáт...а хата, як сам тáта (Közmondás). 7. Мáтч...ы ду́лі нікому носу не звярну́лі. (Közmondás) 8. Не заўсэ́ды на бацьк...ым кáрку сядзэ́ць. (Közmondás) 9. А на дубáх, як ша́пкі т́яя, чарнею́ць гнэ́зды бусл...́ыя. (Я. Колас)

Францішак Скарына. Жыццё, поўнае прыгодаў.

Доктар медыцыны мог пайсці прыдворным лекарам да каго-небудзь з уладароў і жыць пад ягонай абаронаю заможна і шчасліва. Але думкі Скарыны былі пра іншае. Яго найбольш непакоіла духоўнае здароўе народа. На ўсход ад Вялікага Княства Літоўскага мацнела ваяўнічая Маскоўская дзяржава, што прагнула захапіць беларускія зямлі. На захадзе была Польшча, якая таксама разлічвала пазбавіць нашых продкаў незалежнасці.

Скарына разумее, што наперадзе ў Беларусі цяжкія выпрабаванні. Каб умацаваць дух народа і ягоную веру ў свае сілы, вучоны палачанін пастанавіў даць землякам шмат мудрых кніг на зразумелай кожнаму мове. У многіх еўрапейскіх гарадах ужо існавалі друкарні. Кнігі не трэба было перапісваць. Іх хутка і прыгожа друкавалі на адмысловых друкарскіх варштатах.

Францішак Скарына пазнаёміўся з дасведчанымі друкарамі і ўзяўся старанна вывучаць іх майстэрства. Ён напісаў на Бацькаўшчыну лісты і папрасіў багатых людзей дапамагчы яму грашыма, каб набыць паперу, фарбу ды іншыя патрэбныя рэчы. Пачаць выданне сваіх кніг ён намерыўся ў сталіцы Чэхіі горадзе Праге, сярод блізкага па мове і прыязнага да беларусаў народа.

6 жніўня 1517 года Францішак Скарына вёдаў сваю першую кнігу. Яна называлася «Псалтыр». Услед за ёю ён надрукаваў у Праге яшчэ дваццаць дзве кнігі. Усе яны былі часткамі старажытнай кнігі — Бібліі. Скарына сам перакладаў яе на зразумелую беларусам мову.

Да сваіх кніг доктар Францішак пісаў прадмовы і пасляслоўі. Ён тлумачыў, што Біблія — не толькі святая кніга пра Бога, але яшчэ і каштоўны падручнік у самых розных навучках.

Кнігі Скарыны былі першымі друкаванымі выданнямі не толькі ў Беларусі, але і ў іншых усходнеславянскіх народаў. Таму вучонага палачаніна называюць беларускім і усходнеславянскім першадрукаром.

Жыццё першадрукара было напоўненае падарожжамі, узлётамі да вышэйняй славы і горкімі расчараваннямі.

З Прагі ён вярнуўся на радзіму, у Вялікае Княства Літоўскае, і з дапамогаю заможных землякоў заснаваў друкарню ў Вільні. Францішак Скарына працаваў лекарам, удзельнічаў у складанні законаў дзяржавы.

Сябрый, баючыся за жыццё першадрукара, адгаворвалі яго ад задуманай паездкі ў Маскву. Аднак Скарына ўсё ж паехаў туды і прапанаваў тамтэйшым уладарам таксама наладзіць друкаванне кніг. Вялікі князь маскоўскі адмовіўся і загадаў спаліць прывезеныя палачанінам кнігі. Маскоўскія валадары не хацелі, каб у іхняй дзяржаве пашыралася кніжная мудрасць.

Шмат бэдаў і цяжкасцяў выпала Скарыну і на радзіме. Ён быў смелы чалавек і адступіў ад правілаў выдання Бібліі, што былі зацверджаныя

царквою. Гэта лічылася злачынствам, за якое першадрукара магло не менш як трынаццаць разоў прысудзіць да спалення на вогнішчы.

Скарбіну давялося і пасядзець у турме. Туды яго кінулі за братавы даўгі. Давёдаўшыся пра гэта сам князь Жыгімонт загадаў вызваліць вучонага палачаніна і даў яму вечную ахоўную грамату.

Гэта было прызнаннем вялікіх заслуг доктара Францішка перад народам і дзяржавай.

Апошнія гады жыцця Скарбіны прайшлі ў Празе. Там ён працаваў садоўнікам у чэшскага караля і набыў славу добрага лекара.

Апрача кніг, якія захоўваюцца цяпер у розных краінах, наш выдатны зямляк пакінуў пасля сябе шмат таямніцаў. Дагэтуль дакладна невядома, ні калі ён нарадзіўся, ні калі памёр. Невядома, хто стварыў да ягоных кніг цудоўныя гравюры. Вучоныя спрачаюцца пра час яго паступлення ў Кракаўскі ўніверсітэт і нават пра тое, як правільней называць Скарбіну — Францішак або Франціск...

У 1990 годзе адзначалася 500 гадоў з дня нараджэння выдатнага сына беларускай зямлі. Гэты юбілей святкаваўся ў Беларусі і Летуве, у Латвіі і Амерыцы, у Польшчы і Аўстраліі — паўсюль, дзе жывуць беларусы, дзе ведаюць пра нашага земляка.

Тымі днямі ў Полацку адчынілі Музей беларускага кнігадрукавання. На радзіму першадрукара прыехалі госці з розных гарадоў і краінаў. Сярод іх быў, між іншага, і прапрапра... праўнук асветніка доктар Станіслаў Скарбіна з Канады. Ён, як і ягоны знакамiты родзіч, надзелены шматлікімі талентамі: гаворыць на сямі мовах, піша музыку і кнігі па медыцыне.

Помнік першадрукару даўно ўпрыгожвае цэнтральную полацкую плошчу. Імя славітага палачаніна ўшанаванае на мемарыяльных дошках у Кракаве, Падугі і Празе. Нядаўна ў сталіцы Чэхіі адчынілі і помнік Скарбіну. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

<i>поўны</i> – összes	<i>прыязны</i> – barátságos
<i>прыгода</i> – esemény	<i>перакладáць</i> – lefordítani
<i>да каго-небудзь</i> – valakihez	<i>прадмова</i> – előszó
<i>заможна</i> – gazdagon	<i>пасляслоўе</i> – utószó
<i>шчасліва</i> – szerencsésen	<i>тлумáчыць</i> – magyarázni
<i>непакоіць</i> – nyugtalanítani	<i>каштоўны</i> – értékes
<i>духоўны</i> – lelki	<i>падру́чнік</i> – tankönyv, kézikönyv
<i>мацнёць</i> – megerősödni	<i>усходнеславянскі</i> – keletiszláv-
<i>ваяўнічы</i> – harcias	<i>першадрукáр</i> – ősnyomdász
<i>Маскоўская дзяржа́ва</i> – Moszkvai	<i>напоўнены</i> – tele, telis-tele
fejedelemség, Moszkvai állam	<i>узлёт</i> – felemelkedés
<i>пра́гнуць</i> – vágni vmire	<i>вышыня́</i> – csúcs
<i>разлі́ваць</i> – számítani	<i>расчарава́нне</i> – kiábrándulás, csaló-
<i>пазба́віць</i> – megfosztani	dás
<i>разуме́ць</i> – megérteni	<i>заснава́ць</i> – alapítani
<i>напе́радзе</i> – vmi előtt	<i>Ві́лья</i> – Vilna (ma: Vilnius)
<i>цяжкі́</i> (és <i>цяжкі́</i>) – nehéz, kemény	<i>удзельнічаць</i> – részt venni vmiben
<i>выпрабава́нне</i> – megpróbáltatás	<i>склада́нне</i> – összeállítás
<i>умацава́ць</i> – megerősíteni	<i>баючы́ся</i> – féltő
<i>дух</i> – lélek	<i>адгаворва́ць</i> – lebeszélni
<i>пастана́віць</i> – elhatározni	<i>заду́маны</i> – eltervezett
<i>зразуме́лы</i> – érthető	<i>паэ́здка</i> – utazás
<i>друка́рня</i> – nyomda	<i>прапанава́ць</i> – javasolni
<i>адмысло́вы</i> – speciális	<i>тамтэ́йшы</i> – ottani
<i>друка́рскі</i> – nyomdai	<i>адмові́ца</i> – elutasítani
<i>вари́тат</i> – műhely	<i>спалі́ць</i> – elégetni
<i>пазнаё́міца</i> – megismerkedni	<i>прыве́зены</i> – hozott
<i>дасве́дчаны</i> – tapasztalt	<i>пашыра́цца</i> – elterjedni
<i>друка́р</i> – nyomdász	<i>вы́пасці</i> – jut, kijut vkinek vmiből
<i>узья́ца</i> (<i>за што</i>) – hozzáfogni vmi-	<i>адступáць</i> – eltérni vmitől
hez	<i>заце́врджаны</i> – felállított
<i>ста́рэнна</i> – nagy igyekezettel	<i>злачы́нства</i> – büntett
<i>майстэ́рства</i> – mesterség	<i>прысудзі́ць</i> – elítélni
<i>ліст</i> – levél	<i>спале́нне</i> – égetés
<i>дапамагчы́</i> – segíteni	<i>вогні́шча</i> – máglya
<i>набы́ць</i> – szerezni	<i>даве́сціся</i> – megadatik vkinek vmi
<i>папе́ра</i> – papír	<i>доўг</i> – adósság
<i>патрэ́бны</i> – szükséges	<i>даве́даўшыся</i> – megtudván
<i>выда́нне</i> – kiadás	<i>вы́звалі́ць</i> – kiszabadítani
<i>наме́рыцца</i> – elhatározni	<i>ахоўна́я гра́мата</i> – menlevél
<i>Чэхія</i> – Csehország	<i>прызна́нне</i> – elismerés
<i>Пра́га</i> – Prága	<i>заслу́га</i> – érdem

садоўнік – kertész
апрача (чаго) – vmin kívül
таямніца – titok
дагэтуль – azóta
дакладна – pontosan
цудоўны – lenyűgöző
гравюра – metszet
спрачаўца – vitatkozni
адзначыць – 1. feljegyezni 2. (ünne-
pélyesen) megemlékezni vmiről,
vkiről
юбілей – évforduló
святкаваўца – ünnepelni
Летува – Litvánia
Латвія – Lettország
Амерыка – Amerika
Аўстралія – Ausztrália

тымі днямі – akkoriban
музей – múzeum
кнігадрукаванне – könyvnyomtatás
між іншага – többek között
Канада – Kanada
знакаміты – ismert, híres
родзіч – rokon
надзелены – megáldott
шматлікі – számtalan
помнік – emlékmű
плошча – tér
ушанаваць – tisztelettel adózni vmi-
nek, megtisztelni vkit
мемарыяльны – emlék-
адчыніць помнік – emlékművet állí-
tani

Kérdések és feladatok

1. Mikor és hol jelent meg az első nyomtatott fehér orosz könyv? Mi volt a címe?
2. Milyen kalandokban volt Ф. Скарына-nak része?
3. Hogyan őrzi az utókor Fehéroroszország híres fiának emlékét?

16. találkozás

Téma: A melléknévi igenevek képzése és használata

A cselekvő és szenvedő melléknévi igenevek képzése

alak	igék	képzők	melléknévi igenév
Múlt idejű, cselekvő alak	збялё-ць загіну -ць прарас-ці	-л- -ўш- -ш-	збялёлы загінуўшы праросшы
Jelen idejű, cselekvő alak	пісаць → піш-уць (I. típus) рашаць → раша-юць (I. típus) гаварыць → гавор-аць (II. típus) вісэць → віс-яць (II. típus)	-уч- -юч- -ач- -яч-	пішучы рашаючы гаворачы вісячы
Múlt idejű, szenvedő alak	прачыта-ць пасея-ць прывёс-ці асвятлі-ць патрывожы-ць апрапу-ць ві-ць кало-ць абу-ць	-н- -ен- -ан- -т-	прачытаны пасеяны прыведзены асветлены патрывожаны апрапуты віты колаты абуты
Jelen idejű, szenvedő alak	разглядаць → разгляда-юць (I. típus) любіць → люб-яць (II. típus)	-ем- -ім-	разглядаемы любімы

Nyelvtani kommentár: A fehérorosz nyelvben minden melléknévi igenév egy *н*-nel írható!

Az *-ўш-*, *-ш-* képzős múlt idejű, cselekvő melléknévi igenév a mai fehérorosz nyelvben ritkán fordul elő (*зацвіўшы*, *узросшы*).

Az *-уч-*, *-юч-*, *-ач-*, *-яч-*, *-ем-*, *-ім-* képzős jelen idejű szenvedő melléknévi igenevek főleg a publicisztikai és tudományos stílusban és szakkifejezésekben, valamint az állandó szókapcsolatokban fordulnak elő (például, *акаляючае асяроддзе*).

Az egyes, ma már egyre ritkábban előforduló melléknévi igenevek helyett igék, melléknevek vagy jelzői mellékmondatok használhatóak. Például, nem szerencsés jelzőként a *парыжэўшы* (*клён*) melléknévi igenév használata, helyette az *-л-* képzős (*парыжэлы* [*клён*]) melléknévi igenév vagy jelzői mellékmondat (*клён, які парыжэў*) használatos.

A melléknévi igenevek a tulajdonságot és vonatkozást jelölő melléknévek mintájára ragozhatóak.

1. feladat. Olvassa el a szöveget és keresse ki benne a melléknévi igeneveket.

Расхінаючы голле, адводзячы яго ўбок адною рукою — другая была заня- тая: раменьчык, які трымаў на плячы цяжкую модную сумку, парваўся і яé давялося ўзяць за ручкі, — ён паторкаўся сюды-туды па непераходным, нібы знарок сплэценым падлэску, перайшоў па зваленым кімсьці дрэве невялікі, але таксама дужа зарослы ручай — алёшына ляжала тут, відаць, даўно, яна паспела ўжо абсохнуць, абшалушыцца і шўпла спружыніла, і ён адно баяўся, каб хоць не пераламалася, — пацягаўся па малінніках, што высокія і калючыя, да крыві абдзіралі рукі, чапляліся не толькі за штаны, але нават за пінжак, паблукáў па сапраўдных зарасніках шыракалістага мыйніку, які нягледзячы на дажджы, што, па ўсім відаць, не абыходзілі сёлага і гэты паўночна-яловы край, быў брудна-шэры і, патрывожаны чаравікамі, дужа пыліў, — словам, чалавек кідаўся ва ўсе бакі, але, хоць і ведаў, што поле нэдзе блізка, ніяк не мог выйсці з кустоў. (Я. Сіпакоў алаpján)

2. feladat. Képezzen a következő igékből melléknévi igeneveket.

Гаварыць, насіць, расцвісці, пазнаць, перажыць, сустракаць, нёсці, памыць, купіць.

3. feladat. A zárójelben álló igéket alakítsa át múlt idejű, szenvedő alakú mel- léknévi igenévvé.

1. Каця Чарановіч незадаволена паглядála праз рэдакцыйнае акно на вуліцу, парадкавала стол, (заваліць) папэрамі: радыёсцэнарыямі, лістамі слухачоў, вершамі пачаткоўцаў. 2. Гэта быў рэкламны праспэкт новага літаратурна-мастацкага аўкцыёна, (пакінуць) некім з супрацоўнікаў, якія ведалі яé цікавасць да такіх падзей. 3. Круглы твар, спакойныя шэрыя вочы, усмешлівы шыракаваты рот, таўшчэзная касá на плячы — ва ўсёй яé паставе было нэшта дзявочае, (не крануць) чэрствам жыццём. 4. Твор- часць прыносіла радасць за ўдала (напісаць) радкі, за свежы вобраз, яна стамляла, забірала сілы, але і напаўняла новымі задумамі. 5. Тады Ціхан рыхтаваўся паступаць у аспірантуру, быў вельмі (заняць). 6. Адной Алёсі вядома, колькі яшчэ давялося ёй вётрываць (прыхаваць) намёкаў і (ад- крыць) папрокаў. 7. Душа яé высахала, як расліна, (перасадзіць) у непры- датную глёбу. 8. У (перапоўніць) аўдыторыі панавала цішыня. (З. Дудзіок алаpján)

4. feladat. Alakítsa át a következő igéket -л- képző segítségével múlt idejű cselekvő melléknévi igenevekké.

Апусцець, асірацець, мінуць, парыжэць, угрэць, расквітнёць, пасталэць, паспэць, пажаўцець, уцалэць, размокнуць, счарнёць, збялёць.

5. feladat. Pótolja a hiányzó betűket.

1. Знайшоў злама...ую драціну і, разгінваючы адна за адною пётлі, пачаў расплятаць дзірку ў сётцы. 2. Дзвёрцы ўсё яшчэ былі расчын...ыя. 3. Калі ж выйшлі з балота на утрамбавá...ую машынамі дарогу, людзі зноў паспакайнэлі, пассаджвалі з рук дзяцэй і ішлі зараз зноў як у нейкім несапраўдным, заповол...ым сне. 4. Зараз над пірсам вісеў, ледзь варушачыся пад леным ветрам, абвя...ы белы сцяг. 5. Здаралася, сабачкі не было па цэлым тэдня, а пасля ён з'яўляўся — стомл...ы, худы, нейкі ўвесь абшарпа...ы, абадра...ы, але па вачах было відаць — шчаслівы. 6. Град быў узбудж...ы, здзіўл...ы і занепако...ы. 7. У вёсцы ж столькі лавачак, лічы, як не ля кожнай хаты паўкапа...ы, і ўсе свабодныя, незаня...ыя, дык не ж, ён выбраў менавіта ягоную — прыйшоў і сеў пад самыя вокны. 8. Ён, як стаў, разагрэ...ы хатнім цяплом і вячэраю, нічога не накінуўшы на плечы, выйшаў з хаты. (Я. Сіпакоў alapján)

6. feladat. A következő szóösszetételekben a melléknévi igeneveket helyettesítse igékkel, melléknevekkel vagy mellékmondatokkal és alkosson belőlük mondatokat.

Квітнёчая дзяўчына, адыходзячы падзеі, гаворачы чалавек, вісячая карціна, разглядаемы твор, выступаючы дакладчык, будуючыя дамы, заходзячае сонца, чытаемы верш, гаснучы агонь, дрыжачыя рукі.

7. feladat. Tegye a megfelelő formába zárójelben lévő melléknévi igeneveket.

Буяе над абшарами сцюдзены асённі вецер, змятае пад прызбы (пажоўкы) лісце, гайдае мокрае галлё ў садку. Гарэным свавольнікам выскаквае ён з-за вуглоў на цёсны панадворак, цярэбіць саламяную страху хлёпчукá, нібы дурэючы, тўзае па Тэклінай спіне (блытаны) махры яе хусткі. Ад ветру і холаду ў старой макрэюць (запáлы) вочы, яна раз-пораз выпростаецца і, прыстаўішы да чурбана (выслізганы) тапарышча, ражком хусткі выцірае слёзы. Потым яна стомлена ўздыхае і акідвае позіткам тыя некалькі палёнцаў, што ўжо адсечаны ад жардзіны. Жанчына вельмі стамілася, а насékла столькі, што не хопіць і разу прапаліць у пёчы. Спачыўшы з хвіліну і аддыхаўшыся, яна зноў прыступае нагой на тую жэрдзіну і ўзмахвае (вышчарблены) сякерай. (В. Быкаў)

Мікола Гусоўскі

Звэстак пра Міколу Гусоўскага захавалася надзвычай мала. Нарадзіўся ён прыкладна ў той самы час, што і Францішак Скарына, але дзе — невядома. Хутчэй за ўсё месцам нараджэння будучага паэта быў прыдняпроўскі край, дзе прайшло ягонае маленства.

Вучоныя мяркуюць, што Гусоўскі мог з'явіцца на свет у сям'і князеўскага лесніка-палясоўшчыка або паляўнічага. Хлопчыку з ранняга дзя-

цінства давлялося дапамагаць бацьку ў ягоных нялёгкіх клопатах. У юнацтве ён і сам ужо быў добрым паляўнічым.

Не менш за паляванне Міколу вабіла навука. Ён вучыўся ў Вільні і ў Кракаве, бліскуча авалодаў там лацінскаю мовай, пачаў пісаць вершы.

Разумнага і таленавітага юнака заўважыў набліжаны да гаспадары дзяржавы чалавек — Эразм Вітэліус. Ён быў біскупам, гэта значыць вышэйшым каталіцкім святаром, а яшчэ – любіў мастацтва і дапамагаў паэтам.

У 1518 годзе вялікі князь літоўскі і кароль Польшчы Жыгімонт Казіміравіч накіраваў у Італію сваё пасольства. Яго ўзначальваў біскуп Вітэліус, які ўзяў з сабою на пасяду сакратары Міколу Гусоўскага.

Пасольства прыбыло ў Італію з вельмі адказным клопатам. У тым часе на зямлі Вялікага Княства Літоўскага амаль штогод нападалі татары. Паслы павінны былі дамовіцца з рымскім папам пра стварэнне звязу еўрапейскіх краінаў супроць татараў і туркаў. Рымскі папа лічыўся галоўным каталіцкім святаром свету і меў велізарную ўладу.

Тады рымскім папам быў Лявон X. Ён добра ведаў і любіў паэзію ды іншыя мастацтвы. Яшчэ ён быў заўзятым паляўнічым і збіраў чучалы розных рэдкіх звяроў.

Аднаго разу папа разам з паслом Эразмам Вітэліусам назіраў бой быкоў у цырку. Пасол загаварыў пра волата беларускіх лясоў, і Лявон X вельмі зацікавіўся. Ён пажадаў мець у сваіх пакоях чучала зубра, а таксама паэтычны твор пра паляванне на гэтага невядомага ў Італіі звера.

Эразм Вітэліус перадаў просьбу папы свайму сакратару. Гусоўскі, якога ўжо ведалі як таленавітага паэта і ў Рыме, з ахвотаю згадзіўся. Пісаць на заказ самога папы было вялікім гонарам. Апрача таго, Мікола спадзяваўся, што яго вершы дапамогуць пасольству заваяваць у Лявона X большую прыхільнасць і той абвясціць крыжовы паход на туркаў ды іхніх хаўруснікаў — татараў.

Мікола Гусоўскі з натхненнем узяўся за пярэ. Ён назваў свой твор «Песня пра аблічча і дзікасаць зубра, а таксама пра паляванне на яго», або, скарачана, проста — «Песня пра зубра».

Паэт пісаў паэму па-лацінску. Лаціна была тады міжнароднай моваю навукі і мастацтва, яе разумелі адукаваныя людзі ва ўсіх еўрапейскіх краінах.

Аднак мы называем Гусоўскага сваім паэтам, бо ён быў песняром беларускай зямлі. Праз увесь ягоны твор праходзіць шчырая любоў да Бацькаўшчыны, да яе людзей, прыроды і гісторыі.

Якраз тады, калі «Песня пра зубра» была гатовая, у Рым прыйшла страшная хвароба – чума.

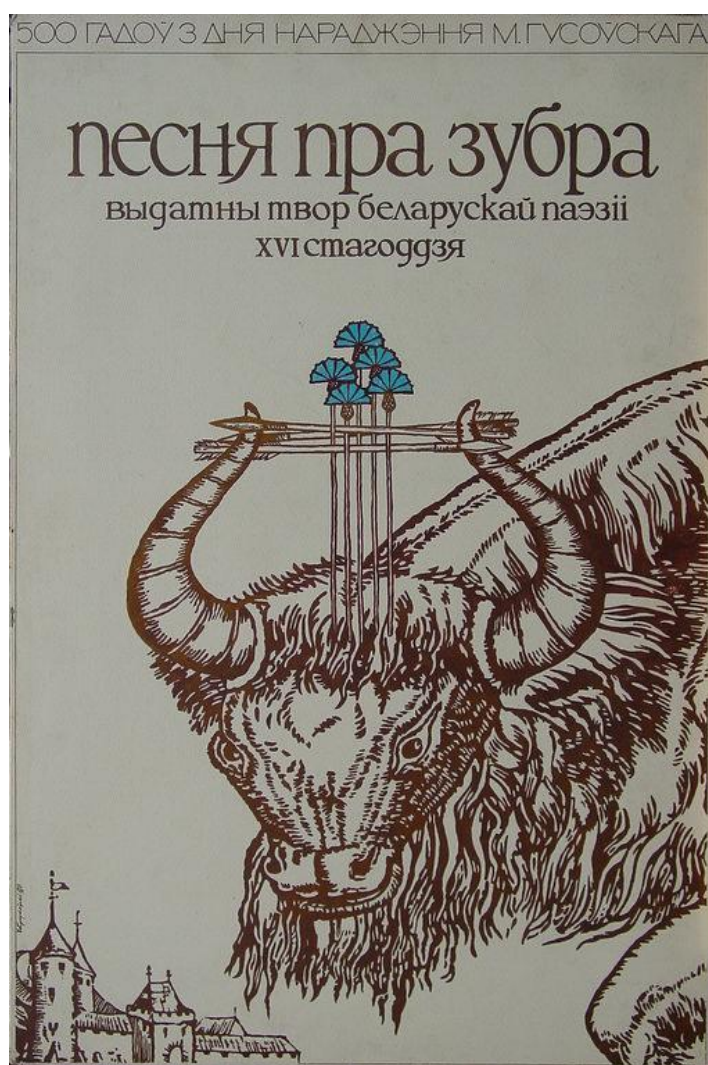
Чума забрала жыццё ў Эразма Вітэліуса, не пашкадавала і самога папу Лявона X.

Застаўшыся без магутных апекуноў, паэт не мог надрукаваць сваё паэму ў Рыме. Ён таксама мог заразіцца чумой і памёрці.

Мікола Гусоўскі здолеў уратавацца ад смерці і вярнуўся ў Кракаў.

Польскаю каралéвай і вялікай княгіняю тым часам была адукаваная італьянка Бона Сфорца. Дзякуючы яé падтрымцы ў 1523 годзе Гусоўскі выдаў у Кракаўскай друкарні сваю адзіную кнігу, куды ўвайшлі паэма «Песня пра зубра» і напісаныя ў Рыме вёршы.

Як часта здарэцца, кароль і прыдворныя хутка забыліся пра выдатнага песняра. Апошнія гады Мікола Гусоўскі пражыў у нястачы, пакўтуючы ад хваробаў і адзіноты.

Сапраўдная слава прыйшла да яго толькі праз некалькі стагоддзяў. Паэма «Песня пра зубра» сёння перакладзеная на беларўскую, польскую, летўвіскую, расейскую ды іншыя мовы. (У. Арлоў ала́рján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

<i>звѣстка</i> – tudomás, hír, adat	<i>павінен</i> – kell, köteles
<i>захавáцца</i> – megőrződni, fennmaradni	<i>дамовіцца</i> – megegyezni
<i>прыкладна</i> – nagyjából	<i>рымскі páпа</i> – római pápa
<i>у той сáмы час</i> – ugyanakkor	<i>Ляон</i> – Leó
<i>невядомы</i> – ismeretlen	<i>стварэнне</i> – létrehozás
<i>хутчэй за ўсё</i> – több, mint valószínű	<i>звяз</i> – szövetség
<i>прыдняпроўскі край</i> – Dnyeper-melléki táj	<i>супроць</i> – ellen
<i>мяркавáць</i> – gyanítani, sejteni	<i>турак</i> – török
<i>з’явіцца на свет</i> – világra jönni	<i>лічыцца</i> – számítani vminek
<i>лянік-палясоўшчык</i> – erdőőr	<i>велізарны</i> – óriási
<i>паляўнічы</i> – vadász	<i>улада</i> – hatalom
<i>дапамагáць</i> – segíteni	<i>паэзія</i> – költészet
<i>паляванне</i> – vadászat	<i>заўзяты</i> – lelkes
<i>вáбіць</i> – vonzani	<i>чучала</i> – kitömött állat
<i>бліскуча</i> – ragyogóan	<i>зубр</i> – bölény
<i>авалодаць</i> – elsajátítani	<i>звер</i> – vadállat
<i>вэрш</i> – vers	<i>аднаго рáзу</i> – egyszer
<i>разумны</i> – okos	<i>назіраць</i> – megnézni
<i>юнак</i> – ifjú	<i>бой</i> – viadal
<i>заўвáжыць</i> – észrevenni, megfigyelni	<i>бык</i> – bika
<i>набліжаны</i> – közel álló	<i>цырк</i> – cirkusz
<i>гаспадар дзяржáвы</i> – uralkodó	<i>волат</i> – óriás
<i>біскуп</i> – püspök	<i>зацікавіцца</i> – felkelteni az érdeklődést
<i>каталіцкі</i> – katolikus	<i>пажадáць</i> – megkívánni
<i>паэт</i> – költő	<i>пакой</i> – terem
<i>накіравáць</i> – küldeni	<i>паэтычны</i> – költői
<i>Італія</i> – Olaszország	<i>перадáць</i> – átadni
<i>пасольства</i> – követség	<i>ахвота</i> – kedv
<i>узначáльваць</i> – vezetni	<i>згадзіцца</i> – beleegyezni
<i>пасáда</i> – tisztség	<i>зака́з</i> – megrendelés
<i>сакратáр</i> – titkár	<i>гона́р</i> – megbecsülés, tisztesség
<i>прыбывіць</i> – megérkezni	<i>апрача таго</i> – ezen kívül
<i>адка́зны</i> – felelősségteljes	<i>спадзявáцца</i> – remélni
<i>клопаты</i> tsz – utánjárás (<i>itt</i> : megbízás)	<i>заваявáць</i> – kivívni
<i>штогóд</i> – évente	<i>прыхільнасць</i> – kitartás, odaadás
<i>нападáць</i> – megtámadni	<i>абвясціць</i> – kinyilvánítani, ki-/meghirdetni
<i>татарын</i> – tatár	<i>крыжовы паход</i> – keresztes hadjárat
<i>пасол</i> – követ	<i>хаўру́снік</i> – cinkos, szövetséges
	<i>натхненне</i> – ihlet
	<i>узяцца за няро</i> – tollat ragadni

пéсня – dal
аблічча – külső, küllem
дзікась – vadság
скарочана – röviden
лаціна – latin
міжнародная мова – nemzetközi nyelv
пясняр – énekes
шчыры – őszinte
готовы – kész
хвароба – betegség
Рым – Róma
чумá – pestis
паішкадавіць – megkímélni
застаўшыся – maradván
магутны – hatalmas, erőteljes

апекун – gyám
заразіцца – megfertőződni
здолець – tudni (vmít megcsinálni)
уратавацца – megmenekülni
дзякуючы – vminek köszönhetően
падтрымка – támogatás
здарацца – történni
кароль – király
хутка – hamar, gyorsan
нястáча – szegénység, nélkülözés
пакутуючы – szenvedve
адзінота – egyedüllet
слава – hírnév
польская мова – lengyel nyelv
летувіская мова – litván nyelv
расейская мова – orosz nyelv

Kérdések és feladatok

1. Keresse meg a szövegben a melléknévi igeneveket, állapítsa meg, milyen alakban, időben állnak.
2. Beszéljen Мікола Гусоўскі gyerekkoráról és ifjúkori éveiről.
3. Hogyan jutott el a költő Rómába?
4. Ki rendelt a költőtől bölényvadászatról szóló költeményt? Miért vállalta el a költő ezt a felkérést?
5. Mi a címe Мікола Гусоўскі fő művének?
6. Miért nem tudta kiadatni a művét Rómában?
7. Ki segített a költőnek kiadatni a „Пэсню пра зубра” című művét?

17. találkozás

Téma: A határozói igenevek képzése és használata. A felszólító mód.

A folyamatos határozói igenevek képzése

az ige jelen idő töve	képzők	folyamatos határozói igenév
ід-уць / (I. típus)	-учы	ідучы́
маліо-юць / (I. típus)	-ючы	маліоючы́
прабіра-юцца (I. típus)	-ючы	прабіраючы́ся
гавор-аць / (II. típus)	-ачы	гаворачы́
ходз-яць / (II. típus)	-ячы	ходзячы́

A befejezett határozói igenevek képzése

a főnévi igenév (inf.) és a befejezett ige múlt idő töve	képző	befejezett határozói igenév
зрабі-ць	-ўшы / magánhangzó után	зрабіўшы́
даказá-ць	-ўшы / magánhangzó után	даказáўшы́
пачá-цца	-ўшы / magánhangzó után	пачáўшы́ся
прывéз-ці	-шы / mássalhangzó után	прывéзшы́
аднэс-ці	-шы / mássalhangzó után	аднэсшы́
сплэс-ці / сплэ-ў	-ўшы / magánhangzó után	сплэўшы́
спя-чы́ / спэ́к	-шы / mássalhangzó után	спэ́кшы́

A határozói igenév nem ragozható.

Minden igéből csak egyféle határozói igenevet lehet képezni.

Csak bizonyos szabályok szerint lehet a határozói igeneveket mondatban használni.

Figyelem! A határozói igenév a mondatban ugyanahhoz az alanyhoz tartozik, amelyhez az igei állítmány, kiegészítve annak jelentését: **Загледзеўшыся, яны́ і не заўважылі і не пачу́лі**, як да хаты пад'ехала на калёсах Аксэня. (Я. Сіпакоў)

A határozói igeneves mondat helyességét a következőképpen ellenőrizhetjük: ha a határozói igenevet felcseréljük azzal az igével, amelyből származik, és a mondatban szereplő igéket az *i* kötőszóval összekapcsoljuk, helyes mondat esetén ugyanolyan állítmányokat kapunk: **Яны́ загледзеліся і не заўважылі і не пачу́лі**, як да хаты пад'ехала на калёсах Аксэня.

Helyes felépítésűek, például, a következő közmondások: **Апáрыўшыся** малаком і на вадú **падзьмúхаеш**. → **Апáрыўся** малаком *i* на вадú **падзьмúхаеш**; **Лéзучы** ў нэрат, далéка **не пройдзеш**. → **Лéзеш** ў нэрат *i* далéка **не пройдзеш**.

Az ilyen típusú mondatok viszont hibásak, mert a határozói igeneves szerkezet alanya nem egyezik a főmondat alanyával: **Будучы** яшчэ юнаком, яго **не пакідáла жадáнне** стаць настáўнікам (úgy túnhet, hogy a vágya nemhogy megszűnt volna, de az még fiatal is volt); **Чытáючы** гэты рамáн, у мянэ **ўзнíкáюць пытáннi** (úgy túnhet, hogy nemcsak felmerültek benne a kérdések, de azok még olvastak is).

1. feladat. Keresse ki a következő szövegből a határozói igeneveket és állapítsa meg, milyen igéből lettek képezve.

1. Пэснэй вяснý лебядзiнаю, скiнуўшы зiмнiя чáры, шэпчуцца явар з калiнаю ў сýмнай далiне над ярам. (Я. Купáла) 2. Уздрыгнуўшы, паплывúць вагоны, цiкi домiк прамiльгнэ здалéк... (А. Жаўрýк) 3. Уначý ля цёплае вярбý, у лiстах стулiўшыся, вяснá вéек не магла паднiць ад сна... (В. Вiтка) 4. Лясы нырнúлi ў хмáры шэрыя, прыкрыўшы голлем птушаня́т. (П. Пáнчанка) 5. Не вазьмú твайго пiсьмá, не чытáўшы, кiну. (А. Вольскi) 6. Сам да цябэ прыйшоў пакорна я з няўтúльнасцi, як з вéчнае разлúкi, у кайданý тваé, любоў ма́я, падста́вiўшы добраахвотна рúкi. (П. Мака́ль) 7. Ты помнiш, як чэrvенскай ноччу мянэ ты спытáла, зiрнуўшы ў вочы: «Цi можа заплакаць мужчына?» (У. Нядзвéдскi) 8. Абмывáючы пэннае мýбла, выцiраючы пот, што на лоб узбéг, ты мянэ, такога маўклiвага, цi ўспомнiла хоць на смех? (А. Наўроцкi) 9. Прыцiхнуў я, накрýўшыся дзярúжкай. (А. Наўроцкi) 10. I можна жыць без голасу мату́лi, без блýтанай сусéдскай гаманý, хавáючы ў шматвярховы вúлей сакрэты, недарэчнасцi i сны. (Г. Бурáўкiн)

2. feladat. Alakítsa át a következő igéket határozói igenevekké.

Адыгра́ць, бéгчы, вiзвалiць, заéхаць, жыць, пiць, закрыча́ць, браць, спява́ць, мыць, спаць, уваходзiць, успомнiць, рашы́ць, усмiхну́цца, давэдацца, завiснуць, мець, насiьцiцца, пабра́ць, павалiцца, пагавары́ць, пацвэрдзiць, скардзiцца, стаць, штурха́цца.

3. feladat. A zárójelben álló igéket alakítsa át határozói igenevekké.

А. Слова *спадáр* вядома ўсiм славянскiм мовам. Яго асновамi з'яўляюцца «госпóда», «гóспод», «господáр» i «госудáр». (Пачына́ць) з XV стагоддзя ў старабеларúскай мове «господáр» скарачáлася ў «осподáр», а потым у «сподар». Былá вядома i такáя форма, як *спадáр* (*спадáрыня*). А асноўнымi значэннямi слова *гаспадáр* (*спадáр*) былi 'ўласнiк; уладáрнiк (дома, маéнтка, абшáру); правiцель'. Вось i выходзiць, што слова *спадáр* пайшло ад *гаспадáр*, гэта значыць таго, хто маé «Госпада дар» – гаспадáрку. (I. Шпадарýк)

В. У перыяд сярэдневякоўя лічылася, што, (пацалаваць) прыгожую жанчыну, мужчына можа пазбавіцца ад галаўнога болю. Відась адсіоль і пайшоў выраз з *хворай галавы на здаровую*. (І. Шпадарук)

С. Слова *каламбур* паходзіць ад імя нямецкага барона Калембэрга, які ўладкаваўся пры двары польскага караля Станіслава Ляшчынскага. Дрэнна (валодаць) французскай мовай і не (вызначацца) розумам, ён блытаў словы, якія нечакана набывалі жартоўны характар. Такія жарты і назвалі іменем іх гора-вынаходніка. Каламбур і ёсць гульні слоў, жарт, заснаваны на камічным аб'яўленьні блізкіх па гучанні, але розных па значэнні слоў і словазлучэнняў. (І. Шпадарук)

Д. Слова *літр* паходзіць ад імя французскага вынаходніка вінных бутэлек Клода-Эміля-Жана-Баціста Літра. Гэта ён упершыню выпусціў градуіраваныя шклянныя цыліндры і пачаў рабіць лабараторны посуд. Менавіта ён прапанаваў вымяраць аб'ём, (вызначаць) масу вадкасці, якая ўтрымліваецца ў літры. Аднак да яго прапановы прыслухаліся толькі пасля смерці вынаходніка. (І. Шпадарук)

4. feladat. Állapítsa meg, hogy melyik mondatban van hibás határozói igeneves szó szerkezet.

Расказаўшы пра сваё жыццё, жанчына змоўкла. Успомніўшы пра размову, хваляванне ахапіла мяне. Мыючы посуд, я думала пра сённяшні дзень. Ідучы ў магазін, у мяне ўзнікла прадчуванне, што ён зачынены. Хлопцы сядзелі, узгадваючы дзяцінства. Развітваючыся з сябрамі, сэрца маё прадчувала ня добрае. Бегучы дадому, радасць мацнела. Сёўшы за стол, Алесь адразу пачаў пісаць. Не задумваючыся, адказ прагучаў рэзка адмоўна. Усёўшыся на ўскраіку возера, думкі занеслі мяне далёка. Мы сядзелі, нізка апусціўшы галовы.

A felszólító mód képzése

kijelentő mód (jelen idő)	felszólító mód	
	egyes szám	többes szám
3. személy	2. személy	2. személy
помн-яць	помн <i>і</i>	помн <i>іце</i>
бяр-уць	бяр <i>ы</i>	бяр <i>ыце</i>
ста-яць [стай <i>ац</i> ']	стой <i>ы</i>	стой <i>ыце</i>
вуч-ацца	вуч <i>ыся</i>	вуч <i>ыцяся</i>

Nyelvtani kommentár: A többes szám 1. személyű felszólítást külön szókapcsolattal lehet kifejezni: a **давай**, **давайце** segítségével + az ige jelen idejű többes számú alakjával: **давай** паедзем, **давайце** напишам.

Az egyes vagy többes számú 3. személyű felszólítást is külön szókapcsolattal lehet kifejezni: a **хай, няхай** segédigével + az ige jelen vagy jövő idejű, egyes vagy többes számú, 3. személyű alakjával: **няхай** паэдзе, **хай** напишуць.

5. feladat. Keresse ki a felszólító módú igéket 3. Астапенкі versében.

Не кажы́, не абяца́й,
Не бяры́ такое ролі!..
Ходзіць сонца. Шэпча гай.
Вэцер блука́е па полі.

На зямлі́ прыйшла́ вясна́,
За сялом прысе́ла з краё́.
Адгада́й — каторы з нас
Пёршы вы́мавіў «каха́ю»?..

Не кажы́ цяпе́р, маўчы́,
Не кажы́ — пачу́е вэцер...
Ска́жаш ноччу — уначы́
Ціхі́м ста́не ўсе́ на све́це.

Не закі́двай за спі́ну
Косы шоўкавыя — зме́і.
Я спатка́ў з табой вясну́,
Я без слова зразуме́ю.

Над сялом і за сялом
Па́хне бэ́зам і язмíнам...
Хай жа бу́дзе — я́сным сном,
Я́сным, све́тлым успамíнам.

Ходзіць сонца над табой, —
Хай жа ходзіць так няспы́нна!
Прыту́ліся галавой
Да маі́х грудзе́й, дзяўчы́на...

6. feladat. Tegye a zárójelben álló igéket felszólító módba.

1. (Астудзіць: egyes szám, 2. személy) маé шчокі далонямі, (утаймава́ць: egyes szám, 2. személy) у вача́х аганькі, (прыручы́ць: egyes szám, 2. személy) маé рýкі няўлоўныя да ўла́сных — спакойных такіх. (Р. Тармола) 2. (Быць: egyes szám, 2. személy) жа, век малады́, поўны све́тлымі дня́мі! (Пралята́ць: többes szám, 2. személy), гады́, залаты́мі агня́мі! (М. Багдановіч) 3. Дык зноў тую́ пэ́сню, дзяўчы́нка, (спява́ць: egyes szám, 2. személy) — пад ціхі твой спеў я засну́... (М. Чарот) 4. (Замаўча́ць: egyes szám, 2. személy),

маё сэрца, (быць: egyes szám, 2. személy) ты гордым хоць раз. (А. Астапенка) 5. (Расці: egyes szám, 2. személy), (узмацоўвывацца: egyes szám, 2. személy), дрэва, як манумэнт жывы (уставаць: egyes szám, 2. személy) і к небу надпіс (падымаць: egyes szám, 2. személy). (М. Багдановіч) 6. (egyes szám, 3. személy) яшчэ (лётаць) воран, (egyes szám, 3. személy) яшчэ (кружыцца) век. (Кахаць: egyes szám, 2. személy) мяне так, як учора — высока. Аддана. Навэк! (Я. Янішчыц) 7. Ты (паклікаць: egyes szám, 2. személy) мяне. (Пазваць: egyes szám, 2. személy). (Я. Янішчыц)

7. **feladat.** Írja le a következő igék összes lehetséges felszólító módú formáját.

Példa: нэсці – нясі, нясіце, нясём (давай, давайце нясём), хай (няхай) нясе (нясучь).

Стаяць, сказаць, памэраць, бэгчы, мыць, сыпаць, узяць, паказаць, аддаць, браць.

Канцлер Леў Сапэга

Род князёў Сапэгаў быў у Беларусі адным з самых старажытных, і даў ёй багата вядомых людзей. Але найбольш праславіў яго Леў Сапэга, які нарадзіўся ў вёсцы Астроўна, што недалёка ад горада Бешанковічы на Віцебшчыне.

Калі хлопчыку споўнілася шэсць гадоў, бацькі завезлі яго ў Нясвіж. Тады там была найлепшая ў Беларусі школа, адчыненая князямі

Радзівіламі. Якраз тым часам вучоны і асвётнік Сымон Бўдны, які працягваў справу Францішка Скарыны, выпусціў у Нясвіжскай друкарні беларўскія кнігі. Па адной з іх князевіч Сапэга і навучыўся чытаць на роднай мове.

Леў Сапэга ўжо ў дзяцінстве апрача беларўскай мовы выдатна ведаў лацінскую, грэцкую, нямецкую і польскую. Ледзь не кожны дзень здольны да навукі хлопчык праводзіў у замкавай бібліятэцы. Ён чытаў старадаўнія рукапісы і друкаваныя кнігі і хутка назапашваў веды.

У трынаццаць гадоў Леў Сапэга ўжо паступіў у знакамiты Ляйпцыгскі ўніверсітэт у Нямеччыне. Там ён захоплена вывучаў гісторыю, філасофію і права. Ён ужо марыў пра тое, як будзе служыць роднай зямлі.

З дапамогаю сваіх апекуноў — Радзівілаў — Сапэга быў прыняты на службу да караля і вялікага князя Сцяпана Батуры. Гаспадару дзяржавы спадабаўся адукаваны юнак, які старанна выконваў усе даручэнні.

Сапэга меў выдатную паміць і бліскуча ведаў законы Вялікага Княства. Ён быў заўсёды вётлівы, сціплы і сумлённы.

Тым часам ішла вайна з Масковіяй, што хацела захапіць беларўскія зямлі. Сапэга за сваё грошы, якія атрымаў у спадчыну ад бацькі, стварыў і ўзброіў цэлы полк, а сам стаў яго камандзірам.

За мужнасць у змаганні з ворагам кароль прызначыў Сапэгу на адказую пасадку сакратара Вялікага Княства. З гэтага часу ён змог цалкам заняцца дзяржаўнымі справамі.

З поўдня нашай Бацькаўшчыне пагражалі туркі і крымскія татары. Каб адбіцца ад іх, трэба было падпісаць замірэньне з Масковіяй. Леў Сапэга выравіўся з пасольствам да расейскага цара і падпісаў мірную дамову на дзесяць гадоў, а таксама вiзваліў з царскага палону 900 беларусаў.

Таленавіты палітык і дыпламат атрымліваў усё больш высокія пасады. Больш за трыццаць гадоў ён быў вялікім канцлерам, гэта значыць другім чалавёкам у дзяржаве пасля самога вялікага князя.

Пад кіраўніцтвам Льва Сапёгі быў напісаны і ў 1588 годзе прыняты новы Статут Вялікага Княства Літоўскага — кніга, дзе былі сабраныя ўсе законы нашай дзяржавы.

Статут умацоўваў самастойнасць Княства. Ён забараняў іншаземцам купляць тут зямлю. Закон бараніў правы людзей розных рэлігій. Знатны чалавек не меў права беспакарана забіць простага селяніна. За злачынства супроць жанчыны закон караў больш сурова. Кожны вольны чалавек мог без перашкодаў выехаць за мяжу.

Ужо ў тым далёкім часе нашыя прадзеды клапаціліся пра ахову прыроды і яе багатстваў. У Статуце пералічваліся каштоўныя зьяры і птушкі, якія знаходзіліся пад абаронаю дзяржавы.

Статут быў напісаны на беларускай мове. Закон яшчэ раз пацвярджаў, што гэтая мова дзяржаўная. На ёй вялі дыпламатычную перапіску, складалі ўрадавыя дакументы, выступалі на Сойме дэпутаты.

За свае грошы Сапёга выдаў Статут у Віленскай друкарні. Адтуль яе развезлі па ўсім Княстве.

Статут Вялікага Княства Літоўскага быў найлепшым зборам законаў у тагачаснай Еўропе. Яго перакладалі і выдавалі ў іншых краінах. Па запісаных у Статуце законах беларусы жылі некалькі стагоддзяў.

У тым часе, калі жыў Леў Сапёга, Вялікае Княства Літоўскае аб'ядналася з Польскім Каралёўствам. Гэта здарылася ў 1569 годзе. Тадзі якраз ішла вайна з Масковіяй, і Княству патрэбна была дапамога.

Задзіночанне дзвюх дзяржаў называлася Рэч Паспалітая. У Рэчы Паспалітай нашы продкі жылі болей за два стагоддзя.

Большасць жыхароў Вялікага Княства трымалася праваслаўнай веры. Праваслаўныя маскоўскія цары, якія марылі захапіць беларускую зямлю, хлусліва абвяшчалі, што яны хочуць абараніць адзінаверцаў.

З польскага боку таксама прагавіта паглядалі на Беларусь. У Польскім Каралеўстве вера была каталіцкая. Польскія ўлады і ўсіх беларусаў хацелі зрабіць каталікамі, каб лягчэй запанавалі над Вялікім Княствам Літоўскім.

Леў Сапэга і ўсе, хто адстойваў незалежнасць Бацькаўшчыны, лічылі, што самастойнасць дзяржавы можа ўмацаваць агульная вера.

Найвышэйшыя праваслаўныя святары сабраліся ў Бэрасці на з'езд. Яны абвясцілі, што захоўваюць у сваіх храмах усё ранейшыя звычэй і абрады, але прызнаюць уладу папы рымскага.

Адбылося як бы аб'яднанне праваслаўнай і каталіцкай цэркваў. Новую веру назвалі вуніяцкай. Галоўным вуніяцкім саборам стаў старажытны полацкі храм святой Сафіі.

У вуніяцкіх храмах гучала беларуская мова. Вуніяты друкавалі на ёй кнігі і вучылі дзяцей у царкоўных і манастырскіх школах.

У канцы XVIII стагоддзя вуніятамі ўжо была большасць беларусаў.

Канцлер Леў Сапэга спрыяў умацэнню вуніі.

Льву Сапэгу ішоў сямідзесяты год, калі яму ўручылі булаву вялікага гётмана. Гэта значыла, што ён зрабіўся галоўным ваяводам войска Вялікага Княства Літоўскага.

Час для нашай Бацькаўшчыны быў тады цяжкі. Шведскі кароль пераправіў на 75 караблях свае палкі праз Балтыйскае мора і рушыў на Вільню і Полацк.

Каб выстаяць супраць ворага моцнае войска, Леў Сапэга ахвяраваў усё сваё грошы і маёмасць.

Планы шведскага караля далучыць Вялікае Княства Літоўскае да сваіх уладанняў не спраўдзіліся.

Леў Сапэга вызначыўся і ў іншых справах. Добрым словам успаміналі яго мастакі, пісьмэннікі, друкары. За падтрымку і абарону таленавітых людзей паэты прысвячалі яму вершы. Багата грошай ён аддаваў на пабудову хрысціянскіх храмаў. Заслуга Сапэгі і ў тым, што ён сабраў надзвычай багатую бібліятэку. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

канцлер – kancellár

род – nemzetség

праславіць – híressé tenni

споўніцца – betölteni (életkort)

Ляйпцыгскі універсітэт – Lipcsei

Egyetem

назапашваць – felhalmozni

Нямеччына – Németország

захопленая – lelkesen

філасофія – filozófia

Радзівілы tsz – Radziwiłłek (hercegi család)

права – jog

Сцяпан Батўра – Báthory István

даручэнне – megbízás

закон – törvény

<i>вѣтлівы</i> – udvarias	<i>дыпламатычны</i> – diplomáciai
<i>сумлённы</i> – lelkiismeretes	<i>перапіска</i> – levelezés
<i>Масковія</i> – Muszkaország, Moszkvai Nagyfejedelemség	<i>урадавы</i> – kormányzati
<i>узброіць</i> – felfegyverezni	<i>дакумент</i> – irat
<i>полк</i> – sereg	<i>выступіць</i> – fellépni, felszólalni
<i>камандзір</i> – parancsnok	<i>Сойм</i> – szejm (országgyűlés)
<i>змаганне</i> – csata, harc	<i>дэпутат</i> – képviselő
<i>прызначаць</i> – kinevezni	<i>развезці</i> – széthordani, szétvinni
<i>адказная пасада</i> – felelősségteljes tisztség	<i>збор</i> – gyűjtemény
<i>пагражаць</i> – fenyegetni	<i>аб'яднацца</i> – egyesülni
<i>туркі тш (egyes szám: тўрак)</i> – törökök	<i>Польскае Каралéўства</i> – Lengyel Királyság
<i>крымскі татарын</i> – krími tatár	<i>здáрыцца</i> – történni
<i>замірэнне</i> – békekötés	<i>задзіночанне</i> – unió, államszövetség
<i>выправіцца</i> – elindulni	<i>Рэч Паспалітая</i> – Rzeczpospolita
<i>мірная дамова</i> – békeszerződés	<i>праваслаўная вэра</i> – pravoszláv (görögkeleti, ortodox) hit
<i>палон</i> – fogság	<i>хлусліва</i> – megtévesztően
<i>дыпламат</i> – diplomata	<i>абвясніць</i> – kihirdetni, kikiáltani
<i>атрымліваць</i> – kapni	<i>адзінавэрац</i> – egy hiten lévő
<i>кіраўніцтва</i> – irányítás	<i>прагавіта</i> – mohón, sóvárgóan
<i>статут</i> – alapokmány, statutum	<i>каталіцкая вэра</i> – katolikus hit
<i>умацоўваць / умацаваць</i> – megerősíteni	<i>каталік</i> – katolikus
<i>забараняць</i> – megtiltani, betiltani	<i>запанаваць</i> – uralkodni
<i>інашаземец</i> – külföldi	<i>адстойваць</i> – védelmezni
<i>купляць</i> – venni, vásárolni	<i>агульны</i> – közös
<i>рэлігія</i> – vallás	<i>Бэрасце</i> – (a mai Breszt régi fehér-orosz neve)
<i>знáтны</i> – nemes	<i>з'езд</i> – kongresszus
<i>беспакара́на</i> – büntetlenül	<i>захоўваць</i> – megőrizni
<i>забіць</i> – megölni	<i>звычай</i> – szokás
<i>селянін</i> – paraszt	<i>абра́д</i> – szertartás
<i>злачы́нства</i> – bűntett	<i>прызнаваць</i> – elismerni
<i>кара́ць</i> – megbüntetni	<i>адбыва́цца</i> – történni
<i>сурова</i> – szigorúan	<i>як бы</i> – nehogy
<i>перашко́да</i> – akadály	<i>аб'ядна́нне</i> – egyesítés
<i>за мяжу́</i> – külföldre	<i>вуніа́цкая вэра</i> – unitus (görögkatolikus) hit
<i>пра́дзед</i> – ős	<i>гуча́ць</i> – szólni, hallatszani
<i>клапаці́цца</i> – gondoskodni	<i>спрыя́ць</i> – kedvezni
<i>ахова</i> – védelem	<i>уручы́ць</i> – átadni
<i>бага́цце</i> – gazdagság	<i>булава́</i> – jogar
<i>пералі́чвацца</i> – felsorolni	<i>вялікі гётман</i> – főhetman (fegyveres erők parancsnoka)
<i>пацвярджа́ць</i> – megerősíteni	

ваявода – vajda
войска tsz – csapatok, hadsereg
шведскі – svéd
пераправіць – átkelni
карабэль – hajó
Балтыйскае мора – Balti-tenger
рушыць – megindulni
выставіць – felállítani
маёмасць – vagyon, tulajdon
план – terv

далучыць – hozzácsatolni
уладанне – birtok
спраўдзіцца – sikerrel járni
вызначыцца – kitűnni
справа – dolog
успамінаць – emlékezni
абарона – védelem
пабудова – építés
хрысціянскі – keresztény
заслуга – érdem

Kérdések és feladatok

1. Hogyan és hol tanult Леў Сапэра (Lew Sapieha)?
2. Hogyan került a nagyherceg és a király szolgálatába?
3. Mivel végződött a moszkvai cárhoz tett utazása?
4. Milyen törvények szerepelnek a Litván Nagyfejedelemség alapokmányában?
5. Milyen nyelven írták és milyen nyelven adták ki az alapokmányt?
6. Miért egyesítették a Lengyel Királyságot és a Litván Nagyfejedelemséget?
Mi lett az így egyesített állam neve?
7. Mi az unió?
8. Hogyan segítette hazájának Леў Сапэра legyőzni a svéd hódítókat?
9. Milyen érdemei vannak még Сапэра-nak?

18. találkozás

Тэма: Vonzatok a fehérorosz nyelvben. A feltételes mód.

Тárgyas viszonyok:

- віншавáць каго з чым** (gratulálni vkinek vmihez, vmilyen alkalomból): *віншавáць сястры з днём нараджэння* (gratulálni a nővérünknek születésnapjára);
- вырака́цца каго-чаго** (megtagadni vmit): *вырака́цца слоў* (megtagadja a szavát);
- гавары́ць, каза́ць пра каго-што** (beszélni, mondani vról): *гавары́ць пра сябра, каза́ць пра заняткі* (beszélni a barátról, az óráról);
- дагляда́ць, глядзэ́ць каго-што** (vigyázni vmire): *дагляда́ць хворага* (ápolni a beteget);
- дакрану́цца да каго-чаго** (megérinteni vmit): *дакрану́цца да рукі* (megérinteni a kezét);
- дзякава́ць каму́** (megköszönni vkinek): *дзякава́ць сябру* (megköszönni a barátinak);
- ду́маць пра каго-што** (gondolni vre): *ду́маць пра бацькоў* (szülőkre gondolni);
- жані́цца з кім** (feleségül venni vkit): *жані́цца з Аленаю* (feleségül venni Alenát);
- забы́ць на каго-што** (elfelejteni vmit): *забы́ць на кр’іўды* (elfelejteni a sértést);
- зайздросці́ць каму́-чаму́** (irigyelni vt): *зайздросці́ць поспеху* (irigyelni a sikert);
- захапля́цца кім-чым** (lelkесedni vért): *захапля́цца спортам* (lelkесedni a sportért);
- звані́ць па тэлефоне** (felhívni vkit telefonon);
- здэкава́цца з каго-чаго** (gúnyolódni vkivel): *здэкава́цца з Алэся* (gúnyolódni Alesszel);
- здзіві́цца з каго-чаго** (meglepődni, csodálkozni vn): *здзіві́цца з яé ўчы́нку* (csodálkozni a tettén);
- кірава́ць кім-чым** (vezetni vt): *кірава́ць школай* (iskolát vezetni);
- пазбы́цца каго-чаго** (elmenekülni vmi/vki elől): *пазбы́цца непрыёмнасцей* (elmenekülni a kellemetlenségek elől);
- праба́чыць каму́** (megbocsátani vkinek): *праба́чыць ёй* (megbocsátani neki);
- смяя́цца, жартава́ць з каго-чаго** (nevetni vn): *смяя́цца з іх* (nevetni rajtuk);
- хварэ́ць на што** (betegségben szenvedni): *хварэ́ць на сухоты* (tébécésnek lenni).

Тэрбелі viszonyok:

- на Беларўсі** (Fehéroroszországban): *справа адбывалася на Беларўсі* (a dolog Fehéroroszországban történt);
на двары (на двор) (az udvarra): *выйсці на двор* (kimenni az udvarra);
па + elöljárós eset: *пайсці на двары, на касагоры* (végigmenni az udvaron, a hegyoldalán);
паўз + tárgy eset: *ішлі паўз вокны* (elmenni az ablak mellett), *пайшоў паўз мяжу* (átmenni a határon), *дарога паўз сяло* (út a falu mellett);
побач + birtokos eset: *побэгла побач вагона* (a vagon mellett futott).

Időbeli viszonyok:

- за + eszközeset:** (időre, korszakra vonatkozóan): *за другім разам* (másodszor), *за польскім часам* (a lengyel időkből);
пад час + birtokos eset: *пад час заняткаў* (az óra alatt);
у часе + birtokos eset: *у часе вайны* (a háború alatt).

Ok-okozati viszonyok:

- з прычыны + birtokos eset:** *з прычыны гэтага прыгаддзю* (emiatt emlékezett), *бытаваў з прычыны рэпрэсіі* (a megtorlás miatt volt);
па + elöljárós eset: *не здолеў прыехаць на хваробе* (betegség miatt nem tudott jönni), *аддалі на прабаваўні* (szükségből adták el), *пайшоў на заданні* (elment a feladatai miatt).

Célt kifejező viszonyok:

- да + birtokos eset:** *готовы да дзёння* (tettre kész), *дарога да праезду* (út az átjáróhoz);
па + tárgy eset: *пайсці на прадукты* (elment enni/ivóért), *на дровы, на ваду* (tüzfáért, vízért); *паслаць на доктара* (orvosért küldeni);
па + elöljárós eset: *пайсці на справах* (elmege a dolgára);
у + tárgy eset: *пайсці ў грыбы, у ягады, у рыбу* (elmenni gombáért, bogyókért, horgászni).

1. feladat. A zárójelben lévő szavakat tegye a vonzatnak megfelelő esetbe.

Падзякаваць (настаўнік), даглядаць (бабуля), выбачыць (сябар), прабачыць (сын), даравачь (ён), прабачце (я), не выракацца (радзіма), глядзець (пасека), пазбываць (рэчы), хварэць (грып), ганарыцца (брат), здзівіцца (яё паводзіны), званіць (тэлефон), віншаваць (дзядуля), захапляцца (фільм).

2. feladat. Állítson össze mondatokat a következő szavakból.

1. Хадзіць, па, лясніыя, сцэжкі.
2. Сумавачь, па, дарагі, чалавек.
3. Пайсці, па, адказны, заданне.
4. Паслаць, Ганна, па, вад.
5. Пайсці, з, сябры, у, рыба.
6. Дзяўчына, ісці, побач, магазан.
7. Бацька, касіць, паўз, мяжа.
8. Яны, расказваць, пра, цікавы, здарэнне.
9. Бабуля, хварэць, на, сэрца.

10. Мары́я, дакрана́цца, да, свае́, валасы́. 11. Мі́кола, ажані́цца, з, Але́на. 12. Дзяўчы́нка, жартава́ць, з, хлопец. 13. Яны́ забы́цца, на, час. 14. Ма́ці, дзіві́цца, з, яна́, паводзі́ны. 15. Бацькі́, ду́маць, пра, дзе́ці. 16. Дрэ́нныя, дзе́ці, здэ́кавацца, з, саба́ка.

3. feladat. Tegye a megfelelő esetbe a zárójelben lévő szavakat.

Вы́тапталі́ мы сабе́ ме́сца сярод (высокая́ трава́) на (луг) ля (рака́) і селі́, нібы́ ў шатры́.

Мле́ла блі́зка рэ́чка сярод (ціш) ле́тняй ночы́, і праме́нні ме́сяца залаці́лі нямы́ чарот...

Маўча́ла яна́... Толькі́ сэрца́ маё́ не маўча́ла. Мне хаце́лася нешта́ каза́ць ёй, але́ не ве́даў я што.

— Загада́й зага́дку! — вы́паліў я ра́птам ні з таго́ ні з сьго.

Зірну́ла яна́ на мяне́, а ў гэты́ са́мы момант ме́сяц зірнуў на яе́. Шаўковы́мі хва́лямі бы́лі распу́шчаны валасы́ на (плече́). Ад іх ля́глі на (твар) паўце́ні, і вочы́ глыбокі́мі зрабі́ліся, а яна́ зрабі́лася таёмнай — здае́цца, любі́ла і не любі́ла, жартава́ла і не жартава́ла, не то клі́кала да сябе́, не то адганя́ла... І я не мог разгада́ць...

Нямела́ ноч. Чорны́я вольхі́ драма́лі. Адны́ зоркі́ га́слі, другія́ запалі́ся.

Я не ве́даў, ці мне́ ў (не́йкае забы́ццё), бы́ццам марму́ровую багі́ню, ца́лаваць яе́, ці адвярну́цца ад яе́ і захава́ць у (сэрца) маладо́е, шчы́рае пачу́ццё.

Яна́ загада́ла зага́дку... (Зм. Бяду́ля: «Зага́дка» című műve)

A feltételes mód képzése

kijelentő mód (múlt idő)	feltételes mód (hímnem, nőnem, semleges nem)	
	egyes szám	többes szám
узяў	узяў бы	
узяла́	узяла́ б	
узяло	узяло б	
узялі		узялі б

4. feladat. Keresse ki a mondatokban a feltételes módú igéket és állapítsa meg képzésmódjukat.

1. Мкне з ві́раю пту́шка, а думка́ ў ві́рай ляце́ла б, ляцела́, а шчы́ра, так шчы́ра! (Я. Купа́ла) 2. Яшчэ́ б я ў́ Чырвоную́ кні́гу занё́с малады́я гады́. (Р. Бараду́лін) 3. А жыць з людзьмі́, сустрака́ючыся з і́мі што́дня, і не ве́даць і́х мовы́ — я лічу́ недастойным людско́й годнасці́. Апрача́ таго́, гэ́та значы́ла б прызна́цца ў́ сваёй бязда́рнасці́. (У. Дубоўка) 4. Вось і хачу́, пачу́ўшы ў́схліп, спыта́ць нача́льніка любо́га: чым апраўда́цца вы маглі́ б, каб не было́ на не́бе Бо́га? (Г. Бураўкі́н) 5. Праз тую́ аднаасобнасць ё́н за

год натрываўся столькі, што іншаму хапіла б на ўсё жыццё. (В. Быкаў) 6. Ой, як лóба родна хáта! Ой, як мiлы родны край! Паляцеў бы, як у рай! (Цётка) 7. О, як бы я хацеў спачáтку дарогу жыцця па парáдку прайсцi яшчэ раз, азiрну́цца, сабра́ць з дарог каменнi т́ыя, што ѓубяць сiлы маладыя, — к вяснé б маёй хацеў вярну́цца. (Я. Колас) 8. I стралок з яго быў някéпскi: якi ж быў бы ён паляшук, каб не ўмеў добра страляць? (Я. Колас)

5. feladat. Írja le a következő igék összes lehetséges feltételes módú alakját.

Бéгчы, жыць, адвéсцi, нéсцi, пiсáць, рабiць, чытáць, сябрава́ць, шкадава́ць, прывiцца.

6. feladat. Írjon fogalmazást a következő témák valamelyikéből:

A. „На én oktatási miniszter lennék...”

B. „На lenne egy szabad hetem és sok pénzem, elutaznék...”

C. „На állást kapnék Fehéroroszországban...”

Használjon feltételes módú igéket!

Сiмяон Полацкi

Чалавéк, пра якога мы пагаворым, заслужыў славу выдáтнага пiсьмéн-ника, настаўника i асвётника. Яго вéдалi ў свеце далéка ад Беларýсi. Алé ён заўсэды з лóбасцю ўспамiнаў яé i свой родны горад, у гонар якога ўзяў сабé прозвiшча — Полацкi.

У дзяцiнстве i юнацтве яго звáли Самойлам. Хлопчык нарадзiўся ў 1629 годзе ў сям’i заможных гараджанаў. Навýку ён пачаў спасцiгаць у школцы пры Полацкiм Богаяўленскiм манастыры. Тут не толькi вучы́лi чытáць, пiсáць i лiчыць, але i выкладáли лацiнскую i грэцкую мовы, мýзыку i спéвы.

Пасля школы Самойла паéхаў вучы́цца ў Кiеў, а потым у Вiльню, дзе была́ акадэмия.

У гэты час полацкага юнака ўжо вéдалi як таленавiтага паэта. Сваé вёршы ён, апрачá роднай беларýскай мовы, пiсáў яшчэ на трох — польскай, лацiнскай i расéйскай.

У Вiльнi Самойла стаў прыхiльникам вунi.

Якраз тады, калi Самойла быў вiленскiм студэнтам, пачалáся вайна́ Рэчы Паспалiтай з Масковiяй. Вiльню захапiла расéйскае войска. Цáрскiя стральцi i казакi рабавáли дамы i храмы. У касцёле святога Мiхáла захоп-никi разбуры́ли магiлу канцлера Льва Сапéгi.

У раскошна́й карэце па Вiльнi éхаў маскоўскi цар Аляксéй Мiхáйлавiч. Дарогу пэрад iм засцiлáли крывава-чырвона́й тканiнаю. Апрачá войска, царá нiхто не сустракаў. Палова вiленцаў загiнула, астáтнiя ратавáли жыц-цэ хто як мог.

Трэба было ратавацца і Самойлу. Ён падаўся ў Полацк.

Родны горад сустрэў падарожніка пажарышчамі і падазронымі позіркамі маскоўскіх стральцоў, якія гаспадарылі на вуліцах. Самым надзейным прытулкам для адукаванага чалавека быў у такое ліхалёцце манастыр.

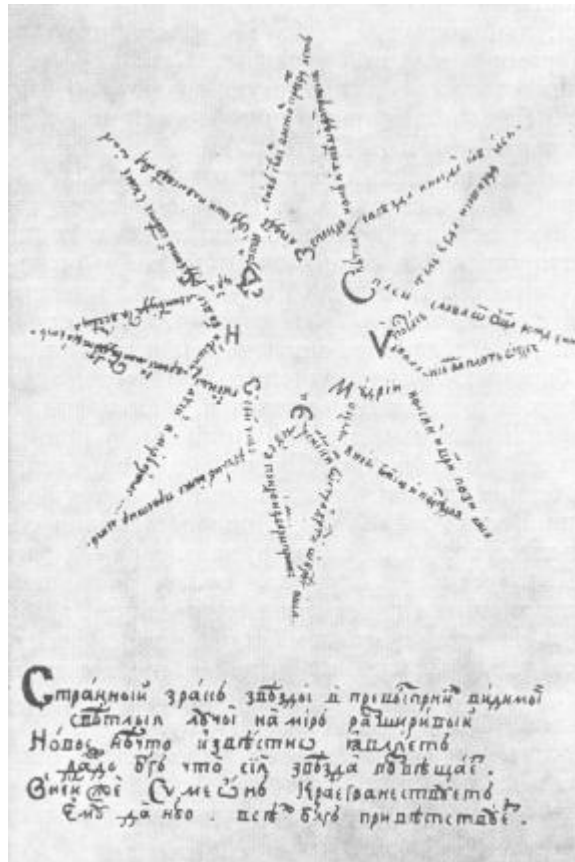
Самойла падстрыгся ў манахі і атрымаў новае імя — Сімяон.

Ён пачаў працаваць у той самай школьцы, дзе некалі вучыўся.

Неўзабаве ў Полацк прыехаў цар Аляксей Міхайлавіч. Разам са сваімі вучнямі Сімяон выступіў перад ім з чытаннем вершаў.

Тады вучоны палачанін яшчэ не ведаў, што праз колькі гадоў ён пераселіцца ў Маскву і будзе выхоўваць царскіх дзяцей.

У Беларусі па-ранейшаму лілася кроў, гінулі людзі. Страшная вайна здавалася бясконцаю, і Сімяон наважыўся паехаць у Маскву.

Да ад'езду яго змушала і нянавісьць полацкага праваслаўнага епіскапа Каліста. Гэтага святара Маскві паставіла на пасад у абыход царкоўных законаў. Сімяон быў нязгодны і ў адным сваім вершы пасмяяўся з незаконнага епіскапа.

Тады Каліст прызначыў паэту ганэбнае пакаранне ў манастырскім хлявэ. Потым Сімяона наогул кінулі ў астрог і закавалі ў кайданы. Болей паэт не мог трываць такіх здэкаў.

Ён пакідаў бацькоўскую зямлю не таму, што любіў цара і хацёў яму служыць. Ён ведаў, што маскоўскія ўладары заўсёды былі ворагамі нашай дзяржавы. Але Сімяон хацёў, не баючыся за сваё жыццё, займацца навучаю і пісаць кнігі.

Адукаваных людзей у Расейскай дзяржаве было значна меней, чым у Беларусі. Таму палачаніна прынялі гасцінна. Цар часта запрашаў Сімяона ў свой палац і даваў яму розныя адказныя даручэнні. Ён быў перакладчыкам пры высокіх замежных гасцях. Стварыў для царскіх людзей лацінскую школу. Да розных урачыстых выпадкаў паэт пісаў вершаваныя віншаванні, прычым рабіў іх у выглядзе крыжа, зоркі, сэрца або стужкі серпанціну.

Хўтка Сімяона прызначылі выхавальнікам і настаўнікам царскіх дзяцей, сярод якіх быў і будучы Пётр I.

Хоць паэт і быў пад царскаю абаронаю, жылося яму не надта соладка. Сімяон пісаў у лісце да сябра, што, як толькі дазваляць абставіны, ён вярнецца на радзіму. Але ягоныя мэры так і не здзейсніліся.

Сапраўднае шчасце і адпачынак для душы Полацкі знаходзіў у працы. Ён адчыніў у царскім палацы друкарню і выдаў там буквар, а потым і

іншыя кнігі. У друкярні працавалі беларускія майстры, вывезеныя ў царскі палон.

Адкрыццё Сімяонавай друкярні было для адсталай Масковіі вельмі важнай падзеяй. Колькасць друкярняў адразу павялічылася ў два разы: замест адной стала дзве. Тым часам ў Рэчы Паспалітай дзейнічалі ажно 134 друкярні.

Нашы землякі-беларусы, выведзеныя на чужыну царскімі заваёўнікамі, сталі акцёрамі створанага Сімяонам у Маскве першага расейскага тэатра.

Полацкі напісаў праект першай у Расеі найвышэйшай школы.

Але галоўным захапленнем асвётніка, як і раней, заставалася паэзія. З-пад пяра ў Сяміона выходзілі вершы і байкі, вершаваныя аповяданні і загадкі, п'есы і пераклады з іншых моваў.

У Маскве наш зямляк напісаў болей за дзесяць кніг.

Ён не шкадаваў сябе, шмат хварэў і рана памёр. У сваё апошняе дні Полацкі часта думаў пра Беларусь. Ён склаў запавёт, у якім падзяліў сваё грошы паміж беларускімі манастырамі ў Полацку, Віцебску, Воршы, Мэнску і Вільні. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

пагаварыць – beszélgetni, beszélni
заслужыць – kiérdemelni, megérdemelni

заможны – tehető

спасцігаць – elérni, utólréni

Богаяўленскі манастыр – Bogojavlenyije (Az Úr megkeresztelése) kolostor

лічыць – számolni

спевы – ének (tantárgy)

акадэмія – akadémia

прыхільнік – vminek a híve, követője

стралец – lövész

казак – kozák

разбурыць – feldúlani, szétrombolni

раскошны – pompás, fényűző

карэта – hintó

цар Аляксей Міхайлавіч – Alekszej Mihajlovics (Romanov) cár

засцілаць – beborítani vmivel

крывáva-чырвоны – vérvörös

тканіна – szövet

ніхто – senki

сустракаць – fogadni vkit

загінуць – elpusztítani

ратаваць – menteni

хто як можа – ki hogy tudja

ратавацца – megmenekülni

падацца – elpályázni, eltávozni
vhová

пажарышча – tűzvész

падазроны – gyanakvó, bizalmatlan

позірк – tekintet, pillantás

гаспадарыць – kényére-kedvére rendelkezni, parancsolgatni

надзейны – biztos, megbízható

прытулак – menedék

ліхалёцце – viszontagságos, nehéz

idők

неўзабаве – hamarosan

праз колькі гадоў – néhány év múlva

перасяліцца – átköltözni

выхоўваць – nevelni

па-ранейшаму – mint azelőtt, változatlanul

ліцца – folyni

гінуць – elpusztulni
страшны – szörnyű
бясконцы – végtelen
наважыцца – eldönteni
ад'езд – elutazás
змушэць – kényszeríteni
нянавісць – ellenszenv, gyűlölet
абыход – megkerülés, mellőzés
быць нязгодны – nem érteni egyet
пасмяяцца – kinevetni
прызначыць – kinevezni
ганэбны – gyalázatos, csúfos
хлеў – istálló, ól
наогул – többnyire
кінуць – vetni vhová
астрог – börtön, tömlöc
закаваць ў кайданы – bilincsbe
 verni
трываць – elviselni
здзек – gyalázkodás, kínzás
накідаць – elhagyni
бацькоўскі – szülő-
гасцінна – vendégszeretően
запрашаць – meghívni
палац – palota
замéжны – külföldi
стварыць – létrehozni
урачысты – ünnepi
выпадак – esemény
вершаваны – verses
віншаванне – üdvözlés
сэрца – szív
серпанцін – szerpentin

выхавальнік – nevelő
Пётр I – I. Péter cár
абстáвіны tsz – körülmények
ма́ра – vágy, álm
здэ́йсні́цца – beteljesülni
шча́сце – szerencse
адпачы́нак – pihenés
адчы́ніць – megnyitni
друка́рня – nyomda
буква́р – ábécéskönyv
адкры́ццэ – megnyitás
адста́лы – maradi, elmaradott
важны – fontos
падзе́я – esemény
колька́сць – mennyiség
акце́р – színész
ажно – még ... is (itt: már)
створа́ны – létrehozott
тэа́тр – színház
прае́кт – terv
захапле́нне – szenvedély, vonzalom
пяро – toll
з-па́д пяра́ – tollából
ба́йка – állatmese
апа́вяданне – elbeszélés
зага́дка – rejtvény
п'еса́ – színdarab
боле́й за дзе́сяць – több, mint tíz
шкадава́ць – kímélni
хварэ́ць – betegeskedni
запа́вёт – végrendelet
падзялі́ць – elosztani
Ворша – Orsa

Kérdések és feladatok

1. Mi volt Сімяон Полацкі valódi neve?
2. Hol tanult Сімяон?
3. Miért tért vissza a költő Vilniuszból Polockba?
4. Mivel foglalkozott Сімяон Polockban?
5. Miért kellett Сімяон Полацкі-nak átköltöznie Moszkvába?
6. Mivel foglalkozott a költő Moszkvában?
7. Milyen örökséget hagyott maga után Сімяон Полацкі?

19. találkozás

Téma: A mondat szórendje. Az egyszerű mondat fajtái.

A fehérorosz nyelv szórendje nem kötött:

*Я живу́ в Будапéште. – Жыву́ я в Будапéште. – Я в Будапéште живу́. –
В Будапéште я живу́. – Жыву́ в Будапéште я. – В Будапéште живу́ я.*

Az átrendezéstől a mondat értelme nem változik meg, de vannak olyan mondatrészek, amelyeket nem szabad áthelyezni:

- az elöljárósók mindig az előtt a szó előtt állnak, amelyhez tartoznak:
у двор, на лёсе;
- a *не* tagadószó mindig a hozzá tartozó mondatrész előtt áll: *не можа, не на дарозе;*
- a *ж, жа* módosítószó mindig a hozzá tartozó mondatrész után következik:
зработа ж, ён жа і паехаў;
- a *цї* kérdőszó mindig a mondat elején áll:
Цї вячэрала ўжо мама?

Az egyszerű mondat szórendje lehet egyenes vagy fordított.

Az egyszerű mondatok a semleges stílusuk miatt főként a hivatalos, üzleti vagy tudományos nyelvben használatosak.

Egyenes szórend esetén (kijelentő mondatokban) az alany az állítmány előtt; az egyeztetett jelző a jelzett szó előtt; a nem egyeztetett jelző a jelzett szó után; a tárgy a tárgyesetet vonzó szó után; a bővítmények pedig az állítmány után állnak. A határozók az állítmány előtt állnak, kivéve a helyhatározót, ami utána következik:

Старая царкв́а вéлична ўзвыш́алася над вёскай (egyeztetett jelző – alany – módhatározó – állítmány – helyhatározó).

A fordított szórend expresszív stílusa miatt inkább a társalgási és irodalmi nyelvben használatos. Az ilyen szórend eltér a megszokottól és bizonyos szavak kiemelésére szolgál (az így kiemelt szavak többnyire a mondat elejére vagy végére kerülnek):

Над вёскай старая царкв́а вéлична ўзвыш́алася. Вéлична ўзвыш́алася над вёскай старая царкв́а.

Az egyszerű mondatok modalitása

kijelentő	kérdő	felszólító	felkiáltó
<i>tények, események állítása vagy tagadása</i>	<i>kérdés kifejezése</i>	<i>cselekvésre ösztönzés (utasítás, kérés, tanács, meghívás)</i>	<i>érzelmi töltet kifejezése</i>
hanglejtés: <i>nyugodt, egyenletes, a mondat végén ereszkedő, a logikailag kiemelendő szavaknál vagy szócsoporthoz emelkedő</i>	hanglejtés: <i>kérdő, annál a szónál, amelyikre a logikai hangsúly esik emelkedő</i>	hanglejtés: <i>felszólító, utasításnál emelkedő, tanácsnál és kérésnél ereszkedő</i>	hanglejtés: <i>felkiáltó, izgatott, ünnepélyes, különféle érzelmi árnyalatoknál: öröm, lelkesedés, csodálkozás, harag</i>
Сёння добрае надвор'е.	Якая зараз гадзіна?	Прыбяры́ за сабой, калі ласка.	Вы мяне так узрадавалі!

1. **feladat.** Állapítsa meg a következő mondatok modalitását.

Прывітанне, дзўжа! Нядаўна я наведаў Беларусь. Быў у Мэнску і Бэрасці. Было вельмі добра! Я шмат гуляў. У Мэнску быў у тэатры, на выставе беларускіх мастакоў, у Бэрасці — у краянаўчым музэі. У кнігарні купіў неабходныя падручнікі па беларускай мове. Пазнаёміўся з цікавымі людзьмі. Пасябраваў з адной беларускай дзяўчынай. Яна такая прыгожая! І разумная! Будзем з ёй ліставацца. А ты быў у Беларусі? Абавязкова з'ездзі! Бывай!

2. **feladat.** Állítson össze mondatokat a következő szavakból.

1. па, што, тэлевізар, глядзець, ты? 2. пайсці, кіно, у! 3. парá, год, лёта, любімая. 4. надзвычай, кніга, цікавая! 5. быць, дзе, увэчары, вы, учора? 6. лес, расці, у, грыбы, і, ягады. 7. збывацца, хай, вашыя, спадзяванні! 8. добра, як, быць, госці, у!

3. **feladat.** Olvassa fel kifejezően a következő részletet П. Пáнчанка „Беларуская мова” című verséből.

Ільняная і жытнёвая. Сялянская.
 Баравая ў казачнай красе.
 Старажытная. Ты самая славянская.
 Светлая, як травы ў расе.
 Вобразная, вольная, пывучая,
 Мова беларуская мая!

Az egyszerű mondatok szerkezete

kéttagú mondatok (alany + állítmány)	egytagú mondatok (alany vagy állítmány)
<i>Мы вывучаем</i> беларускую мову. <i>Мы пачалі вывучаць</i> беларускую літаратуру.	<i>Світае.</i> Сонечная <i>ра́ніца.</i> Люблю гэты час.

4. **feladat.** Olvassa el a mondatokat és állapítsa meg, hogy egy- vagy kéttagúak.

Даўно ўжо я палюбіў бэз. Бэз расцвітаў якрэз у час нашых школьных экзаменаў. Букэт ружова-сініх кветак заўсёды стаяў на сталé, засланым чырвоным абрусам. За сталом сядзелі строгія экзаменатары. На сталé былі акуратна раскладзены білеты. Звэрху білеты былі ўсе аднолькавыя. Які выбраць?

Падыходзячы да сталá, я заўсёды хваляваўся. У такія хвіліны я не звяртаў увагі на бэз. Затое пасля экзамену пах бэзу да самага вэчара п'яніў мне галаву. (I. Навуменка аларжэн)

Az egytagú mondat fajtái

nominális	határozott alanyú	határozatlan alanyú	általános alanyú	személytelen
<i>csak alany van benne; jelenségeket, tárgyakat nevez meg</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige egyes v. többes szám 1. vagy 2. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige többes szám 3. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige 2. személyű</i>	<i>csak állítmány van benne; az ige személytelen</i>
Восеньскі дождж.	Любліó кнігі. Ідзяцэ ў бібліятэку?	Мяне запрацілі ў госці.	Ад языкоў нідзэ не ўцячэш. (közmondás)	Вечарэ. Мне не спіцца.

5. **feladat.** Olvassa el a következő mondatokat és állapítsa meg, milyen szerkezetűek. Melyiket lehet átalakítani kéttagú mondattá?

1. Вэчар. 2. Любліó свой край. 3. Паéдем у грыбы? 4. Цямнэла. 5. Чуваць спеў птушак. 6. Мне муляе. 7. Чужую бяду па нітачцы развяду. (Közmondás) 8. Языкам сэна не накосіш. (Közmondás) 9. Пайдў ў магазін па хлеб. 10. Ужо світае. 11. Даждлівы ранак. 12. Увэчары збіраемся ў Луцэвічаў. 13. Не рабі ліхога і не бойся нікога. (Közmondás) 14. Зайдзі да мяне на хвілінку. 15. Яé завуць Марыяй. 16. Так хутка сцямнэла!

Figyelem! Néhány személytelen mondat:

1. Бярэцца на мароз. (Fagyini fog.) Збіралася на дождж. (Esni készült.)
2. Здалёк чуваць галасы́. = Здалёк чутно галасы́. (Hangok hallatszanak a távolból.) Добра відаць вавёрку на дрэве. = Добра відно вавёрку на дрэве. (Jól látni a mókust a fán.)
3. Нямá з кім парáцца. (Nincs kitől tanácsot kérni.) Нямá куды́ пайсці́. (Nincs hová menni.)

Az állítmány fajtái

egyszerű	összetett	
<i>a nyelvtani és lexikai jelentést egyetlen szó hordozza</i>	<i>a nyelvtani és lexikai jelentést más-más szó hordozza: az igei rész a nyelvtani, a névszói rész a lexikai jelentést.</i>	
	névszói állítmány	igei állítmány
<i>az ige állhat kijelentő, feltételes vagy felszólító módban</i>	<i>igei + névszói rész (főnév, melléknév, stb.)</i>	<i>igei rész + főnévi igenév</i>
<i>Я жыўу ў Будапешце. Я па-ехаў бы яшчэ раз у Мінск. Няхай гэта адбудзецца!</i>	<i>Міхась быў студэнтам. Дзень быў халодны. Наталля засталася адна.</i>	<i>Мы хочам паабéдаць. Я абавязкова навучуся танца-ваць. Вэчарам ён меўся пайсці ў тэатр.</i>

Nyelvtani kommentár: A fehérorosz nyelv a már megtörtént cselekvéseket összetett igei állítmánnyal is kifejezheti: Алесь быў пайшоў да дзвярэй, але прыпыніўся. Аднаго разу яны былі сустрэліся ў горадзе.

6. feladat. Állapítsa meg a következő egyszerű mondatok és állítmányaik fajtáit.

A. Зялёны домік дарожнага майстра стаіць каля самай шашы́. Праязджаючы тут на машы́не, на хаду́ можна заўважыць толькі зялёныя сцэны́, зялёны плоцік, бэлыя ліштвы вялікіх акон і стракаты чарапічны дах. Потым абáпал дарогі зноў пабягуць дрэўцы прысадаў, тэлеграфныя слупы́... (Я. Брыль)

Megjegyzés. A *Праязджаючы тут на машы́не, на хаду́ можна заўважыць толькі зялёныя сцэны́, зялёны плоцік, бэлыя ліштвы вялікіх акон і стракаты чарапічны дах* mondatban a határozó határozói igenévvel, (*праязджаючы тут на машы́не*), az egyenrangú mondatrészek pedig egyenrangú bővítményekkel (*сцэны́, плоцік, ліштвы і дах*) vannak kifejezve. A *Потым абáпал дарогі зноў пабягуць дрэўцы прысадаў, тэлеграфныя слупы́*

mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú alanyokkal (*дрэўцы, слупы*) vannak kifejezve.

В. Мы, беларусы, заўсёды вызначаліся прыродным пачуццём маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці. Нас паважалі за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць. (Н. Гілёвіч *alarján*)

Megjegyzés. А *Мы, беларусы, заўсёды вызначаліся прыродным пачуццём маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці* mondatban hátravetett jelzővel (*беларусы*), és az egyenrangú mondatrészek egyenrangú jelzőkkel (*маральнасці, добрасумлённасці, прыстойнасці*) vannak kifejezve. А *Нас паважалі за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць* mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú bővítményekkel (*за працавітасць і сціпласць, за дабрыню і спагадлівасць*) vannak kifejezve.

С. Каваль быў высокі і здаровы. Кравец меў выгляд чалавэка кволага. Ён быў прысутлены, лысы і баяўся холаду. Душу меў мяккую і спачувальную... (К. Чорны *alarján*)

Д. Спакойна і павольна, як у зачараваным сне, нясе Прыпяць сухадоламу Дняпру сваю багатую даніну. Не спяшаецца яна выносіць дабро палескіх балот. (Я. Колас)

Megjegyzés. А *Спакойна і павольна, як у зачараваным сне, нясе Прыпяць сухадоламу Дняпру сваю багатую даніну* mondatban az egyenrangú mondatrészek egyenrangú határozókkal (*спакойна і павольна*), és viszonyító szerkezettel (*як у зачараваным сне*) van kifejezve.

Е. Мой родны кут, як ты мне мілы! Забыць цябе не маю сілы! (Я. Купала)

Megjegyzés. А *Мой родны кут, як ты мне мілы!* mondatban megszólítás (*мой родны кут*) szerepel.

Ф. Дуб быў вечны і неўміручы. Ён, здавалася, павінен быў быць нязмэнны і канчатковы ў сваёй класічнай закончанасці. І, аднак, ён рос. Разумеце? Ён яшчэ рос. (У. Караткевіч)

Megjegyzés. А *Ён, здавалася, павінен быў быць нязмэнны і канчатковы ў сваёй класічнай закончанасці. І, аднак, ён рос* mondatokban közbevetett szavak (*здавалася, аднак*) szerepelnek.

7. feladat. Állítson össze mondatokat a következő szavakkal és szóösszetételekkel.

Буду чакать, зрабіў бы, быў працавіты, меўся прыйсці, чуваць, хай прыедзе, пачалá вывучаць, быў ціхі, падумаў быў, была́ замужам.

8. feladat. Olvassa el a szöveget és elemezze a mondatokat (szórend, modalitás, egy- vagy kétfajú, állítmány fajtái).

Белавэжская пúшча — адзінае ў свеце мéсца, дзе з часоў ледніковага перыяду жывé на волі зубр — дзкі першабúтны лясны́ бык. Калісьці па

ўсёй нашай зямлі блукалі вялізныя статкі гэтай дзікай жывёлы. Раслінны свет быў багаты, і корму для іх хапала. Але з цягам часу ўмовы жыцця зуброў пагоршыліся. Людзі адваёўвалі ад першабытнай пўшчы ўсё новыя і новыя ўчасткі для земляробства. Змяняўся твар зямлі, змяняўся і клімат, змяняўся і жывёльны свет. Лясная плошча, патрэбная для нармальнага жыцця зуброў, змяншалася. Засталася для іх, нарэшце, апошнім прытулкам толькі Белавэжская пўшча. (В. Вольскі)

Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі

Тадэвуш Касцюшка належаў да старажытнага беларускага роду. Ягонае дзяцінства прайшло ў бацькоўскім маёнтку Мерачоўшчына паблізу мястэчка Косава (цяпер Івацэвіцкі раён Берасцейскай вобласці).

Спачатку хлопчык засвойваў навукі ў недалёкай ад роднага дома навучальні манашаў-піяраў. Тут ён вывучаў гісторыю і лацінскую мову, матэматыку і фізіку, красамоўства і культуру паводзінаў.

Пасля вучэльні Касцюшка паступіў у Варшаўскі кадэцкі корпус. Такія корпусы рыхтавалі афіцэраў для войскаў Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага. У тэя гады сябры прызвалі Тадэвуша «Швэдам з-пад Бэрасця».

Такую незвычайную мянушку ён атрымаў за тое, што хацёў быць падобным да выдатнага палкаводца — швэдскага караля Карла XII. Беручы з яго прыклад, Касцюшка штодня падымаўся а чацвёртай гадзіне раніцы. Каб не заснуць, ён апускаў ногі ў пастаўленую пры ложку балію з ледзяной вадой. Так ён загартоўваў сваю волю.

Вайсковую навуку Тадэвуш працягваў у Парыжы. І ў кадэцкім корпусе, і ў Парыжы Касцюшка займаўся маляваннем. З яго мог атрымацца добры мастак, але лёс склаўся іначай.

Сталася так, што, прыехаўшы з Парыжа, Тадэвуш пражыў на радзіме вельмі мала. Якраз у тэя гадзі Паўночная Амерыка ваявала з Англіяй за сваю незалежнасць. Касцюшка сеў на карабэль і выправіўся за акіян.

У Амерыцы ён стаў у шэрагі змагароў за свабоду і дзевяць гадоў ваяваў на іх бакі.

Ён удзельнічаў ва ўсіх буйных бітвах з англічанамі, атрымаў чын генерала і стаў ганаровым грамадзянінам Злучаных Штатаў Амерыкі.

Наш знакаміты суайчыннік сябраваў з Томасам Джэферсанам, які склаў Дэкларацыю незалежнасці Злучаных Штатаў Амерыкі. За выдатныя заслугі ў змаганні за свабоду Касцюшку ўзнагародзілі ордэнам Цынцыната. Гэтую высокую ўзнагароду ўручыў нашаму земляку сам Джордж Вашынгтон, першы амерыканскі прэзідэнт. Ордэн Цынцыната атрымаў усяго тры іншаземцы.

Амаль усю заробленую ім у Амерыцы маёмасць Касцюшка перадаў свайму сябру Джэферсану. Ён папрасіў, каб той пусціў грошы на выкуп чарнаскіх рабоў.

Калі Касцюшка вярнуўся дадому, у Беларусі адбываліся трывожныя падзеі. Расея, Аўстрыя і Прусія ўжо дзялілі Рэч Паспалітую і ўводзілі на захопленых зямлях свае парадкі. Беларусы, палякі і летувісы — усё, хто любіў Бацькаўшчыну, не маглі змірыцца з гэтым здзекам.

Збройнае змаганне за свабоду пачалося ў сакавіку 1794 года ў старажытнай сталіцы Польшкага Каралейства — Кракаве. Касцюшку абвясцілі начальнікам паўстання. Змагары хацелі выгнаць захопнікаў са сваёй зямлі і аднавіць незалежную Рэч Паспалітую ў яе ранейшых межах.

Неўзабаве ўзялася за зброю і Беларусь. У адну з красавіцкіх начэй паўстанцы вызвалілі ад расейскіх войскаў сталіцу Вялікага Княства Літоўскага Вільню.

Разам з іншымі змагарамі біліся з царскімі войскамі ўзброеныя косамі беларускія сяляне. Іх называлі касінерамі.

Да паўстанцаў перайшла ўлада ў Горадні, Бэрасці, Наваградку, Слоніме, Пінску, Ваўкавіску, Браславе, Лідзе ды іншых беларускіх гарадах і мястэчках. У сярэдзіне траўня былі вызваленыя ўжо амаль усё зямлі Вялікага Княства.

У Беларусі паўстаннем кіраваў палкоўнік Якуб Ясінскі, якому тады было трыццаць тры гады. Ён хацеў вызваліць сялянаў ад прыгону, пісаў па-беларуску адозвы, дзе заклікаў змагацца за свабоду, роўнасць і братэрства. Пад камандваннем Якуба Ясінскага ў Беларусі дзейнічалі некалькі дзсяткаў паўстанцкіх аддзелаў. На чале аднаго з іх стаяў наш зямляк кампазітар Міхал Клеафас Агінскі. Сярод твораў Агінскага ёсць і «Марш паўстанцаў 1794 года».

Сам Ясі́нскі ўзначальваў аддзел з чатырох тысяч ваяроў. Ён атрымаў над расейскімі кáрнікамі некалькі ва́жных перамогаў. Касціо́шка прысвоіў паўста́нцкаму камандзі́ру чын генерáла.

Расейская цары́ца Кацяры́на II паслала супроць паўста́нцаў вялікае, добра вы́муштраванае войска. Яго веў генерáл Аляксáндр Суво́раў.

Суво́раў заліў белару́скую зямлю́ крывёю. Ён зага́дваў расстрэ́льваць палонных паўста́нцаў, паліць ве́скі. Таму́ для Белару́сі Суво́раў — кáрнік і камандзі́р захопнікаў.

Паўста́нцы не маглі доўга змага́цца з расейскай а́рміяй, якая была́ выда́тна ўзброеная і загарта́ваная ў захопніцкіх паходах.

Улада паплéчникаў Яку́ба Ясі́нскага пратрымáлася ў Вільні толькі тры месяцы. Белару́скія паўста́нцкія аддэ́лы пачалі адыходзіць у Польшчу. Быў разбіты і аддзел Міха́ла Клеафа́са Агі́нскага.

Пера́д тым як надоўга пакінуць родныя мясціны, Агі́нскі напісаў у сваім маёнтку Зале́ссе пад Сма́ргонню свой знакаміты паланéз. Гэты музы́чны твор так і называ́ецца — «Развіта́нне з Ба́цькаўшчынай».

У кастры́чніку паўста́нцкі камандзі́р Тадэву́ш Касціо́шка прыняў свой апошні бой. Гэта здáрылася ў Польшчы пад Маця́віцамі. Там калона паўста́нцаў, якую Касціо́шка веў на Варша́ву, сустрэ́лася з ца́рскім войскам.

Бітва доўжылася цэлы дзень. Мужныя, але дрэнна абазна́ныя ў вайскавай спра́ве касіне́ры палéглі ад ку́ляў і штыкоў ца́рскай пяхоты. Пара́ненага непрытомнага паўста́нцкага камандзі́ра захапі́лі ў палон, адвезі́лі ў Пецярбу́рг і пасады́лі ў турму́ ў Петрапа́ўлаўскай фартэ́цы.

Пасля паланéння Касціо́шкі камáндаваць узброенымі сі́ламі паўста́нцаў быў прызна́чаны такса́ма наш зямля́к Тама́ш Ваўжа́цкі.

Адна́к сі́лы змага́роў слабéлі. Паўста́нне было пада́ўлена.

Тадэву́ш Касціо́шка пасля вызвалéння з ца́рскай турмы́ да скону дзе́н жыў на чужбы́не.

Пасля паўста́нния дзеся́ткі ты́сяч белару́саў му́сілі пакінуць зняво́леную чужы́нцамі Ба́цькаўшчыну. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

паўста́нне – felkelés

нале́жаць – tartozni v hová

маёнтак – kúria, birtok

паблізу – vmi mellett

мястэ́чка – település

засвойва́ць – elsajátítani

навуча́льня – iskola

манáх-нія́р – piarista szerzetes

матэма́тыка – matematika

фі́зіка – fizika

наводзі́ны tsz – viselkedés, maga-

tartás

вучэ́льня – iskola, tanintézet

кадэ́цкі корпу́с – kadétiskola, had-apródiskola

рыхтава́ць – felkészíteni

афі́цэр – tiszt

незвыча́йны – szokatlan, meglepő

мяну́шка – csúfnév

палкаводзе́ц – hadvezér

беручы́ – véne

пры́клад – példa

<i>штодня</i> – naponta	<i>уводзіць</i> – bevezetni
<i>падымацца</i> – felkelni	<i>захоплены</i> – elfoglalt
<i>заснуць</i> – elaludni	<i>парадак</i> – rend
<i>пуськаць</i> – leengedni (<i>itt</i> : belemár- tani)	<i>змірыцца</i> – megbékélni
<i>нага</i> – láb	<i>збройны</i> – fegyveres
<i>пастаўлены</i> – állított	<i>абвясціць</i> – nyilvánítani
<i>балэя</i> – dézsa	<i>начальнік</i> – vezető
<i>ледзяны</i> – jeges	<i>выгнаць</i> – kiűzni
<i>загартоўваць</i> – edzeni	<i>аднавіць</i> – visszaállítani
<i>воля</i> – akarat	<i>ранейшыя межы</i> – korábbi határok
<i>атрымацца</i> – vmivé válni	<i>неўзабаве</i> – rövidesen
<i>лёс</i> – sors	<i>узяцца за зброю</i> – fegyvert fogni
<i>склаціся</i> – alakulni	<i>паўстанец</i> – felkelő
<i>стацца</i> – történni	<i>вызваляць</i> – felszabadítani
<i>Паўночная Амэрыка</i> – Észak-Ame- rika	<i>каса</i> – kasza
<i>Англія</i> – Anglia	<i>сяляне tsz</i> – parasztok
<i>акіян</i> – óceán	<i>касінер</i> – kaszás parasztfelkelő
<i>шэраг</i> – sor	<i>кіраваць</i> – vezetni
<i>змагар</i> – harcos	<i>палкоўнік</i> – ezredes
<i>буйны</i> – nagy, jelentős	<i>прыгон</i> – jobbágyság
<i>анлічынн</i> – angol	<i>адозва</i> – kiáltvány
<i>чын</i> – rang, rendfokozat	<i>заклікаць</i> – felszólítani
<i>генэрал</i> – tábornok	<i>змагання</i> – harcolni
<i>ганаровы грамадзянін</i> – díszpolgár	<i>роўнасць</i> – egyenlőség
<i>Злучаныя Штаты Амэрыкі</i> – USA	<i>братэрства</i> – testvériség
<i>дэкларацыя незалежнасці</i> – Füg- getlenségi Nyilatkozat	<i>камандванне</i> – parancsnokság
<i>узнагародзіць</i> – megjutalmazni	<i>дзейнічаць</i> – működni
<i>ордэн</i> – érdemrend	<i>некалькі</i> – néhány
<i>узнагарода</i> – jutalom	<i>дзiesiąк</i> – tucat
<i>амерыканскі</i> – amerikai	<i>паўстанцы</i> – felkelő
<i>прэзідэнт</i> – elnök	<i>аддзел</i> – szakasz
<i>зараблены</i> – (munkával) megszer- zett	<i>на чале</i> – vminek az élén
<i>пусціць грошы</i> – pénzt fordítani vmire	<i>кампазітар</i> – zeneszerző
<i>выкуп</i> – kiváltás	<i>карнік</i> – szigorúan büntető, megtorló (személy)
<i>чарнаскўры</i> – fekete bőrű	<i>вiмунтраваны</i> – drillszerű kikép- zésben részesült
<i>раб</i> – rab	<i>загадаць</i> – elrendelni
<i>трывожны</i> – aggasztó	<i>расстрэльваць</i> – lelőni, agyonlöni
<i>Аўстрыя</i> – Ausztria	<i>загартаваны</i> – harcedzett
<i>Прусыя</i> – Poroszország	<i>паход</i> – hadjárat
	<i>паплечнік</i> – harcostárs
	<i>пратрымацца</i> – kitartani, tartani magát

адыходзіць – átmenni
разбіты – szétvert
паланэз – polonaise (tánc, zene-
darab)
развітáнне – búcsúzás
калона – oszlop
доўжыцца – tartani (időben)
цэлы – egész
мужны – férfias
абазнаны – kiképzett
куля – lövedék
штык – szurony
пяхота – gyalogság
паранены – sebesült

непрытомны – eszméletlen
*Петрапаўлаўская фартэцыя (крэ-
пасць)* – Péter-Pál erőd
паланённе – fogság
падáўлены – elfojtott
вызвалённе – kiszabadulás
да скону дзён – élete végéig
чужбіна – idegen ország
на чужбіне – idegenben
мўсіць пакінуць – el kell hagynia
(*pl.* a hazáját)
знявóлены – szabadságától megfosz-
tott

Kérdések és feladatok

1. Elemezze a szöveg egyszerű mondatait.
2. Hol töltötte a gyerekkorát Тадэвуш Касцюшка (Tadeusz Kościuszko)?
3. Miért kapta Касцюшка a «Швэдам з-пад Бэрасця» nevet?
4. Miért lett Тадэвуш Касцюшка az USA tiszteletbeli polgára?
5. Miért harcoltak a felkelők 1794-ben?
6. Ki volt a fehérorosz harcosok vezére?
7. Mit lehet Міхал Клеафас Агінскі-(Michał Kleofas Ogiński-)ról tudni?
8. Kik voltak a kaszások?
9. Ki vetett véget a Тадэвуш Касцюшка vezette felkelésnek?

20. találkozás

Тэма: Az összetett mondatok kifejezőeszközei.

Az összetett mondatok fajtái

kötőszó nélküli	mellérendelő	alárendelő	egyéb kapcsolódási formák
<i>a tagmondatok kötőszó nélkül kapcsolódnak össze</i>	<i>a tagmondatokat mellérendelő kötőszó kapcsolja össze</i>	<i>a tagmondatokat alárendelő kötőszó kapcsolja össze</i>	<i>a tagmondatok kötőszóval vagy anélkül kapcsolódnak össze</i>
На купалле там птушка садзіцца, няе, у піліпаўку воўк няма вьіе; сонца днём распускае там косы свае, ночкай зоры глядзяць залатыя. (Я. Купала)	Стаяў калісь тут бор стары, і жыў лясу́н у тым бары. (М. Багдановіч)	І ба́чу лес я каля хаты, дзе колісь вэсела дзяўчаты спява́лі пэсні дру́жным хорам, з работ іду́чы позна борам. (Я. Колас)	Акіян і космас вывуча́йце з добрым сэра́цам, а яшчэ пра-шу́: пакида́йце і буслу́, і чайцы больш вады́ і неба на душу́. (П. Пánчанка)

1. A mellérendelő mondatokban leggyakrabban használt kötőszavak az *i* (és), *ды* (és, *de*), *a* (*de*, *pedig*), *алé* (*de*), *адна́к* (*de*, *azonban*), *цi* (*vagy*), *або* (*vagy*), *ні – нi* (*sem – se*), *то – то* (*is – is*), *не то – не то* (*se – se*), amelyek különféle viszonyokat fejeznek ki a tagmondatok között:

– egyidejűség: Ад парáды язýк не адвáлицца *i* зýбы не вьiсыплюцца. (Közmondás) Над ракой ля возера цiха спiць асакá, *ды* лазá зялёная жáлицца-шумiць. (М. Багдановiч)

– egymásutániság: Прыéхалi гóсцi, *i* я паказáла iм наш гóрад.

– ok-okozati: Пасылáлiся з далéкага фронту пiсьмы ў глухiя закуткi палéскiх вёсак, *i* чáста адкáзам на гэтыя пiсьмы быў горкi плач асiрацэльных дзяцéй i малады́х удоў. (Я. Колас)

– ellentét: Адзiн i пры мéсяцы робiць, *a* другi i пры сонцы спiць. (Közmondás) Моцна кахáў я цябé, дарагáя, *алé* расстáцца нам час. (М. Багдановiч) Стаiць iх (дубоў) тут, магýтных i прыгожых, больш, *адна́к* мне хапáе i трох. (Я. Брыль)

– felsorolás: *Цi* помнiшь ты сваéй зямлi прасторы, *цi* бáчыў ты вiрý iмклiвых рэк? (С. Грахоўскi) *То* мароз марозiць, *то* золiць слатá. (Я. Купáла)

2. Az alárendelő mondat tagmondatait legtöbbször kötőszók, névmások és határozószók kötik össze, melyek különféle viszonyokat fejeznek ki:

– Az alárendelt tagmondatokban a fő tagmondat alanyára vagy állítmányára utalhatnak: *што (aki)*, *што (ami)*, *як (ahogy)*, *калі (ha, amikor)*, *нібы (mintha)*, *б'яццам (akárcsak)*, *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *дзе (ahol)*: *Хто ўладарыць, той і ўдарыць раптам* – па надзеі, па душы жывой (П. Панчанка) *Выгляд яго быў такі, што б'яццам ён заўсёды працаваў тут.* (П. Броўка) *Як яно прыйдзеца, не ведама.* (К. Чорны) *Які плотнік, такі клін, які бацька, такі сын.* (Közmondás) *На ростанях, пад грукат зор, сустраўся той, чыё імя хавала ў сэрцы з даўніх пор...* (Е. Лось)

– Az alárendelt tagmondat annak a tárgynak a jellegzetességeire utal, amelyik a fő tagmondatban szerepel: *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *што (ami)*, *што (aki)*, *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *як (ahogy)*, *нібы (mintha)*, *каторы (amelyik)*: *І вось перад табой стаю такі, які вярнуўся з далечы.* (В. Макарэвіч) *Спявала ты з такім запалам, што плакаў росамі сіві туман.* (Я. Пушча) *Мы з табою на тым разышліся паўстанку, дзе прадрок навалніцу бязвётраны штіль.* (А. Звонак) *Мажліва, я цір, куды кожны можа забегчы і выстраліць куляй насмешкі ці шротам грубасці.* (П. Панчанка) *Стары бабёр, адкаснуўшыся ад сабакі, які заступіў яму дарогу, з палёгкаю нырнуў пад густыя шаты алешніку, адкуль чутна была вада, знаёмы пах вільгаці.* (А. Жук) *Зрэшты, у тую ноч, калі на свеце гула і падвывала белая завірушная цёмра, Захар Іванавіч Качко (так ён любіў называцца) вяртаўся з карчмы пехатою.* (Я. Брыль) *Насустрач іду я і выгляд рабліў, нібы не знаю ніякага мора, нібы не знаю ніякага гора, нібы спакойна, разумна любліў.* (А. Вярцінскі) *Той стары лес, праз каторы наша йшла дарога.* (Я. Колас)

– Az alárendelt tagmondat arra a tárgyra utal, ami a fő tagmondatban szerepel: *што (ami)*, *каб (hogy)*, *як (ahogy)*, *б'яццам (akárcsak)*, *як б'яццам (mintha)*, *нібы (mintha)*, *ці (vagy)*, *што (aki)*, *які (amilyen)*, *чый (akie)*, *колькі (amennyi)*, *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *пакуль (amíg)*: *Зразумёў упершыню, што быў шчаслівы.* (В. Вітка) *Кажа нам паданне пра яго, што не можа ён з тых чараў выйсці, як не перамеле ўсяго, што яму належала калісьці.* (А. Куляшоў) *Прабач за ўсё, у чым вінаваты я...* (С. Дзяргай) *А я іду і ледзь не крыкну, каб несіці радасць памаглі.* (М. Танк) *Яно маўчыць, яно не можа і сотаі доли перадаць, як выглядэш ты прыгожа, як вочы зорамі гараць.* (М. Танк) *І не дазнаешся ані, які я вытрымала бой з самой сабою ў тых дні!* (Е. Лось) *Такі дасціпны гэты месяц, такі ён сквапны падглядзець, дзе што робіцца ўначы.* (К. Крапіва) *Не ведаецца, куды гэта нас?* (В. Б'якаў)

– Az alárendelt tagmondat a fő tagmondatban szereplő tények idejére, helyére, feltételeire, okára és más egyéb körülményeire utal: *дзе (ahol)*, *куды (ahová)*, *адкуль (ahonnan)*, *калі (ha, amikor)*, *як (ahogy)*, *пакуль (amíg)*,

*ледзь (éppen), як толькі (épp csak), толькі што (épp ahogy), бо (mert), таму што (mert), дзеля таго (neki, részére), што (ahogy), каб (hogy), для таго каб (azért, hogy), хоць (habár), б'яццам (akárcsak): Там, дзе ў лўзе з любай мёд пілі пчаліны, закусілі гўбы да крыві каліны. (А. Вялюгін) Помніш, **калі** я спаткаўся з табою, зорка Венэра ўзышла. (М. Багдановіч) **Як** на поле, на зямлію прыйшла раніца вясны, я пасеяла ў раллію жмэні зэран ільняных. (Я. Купала) Сустракалі мы золак у гонкім бары, за мурамі, **покуль** шэры туман не залопаў над рэчкай крыламі... (М. Лужанін) Міхал з Антосем, як старыя, займалі месцы канцавія і іх трымаліся выключна, **бо** тут сядзець ім больш спадручна... (Я. Колас) Толькі **калі** нацешыўся, стары бабёр спахапіўся і ціха, так, **што** нават не аставалася на вадзё слёду, паплыў на агледзіны возера. (А. Жук) Ад радасці я не знайшоў, **каб** адказць, патрэбных слоў. (М. Танк) Я сябе старым не адчуваю, **хоць** прайшлі юначыя гады. (Г. Бур'яўкін)*

3. A kötőszó nélküli mondatokban az intonáció kapcsolja össze a tagmondatokat: Без вадзіцы б ніколі рыбкі не жылі; без каханьня шчасця, долі няма на зямлі. (Я. Купала) Толькі ж лёглі паміж намі берагі крутыя, нам пучінкі завалілі камяні ліхія... (Я. Колас) Я пабляднёў ад горкіх слёз і трыялет пачаў славамі: мне доўгае расстанне з Вамі чарней ад Ваших чорных кос. (М. Багдановіч) Зямля не бывае бруднай — чорнай зямля бывае. Зямля не бывае шэрай — пыльнай зямля бывае. Зямля не бывае беднай — яна неўрадлівай бывае... (Г. Бур'яўкін)

1. feladat. Pótolja a kötőszókat a következő mellérendelő mondatokban (a kötőszók, ellenőrzésképpen, a feladat végén megtalálhatók).

1. Адыходзілі вёсны і зімы, ... гады за гадамі плылі. (Я. Колас) 2. Жураўлі праляталі над полем, забіраючы лёта з сабой, ... пагўльваў вецер на волі з неакрэсленай ціхай журбой. (Я. Колас) 3. Усё жыццё цяпер, як лёгкая завёя, кнігу разгарнуў — ... не магу чытаць. (М. Багдановіч) 4. Зацвілі тваё вочы між тлўму, ..., здаецца, твой стан мільгануў. (У. Жылка) 5. Вьліцела з вўлею пчалá, ... дзяўчынка з гладыша нагбом першы сок бярозавы піла. (В. Вітка) 6. І вячэра ўжо даўно астыла, ... яго няма. (Н. Тарас) 7. Рўкі тваё – сонечныя соты, ... што замяніць дабрыню? (У. Караткевіч) 8. Там днём мяцэліцы мялі, ... ноччу білі ўвысь пажары. (В. Макарэвіч) 9. Пачынаецца ўсё з любві, ... інакш і жыць немагчыма. (Я. Янішчыц) 10. У лёсе ж наўдаль было змрачнавáта, няпэўна ад цьмянае мешаніны эльніку, нейкіх плямаў, галля, ... паблізу, на чыстай бэлі снэгу, няблага ўгадвалася дарога. (В. Бькаў) 11. Крычы не крычы, ... цябе ўсё роўна ніхто не пачуе. (І. Чыгрынаў) 12. Чарнее слуп каля дарогі, ... снег мяцэліца мяцэ... (М. Танк)
1. i 2. ды 3. a 4. i 5. i 6. a 7. алé 8. a 9. i 10. аднак 11. a 12. ды.

2. feladat. Pótolja a kötő- vagy utalószókat a következő alárendelő mondatokban (a kötő- és utalószók, ellenőrzésképpen, a feladat végén megtalálhatók).

1. Аб той пэснi, ... сэрца мне поўнiць, аб табé, ... жыву я заўжды, я хачу, мiлы друг мой, напамнiць, прыгадаўшы былiя гады. (Я. Колас) 2. ... аднойчы да нас падышоў пагаманiць крыху сам бацька, мы з вялiкiм задавальнэннем паслухалi яго, падтрымалi размову з iм. (У. Дубоўка) 3. Было не раз з табой маé спатканне, ... ўзыходзiў мёсяц малады. (Я. Пушча) 4. На рэчцы ўбачыў, ... прыйшоў, тваé я хвалi валасоў. (П. Броўка) 5. ... продкi нашы вэчна спяць пад дрэвамі ў цiшы, — там закаханыя сядзяць, спяваюць ад душы. (М. Хведаровiч) 6. ... хоць на мiг уваскрэсла каханне, глянь iншы раз на яé... (М. Багдановiч) 7. А восень кáжа маладым, ... поўдзень iх высока, ... iм, са шчасцем веснавым, да восенi далёка. (Э. Агняцвёт) 8. Не пускай ты мянэ ў падарожжа, ... не слухала болей трывожных, спакуслiвых слоў! (Э. Агняцвёт) 9. А ты смяялася, не верыла, ... будзе дождж, ... будзе град. (П. Пáнчанка) 10. Пáмятаю, ... ты была. (М. Арочка) 11. Я, стомлены самотай падарожник, тут затрымаюся ўрэшце назаўсёды, ... бачыць, ... штора́нiцы прамённi спрачаюцца, будзiць цябé ci не?.. (Я. Сiпакоў) 12. Над Бэлай Руссю — бэлы снег, ... чiстае сумлённе, ... свётлае збавэнне за сáмы патаёмны грэх. (А. Грача́нікаў) 13. Добра было б, ... хто iншы пачаў гэты напéў, ... i так па начах клiчуць мянэ ля расстáйных дарог сосны, ... я ад куль не збярог, нiвы, ... ад лiхiх навалнiц мне не ўдалося грудзiямi закрыць, зоры, ... ад пажáру вайнi ў час я далонямi не засланiў, попел радзiмы i цéни братоў з-пад незарослых магiл-курганоў. (М. Танк) 14. Конь ахвотна i бiстра бяжыць напéрад, туды, ... цёпла свéцiцца агéньчыкамі вёска, ... яго чакáе канiошня i свéжае пахучае сэна ў яслях. (А. Жук) 15. Прызнава́цца Радзiме ў сваёй любовi да яé трэба цiхим, сцiплым i нават крыху сарамлiвым голасам – такiм, ... прызнаю́цца ў сваiх сáмых цнатлiвых i непáпраўных пачу́ццях. (Я. Сiпакоў) 16. А вiдно-вiднiосенька, ... ты iголкi збiрай. (К. Крапiва) 17. Бальнiчны калiдор быў доўгi, ... адразу было цяжка разгледзець чалавэка. (I. Чыгры́наў) 18. ... жывэш, развiтвайся з жыццём, штогодна, штогадзiнна, штохвiлiнна... (Р. Бараду́лiн). 19. Думалася, ... ўсё роўна не заснэш. (М. Стральцоў). 20. Гаварыць з незнаёмым чалавэкам, ... разумее цябé, – асалода. Маўчаць з блiзкiм чалавэкам, ... таксама разумее цябé, – яшчэ большая асалода. (Я. Сiпакоў)

1. што, кiм 2. калi 3. калi 4. як 5. дзе 6. каб 7. што, што 8. каб 9. што, што 10. якой 11. каб, як 12. нiбыта, нiбыта 13. каб, бо, якiх, якiх, якiх 14. дзе, дзе 15. якiм 16. хоць 17. таму 18. пакуль 19. што 20. якi, якi.

3. feladat. Írjon fogalmazást a következő témák valamelyikéből:

- A. „Kirándulás a ...”
- B. „A kedvenc együttesem...”
- C. „A kedvenc filmem...”

Használjon összetett mondatokat!

4. feladat. Állítson össze a következő mondatokból egy összefüggő történetet (írja be a sorszámukat a szögletes zárójelek közé).

[...] Максiм нарадзіўся ў 1891 годзе ў Мэнску.

[...] У Гародні прайшлі самыя рання і бесклапотныя гады будучага паэта.

[1] Адным з найбольш таленавітых прадаўжальнікаў справы Францішка Багушэвіча стаў выдатны беларускі паэт Максiм Багдановiч.

[...] Ягоны бацька Адам Багдановiч быў добра адукаваны чалавек.

[...] У доме Багдановiчаў часта збiралiся пiсьмiннiкi, артiсты, мастакi ды iншыя творчыя лiудзi.

[...] Максiмаў бацька меў багатую бiблiятэку.

[...] Максiмава мацi Марыя таксама мела лiтаратурныя здольнасцi.

[...] Ён ужо i сам спрабаваў сiлы ў творчасцi.

[...] Але, калi Максiму iшоў шосты год, сям'ю напаткала вялiкае гора: раптоўна памёрла ягоная мацi.

[...] У Нiжнiм Ноўгарадзе Максiм пражыў дванаццаць год.

[...] Пасля нараджэння Максiма сям'я пераехала з Мэнска ў Гародню.

[...] Ён рос здольным i дапiтлiвым хлопчыкам, вельмi любiў чытаць.

[...] Неўзабаве (пасля смерцi жонкi) Адама Багдановiча перавялi на слўжбу ў расейскi горад Нiжнi Ноўгарад.

[...] Ён (бацька) вывучаў звiчай i абрады старажытных беларусаў, надрукаваў некалькi сваiх працаў.

[...] Максiм не толькi прыслухоўваўся да iхнiх размоваў.

[...] У ёй былi кнiгi вядомых ва ўсiм свеце пiсьмiннiкаў, а таксама зборнiкi беларускай народнай паэзii. (У. Арлоў alarján)

5. feladat. Fordítsa le a történetet magyarra.

А. I трэба многа, вельмi многа ёздзiць, сябры. Вы маладыя, i калi будзеце часта жыць «на колах», шмат хадзiць i падарожнiчаць, вы паглядзiце многае ў свеце. А мы вас запрашаем у Беларусь, самы для нас прыгожы край. Ёздзiце. З экскурсiямi, да сваякоў або да сяброў. Вы ўбачыце ўсе канцы нашай мiлай, ласкавай няўракай краiны, якaя, аднак, зачаруе вас сваёй няўлоўнай прыгажосцю. Убачыце Прыдняпроўе i Прынямонне, роўных якiм па прыгажосцi мала знойдзеца мясцiн на зямлi. Убачыце далёкiя агнi новабудоўляў i цёмныя волаты замкаў, партызанскiя зямлянкi... I азёры з бёлымi грабянцaмi на сiняй вадзё, i старыя каменныя млынi над рэчкамi, што зараслi бёлай лiлэяй, поўню ў азёрнай вадзё i водсвет яё на мокрых тратуарах гарадкоў. Будзеце слўхаць мўзыку нашай пявўчай мовы i нашы пяшчотныя пёснi. I ўбачыце зуброў i алёняў. Пройдзеце па зажураных пўшчах Палёсся. I, галоўнае, пазнаёце наш гасцiнны, добры, горды i таленавіты народ. (У. Караткёвiч alarján)

В. Хто ты ёсць чалавёк?
 Як з'явіўся і для чаго існуеш?
 Ты ўпрыгожанне зямлі ці, наадварот, — яé гáньба і цвіль?
 Малёнькі ў макракосмасе і вялізны ў мікракосмасе?
 Тут ты не ўмяшчаешся ні ў адну з ячэй, а там ніводная ячэя не заўважае
 цябэ — ат, нейкая пылінка.
 Ты ўвесь з супярэчнасцей і нечаканасцей.
 Ты пішаш кнігі, і ты ж паліш іх потым на кастрах.
 Ты паказваеш сябэ разумным і робіш тое, што могуць зрабіць толькі
 дурні.
 Ты нараджаеш чалавёка — свой працяг, і ты ж знішчаеш гэтага чалавёка
 — нібыта хочаш, каб працягу гэтага не было.
 Дык хто ж ты ёсць, чалавёк? (Я. Сіпакоў)

Касту́сь Каліноўскі
 1838-1904

Касту́сь Каліноўскі

Касту́сь Каліноўскі нарадзіўся 2 лістапада 1838 года ў вёсцы Мастаўляны недалёка ад Горадні (цяпер гэта вёска знаходзіцца ў Польшчы) у сям'і беларускага шляхціча. Спачатку Касту́сь вучыўся ў хатняга настаўніка-«дарэктара», а потым у павятовай навучальні ў мястэчку Свіслач.

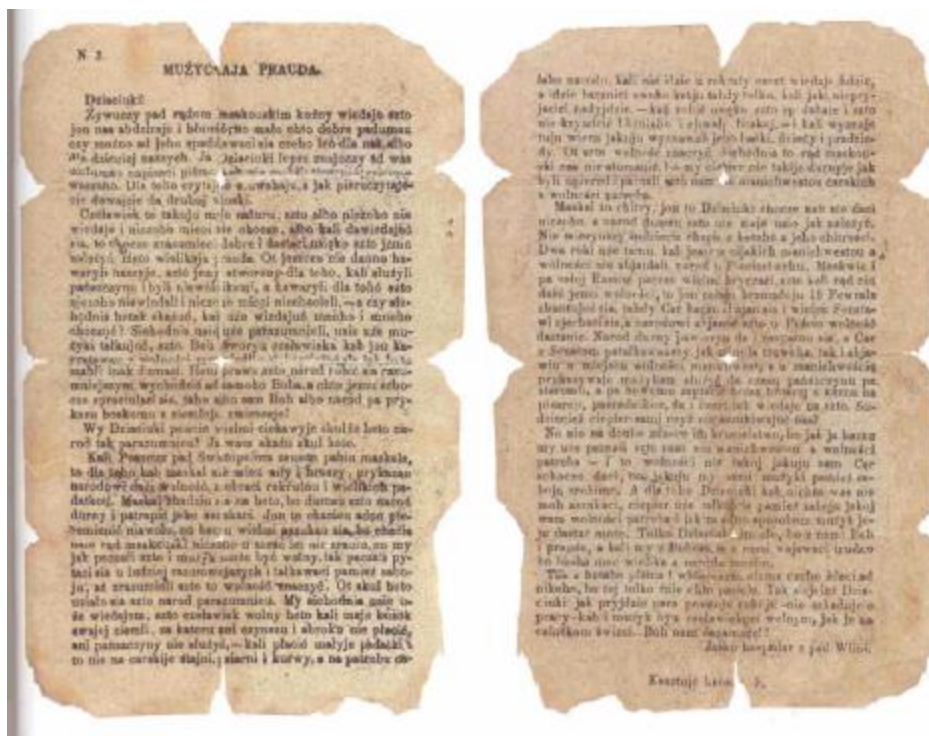
Касту́сь вельмі сябраваў са сваім старэйшым братам Віктарам. Той быў студэнтам Маскоўскага ўніверсітэта, добра ведаў гісторыю, якую вывучаў

па старадаўніх рукапісах і кнігах. Ад брата Кастусь шмат даведаўся пра слаўнае мінулае Беларусі, пра тэя часы, калі наша зямля была свабодная. Кастусь ненавідзеў царскую ўладу і прыгоннае права, што трымала ў няволі сялянаў.

Пасля навучальні Каліноўскі паступіў на юрыдычны факультэт Пецярбургскага ўніверсітэта. З Маскві ў Пецярбург у гэтым часе пераехаў і брат Віктар. Разам з сябрамі Кастусь і Віктар стварылі падпольны гурток. Яны мэрылі пра вызваленне Бацькаўшчыны і рыхтаваліся да будучай барацьбы. Кастусь пакляўся прысвяціць гэтай справе ўсё сваё жыццё.

Скончыўшы ўніверсітэт, ён вярнуўся ў родныя мясціны і пачаў здзейнічаць. У Горадні Кастусь заснаваў таёмную рэвалюцыйную арганізацыю. Разам з таварышамі ён нястомна ёздзіў па наваколлі і рыхтаваў людзей да паўстання.

Улетку 1862 года ў беларускіх вёсках і мястэчках пачалі знаходзіць невялікія друкаваныя лісткі. Іх можна было разгледзіць на калёнях у хвіліны адпачынку проста на полі, а пачытаўшы — лёгка схваць.

Гэта была першая ў гісторыі беларуская газета — «Мужыцкая праўда».

Прачытаўшы яе назву, пісьмённым селянін вадзіў пальцам па радках і здзіўлена адкрываў для сябе, што газета на прастай і зразумёлай мове сапраўды гаворыць пра мужыцкія клопаты.

«Мужыцкую праўду» выдаваў Кастусь Каліноўскі і яго паплечнікі Фелікс Ражанскі, Станіслаў Сангін і Валер Урублёўскі. Пад кожным нумарам газэты стаяў подпіс — «Яська-гаспадэр з-пад Вільні». Гэтым таямнічым Яськам быў Каліноўскі. Ён сам рыхтаваў для газэты артыкулы, сам развозіў яе потым па вёсках, раскідваў па дарогах.

«Мужыцкая праўда» тлумачыла беларусам, як царская ўлада іх падманвае і прыгнятае, як адбірае ў іх не толькі цяжка заробленыя грошы, але родную мову ды бацькоўскую веру.

Усяго выйшла сем нумароў газэты. Апошні пабачыў свет ужо тады, калі на беларускай зямлі грывела паўстанне. Каліноўскі заклікаў сялянаў браць у рукі косы ды вілы і далучацца да тых, хто ўжо б'ецца за вольнасць.

Першыя паўстанцы з'явіліся на захадзе Беларусі ў студзені 1863 года. Вясной паўстанцкія аддзелы пачалі стварацца па ўсім краі. У іх уступала шляхта, чыноўнікі, студэнты і навучэнцы. Кожны пяты паўстанец быў селянін.

Змагары атрымалі некалькі значных перамогаў. У іх не хапала зброі, вайсковага майстэрства, але вяла наперад вера ў справядлівасць.

Расейскім уладам удалося рознымі абяцанкамі падмануць значную частку беларускіх сялянаў. Шмат хто паверыў, нібыта «пані б'юцца з маскалямі, каб вярнуць адмэнены царом прыгон». Не было згоды і сярод кіраўнікоў паўстання. Некаторым не падабалася, што Каліноўскі і яго таварышы хочуць аддаць зямлю сялянам і зрабіць людзей роўнымі перад законам. Усё гэта моцна аслабляла сілы змагароў.

На ўсходзе Беларусі кэрнікі задумалі паўстанне ўжо ў траўні. Былі разбітыя і амаль усё нашы аддзелы ў Мэнскай губерні. Толькі на Гарадзэншчыне яны былі доўгі час недасягальнымі для кэрнікаў, бо там паўстанцаў працягвалі падтрымліваць сяляне. На беларуска-польскім памежжы асобныя аддзелы вялі барацьбу да самага канца 1863 года.

Царскімі кэрнікамі кіраваў граф Міхаіл Мураўёў. За сваю жорсткасць і крываваыя расправы Мураўёў атрымаў мянушку Вешальнік.

128 паўстанцаў былі павешаныя, 850 змагароў адправілі на катаргу, 11 500 – у ссылку. Шмат за кім царскія ўлады ўстанавілі таёмны нагляд.

Пасля паўстання ў Беларусі на ўсе дзяржаўныя пасады прызначалі толькі перасялёнцаў з Расіі. Усё школы былі расейскія. Па-беларуску забаранялася не толькі вучыцца і выдаваць кнігі, але нават гаварыць у дзяржаўных установах. Царскія ўлады на чале з Мураўёвым рабілі ўсё, каб беларусы забыліся, хто яны, і ператварыліся з вальналюбнага народа ў заціоканае, бяспамятнае і абязмоўленае насельніцтва, якое можна бязлітасна прыгнятаць і рабаваць.

Мураўёў казаў, што той жыхар нашага краю, які не захоча ператварыцца ў расейца, будзе лічыцца іншазэмцам і павінен назаўсёды пакінуць радзіму.

Хаваячыся ад царскіх жандараў, Кастусь Каліноўскі жыў у Вільні пад

прыдуманым імем. Адзін з арыштаваных паўстанцаў на допыце відаў расейцам свайго правадыра, і яго схалілі.

На следстве і судзе Кастусь трымаўся надзвычай мўжна.

Расейсі суд вўнес пастанову пакараць кіраўніка паўстання смёрцю на шўбеніцы. Герой загінуў ад рук царскага кáта 22 сакавіка 1864 года.

З турэмнай кáмеры Каліноўскі перадаў на волю свой напісаны па-беларўску запавёт — «Ліст з-пад шўбеніцы». «Нямá большага шчасця на гэтым свеце, як калі чалавек мае розум і наўку. Тады ён толькі зможа жыць у багáцці і па праўдзе. Алé як дзень з ноччу не ходзіць рáзам, так не ідзе рáзам наўка праўдзівая з няволяй маскоўскай. Тады толькі заживеш шчасліва, народзе, калі над табою маскаля ўжо не будзе», — гаварўлася там.

Сваім ахвўрным жыццём Кастусь Каліноўскі заслужўў вёчную пáмяць.

За тое, што Кастусь Каліноўскі зрабўў для Беларўсі, мы назывáем яго нашым нацыянальным героем. Ягоны прыклад натхняе нас і сёння, калі наша краўна адстойвае сваю незалежнасць. (У. Арлоў alarján)

Lexikai magyarázat a szöveghez

шляхцўч – lengyel kisnemes

настаўнік-«дарэктар» – házitanító

Маскоўскі унўверсітэт – Moszkvai Egyetem

ненавідзець – utálni, gyűlölni

прыгоннае права – jobbágyrendszer, jobbágytság (mint intézmény)

юрўдўчны факультэт – jogi kar

Пецярбўргскі унўверсітэт – a pétervári egyetem

Пецярбўрг – Pétervár

падпольны гурток – földalatti (illegális) csoport

«Мужьцўкая праўда» – «Paraszti igazság»

вадзўць пáльцам па чым – végighúzni az ujját vmin

«Яська-гаспадáр з-пад Вільні» – „Vilna környéki Jaszka gazda”

падманваць / падманўць – becsapni, megtéveszteni

Вёшалньнік – „Akasztó” (Mihail Muravjov gróf gúnyneve)

раскўдоваць – szétdobálni, szétszórni

абязмоўлены – nyelvétől megfosztott

тлумáчыць – megmagyarázni

прыгнятáць – elnyomni, leigázni

пáбáчыць свет – napvilágot látni

маўстэрства – szakértelem, hozzáértés

бяспáмятны – feledékeny (itt: emlékezetétől megfosztott)

заслужўць – megszolgálni, megérdemelni

натхняць – ösztönözni, (meg)ihletni

вызвалённе – felszabadítás

рыхтавацьца – készülni vmire

адбіраць – elvenni, elszedni
наклясіця – megesküdni
прысвяціць – szentelni vminek
скончыўшы – befejezve
дзейнічаць – tevékenykedni
павятовы – járási
таёмны – titkos
рэвалюцыйны – forradalmi
арганізацыя – szervezet
нястомна – fáradhatatlanul
наваколле – környék
рыхтаваць – készíteni
невялікі – kis
лісток – lap
няволя – rabság
разглядзіць – kisimítani
калена – térd
поле – mező
пачытаўшы – elolvassa
схаваць – elrejtteni
газэта – újság
прачытаўшы – végigolvasva
назва – elnevezés, név
пісьмённы – írástudó
радок – sor
здзіўлена – meglepetten
адкрываць – felfedezni
сапраўды – tényleg, valóban
мужыцкі – paraszti
нумар – szám
подпіс – aláírás
таямнічы – titokzatos
артыкул – cikk
дарога – út
грымець – dúlni
вілы tsz – vasvilla
далучацца – csatlakozni
біцца – harcolni
вольнасць – szabadság
чыноўнік – hivatalnok
навучэнец – hallgató
вёсці – vinni
справядлівасць – igazságérzet
абяцанка – ígéret

пан – pán (lengyel úr)
маскаль – moszkvai (ember)
адмэнены – eltörölt
аслабляць – legyengíteni
задушыць – elfojtani
губэрня – kormányzóság
недасягальны – elérhetetlen
працягваць – folytatni
памежжа – határvidék
граф – gróf
жорсткасць – kegyetlenség
крывавы – véres
расправа – megtorlás
павешаны – felakasztott
адправіць – küldeni
катарга – kényszermunka
ссылка – száműzetés
нагляд – megfigyelés
перасялёнец – áttelepült, telepes
забараняцца – tilos
установа – intézmény
ператварыцца – átalakulni
вальналюбны – szabadságszerető
заціоканы – levert, összetört
бязлітасна – kegyetlenül
рабаваць – kirabolni
жыхар – lakos
хаваячыся – rejtőzködve
жандар – csendőr
прыдуманы – kitalált, kigondolt
арыштаваны – letartóztatott
допыт – kihallgatás
выдаць – kiadni, elárulni
правадыр – vezér
схапіць – elfogni
слэдства – következmény
суд – bíróság
мужна – férfiasan
пастанова – határozat, végzés
пакараць – megbüntetni
шыбеніца – akasztófa
загінуць – elpusztulni, meghalni
турэмны – börtön-
кмера – cella

кат – hóhér
напісаны – írott
зажыць – élni kezd
вечны – örök

памяць – emlék
нацыянальны – nemzeti
герой – hős

Kérdések és feladatok

1. Elemezze a szöveg összetett mondataiban a tagmondatok kötőszóit!
2. Mivel töltötte Кастусь Каліноўскі (Konstanty Kalinowski) ifjú éveit?
3. Miről írt a «Мужыцкая праўда» című újság?
4. Hogyan harcolt Fehéroroszország a szabadságért 1863-ban?
5. Miért nem tudtak győzni a felkelők?
6. Miért kapta az orosz Мураўёў gróf a Вешальнік nevet?
7. Beszéljen Кастусь Каліноўскі utolsó napjairól!
8. Hogyan harcolt Magyarország a szabadságért 1848-ban?

Mellékletek

Nyelvtani táblázatok

(a tankönyv törzsanyagában nem szereplő táblázatok)

Rendhagyó ragozású főnevek

1. A *дзіця, кацяня, зубраня* típusú főnevek ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	дзіц- я́ (-ё), кацян- я́ (-ё)	дзэц- і , кацяня́т- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	дзіця́ц- і , кацяня́ц- і	дзяц- ёй , кацяня́т- ∅
<i>részes</i> (камў? чамў?)	дзіця́ц- і , кацяня́ц- і	дзэц- ям , кацяня́т- ам
<i>Tárgy</i> (каго? што?)	дзіц- я́ (-ё), кацян- я́ (-ё)	дзяц- ёй , кацяня́т- ∅
<i>Eszköz</i> (кім? чым?)	дзіц- ём (дзіц- ем), кацян- ём	дзэць- мі , кацяня́т- амі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дзіця́ц- і , кацяня́ц- і	дзэц- ях , кацяня́т- ах

2. A *імя, плэмя, стрэмя* szavak ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (хто? што?)	ім- я́ , плэм- я , стрóм- я	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	ім- я́ (імен- і), плэм- я (плэмен- і), стрóм- я (стрóмен- і)	імён- ∅ (імен- аў), плямён- ∅ (плямён- аў), страмён- ∅ (страмён- аў)
<i>részes</i> (камў? чамў?)	ім- ю (імен- і), плэм- ю (плэмен- і), стрóм- ю (стрóмен- і)	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>tárgy</i> (каго? што?)	ім- я́ , плэм- я , стрóм- я	імён- ы , плямён- ы , страмён- ы
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	ім- ем (імен- ем), плэм- ем (плэмен- ем), стрóм- ем (стрóмен- ем)	імён- амі , плямён- амі , страмён- амі
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	ім- і (імен- і), плэм- і (плэмен- і), стрóм- і (стрóмен- і)	імён- ах , плямён- ах , страмён- ах

3. A máci főnév ragozása

eset	egyes szám	többes szám
<i>alany</i> (кто? што?)	мáц- і	мáц- і (мáцep- ы)
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	мáц- і (мáцep- ы)	мáц- і (мацяр- эй)
<i>részes</i> (камý? чамý?)	мáц- і (мáцep- ы)	мáц- і (мацяр- ám)
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	мáц- і	мáц- і (мацяр- эй)
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	мáц- і (мáцep- ай)	мáц- і (мацяр- ámi)
<i>elöljárós</i> (пры кiм? у чым?)	мáц- і (мáцep- ы)	мáц- і (мацяр- áx)

4. Az -a (-я) végződésű hímnemű főnevek ragozása

eset	tőhangsúlyos főnevek	véghangsúlyos főnevek
<i>Alany</i> (кто? што?)	мужчýн- а , Пéц- я	старшýн- á , старшýн- я
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	мужчýн- ы , Пéц- і	старшýн- ы , старшýн- і
<i>részes</i> (камý? чамý?)	мужчýн- у , Пéц- ю	старшýн- é , старшýн- і
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	мужчýн- у , Пéц- ю	старшýн- ý , старшýн- іó
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	мужчýн- ам , Пéц- ем	старшýн- óй (-óю), старшýн- эй (-ëю)
<i>elöljárós</i> (пры кiм? у чым?)	мужчýн- е , Пéц- ю	старшýн- é , старшýн- і

A tőszámnevek ragozása

1. Az адзiн számnév ragozása

eset	egyes szám			többes szám
	hímnem	nőnem	semleges-nem	
<i>alany</i> (кто? што?)	адзiн- ø	адн- á	адн- ó	адн- ы
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	адн- агó	адн- óй , адн- аé	адн- агó	адн- ыx
<i>részes</i> (камý? чамý?)	адн- áму	адн- óй	адн- амý	адн- ыm
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	адзiн- ø v. адн- агó	адн- ý	адн- ó v. адн- агó	адн- ы v. адн- ыx
<i>eszköz</i> (кiм? чым?)	адн- ыm	адн- óй , адн- óю	адн- ыm	адн- ыmi
<i>elöljárós</i> (пры кiм? у чым?)	адн- ыm	адн- óй	адн- ыm	адн- ыx

2. A два, тры, чатыры számnevek ragozása

eset	hím- és seml.	nőnem		
<i>alany</i> (кто? што?)	дв-а	дзв-е	тр-ы	чатыр-ы
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	дв-ух	дзв-іох	тр-ох	чатыр-о́х
<i>részes</i> (каму? чаму?)	дв-ум	дзв-іом	тр-ом	чатыр-о́м
<i>tárgy</i> (каго? што?)	дв-а v. дв-ух	дзв-іох	тр-ы v. тр-ох	чатыр-ы v. чатыр-о́х
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дв-ума́	дзв-іома́	тр-ыма́	чатыр-ма́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дв-ух	дзв-іох	тр-ох	чатыр-о́х

3. Az 5–20, 30 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (кто? што?)	пяць-∅	трынаццаць-∅	трыццаць-∅
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	пяц-і́	трынаццац-і́	трыццац-і́
<i>részes</i> (каму? чаму?)	пяц-і́	трынаццац-і́	трыццац-і́
<i>tárgy</i> (каго? што?)	пяць-∅	трынаццаць-∅	трыццаць-∅
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пяцц-ію́	трынаццацц-ію́	трыццацц-ію́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	пяц-і́	трынаццац-і́	трыццац-і́

4. A 40, 100, 90 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany, tárgy</i>	сорок-∅	ст-о	дзевяно́ста
<i>birtokos, részes, eszköz, előjárós</i>	сарак-а́	ст-а	дзевяно́ста

5. Az 50–80 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (кто? што?)	пяцьдзеся́т-∅	шэ́сцьдзеся́т-∅	во́семдзеся́т-∅
<i>birtokos</i> (каго? чаго?)	пяці́дзесяц-і́	шасці́дзесяц-і́	васьмі́дзесяц-і́
<i>részes</i> (каму? чаму?)	пяці́дзесяц-і́	шасці́дзесяц-і́	васьмі́дзесяц-і́
<i>tárgy</i> (каго? што?)	пяцьдзеся́т-∅	шэ́сцьдзеся́т-∅	во́семдзеся́т-∅
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	пяццюдзесяцц-ію́	шасццюдзесяцц-ію́	васьміюдзесяцц-ію́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	пяці́дзесяц-і́	шасці́дзесяц-і́	васьмі́дзесяц-і́

6. A 200–900 számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (кто? што?)	дзвэ́сц-е	тры́ст-а	семсóт-0
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	двухсóт-0	трохсóт-0	сямісóт-0
<i>részes</i> (камý? чамý?)	двумст-ám	тромст-ám	сяміст-ám
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	дзвэ́сц-е	тры́ст-а	семсóт-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	двумаст-ámi	трымаст-ámi	сямюст-ámi
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	двухст-áx	трохст-áx	сяміст-áx

7. A т́ысяча, мільён, мільярд számnevek ragozása

eset	számnevek		
<i>alany</i> (кто? што?)	т́ысяч-а	мільён-0	мільярд-0
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	т́ысяч-ы	мільён-а	мільярд-а
<i>részes</i> (камý? чамý?)	т́ысяч-ы	мільён-у	мільярд-у
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	т́ысяч-у	мільён-0	мільярд-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	т́ысяч-ай	мільён-ам	мільярд-ам
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	т́ысяч-ы	мільён-е	мільярдз-е

8. Az összetett számnevek ragozása

eset	számnevek
<i>alany</i> (кто? што?)	дзе́вяцьсóт-0 сэмдзес́ят-0 вóсем-0
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	дзе́вяцісóт-0 сямідзес́яц-і васьм-і
<i>részes</i> (камý? чамý?)	дзе́вяціст-ám сямідзес́яц-і васьм-і
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	дзе́вяцьсóт-0 сэмдзес́ят-0 вóсем-0
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дзе́вяцц́юст-ámi сямю́дзес́яцц́-ю́ васьм-ю́
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дзе́вяціст-áx сямідзес́яц-і васьм-і

9. A törtszámnevek ragozása

eset	számnevek	
<i>alany</i> (кто? што?)	дзв-е трэ́ц-ія	пяць-0 сэм-ых
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	дзв-ю́х трэ́ц-іx	пяц-і сэм-ых
<i>részes</i> (камý? чамý?)	дзв-ю́м трэ́ц-ім	пяц-і сэм-ым
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	дзв-е трэ́ц-ія	пяць-0 сэм-ых
<i>eszköz</i> (кім? чым?)	дзв-ю́ма́ трэ́ц-іmi	пяцц́-ю́ сэм-ymi
<i>előjárós</i> (пры кім? у чым?)	дзв-ю́х трэ́ц-іx	пяць-і сэм-ых

10. A gyűjtőszámnevek ragozása

eset	számnevek	
<i>alany</i> (кто? што?)	трó- e	пяцёр- a
<i>birtokos</i> (кагó? чагó?)	тра- íx	пяцяр- Ыx
<i>részes</i> (камý? чамý?)	тра- ím	пяцяр- Ыm
<i>tárgy</i> (кагó? што?)	трó- e v тра- íx	пяцёр- a v пяцяр- Ыx
<i>eszköz</i> (кíм? чым?)	тра- ími	пяцяр- Ыmi
<i>előjárós</i> (пры кíм? у чым?)	тра- íx	пяцяр- Ыx

A névmások ragozása

1. Az *сам* i *самы* névmások ragozása

eset	egyес szám				тöббес szám	
	hím- és seml.	nőnem	hím- és seml.	nőnemű		
<i>alany</i>	сам-∅ сам-ó	сам-á	сам-ы сам-ае	сам-ая	сам-í	сам-ыя
<i>birt.</i>	сам-óга	сам-óй	сам-ага	сам-ай	сам-íx	сам-ыx
<i>részes</i>	сам-óму	сам-óй	сам-аму	сам-ай	сам-ím	сам-ым
<i>tárgy</i>	сам-∅ сам-ó v. сам-óга	сам-ý	сам-ы сам-ае v. сам-ага	сам-ую	сам-í v. сам-íx	сам-ыя v. сам-ыx
<i>eszköz</i>	сам-ím	сам-óй (сам-óю)	сам-ым	сам-ай (сам-аю)	сам-ími	сам-ыми
<i>előlj.</i>	сам-ím	сам-óй	сам-ым	сам-ай	сам-íx	сам-ыx

3. A határozatlan névmások ragozása

eset	névmások			
<i>alany</i>	нэхта	штóсьці	абы-які	чый-нэбудзь
<i>birtokos</i>	нэкага	чагóсьці	абы-якóга	чыйгó-нэбудзь
<i>részes</i>	нэкаму	чамýсьці	абы-якóму	чыймý-нэбудзь
<i>tárgy</i>	нэкага	штóсьці	абы-які v. абы-якóга	чый-нэбудзь v. чыйгó-нэбудзь
<i>eszköz</i>	нэкíм	чýмсьці	абы-якíм	чýм-нэбудзь
<i>előjárós</i>	нэкíм	чýмсьці	абы-якíм	чýм-нэбудзь

4. A mennyiségre utaló névmások ragozása

A *колькі, столькі, гэтулькі, нэкалькі* névmások ragozása

eset	névmások			
<i>alany</i>	кóльк- і	стóльк- і	гэтульк- і	нэкальк- і
<i>birtokos</i>	кóльк- іх	стóльк- іх	гэтульк- іх	нэкальк- іх
<i>részes</i>	кóльк- ім	стóльк- ім	гэтульк- ім	нэкальк- ім
<i>tárgy</i>	кóльк- і v. кóльк- іх	стóльк- і v. стóльк- іх	гэтульк- і v. гэтульк- іх	нэкальк- і v. нэкальк- іх
<i>eszköz</i>	кóльк- імі	стóльк- імі	гэтульк- імі	нэкальк- імі
<i>előjárós</i>	кóльк- іх	стóльк- іх	гэтульк- іх	нэкальк- іх

A *бэжчы, ёсці, даць* igék ragozása

személy	egyes szám	többes szám
első (én, mi)	бягú, ем, дам	бяжы́м, ядзі́м, дадзі́м
második (te, ti)	бяжы́ш, ясі, дасі	бежы́це, ясцэ́, дасцэ́
harmadik (ő, ők)	бяжы́ць, есць, дасць	бягу́ць, яду́ць, даду́ць

A határozószók fokozása

alak	középfok	felsőfok
egy- szerű	вэсел(а) + ей = вэсялэй лёгк(а) + эй = лягчэй <i>De:</i> мно́га → больш дрэ́нна → горш до́бра → лепш	най + вэсялэй = найвэсялэй най + лягчэй = найлягчэй
össze- -tett	больш (менш) + вэсела → больш (менш) вэсела больш (менш) + лёгка → больш (менш) лёгка	найбóльш (наймéنش, надзвѣ́чай) + вэсела = найбóльш (наймéنش, надзвѣ́чай) вэсела найбóльш (наймéنش, надзвѣ́чай) + лёгка = найбóльш (наймéنش, надзвѣ́чай) лёгка

Olvasási gyakorlat

Дрэва без каранёў не бывае. Ёсць свае карані і ў кожнага з нас, і ўваходзяць яны ў глыбіню стагоддзяў. Праўда, не заўсёды лёгка іх адшукаць, дакапацца да іх. Не ва ўсіх, далёка не ва ўсіх продкі чым-небудзь вызначыліся, праславіліся. Ды і хто яны такія, каб трапляць на старонкі летапісаў ці ў аналы гісторыі? У большасці гэта былі звычайныя, простыя людзі — асочвалі звяроў, лавілі рыбу, засявалі поле, даглядалі худобу, гадавалі дзяцей, словам, жылі. Жылі ціха, малапрыкметна. Так і паміралі. Тады ж, у даўнія часы, заўважаліся і апісваліся куды больш важныя асобы і падзеі — князі, цары, іх паходы і бітвы, тое, што адбывалася ў палацах і замках. Калі ж прозвішча якога-небудзь дваровага служкі ці мужыка і трапляла ў летапісы ці ў аналы гісторыі, дык выпадкова, рэдка. Таму пра сваіх продкаў — хто яны, як жылі — мы можам меркаваць хіба па ўспамінах, апавяданнях бацькоў, дзядоў ды тых паданнях, былях, што пайшлі з сівой мінуўшчыны. Нямала пра гэта могуць расказаць і помнікі матэрыяльнай і духоўнай культуры, звычаі і абрады, апісанні мясцін, дзе наканавана было нарадзіцца і жыць і нам, і нашым продкам. Сёе-тое можна і дамаляваць, уявіць, а то і ўзнавіць, па абарваных нігачках, кавалачках звязаць у адно цэлае. Напрыклад, па рэштках лясоў і балот, што дзе-нідзе яшчэ захаваліся, можна сказаць, якія лясы і балоты былі ў нас калісь, колькі рознай дзічыны — мядзведзяў, ласёў, зуброў, аленяў, коз, барсукоў, дзікоў, зайцоў, баброў; птушак — гусей, качак, цецерукоў, рабчыкаў, курапатак, бакасаў, чапляў, галубоў, дзятлаў, ды і ўсяго іншага, чаго не назавеш, не пералічыш, там вадзілася, пладзілася. А колькі ў рэках, рэчках, азёрах, старыцах, выгарах было — аж кішэла — рыбы, колькі ў барах, дубняках, беразняках, на палянах, прагалінах, ды і ў нетрах — зарасніках, гушчарах, імхах, — расло ягад, грыбоў! З гэтага можна заключыць, што продкам нашым — вядома, калі яны не былі лежні, гультаі, абібокі — галадаць не даводзілася. Ды і зямля падкармлівала, радзіла. Асабліва як лес спаліш, пасееш што-небудзь на пажарышчы. (Б. Сачанка)

Мужчын цяпер называюць самай дужай паловай чалавечага роду. У нашых продкаў гэта была яшчэ і самая разумная, мудрая і ўладная сіла. Што сказаў муж жонцы і нават дарослы сын маці — закон, аспрэчыць гэта не меў права ніхто. Парушыць таксама. Ішло гэта, мабыць, з сівой мінуўшчыны, з тых часоў, калі мужчына быў паляўнічы, рыбак, калі галоўным яго клопам было карміць і абараняць, ахоўваць сям'ю ад розных нягод. Жанчына нараджала дзяцей, ваджалася з імі, а мужчына рабіў усё астатняе. У паляшувцкіх сем'ях мужчына лічыўся гаспадаром, на яго запісвалася зямля і маёмасць, ён веў розныя перамовы з суседзямі ці іншымі,

прыезджымі, людзьмі наконт таго, што за якую цану прадаць і што за якую цану купіць, ён меў права прымаць любыя рашэнні, часта не раячыся нават з жонкай; ён, калі ўзнікала непаразуменне ці яшчэ што-небудзь, меў адносіны з панам і ўладай. Да мужчыны-гаспадара выхоўвалася павага ў сям’і, у дзяцей. Яму належала першаму браць у рукі лыжку, выбіраць лепшы кавалак за сталом, бо ён — карміцель, благодзецель. Нават грошы і то належалі яму, распараджацца імі меў права толькі ён.

Усё — і дабрабыт, і дагледжанасць жывёлы, усёй гаспадаркі — залежала ад мужчыны, ад таго, як умеў ён упраўляцца, ад яго вопытнасці і ведаў, дзе калі ўзараць, калі што пасеяць, калі што зжаць, змалаціць. Ды і за хатай жа, дваром догляд павінен быць належны — страху паправіць, што адрамантаваць, уцяпліць, а то і новае збудаваць. Цалкам на гаспадара быў і догляд за коньмі, валамі. (Б. Сачанка)

Прызнавацца Радзіме ў сваёй любові да яе трэба ціхім, сціплым і нават крыху сарамлівым голасам — такім, якім прызнаюцца ў сваіх самых цнатлівых і непараўных пачуццях. Інакш нельга. Інакш яна, Радзіма, падумае, што ты і сам у такое не верыш і крычыш так толькі таму, каб пераканаць у гэтым усіх, а заадно і самога сябе.

Паэзія — сястра жыцця. Любімая, цудоўная, нават, самая дарагая, але ўсё ж сястра, а не само жыццё. Само жыццё — гэта, мусіць, проза. Не, хутчэй за ўсё і проза — таксама сястра жыцця, толькі ўжо другая.

Чалавецтва можа запомніць сябе, зберагчы тое, што яно ведала і памятала, чым жыло і хвалявалася, толькі праз літаратуру, культуру, мастацтва. А як гэта, скажыце, можна зрабіць, калі творцы не будуць расказваць пра свой народ? Вопыт чалавечы, вядома ж, складаецца з вопыту ўсіх народаў зямлі, а вопыт аднаго народа з вопыту асобных індывідуумаў. Калі ўлічыць, што кожны чалавек непаўторны, і кожны край таксама, тады становіцца зразумелым, як важна, да прыкладу, беларусу стварыць праўдзівы вобраз беларуса і роднага краю — каб чалавецтва па часе не забылася і пра твой народ.

Прыгажосць — гэта сінонім жанчыны. Прыгажосць, урэшце, і ёсць сама жанчына. Прыгажосць прыроды, лесу, рэчкі, мастацтва, кветкі, песні, сукенкі, пярсцёнкі, неба і зямлі толькі таму і адкрываецца нам, толькі таму і ёсць прыгажосць, што ва ўсім гэтым, нібы расвораная да самых атамаў, прысутнічае жанчына, і мужчына падсвядома любуецца ёю, радуючыся сустрэчы з той жа ракою, кветкаю, зямлёю, з пушыстымі, як жаночыя валасы, промнямі, што пахнуць сонцам і, здаецца, каханай.

Толькі праз родную мову чалавек можа стаць беларусам, бо ў ёй хімія і фізіка, гісторыя і батаніка, эканоміка і культура таго, што называецца нацыяй, народам.

І таму, як жа ёй, нашай мове, патрэбна дзяржаўная падтрымка і абарона!

Абарона і забарона. Усёй розніцы між імі — адна літара. Але затое якая яна магутная і бязлітасная, гэтая літара!

Часам здаецца, што Беларусь — палігон для эксперыментаў.

Мы з радасцю бярем да сябе самую брудную, экалагічна небяспечную прамысловасць — нафтапераапрацоўчую, хімічную, таксічную і г. д. Па ўсіх граніцах Беларусь абстаўлена атамнымі электрастанцыямі суседзяў. У нас, здаецца, самае забруджанае паветра, самыя брудныя рэкі і азёры, лясы і землі. Нітраты, хімікаты, знішчаты... Меліярацыя. Экалогія душы. Здзек над роднаю моваю.

А над усім гэтым, над цэлым краем распасцёр сваё страшна-чорнае крыло Чарнобыль, які да гэтага столькі гадоў лічыўся чамусьці толькі ўкраінскай бядою... І ўвесь свет сочыць за зноў жа беларускім эксперы-
ментам: змахне ён гэтым крылом з карты Беларусі цэлы народ, шмат-
пакутны народ, ці не змахне?

Разумеючы ўсё гэта, хочацца крыкнуць, каб пачулі ва ўсіх кутках планеты:

— Свеце! Запішы хутчэй у Чырвоную кнігу беларуса, бо калі ўсё пой-
дзе так і далей, то запісваць ужо неўзабаве не будзе каго... (Я. Сіпакоў)

Іншы раз смакату самога слова адчуеш, калі пранікнеш у яго пахо-
джанне, у яго этымалогію або хоць паставіўшы з гэтым словам іншыя (ці
хоць бы іншае, адно) словы ад таго самога караня. Пачуе аўдыторыя
(цэлых сто дзяўчат і хлопцаў), што даўняе і такое роднае слова *шлюб* ад
люб-ы (з яго «сям'і» і *люб-іць*, і *ў-люб-ёны*, і *люб-овы*, і *люб-ата*, і *люб-
асць*, *люб-енькі* і *любенькі*), што *шлюб* — з былога *сь* і *любь* — і выклад-
чык спыняецца на нейкую хвіліну, не расказвае; студэнтка паўтарыць сама
сабе ці суседцы за сталом, возьме на слых гэта слова.

Разбіраюцца студэнты, што *досыць* з былога, вельмі даўняга *досыц-і*
(наснадацца, назбіраць грыбоў, нацалавацца, намілавацца) — і гатовы
пагаварыць і паўтараць слова, нібы пабыць з ім, з гэтым словам, разам.
(Ф. Янкоўскі)

У той час, калі мангола-татарская конніца здратавала Паўночна-Усход-
ною Русь, яе гарады Разань, Цвер, Суздаль, калі быў разбураны Кіеў і
гарады Паўднёва-Заходняй Русі, на Беларусь татара-манголы не трапілі.
Некаторыя даследчыкі лічаць, гэта адбылося нібыта таму, што ў нашым
краі шмат балот, глухіх непраходных лясоў. І захопнікі не змаглі пера-
брацца праз іх. Але археалогія абвяргае гэту канцэпцыю. Мы маем звесткі
пра два гарады на Беларусі — Брэст і Гомель, дзе былі спробы татара-
манголаў прарвацца на абшары беларускіх зямель.

Пра невядомую нам бітву пад Брэстам вельмі сціпла расказвае Іпа-
цеўскі летапіс: «И не можаше проехати в град, ради смрада великого
убиенных множества в поле лежащих». Хто ж ляжаў у полі? Зразумела,

хрысціяне ніколі не пакідалі сваіх забітых на полі брані. У любым выпадку іх прыносілі на «шчыце» дамоў і хавалі на роднай зямлі. Значыць, летапіс гаворыць, што палягла татарская раць. Яна не змагла перамагчы войска, якое закрыла ёй праход на тэрыторыю сённяшніх Брэсцкай і Гродзенскай абласцей.

Другі выпадак — гэта спроба татара-манголаў прабіцца з Чарнігаўшчыны на Гомель. І, сапраўды, як сведчаць археалагічныя раскопкі і знаходкі татарскіх стрэл, у той аблосе загінуў гандлёвы пасад горада. Але сам дзядзінец, цэнтр абароны, устаяў. І татары зноў не прайшлі. Больш сведчанняў аб рэальных прарывах войскаў захопнікаў на Палессе і Падняпроўе мы не маем. І запынілі мангола-татарскіх коннікаў не балоты і лясы, хоць і гэта адмаўляць не трэба, а слаўныя воі, дружыны гарадоў, якія заўсёды стаялі на абароне роднай зямлі. (М. Ткачоў alarján)

У няпісанай і нікім да канца не прачытанай кнізе народнай песнятворчасці лірыка каханьня — адна з самых прыгожых, самых светлых і самых пяшчотных старонак. І адна з самых жыццяздольных.

Асноўныя матывы гэтых песень — паэтызацыя самога пачуцця каханьня, якое прыходзіць да чалавека як бяспэчны дар жыцця, услаўленне вернасці каханьня як зарукі шчасця, асуджэнне здрады і наогул легкадумнасці ў адносінах паміж хлопцам і дзяўчынай, смутак каханьня без узаемнасці, пратэст супраць гвалту і змусу над воляй маладых людзей, заканамернасць трагічнай любоўнай развязкі ў згубных умовах заснаванага на несправядлівасці грамадства.

Сапраўднае, шчырае і ўзаемнае каханне — вялікае шчасце, ім трэба даражыць як найкаштоўнейшым набыткам, яго трэба берагчы, каб не згубіць і не растраціць марна. Пачуцці невымернай глыбіні і чысціні душэўнай выказаны ў народнай лірыцы каханьня з незвычайнай сілай мастацкага абагульнення. Створаныя народам вобразы закаханых поўныя чалавечай прыгажосці і паэтычнага характа. Асабліва абаяльны вобраз маладой дзяўчыны, бясконца шчырай, даверлівай і самаахвярнай у сваіх пачуццях. Вернасць у каханні для яе даражэй за ўсё на свеце, і таму здрада мілага — страшней за самую смерць. Разлучыць дзяўчыну з яе каханым — усё роўна, што разлучыць «рыбачку з вадою»: як цяжка «рыбцы без вадзіцы, на пясочку», так цяжка дзяўчыне без люблага, адзінокай. (Н. Гілевіч)

ЯНКА КУПАЛА

Роднае слова

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты на яве і ў сне;
Душу мне затрэсла пагудкаю новай,
Ты песень наўчыла мяне.

Бясмертнае слова, ты, роднае слова!
Ты крыўды, няпраўды змагло;
Хоць гналі цябе, накладалі аковы,
Дый дарма: жывеш, як жыло!

Свабоднае слова, ты, роднае слова!
Зайграй ты смялей, весялей!
Хоць гадзіны сыкаюць, кружацца совы,
Жывеш ты на хвалу людзей.

Загнанае слова, ты, роднае слова!
Грымі ж над радзімай зямлёй:
Што родная мова, хоць бедная мова,
Мілей найбагатшай чужой!

ЛАРЫСА ГЕНЮШ

Мая мова

Ў добры час, на ўлонні вясковым,
дзе вадзіца крынічная б'е,
навучыўся я матчынай мове
і задуманых песняў яе.

Многа ёсць недасягнутых скарбаў,
яшчэ болей прываблівых мар.
Я яе ні за што не аддаў бы,
бо яна найвялікшы мой скарб!

Яна гойдае спевам калыску,
літасціва шчабеча ў бядзе,
на ёй песні складаюць вятрыскі
ў неспакойны, разбуджаны дзень.

Мая мова не знае змярканняў
ад маленства да старасці лет,
буду песціць яе, як каханне,
разглядаць, як чароўны букет.

Можа мовы чужой навучуся,
каб суседзяў гасцінна вітаць,
але толькі на ёй, беларускай,
буду людзям аб долі пяць.

Мая мова, як шчасце на вуснах,
хвалявання гарачы прыбой,
можа быць, на чужой засмяюся,
ўсё ж заплачу з тугі на сваёй.

М. Рудкоўскі

Калі не чуў ты ветраў паху,
Не прыпадаў на ўзлесках ніц,
Каб наталіць з дарогі смагу
Вадою чыстаю з крыніц;
Калі ты палюбіць не здолеў
Начлежных трапяткіх агнёў
І не прыносіў летам з поля
У жмені свежых мазалёў;
Калі, забыўшыся пра стому,
З дзяўчынай у зару не плыў,—
Ты жыві, няблага жыві, вядома,
А можа, браце, і не жыві?..

М. Пракаповіч

Спроба першай малітвы

Мой выток і мой апошні вырай,
прыпяцкія неруш-берагі,
дайце сілы быць да донца шчырым
у краіне восеньскай тугі;
дайце крылы, каб світанкам стылым
надзвіцца барвамі зямлі.
Вераю жыццё не абдзяліла —
вернасцю сяброўскай надзялі;

самым чыстым і галоўным словам
адгукніся ў стомленай душы,
у бядзе нязнанай, страшнай, новай
мне перамагчы дапамажы, —
каб глядзець сумленнымі вачыма
ў дзень наступны.
У імя Айца...
Дай, Айчына, мне адну магчымасць —
быць з табою побач.
Да канца.

П. ПАНЧАНКА

Родная мова

Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая,
Як раса, як сляза, як зара.
Гэта ластавак шчабятанне,
Звон світальны палескіх крыніц,
Сінь чабору і барвы зарніц,
І буслінае клекатанне.
Калі ж хто загадае: «Не трэба!» —
Адрачэцца ад мовы народ, —
Папрашу я і сонца, і неба:
Мне не трэба ні славы, ні хлеба,
Асудзіце на безліч нягод.
Толькі месяцаў назвы пакіньце,
Назвы родныя роднай зямлі,
Пра якія з маленства ў блакіце
Бор шуміць і пяюць жураўлі:
Студзень — з казкамі снежных аблокаў,
Люты — шчодры на сіні мароз,
Сакавік — з сакатаннем і сокам
Непаўторных вясновых бяроз,
Красавік — час маланак і ліўняў,
Травень — з першым каханнем, сяўбой,
Чэрвень — з ягаднаю зарой,
Ліпень — з мёдам,
З пшаніцаю — жнівень,
Спелы яблычны верасень,
Светлы кастрычнік.

У празрыстасці чыстай, крынічнай,
Лістапад — залаты лістапад,
Снежань — першы густы снегапад...
Ці плачу я, ці пяю?
Восень. На вуліцы цёмна...
Пакіньце мне мову маю,
Пакіньце жыццё мне.

АЛЕСЬ КАСКО

Не чуем болей фарысейскіх «песняў»,
што толькі хлебам людзі пражывуць.
Дзе дух заплеснеў, там і хлеб заплеснеў,
калі без волі жнец — не быць жніву.

Знікаюць у жытах арыенціры:
занесла пылам босыя сляды,
звяў васілёк...
Зноў з кайстраю і лірай
у роздуме вандроўнік малады.

Няўжо спачатку ўсё: у світцы зрэбнай
ісці, каб словам сведчыць пра бяду,
і рукі прасціраць — вазьміце неба,
і не чакаць, што хлеба пададуць?..

М. АЛЯХНОВІЧ

Малітва

*Каханая мая, даруй маўчанне мне.
Аддалены адчайнасцю растання,
Хварэю ўсё табой, ты ў самым цяжкім сне
Адаграеш мяне цяплом свайго дыхання.
Натольваю душу ўзаемнасці святлом,
Адно каб для цябе яшчэ хоць раз успыхнуць,
Як ні спрабуе лёс мяне на злом.*

*Маё каханне! Спведны ўздых мой!
Адчуй маю малітву з нематы:
Яшчэ жыву, бо ёсць на свеце ты.*

Fehérorosz–magyar fordítás

ЯНКА СПАКОЎ

Дарога

Ён стаяў, глядзеў на ўсе вочы і шчыра зайздросціў людзям, што ехалі па шашы.

Каля яго з шумам і форсам, фанабэрліва пафыркваючы, праносіліся перапоўненыя грузавікі і аўтобусы, лімузіны і матацыклы, легкавыя аўтамашыны, і трактары з прычэпамі паспешліва, жвава газавалі між усімі. Нават іхняя ўжо крыху абшалушаная фарба і несамавіты выгляд на фоне бліскучых, новенькіх «вольваў», «мерседэсаў» і «таёт» нікольні не заміналі святочнаму настрою, а, наадварот, падкрэслівалі масавасць свята — туды едуць усе.

Людзі, якія ехалі на прыбраных машынах, умаеных і абвітых дзеразою, таксама былі святочныя, радасныя і ўзбуджаныя. Развяваліся на ветры шматкалёрныя жаночыя сукенкі, у кузавах і прычэпах між сцягоў сядзелі ўрачыстыя, як у прэзідыуме, мужчыны ў строгіх чорных пінжаках з шырокімі латамі ордэнскіх планак, дурэлі дзеці — дзецям што, ім абы куды-небудзь ехаць.

І ў аўтобусах было шумна і весела, там ігралі гармонікі, бухалі бубны, пілікалі скрыпкі, спявалі шчаслівыя людзі. Некаторыя нават спрабавалі скакаць — у кузавах машын і трактарных прычэпах.

Там стаялі на нагах, ні за што не трымаючыся, задаволеныя, нібы на падпітку, музыкі і над галовамі тых, хто сядзеў, шырока расцягвалі мяхі гармонікаў — было нават дзіўна, як яны, калі машыны прытарможвалі, не падалі і не перапынялі мелодыі.

Людзі былі шчаслівыя, што нарэшце яны едуць, і ў нецярплівасці, нават у нейкай эйфарыі прыспешвалі машыны — мы едзем, едзем, едзем, хутчэй, хутчэй, хутчэй...

Машыны нібы дражнячыся, прытарможвалі каля яго, але тут жа, уключыўшы большую хуткасць, зрываліся з месца і весела кацілі далей, пакідаючы яму толькі воблака дыму, пылу, чаду і смуроду.

Людзі, таксама, мусіць, дразнячыся, махалі яму галовамі, вабілі пальцамі, запрашалі ў кузавы, падавалі нават рукі.

— Чапляйся! Паехалі з намі!

Але ён стаяў і толькі паціскаў плячыма — навошта? куды?

Хоць яму і самому ўжо было цікава: куды ж гэта ўсе, такія шчаслівыя і радасныя, узнёслыя і святочныя, едуць, і што там урэшце за рай такі, што

адтуль ніхто не вяртаецца назад? Дарога гэтая і рух на ёй быў толькі ў адзін бок, а паколькі нікому — ніводнаму чалавеку і ніводнай машыне — не захацелася вярнуцца назад, там і напраўду, мусіць, не жыццё, а сучэльнае свята.

Зараз ён ужо асмялеў і пытаўся ў людзей сам:

— А куды ж вы едзеце?

— На кірмаш! – крычалі яму з адных машын.

— У светлую будучыню! — дадавалі з другіх.

Цікава, раней мы будавалі светлую будучыню толькі для нашчадкаў, а зараз, аказваецца, туды ўжо можна ехаць і самім?

Гэта яго, шчыра кажучы, трохі здзіўляла і насцярожвала. Хіба можна ў светлую будучыню ехаць вось так улегцы — без рэчаў, без багажу, лёгка апранутым: ускінуў на плечы пінжак — і паехаў? У тую ж будучыню едзеш не на дзень ці два, а назаўсёды. Як жа можна так абыякава, бездаказна адносіцца да паездкі?

А з машын яму тлумачылі:

— Нам казалі нічога з сабою не браць. Усё там будзе! Там жа рай для ўсіх!

Ну, добра, у светлай будучыні ўсё будзе. Але ж і на кірмаш з голымі рукамі не едуць. Там жа трэба нашта прадаваць. Няўжо ўсе збіраюцца толькі купляць?

І ўсё ж, не зважаючы на сумненні, яму і самому закарцела ехаць з гэтымі людзьмі, разам з імі радавацца, весяліцца і спяваць. Аднак калі раней, дражнячыся, незнаёмаму чалавеку падавалі рукі, то цяпер, убачыўшы, што ён усур'ёз збіраецца залезці да іх ў кузаў, людзі адварочваліся, круцілі ля віскоў пальцамі: ты што, маўляў, вар'ят — мы столькі напакутваліся, столькі нахадзіліся, столькі напросіліся, столькі ў чэргах настаяліся, пакуль нас узялі ў гэтую дарогу, пусцілі на машыны, а ты ўсё хочаш зрабіць вельмі хутка, без аніякіх клопатаў.

Зразумеўшы, што ніхто яму зараз рукі не падасць, ён сам, калі машыны прытарможвалі блізка, спрабаваў ускочыць на падножку, хапаўся за барты, але шчасліўчыкі, што ўжо ехалі, білі яму па руках, паслаблялі, расчэплівалі яго пальцы, спіхвалі назад — яны не хацелі пацясніцца, не хацелі, каб ён, звычайны чалавек, зраўняўся з імі, вылучанымі, ужо амаль багамі, і так лёгка трапіў туды, куды яны даўно і доўга збіраліся.

Цяпер ужо і шафёры, нібы адчуваючы яго сур'ёзныя намеры, знарок, не тарможычы, аб'язджалі тое месца, дзе ён стаяў.

Але сам рай, куды ўсе едуць, куды спяшаюцца і машыны і людзі, стаў ужо назойліваю ягонаю ідэяю — ён абавязкова мусіць туды трапіць, як бы цяжка і складана гэта ні было.

Чалавек адышоўся ад дарогі і прыкінуўся, што працуе ў полі — ці то капае бульбу, ці то садзіць што. Зараз ужо ні машыны, ні людзі не зважалі на земляроба — займаецца чалавек сваёю працаю, то хай і займаецца. А калі дарога супакоілася, прывыкла да яго, ён зноў выйшаў на шасэйку.

Там, як і да гэтага, у абвітых дзеразою машынах, смяліся шчаслівыя людзі, ігралі гармонікі, бухалі бубны. Зараз ужо ён рабіў выгляд, што глядзіць на ўсё спакойна, не выдаючы сваіх сапраўдных намераў. Але калі побач з ім параўняўся невялікі аўтобусік з шырокім бамперам, што тырчаў ззаду, ён не задумваючыся ўскочыў на яго.

Ужо ўскочыўшы, зразумеў, што ехаць будзе вельмі цяжка і небяспечна: ззаду не аказалася ніводнага выступу, ні воднай зачэпкі, за якую б можна было трымацца рукамі. Павадзіўшы далонямі па абшыўцы і не знайшоўшы ніякай скабы, ён прыціснуўся да аўтобуса і шырока раскрыленымі рукамі абняў яго, як свайго самага лепшага сябра. На ўсіх выбоінах, калі аўтобус падкідвала, ён мог, канечне ж, зляцець, аднак заўсёды ўтрымліваўся і радаваўся: хоць і кепска, але ўсё ж едзе!

Машыны, што імчалі ззаду, сігналілі шафёру — маўляў, паглядзі, што ў цябе ззаду робіцца, каго ты вязеш у светлае будучае, але ён ці то не чуў, ці то не разумее, што сігналяць менавіта яму.

Вось так, абдымаючы аўтобус, прытуліўшыся да яго шчакою, чалавек з вялікаю рызыкай ехаў сам не ведае куды.

Праз нейкі час яго ўбачылі ў задняе акно пасажыры аўтобуса, узбуджана тыцкалі праз задняе шкло пальцамі, паказвалі іншым, нешта спалохана гаварылі, ківалі галовамі, абураліся, — быццам здарылася штосьці вельмі і вельмі страшнае. Затым адсунулі бакавое шкло на абодвух вокнах і, высунуўшы як надалей рукі, спалохана білі чалавека па пальцах, але ён цярпеў і трымаўся.

І ўсё ж яго ссадзілі. Калі яны праехалі пост дзяржаўнай аўтаінспекцыі, ён, скасіўшы вока, убачыў, як замітусіліся міліцыянеры, як пачалі паказваць гамавымі палкамі ў яго бок, як, спяшаючыся, пачалі заводзіць матацыклы. Неўзабаве яны дагналі аўтобус і спынілі яго. Цікаўны злез з бампера сам — убачыў, што тут ужо нікуды не дзенешся, ніяк не ўцячэш.

Дапытвалі яго сур'ёзна — усё высвятлялі, ці не шпіён ён які? Чалавек зацёкшымі, здранцвелымі ад доўгага напружання рукамі паказваў ім усе свае дакументы, але яму не верылі.

Міліцыянеры доўга і даходліва тлумачылі, што туды, куды едуць усе разадзетыя, як на кірмаш, як на свята, людзі, яму пакуль яшчэ рана:

— Ваша чарга не дайшла. А дойдзе — вас знойдуць, вам скажуць, вас запрасяць. І нават на машыну ўзлезці дапамогуць. А вы што — без чаргі хочаце? Майце ж цярпенне...

Але, відаць, і яны не хацелі з ім важдатца, афармляць справу — узялі адпусцілі. Паставілі тварам у другі бок — не ў той, куды ехаў, — далі каленам пад седаўку і адпусцілі.

І Цікаўны пайшоў назад. Насустрач яму, як і да гэтага, ехалі святочныя машыны, але ён не звяртаў ужо на іх увагі. З машын зноў махалі рукамі, нешта крычалі, грымаснічалі, крыўляліся, прыстаўлялі пальцы да носа, але ён не зважаў і на людзей.

Ён думаў пра тое, што пачуў на пасту аўтаінспекцыі. Адзін міліцыянер, нібы выпадкова, сказаў другому:

— Глядзі ты, аж да самага кантрольна-прапускнога пункта дабраўся.

Абодва міліцыянеры — і той, што гаварыў, і той, што слухаў, не звярнулі на гэта ніякай увагі, а ён задумаўся: калі КПП зусім побач, значыць, ён недалёка ад мэты, значыць, недзе блізка вароты таго зманлівага раю, які спакусіў столькі людзей і машын.

Зараз ён ужо цвёрда ведаў, што будзе рабіць далей. І таму, як толькі за паваротам знікла будка паста, ён збочыў з дарогі, адышоўся глыбей у лес, і па кустах і падлеску, па ажынніку і малінніку пачаў прабірацца наперад — туды, дзе за недалёкім КПП пачынаўся, на яго думку, рай. Што можа заблудзіцца ў лесе, ён не думаў — зусім жа побач гула шаша, там смяяліся і спявалі, і таму лепшага компаса яму і не трэба было: ідзі побач з гулам і ніколі не саб’ешся з тропу.

Шоў ён спакойна, не спяшаючыся — не ведаў, што з першага паста пазванілі ўжо на другі, казалі, што Цікаўны ідзе ў іхні бок, і папярэдзілі: калі не прыйдзе — яго трэба шукаць па трывозе.

Ісці было цяжка: наўзбоч дарогі цягнуў несхадзімы гушчар, і таму даводзілася з сілаю праломвацца праз яго. Чэпкія ажыннікі і маліннікі ў шматкі падралі пінжак, штаны, сарочку, і каб вось зараз хто ўбачыў чалавека, падумаў бы і напраўду, што гэта шпіён ці дыверсант які.

Неўзабаве спераду пачалі даносіцца невыразныя, прыглушаныя лесам чалавечыя галасы і сабачы брэх — відаць, гэта была ахова — ён прыслухоўваўся, затайваўся і шоў далей толькі тады, калі ўжо нідзе нічога не было чуваць.

Хутка Цікаўны ўпёрся ў высокую, метры на тры бетонную сцяну, якая, на першы погляд, недарэчна падзяляла гушчар. Паруціўшыся, пахадзіўшы вакол, знайшоў зламаную (відаць, бураю) сукаватую лясіну, прыставіў яе да сцяны і па ёй узлез наверх. Хацеў спачатку скінуць лясіну нагою, а пасля перадумаў, перацягнуў на другі бок — ён жа, мусіць адзін з усіх, хто ідзе і едзе ў рай, думае вяртацца назад — паглядзіць, як там і што, ды вернецца, — а лясіна тады, на зваротным шляху, ой як будзе яму патрэбна.

Ён, мусіць, спачатку думаў, што сцяна — адзіная тут перашкода, але, выйшаўшы да высокай, як у вальерах, жалезнай сеткі, зразумеў, што памыліўся. Пачаў быў адгінаць дрот рукамі, але спахапіўся — навошта? З таго боку сеткі не было ніякіх кустоў, а тут, у гушчары, лягчэй было падысці незаўважаным бліжэй да дарогі. І ён паміж сцяной і сеткаю, не выходзячы на чыстае, пайшоў да шашы.

Праз нейкі час ён ужо зноў выразна пачуў, як наверху каля кантрольна-прапускнога пункта смяяліся і спявалі людзі, як ігралі гармонікі, бухалі бубны. Яму было чуваць, як лопалі на ветры шматлікія сцягі, і Цікаўны нават бачыў іх — рознакаляровыя, урачыстыя.

Бачыў і сам прапускны пункт — шырокія вароты, гасцінна расчыненыя на абедзве палавінкі.

Але ў гэтую радасць, гасціннасць і весялосць дамешвалася нешта іншае, толькі вось што — ён ніяк не мог пакуль зразумець.

Знайшоў зламаную драціну і, разгінаючы адна за адною петлі, пачаў расплятаць дзірку ў сетцы. Дрот быў спружыністы, дрэнна разгінаўся, але ўсё ж праз нейкі час Цікаўны зрабіў невялікі пралаз, праз які можна было пералезці на другі бок.

Пералезшы, чалавек стаў і нейкі час стаяў нерухома, баючыся адысціся ад сеткі — амаль каля яе, пакідаючы толькі невялікую стужку зямлі, пачынаўся глыбокі, як прадонне, абрыў.

Ён, усё яшчэ не адыходзячыся ад сеткі, падняў галаву ўгору, зірнуў на прапускны пункт з гэтага боку. І адразу ж, жахнуўшыся, заплюшчыў вочы. Думаў, гэта яму здалосся, і варта толькі перачакаць з заплюшчанымі вачыма якую хвіліну, як міраж знікне. Але і ў другі раз адплюшчыўшы вочы, ён убачыў тое ж самае.

Адразу за варотамі кантрольна-прапускнога пункта дарога абрываўся, і з яе, нібы з ленты транспарцёра, сыпаліся ў прадонне людзі, машыны, гармонікі...

Людзі, якія напачатку не маглі ўцяміць, што з імі здарылася, падалі ў цясніну яшчэ з песнямі, са шчаслівымі ўсмешкамі на тавары. Потым ужо, крыху праляцеўшы і ўсё зразумеўшы, у адчай махалі рукамі, нібы спрабуючы зноў падняцца ўгору, узляцець да варот. Твары іх перакошвалі грымасы жаху і жуду, а шчаслівыя песні засядалі ў горле і выдыхаліся адно нечалавечым перадсмяротным крыкам — о-о-о-о-о!

Трымаючыся за сетку, ён асцярожна падышоў на самы край прадоння і зірнуў уніз: там, глыбока-глыбока, на самым дне цясніны ляжала вялізная куча металалому – грузавікі і аўтобусы, лімузіны і матацыклы.

Людзей у прадонні ўжо не было відаць — такую яно мела глыбіню, што вока не вылучала з лому чалавека.

Ад жуду яго аж скаланула, і ён адчуў, як і пад ім абсоўваецца зямля. Цікаўны яшчэ мацней учапіўся за сетку і паспешліва, бачачы, як з-пад ног у цясніну скочваюцца, ляцяць камлыжкі, пабег да дзіркі, у якой было яго выратаванне.

Пералезшы назад і зноў пачуўшы бадзёрыя песні і шчаслівы смех па другі бок ад прапускнога пункта, ён разгублена думаў, што не заўсёды там рай, дзе нам здаецца, куды мы прагнем і хочам, куды з радасцю спяшаемся. І яшчэ думаў, як бы даходлівей сказаць вунь тым зарадаваным дурням, што нават, пра ўсё гэта, як папярэдзіць іх.

І разумеў, што такое немагчыма: нават калі б ён і знайшоў спосаб зрабіць гэта, яму б не паверылі. Маглі б абразіцца, падумаўшы, што іх падманваюць, маглі б раззлавацца на няпрошанага заступніка, а ў злосці, самі ведаецца, кожны чалавек небяспечны...

На сцяну зараз ужо ён узлез прасцей — па той самай лясіне, якую сам перацягнуў на гэты бок.

Перацягваючы яшчэ раз лясіну, ён раптам зірнуў уніз і як усё роўна спатыкнуўся, зрабіўся ўвесь нібы ватны: там, дзе, здавалася, была воля,

стаяла міліцэйская машына і некалькі міліцыянераў, чакаючы яго, ківалі Цікаўнаму пальцамі:

— Ну, злязай, злязай да нас, галубок...

Дзе воля і дзе няволя наша? Дзе радасць, а дзе засмучэнне? Дзе мы будзем шчаслівыя, а дзе — гаротныя? Дзе нас чакае смерць, а дзе жыццё?

Хто, смертныя, загадзя ведае гэта?

Скажыце!

Скажыце і нам, пакуль бессмяротным...

JANKA SZIPAKOV

Az út

Állt, tágra meresztette szemeit és őszintén irigyelte az embereket az úton. Mellette zajosan, dübörögve, gögösen berregve húztak el a túlsúfolt teherautók és autóbuszok, limuzinok és motorok, személyautók és utánfutós traktorok. Még a kiöregedett háromtonnás teherautók is ifjonti hévvel igyekeztek a többiekkel. Még megkopott festésük és öreges kinézetük sem rontotta el az ünnepi hangulatot az új, csillogó-villogó Volvók, Mercedesek és Toyoták sorában, sőt ellenkezőleg, kiemelték az ünnep tömeges voltát – mindenki oda megy.

Az emberek, akik faágakba és zöldbe öltöztetett, feldíszített autóikon utaztak, szintén ünnepélyesek, vidámak és lelkesek voltak. Tarka ruhaerdő fodrozódott a szélben, a férfiak, fekete zakójukon a kitüntetések sávjaival, szinte minisztériumi ünnepélyességgel ültek a zászlók között a teherautókon és az utánfutókon, a gyerekek bolondoztak – mit nekik, nekik aztán mindegy, hová mennek!

Az autóbuszokon is zajos és vidám volt a hangulat, harmonika szólt és verték a dobot, hegedűszó szállt, boldog emberek énekeltek. Néhányan még táncolni is megpróbáltak az autókban és a traktorok utánfutóin.

Ott álltak semmibe sem kapaszkodva az elégedett, megrészegedett zenészek, és szélesre húzták a harmonikát az ülő emberek feje fölött – kész csoda volt, hogy nem estek el és hagyták abba a zenélést, amikor az autók fékeztek.

Az emberek boldogok voltak, hogy végre úton vannak, és türelmetlenségükben felfokozott hangulatukban egyre gyorsították autóikat – megyünk, megyünk, megyünk, gyorsabban, gyorsabban, gyorsabban...

Az autók, talán, hogy bosszantsák, fékeztek mellette, de rögtön fel is gyorsítottak és vidáman továbbhajtottak, csak füst-, por-, benzingőz- és bűzfelhőt hagytak ott neki. Az emberek szintén, talán, hogy bosszantsák, intettek neki a fejükkel, hívogatták ujjaikkal, hívták magukhoz az autókba, még a kezüket is nyújtották.

– Kapaszkodj fel! Gyere velünk!

De ő csak állt és megvonta a vállát – minek? hova?

Habár most már őt is érdekelni kezdte, hogy hová mennek mind, ilyen boldogan és lelkesen, vidáman és ünnepélyesen, és hogy milyen lehet az a

Paradicsom, ahonnan senki sem fordul vissza. Az út, és rajta a forgalom is, csak egy irányba haladt, és mivel senki – se ember, se autó – nem akart visszafele jönni, ott tényleg nem is életnek, hanem végenincs ünnepnek kell lennie, gondolta.

Egyszeriben megjött a bátorsága és már maga is próbálkozott az embereknél:

– De hát hová mentek?

– A piacra – kiáltották némelyik autóról.

– A fényes jövőbe – toldották meg mások.

Érdekes, azelőtt csak utódainknak építettük a fényes jövőt, most meg, úgy látszik, már magunk is odamehetünk.

Ez, őszintén szólva, megdöbbenette és megijesztette. Hát lehet ilyen félvállról, csomagok nélkül, könnyű ruhában menni a fényes jövőbe – kabát a vállra és gyerünk? Hiszen nem egy-két napra megy az ember abba a jövőbe, hanem örökre. Hát hogy lehet ilyen közönyösen, felelőtlenül nekivágni az utazásnak?

De az autókról megmagyarázták:

– Azt mondták, ne vigyünk magunkkal semmit. Lesz ott minden. Hiszen az maga a paradicsom mindenkinek.

Jó, rendben, a fényes jövőben lesz minden. De hát a piacra se mennek üres kézzel. Ott valamit el is kell adni. Vagy talán mindenki csak venni akar?

Mégis, kétségei ellenére magának is kedve támadt, hogy együtt menjen az emberekkel, együtt örvendezzen, szórakozzon és énekeljen velük. És bár az előbb, hogy bosszantsák, kezüket nyújtották az ismeretlennek, most, hogy látták, tényleg be szeretnek mászni melléjük az autóba, az emberek elfordultak tőle, az ujjukat a halántékukon forgatva mutogattak – mi van, megbolondultál? – annyit kínlódtunk, annyit könyörögtünk, annyit álltunk sorba, míg eljöhettünk erre az útra, autókra szállhattunk, te meg nehézségek nélkül, egyszerre szeretnél megkapni mindent.

Mikor rájött, hogy már senki sem nyújtja a kezét, ő maga próbált felugrani az autók lépcsőjére, belekapaszkodni a palánkba, de azok a szerencsések, akik már fenn voltak, ütötték a kezét, lefejtették az ujjait, lelökték – nem akartak összébb húzódni, nem akarták, hogy ő, közönséges földi halandó, egy szintre kerüljön velük, kiválasztottakkal, majdhogynem istenekkel, és könnyűszerrel jusson oda, ahová ők régóta és kitartóan igyekeznek.

Most, hogy látták elhatározását, már a sofőrök sem lassítottak, mikor elhaladtak mellette.

De a paradicsom, ahová mindenki, az összes autó és ember igyekezett, már a rögeszméjévé vált – mindenképpen eljut oda, bármilyen nehéz és körülményes legyen is az útja.

Az ember odébb állt az út mellől, úgy tett, mintha a mezőn dolgozna – talán krumplit kapál vagy ültet valamit. Egyszerre se autó, se ember nem figyelt a földművesre – a munkáját végzi, hát csak végezze. Aztán, ahogy minden megnyugodott, hozzászoktak, újra kiment az útra.

Ott, mint eddig is, a feldíszített autókban boldog emberek nevettek, harmonika szólt és verték a dobot. Most már úgy tett, mintha nyugodtan figyelné az egészszet és nem mutatta ki igazi szándékát. De mikor mellé ért egy széles ütközőjű kisautóbusz, gondolkodás nélkül felugrott a hátuljára.

És mikor már felugrott, értette meg, hogy nehéz és veszélyes lesz az útja – hátul nem volt semmi, amibe kapaszkodhatott volna. Végigsimította kezét a buszon, de semmit nem talált, hozzásimult és szélesre tárt karokkal átölelte, mint a legjobb barátját. A gödröknél a busz döccent egyet, akár le is repülhetett volna, de megtartotta magát és örült – ha kényelmetlenül is, de mégis megy!

A buszt követő autók dudáltak a sofőrnek – figyelj már oda, mi folyik nálad ott hátul, kit viszel a fényes jövőbe –, de az vagy nem hallotta, vagy nem fogta fel, hogy pont neki dudálnak.

Így ment az ember, a buszt ölelve, ajkát rátapasztva, sokat kockáztatva, maga se tudta, hova.

Kis időn belül a busz utasai észrevették őt a hátsó ablakon át, izgatottan mutogattak rá ujjakkal, másoknak is megmutatták, rémülten beszéltek valamiről, csóválták a fejüket, felháborodtak – mintha valami nagy szörnyűség történt volna. Aztán mindkét oldalon kinyitották a hátsó ablakokat, és a lehető legmesszebbre nyúlva elkeseredetten ütötték az ember ujjait, de az tűrte és tartotta magát.

És mégis leszállították. Mikor elhaladtak a rendőrőrs előtt, fejét elfordítva meglátta, hogy sürgölődni kezdenek, gumibotjukkal feléje mutogatnak és gyorsan beindítják motorjaikat. Nemsokára utolérték a buszt és megállították. A Kíváncsi Ember magától lemászott az ütközőről, megértette, most már nem tűnhet el, nincs hova futnia.

Szigorúan hallgatták ki, egyre azt akarták megtudni, nem kém-e. A hosszú kapaszkodásban elszibbadt kezével az ember előhalászta iratait, de azok nem hittek neki.

A rendőrök hosszan és részletesen kifejtették, hogy neki még korai oda mennie, ahová a többiek piaci, ünnepi öltözékben tartanak.

– Nem jött még el az ideje. Ha eljön – megtalálják, megmondják, behívják. Még autóra ülni is segítenek majd. Maga meg – soron kívül akar? Legyen türelemmel...

De úgy látszik, ők sem akartak bajlódni vele, egyszerre fogták magukat és elengedték. Arccal a másik irányba fordították, – nem amerre ment, – fenékbe billentették és elengedték.

És a Kíváncsi Ember elindult vissza. Szembe vele, mint eddig is, jöttek a feldíszített autók, de ő már nem figyelt rájuk. Az emberek újra kiáltoztak neki, integettek, grimaszokat vágtak, affektáltak, hosszú orrot mutattak, de ő az emberekre se figyelt.

Azon gondolkodott, amit a rendőrőrsön hallott. Az egyik rendőr, mintegy véletlenül, azt mondta a másoknak:

– Nézd csak, majdnem egészen az ellenőrző pontig eljutott!

A rendőrök – aki mondta és aki hallgatta – nem különösebben figyeltek fel erre, de ő elgondolkodott, – ha az ellenőrzési pont közel van, már nincs messze

a céljától, valahol a közelben vannak a kapui annak az áhított paradicsomnak, amelyik annyi embert és autót megkísértett.

Most már tudta, mit kell tennie. Amint az őrbódé eltűnt a kanyarban, letért az útról, bement az erdőbe és elkezdett átvágni a szeder- és szamócabokrokon, arrafele, ahol a közeli ellenőrzési pont mögött – ahogy gondolta – a paradicsom kezdődött. Nem félt, hogy eltévedhet az erdőben, – egész közel hallatszott az út zaja – ott nevettek és énekeltek, jobb iránytű nem is kellett neki – menj a zaj mellett és sosem téveszted el az utat.

Nyugodtan ment, nem sietett, nem tudta, hogy az első őrsről átszóltak a másikra, figyelmeztették őket, hogy a Kíváncsi Ember feléjük tart, ha nem ér oda, kerestetni kell.

Nehezen haladt: az utat sötétlő cserjés fogta közre, és erőlködve tudott csak áttörni rajta. A tüskés szeder- és szamócabokrok tenyérnyi darabokat téptek ki kabátjából, nadrágjából, ingéből, és ha most látta volna valaki, tényleg valami kémnek vagy felforgatónak hihette volna.

Nemsokára elmosódott emberi hangokat és kutyaugatást hallott maga előtt, amelyeket az erdő letompított – úgy látszik, az őrség volt – hallgatózott, rejtőzködött, csak akkor ment tovább, mikor már minden zaj elült.

A Kíváncsi Ember hamarosan megállt egy magas, háromméteres betonfal előtt, amelyik, első pillantásra, minden ok nélkül vágta félbe a cserjést. Némi forgolódás után talált egy (talán vihartörte) fatörzset, a falhoz támasztotta és felmászott rajta. Először el akarta rúgni a fát a faltól, de meggondolta magát és áthúzta a másik oldalra – talán ő az egyetlen a sok között, aki oda megy és vissza is akar jönni – megnézi, hogy s mint van ott, és visszajön. Akkor, a visszaútnál, a fatörzsre még nagy szüksége lesz.

Talán azt hitte, a fal az egyetlen akadály, de egy magas acélkerítéshez ért (az állatkertben vannak ilyenek), és rájött, hogy tévedett. Kézzel elkezdte szétfejteti a drótot, de megállt – minek? A kerítés túloldalán nem voltak bokrok, itt, a cserjésben könnyebben kerülhet észrevétlenül az út közelébe. És a fal és a kerítés között elindult az út felé, nem ment ki a tisztásra.

Egy idő múlva élesen hallotta, hogy nevetnek és énekelnek az emberek a rendőrs mellett, harmonika szól és dob. Hallotta és már látta is, hogy lobog a szélben a sok színes ünnepi zászló.

Látta magát az ellenőrző pontot is, a szélesre tárt, mindkét szárnyával hívogató kaput.

De keveredett ebbe az örömbé, ünnepbe és vidámságba még valami más is, de hogy pontosan mi – ezt még nem értette.

Talált egy hibás részt a kerítésen, és elkezdte egyenként szétfejtette a drótot, hogy lyukat bontson rajta. A drót rugalmas volt, nehezen lehetett hajlítani, mégis rövid időn belül sikerült egy kisebb rést csinálnia, amelyen átmászhatott a másik oldalra.

Miután átmászott, a Kíváncsi Ember egy ideig mozdulatlanul állt, félt elszakadni a kerítéstől, – csaknem rögtön a kerítésnél, mindössze egy vékony földcsíkot hagyva, mély, feneketlen szakadék kezdődött.

Még mindig a kerítésnél állva felemelte a fejét, az ellenőrző pontra nézett, már erről az oldalról. És rögtön elszörnyedve, becsukta a szemét. Azt hitte, csak képzelődött és csak egy kicsit kell várnia becsukott szemmel, és a káprázat eltűnik. De amikor megint kinyitotta, ugyanazt látta.

Rögtön az ellenőrző pont után az út megszakadt, és mint egy futószalagról, hullottak a mélységbe az emberek, autók, harmonikák...

Az emberek még fel sem fogták, mi történt velük, énekelve, arcukon boldog mosollyal estek a mélybe. Azután, mikor már zuhantak egy ideig és mindent megértettek, elkeseredetten kalimpáltak kezeikkel, mintha újra fel szerettek volna emelkedni, felépülni a kapuhoz. Az eltorzult arcokra halálfélelem ült ki, a boldog ének a torkokon akadt, és csak embertelen halálüvöltés tört ki belőlük – ááá...

Kezével a drótkerítésbe kapaszkodva, óvatosan a szakadék szélére merészkedett és letekintett: ott, a mélység fenekén hatalmas roncsstemető volt, teherautók és autóbuszok, limuzinok és motorok. Az emberek már nem látszottak – olyan mély volt, hogy a szem nem találta az embert a roncsok között.

Elborzadt a rémülettől, és megérezte, hogy alatta is omlik a föld. A Kíváncsi Ember még erősebben kapaszkodott a kerítésbe, és mikor látta, hogy lába alól földrögök hullanak a mélybe, sietve rohant a részhez, amely a menekülést jelentette.

Amikor visszamászott és újra meghallotta a vidám énekhangokat, a boldog nevetést az ellenőrző pont másik oldaláról, elkeseredetten arra gondolt, hogy nem mindig ott van a paradicsom, ahová képzeljük, ahová vágyódunk és kíváncozunk, ahová örömmel igyekszünk. És még azon is gondolkodott, hogyan lehetne megmondani mindezt azoknak az örömtől eszüket vesztetteknek ott fent, hogyan lehetne figyelmeztetni őket. És érezte, hogy lehetetlen – még ha lenne is lehetősége, hogy elmondja, nem hinnének neki. Azt hinnék, hogy be akarják őket csapni és megsértődnének, feldühödnének a fogadatlan prókátoron, dühében pedig, ugye, minden ember veszélyes.

A falra most már könnyen felmászott – azon a fatörzsön, amit ő húzott át erre az oldalra. Mikor felért a falra, lenézett és az ijedségtől megdermedt, csaknem teljesen elernyed: ott, ahol úgy hitte, a szabadság várja, rendőrautó állt, és néhány rendőr várt rá, hívogatták a Kíváncsi Embert ujjjaikkal:

– No gyere jómadár, mássz csak le!
Hol van szabadságunk és hol nincs?
Hol van az öröm és hol a bánat?
Hol leszünk boldogok és hol szerencsétlenek?
Hol vár ránk a halál és hol vár az élet?
Ki tudja, földi halandók, a választ?
Mondjátok meg!
Mondjátok meg nekünk is, a még élőknek...

(Kósa Gergely fordítása)

Magyar–fehérorosz fordítás

(Мікола Аляхновіч fordítása)

SZABÓ LŐRINC

Nyár

Nyár. Kert. Csönd. Dél.
Ég. Föld. Fák. Szél.
Méh döng. Gyík vár.
Pók ring. Légy száll.
Jó itt. Nincs más,
csak a kis ház.
Kint csönd és fény.
Bent te meg én.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A délután...

A délután, mint az üveg pohár,
amelybe semmi sincs, csak zúg rekedten.
Bús életem, te fájó és kopár,
mi lett veled, miért úgy verekedtem?

A fecske elszállt, késő ősze jár,
csak táviródrót feketél felettem,
s estére kelve köd van, csúnya sár.
Nincs több dalom és könnyem,
berekedtem.

Most lenne ideje a víg szüretnek,
és téged a múlás fájdalma lep meg,
hogy egyet alszol s mindjárt itt a tél.

Lankadt lelkedre csüggedés alél,
és búcsúzkodón félálomba hallod,
hogy zengenek a messze-messze
halmok.

ЛЁРЫНЦ САБА

Лета

Лета. Дворык. Сонца свеціць.
Неба. Травы. Дрэвы. Вецер.
Пчолаў зумкат. Стома ружы.
Вялы вусень. Муха кружыць.
Добра вокал. Ані гадкі.
Толькі побач дрэмле хатка.
Ціха. Светла. Лёгка мроям.
Хатка. Вочы. Сэрцы. Двое.

ДЭЖА КОСТАЛАНИ

Падвячорак

Пустою шклянкай — вечаровы час:
Нат рэхам не азвецца без прынукі.
Так сумна жыць. На боль мой дай адказ,
Жыццё маё: нашто былі ўсе мукі?

Панеслі лета ластаўкі ад нас.
Над галавой дратоў чарнеюць рукі.
Туман і золь. Марудны дзень мой згас,
Няма ні слёз, ні песень — хрыпнуць гукі.

Прышоў бы час вясёлы вінаграду,
Ды смерці боль заспеў, падкраўся ззаду.
Прачнуўся б.. Ну, а тут — зіма, мароз —
бач...

Над вялаю душой самлела роспач,
І чуеш ты пры развітанні горкім:
Звіняць у дальняй далечы ўзгоркі.

ADY ENDRE

Нéжа-на́sz az avaron

Útra kelünk. Megyünk az Őszbe,
Vijjogva, sírva, kergetőzve,
Két lankadt szárnyú héja madár.

Új rablói vannak a Nyárnak,
Csattognak az új héja-szárnyak,
Dúlnak a csókos ütközetek.

Szállunk a Nyárból, úzve szállunk,
Valahol az Őszben megállunk,
Főlborzolt tollal, szerelmesen.

Ez az utolsó nászunk nekünk:
Egymás húsába beletépünk
S lehullunk az őszi avaron.

ADY ENDRE

Пárisban járt az ősz

Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában, halk lombok alatt
S találkozott velem.

Ballagtam éppen a Szajna felé
S égtek lelkemben kis rőzse-dalok:
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak,
Arról, hogy meghalok.

Elért az Ősz és súgott valamit,
Szent Mihály útja beleremegett,
Züm, züm: röpködtek végig az uton
Tréfás falevelek.

Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé
S Párisból az Ősz kacagva szaladt.
Itt járt, s hogy itt járt, én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.

Эндрэ Адзі

Коршакаў асенняе вяселле

Мы адлятаем. Чакае нас Восень.
Крык развітальны пад неба выносяць
Коршакаў двух аслабелыя крылы.

Пара драпежнікаў новых у Лета:
Крылы ўсутыч, сэрцы страсцю сагрэты —
Жарці ідзе неспатольнай змаганне.

З Лета імкнем, даганяе трывога,
Мабыць, у Восені спыніць знямога
Нас, ап'яnelых ад шчасця дашчэнтэ.

Гэта — сустрэча і развітанне:
Прагна кахаем — ані шкадавання...
Коршакі два на апалай лістоце.

Эндрэ Адзі

Восень на вуліцах Парыжа

Восень пракралася ўчора ў Парыж.
Душным бульварам Святога Міхала
Ціха плыла і пад засенню дрэў
Крок мой дагнала.

Брыў я да Сены няспешна якраз.
Песенькі-іскры вярэдзілі сэрца,
Дымныя, дзіўныя песні тугі —
Веснікі смерці.

Восень спыніла, шагнула мне штось.
Дрыгнуў ажно ўвесь бульвар анямелы,
А па дарогах-сцяжынах усіх
Лісце ляцела.

Момант — ачнулася лета, і ўраз
Восень з Парыжа пабегла са смехам.
Сведчым пра ўсё гэта я ды лістоў
Ціхае рэха.

ADY ENDRE

A föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vágynak, melyek elülnek
S fölhogadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

RADNÓTI MIKLÓS

Járkálj csak, halálraitélt!

Járkálj csak, halálraitélt!
bokrokba szél és macska bútt,
a sötét fák sora eldőlt
előtted: a rémülettől
fehér és púpos lett az út.

Zsugorodj őszi levél hát!
zsugorodj, rettentő világ!
az égről hideg sziszeg le
és rozsdás, merev füvekre
ejtik árnyuk a vadlibák.

ЭНДРЭ АДЗИ

Камень

Камень кінуты — долу вяртае.
Так да цябе кожны раз, родны край мой,
Сын твой вяртаецца.

Вежаў дальніх наведвае сховы.
Голаў кружыць яму, але зноў ён
Падае ў родны пыл.

Сумны, хоча ўцячы і не можа
Дум пра Айчыну пазбыцца...
Трывожаць яго штохвіліны.

Сын я твой, з маім распачным крыкам,
І з маной, і з любоўю вялікай —
Сумна-самотны венгр.

Падаў долу без волі той камень.
Край мой, разам з табою вякамі
Еднасць тварылі мы.

Кінь мяне ты хоць сто раз — шкадую,
Толькі зноў жа дадому прыйду я,
І ўжо — назаўсёды.

МІКЛАШ РАДНАЦІ

Смяротнік

Туды-сюды, смяротнік, кроч!
Сціх вецер з кошкай у кустах.
І рухнуць змрочных дрэў рады
Перад табой, і жах бяды
У горб збялелы выгне шлях.

Пажухні, звянь, асенні ліст!
Жуды, жахлівы свет, не сей!
З нябёсаў холадам імжыць,
і на панылых траў іржы
Свой цень пакінуў клін гусей.

Ó, költő, tisztán élj te most,
mint a széljárta havasok
lakói és oly büntelen,
mint jámbor, régi képeken
pöttömnyi gyermek Jézusok.

S oly keményen is, mint a sok
sebtől vérző, nagy farkasok.

TÓTH ÁRPÁD

Körúti hajnal

Vak volt a hajnal, szennyes, szürke. Még
Üveges szemmel aludtak a boltok,
S lomhán söpörtek a vad kővidék
Felvert porában az álmos vicék,
Mint lassú dsinnek, rosszkedvű
koboldok.

Egyszerre két tűzfal között kigyúlt
A keleti ég váratlan zsarátja:
Mindен üvegre száz napocska hullt,
S az aszfalt szennyén szerteszt gurult
A Végtelen Fény milliом karátja.

Bűvölten állt az utca. Egy sovány
Akác részegen szítta be a drága
Napfényt, és zöld kontyában tétován
Rezdült meg csüggeteg és halovány
Tavaszi kincse: egy-két fűrt virága.

A Fénynek földi hang még nem felelt,
Csak a színek víg pacsirtái zengtek:
Egy kirakatban lila dalra kelt
Egy nyakkendő; de aztán tompa, telt
Hangon a harangok is felmerengtek.

Bús gyárszирéна бугott, majd kopott
Sínjén villamos jajdult ki a térre:
Nappal lett, indult a józan robot,
S már nem látták, a Nap még mint
dobott
Arany csókot egy munkáslány kezére...

Паэт, сумленны сёння будзь!
І вольны, нібы з гор вятры.
Трымайся шчыра, годна ты,
Нібы бязгрэшныя Хрысты
На ціхіх абразах старых.

Як воўк, што мноства мае ран,
Стой цвёрда, не ўпадай у зман.

АРПАД ТОТ

Світанак на кальцавой дарозе

Світае. Золь і бруд. Шкляных вачэй
Ад сну не разляпілі магазіны,
Адно што растрывожаны цячэ
Над брукам пыл, ды дворнікі яшчэ
Снуюць у ім, бы кобальды ці джыны.

І раптам, разамкнуўшы сценаў стынь,
З усходу сонца выкаціла разам.
У сотнях шыбін — сонечная плынь,
І ў пыле вуліцы, куды ні кінь,
Каціліся зіхоткія алмазы.

Знямеў, як заварожаны, бульвар.
Акацыя святло з жывой крыніцы,
Хмялеючы, піла, нібы нектар,
І ўпершыню прыгожыў яе твар
Вясны дарунак — цуда-завушніцы.

Яшчэ святла не ўспрыняла зямля.
Адно звінелі жаўраначкі кветак,
Ліловай нотай гальштук цвіў здаля
У шкле вітрыны; потым, спакваля
Паплыў высокі гул званоў над светам.

Збіраў гудок заводскі талаку.
Трамвай звінеў, на плошчу браў кірунак.
Пачаўся новы дзень. І ніадкуль
Не бачаць, як дзяўчыне на руку

Шле сонца залаты свой пацалунак.

JÓZSEF ATTILA

Tiszta szívvel

Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.

Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Húsz esztendőm hatalom,
húsz esztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszip szívemen.

АТЫЛА ЁЖАФ

З чыстым сэрцам

Ні айчыны, ні бацькоў,
Ні багоў, ні сваякоў,
Ні калыскі, ні радна,
Ні каханай, ні віна.

І не ем я трэці дзень.
Сам живу, як дух, як цень.
Маю дваццаць год усіх,
Ды хачу прадаць я іх.

Не прымаецца цана —
Хай бярэ хоць сатана!
З чыстым сэрцам я тады
Нараблю ліхой бяды.

А як зловяць, за пятлёй —
Дол маёй зямлі святой.
А на сэрцы пакрысе
Кветка смерці прарасце.

Kis fehérorosz–magyar frazeológiai szótár

(Összeállította: SZMOLINKA ESZTER)

абвóдзіць / абвэ́сці (абкруціць) вакóл (кругóм) пáльца кагó az ujjja köré csavar vkit
абóе рабóе egyik kutya, másik eb
адкрыва́ць / адкры́ць (раскры́ць) вóчы каму́ felnyitja a szemét vkinek
аднагó пóля я́гады (я́гадкі) az egyik tizenkilenc, a másik egy híján hús
адным сло́вам egyszóval
адрэ́зана́я лу́ста (скі́ба) a család önállósult tagja
ад [усей] душы́ őszintén, tiszta szívből
ад [усяго] сэрца teljes szívből
бі́бікі (лы́нды) біць lopja a napot, henyél
блэ́кату аб'ё́ся (наё́ся) bolondgombát evett
бра́цца / узя́цца за рóзум észre tér
браць / узяць быка́ за рóгі bátran nekivág
браць / узяць пад [сваё] крыло́ кагó szárnyai alá vesz, védelmébe vesz vkit
вадзіць за нос кагó orránál fogva vezet vkit
варóн лічы́ць báméskodik, száját tátja
вэ́шаць (апуска́ць, павэ́сці) нос lógatja az orrát
во́кам не маргну́ць szemrebbenés nélkül, a szempillája se rezdül
во́чы апусці́ць lesüti a szemét
во́чы запліо́шчыць на што́ szemet huny vmi felett
вудзі́ць акунё́ў bóbiskol
вб́лупі́ць (вб́верну́ць) во́чы (бэ́льмы) kimereszti a szemét
гады́ ў рады́ hébe-hóba, nagyon ritkán
галаву́ ламáць töri a fejét
галаву́ намб́ліць каму́ megmossa a fejét vkinek
глядзе́ць у рот каму́ lesi a szavát vkinek
го́рла драць ordít, üvölt, kiabál
губля́ць / згубі́ць (стра́ціць) галаву́ elveszti a fejét
гуля́ць у жму́ркі ködösít, mellébeszél
[гэ́та] не жа́ртачкі што́ nem tréfadolog
дабра́ць рóзуму megért, felfog, belát
дава́ць / даць во́лю каму́ szabadkezet ad vkinek
дава́ць / даць во́лю рукáм verekedik
дава́ць / даць дзе́ру (дра́ла, драпака́, лататы́) kereket old, elszel, eliszkol
да тва́ру каму́, што́ illik, jól áll vkinek vmi
даць па рука́х rendreutasít vkit
до́брае сэрца (душа́) jó szív (lélek)
дубо́вая (яло́вая) галава́ tökfaj
душа́ не ляжы́ць да кагó, да чагó nem vonzódik vhez; nem érez hajlamot vmi iránt; nem fekszik neki vmi

э́сці вача́мі (вачы́ма) *кагó* majd elnyeli a szemével
э́сці пóбeдам piszkál vkit, kellemetlenkedik vkinek
зaлатóe дно aranybánya
зaлаты́я рýкi *кто, у кагó* arany keze van, aranykezű
з вóка на вóка négy szemkőzt
з гaдзiны на гaдзiну minden percben, bármely pillanatban
з глýзду з'э́хаць elmegy az esze, megalondul
з лёгкай душо́й könnyű lélekkel
з лёгкiм сэрца́м könnyű szívvel
злы язýк rossznyelvű, csípős nyelve van
змяша́ць з гразё́ю pocskondiáz, sárral dobál vkit
з пyсты́мi рyкáмi üres kézzel
зýбы лyпiць vigyorog
зýбы ска́лiць vigyorog
зýбы часа́ць jártatja a száját, fecseg
кiда́цца ў вóчы szembeötlik, szembetűnik
лёгкая рyкá *у кагó* szerencsés keze van
лёгкi на нóгi gyors lábú / fürge ember
лёгкi на пад'ём könnyen felkerekedik
лёгкi на ўспа́мiн farkast emlegetnek, kert alatt jár; ha az ördögöt emlegetik, megjelenik
лёгкi хлеб könnyű kereset
лiза́ць пýткi hízeleg, talpát nyalja vkinek
лyхтý малóць (нёсцi) badarságokat beszél, hetet-havat összehord
ма́йстар на ўсе рýкi ezermester
махну́ць рyкóй *на кагó, на што* legyint vmire, vkire
мець клёпкi ў галавэ́ van sütnivalója
наступiць на гóрла kényszerít vkit vmire
на шыро́кую рyкý bőkezű(en)
нёсцi [сво́й] крыж hordja a maga keresztjét
па гóрла torkig, nyakig
пада́ць рyкý *камý* kezét ad (nyújt) vkinek
па сваёй до́брай во́лi önszántából, szabad akaratából
перавярну́ць уверх дном összezavar, fenekestől felforgat vmit
плячо́ ў плячо́ vállvetve
пра́вая рyкá *кто, у кагó* vkinek a jobbkeze
рyкáмi i нагáмi kézzel-lábbal
рyкá ў рyкý karöltve
рyкóй пада́ць egy kőhajításnyira, egy ugrásnyira, egy lépésre
саба́ку з'э́сцi ért hozzá, jártas vmiben, kisujjában van a dolog
садра́ць шкýру megnyúz
скака́ць (танцава́ць) пад дýдку чыю, кагó úgy táncol, ahogy vki füttyül
стана́вiцца / стаць на дыбы́ megmakacsolja magát, makrancoskodik

ста́віць / паста́віць крыж *na кім, na чым* keresztet vet vmire
таба́ку ва́жыць bóbiskol
у віру́ на калы́ az isten háta mögött
удо́ж і ўпо́перак keresztül-kasul
узя́ць за го́рла sarokba szorít
узя́ць (схапі́ць) бо́га за бараду́ megfogta az isten lábát
у імгнэ́нне во́ка egy szempillantás alatt
у сві́нбя галасы́ végszóra, utolsó pillanatban (érkezik)
час ад ча́су időnként, ritkán; idővel
ша́пку здыма́ць hajbókol, alázatoskodik vki előtt
што ё́сьць сі́лы (мо́цы, ду́ху) lélekszakadva
языко́м мало́ць fecseg, locsog
[як] бяльмо́ на во́ку *ў каго́, у чаго́* szálka a szemében vkinek vmi, vki szúrja
a szemét vkinek vmi
як га teljes sebességgel
як дзве кро́плі вады́ mint két tojás
як жа́ру ўхапі́ўшы nagyon gyorsan (fut)
як ка́шаль хваро́бе teljesen szükségtelen, haszontalan
як ле́ташні снег teljesen felesleges
як мбы́ла з'е́ўшы mint aki citromba harapott
як мыш пад мятло́ю lapul, lapít
як на дало́ні tisztán, világosan látható
як пшані́цу прада́ўшы nagyon mélyen (alszik)
як рэ́пу гры́зці nagyon jól tud vmit
як след ahogy kell
як снег на галаву́ váratlanul
як стой teljes sebességgel

Fehérorosz–magyar szótár

A

- a** de, viszont
абабіць 1. lever (*pl.* almát a fáról) 2. elkoptat, elrongyol
абавязак kötelesség
абавязкова feltétlenül
абагульнёне összefoglalás, általánosítás
абажур lámpaernyő
абазнаны kiképzett
абáпал mindkét oldalról
абараніца védekezni
абараняць megvédeni, védelmezni
абарваны szakadt, rongyos
абарона védelem
абаяльны elragadó, elbűvölő
абвіты körülfont
абвяргаць megcáfolni
абвясціць kinyilvánítani
абвясчáць kihirdetni
абгрунтаваць megalapozni, megindokolni
абдзіраць lehántani, megkarcolni, kifosztani
абдзяліць megkárosítani
абéдаць ebédelni
абéдзве mindkettő
аб'эзд körutazás, kerülőút
аб'ём térfogat, terjedelem
абібо́к lusta, naplopó
абітурыéнт érettségiző növendék, maturandus
абклаўшы körbevéve
аблічча arculat, külső, küllem
абло́га ostromgyűrű
аблюбава́ны kiszemelt, kiválasztott
абнавіць felújítani, felfrissíteni, felavatni
абняць átkarolni, megölelni, átfogni
абó vagy
абóдва mindkét
абóе mindkét
абра́д szertartás
абра́з ikon
абру́с abrosz, terítő
абра́зіца megsértődni
абра́ць megválasztani
абрыва́цца 1. elszakadni 2. megszakadni 3. lezuhanni
абры́ў letépés, körbeásás
абсмяяць kinevetni, kigúnyolni
абсоўвацца omlani, omladozni
абсо́хнуць megszáradni
абста́віны *tsz* körülmények
абстаўлены vmivel körbevett, berendezett, megrendezett
абумо́віць kikötni, feltételhez kötni
абура́цца felháborodni
абу́ць lábbelit (fel)húz vkire
абша́р szabad tér, terület
абшалу́шаны lehámlott
абшалушы́цца lehámlani
абша́рпаны szakadt, rongyos
абы́грыванне 1. megverés (ellenfelet játékban) 2. elnyerés 3. kihasználás
абымшэ́ць bemohásodni, benövi a moha
абысці körbejárni, megkerülni, elterjedni
абысціся meglenni vmi nélkül
абыхо́д megkerülés
абыхо́дзіць megkerülni, körbejárni
абыя́кава közömbösen, közömbös, mindegy
аб'ява bejelentés, kihirdetés, hirdetmény

аб'яднанне egyesítés
аб'яднацца egyesíteni
аб'язджаць beutazni, bejárni
 (járművön)
абязмоўлены nyelvtől megfosztott
абяцаць ígérni, kilátásba helyezni
авадзень bögöly
авалодаць elsajátítani
авёс zab
аганёк kis fény, kis láng
агэньчык tüzezske, lángocska
агледзіны leánynéző, háztűznéző
аглядаць körülnézni, tájékozódni
аго́нь tűz
агульнанародны össznépi, nemzeti
агульны közös
агурок uborka
адагнаць elkergetni, elűzni
адбіцца visszaverni
адбыва́цца történni
адваёўваць elhódítani
адва́львацца / адва́ліцца leesni,
 lehullni, eltávolodni
адва́р főzet
адваро́чвацца elgördíteni
адвэ́сці elvezetni, elkísérni,
 visszavonni, elutasítani
адвярну́цца elfordulni
адгаво́рваць lebeszélni
адгадаць eltalálni, kitalálni,
 megfejteni
адганя́ць elkergetni, elűzni
адгіна́ць kiegyenesíteni, félrehajtani
адгукну́цца felelni, válaszolni
адгэту́ль innen
адда́лены távoli, régi, messzi
адда́на odaadón
адда́насць odaadás, hűség
адда́ць adni; *адда́ць за́муж* férjhez
 adni
аддзёл szakasz
ад'э́зд elutazás
аджыва́ць leélni az életét, eltölteni
адзе́жа ruha

адзе́нне ruha, ruházat
адзі́н egy
адзіна́ццаты tizenegyedik
адзіна́ццаць tizenegy
адзінаве́рац egy hiten lévő
адзінаду́шна egyhangúlag
адзіно́кі magányos, egyedül álló
адзіно́та egyedüllét
адзіны egyetlen
адзнача́ць 1. feljegyezni 2. (ünne-
 pélyesen) megemlékezni vmiről,
 vkiről
адка́з válasz
адка́зваць / адка́заць felelni,
 válaszolni
адка́знасць felelősség
адка́зны felelősségteljes
адкіну́ць eldobni, félredobni
адкрыва́цца kinyílni,
 megkezdődni, előtűnni
адкры́ццэ megnyitás
адкры́ць megnyitni
адку́ль honnan, ahonnan
адлі́га olvadás
адлята́ць elrepülni, elszállni
адмаўля́цца / адмо́віцца
 lemondani, visszautasítani,
 elutasítani
адмаўля́ць elutasítani
адмоўны tagadó, elutasító
адмы́слóвы különleges
адна́ egyedül
аднаасо́бнасць egyediség,
 egyéniség
аднаасо́бны egyéni
аднаві́ць visszaállítani
адна́к azonban
адне́куль valahonnan
адне́сці elvinni, elhordani
адно́ egyik
адно́йчы egyszer
адно́лькавы egyforma, ugyanolyan
адно́сіны kapcsolatos vmivel,
 vonatkozó

адно́сіца tartozni vhez
адо́зва kiáltvány
адпачыва́ць pihenni
адпачы́нак pihenés
адпу́сціць elengedni, szabadon engedni
адраджэ́нне újjászületés
адра́зу rögtön, azonnal
адрамантава́ць javítani
адрачы́ся lemondani vmiről, megtagadni vmit
адро́зненне különbség
адро́знівацца különbözni
адсэ́чаны levágott
адста́лы maradi, elmaradott
адсто́йваць védelmezni
адступáць eltérni vmitől
адсу́нуць félretolni, eltolni, elhalasztani
адсю́ль innen, ebből
адту́ль onnan
адукавáны művelt, felvilágosult
адукáцыя oktatás, nevelés
адцві́ці elvirágzani, elhervadni
адча́й kétségbeesés
адча́йнасць vakmerőség, kétségbeesettség
адчува́ць érezni, megérezni
адчы́ніць nyitni, megnyitni
адчы́нены nyitott, megnyitott
адшукáць megtalálni, meglelni
адыгра́ць játékot abbahagyni, visszanyerni
ады́сці elmenni, eltávolodni, eltérni
ады́сціся félreállni
ады́ходзіць átmenni
аж még, is, sőt
ажані́ца elvenni feleségül vkit
ажно́ sőt, is
ажы́ннік szedres, szederbokrok
ажы́ццяўля́ць / ажы́ццяві́ць megvalósítani, valóra váltani
ажы́ятáж árfolyamemelkedés
reményében üzött tőzsdei

spekuláció, azsitoázs
азі́рну́цца körülnézni,
körültekinteni, visszanézni
азначáць kifejezni, jelenteni,
meghatározni
азначэ́нне meghatározás, határozat,
jelző
айчы́на haza
акадэ́мія akadémia
аказа́цца bizonyulni, mutatkozni,
előkerülni
акаля́ючы: *акаляючае асяроддзе*
környezet
ака́цыя akác
акі́дваць: *акі́дваць пазі́ркам каго́*
egy pillantást vet vkire
акі́ян óceán
акно́ ablak
акóвы *tsz* bilincs
аксіэ́ма axióma, alapigazság
аксі́яматы́чны axiomaticus,
axiómaszerű
акура́тна pontosan, rendesen
акура́тны pontos, rendes
акцёр színész
алé de
алéнь szarvas
алéшнік éger(fa)liget, éger(fa)erdő
алéшына égerfa
алéя fasor, sétány
алі́мпіяда olimpia
алма́з gyémánt
ало́вак ceruza
алю́міній alumínium
амáль majdnem
амáтар kedvelő
Аме́рыка Amerika
аме́рыканскі amerikai
амша́лы mohás
амша́ра mohával benőtt mocsár,
mohaláp
ана́лы *tsz* évkönyv(ek)
англі́чанін angol
А́нглія Anglia

ані egy cseppet sem, egyáltalán nem
ані́як egyáltalán
ані́які semmilyen, semmiféle
антыэстэты́чны nem esztétikus
ану́ча rongy
анямéлы megnémult, néma
апавядáне elbeszélés
апáлены befűtött
апáлы lehullott
апáрыцца leforrázni magát
апáрыўшыся leforrázva magát
апаўзці megcsuszamlani
аперáцыя műtét, operáció
апісáне leírás, ábrázolás
апісáць leírni, körülírni
апісвацца elérni vmit, írásban hibát ejteni
апóвeць történet
апóўдні délben
апóўначы éjfélkor
апóшні utolsó
апрáнуты felöltöztetett
апрáнуць felöltöztetni
апраўдáцца igazolni magát, valóra válni, megtérülni
апрацаваць megművelni, feldolgozni, rávenni vkit vmire
апрача́ kívül, kivéve; *апрача́ таго* azon kívül
апусkáць belemártani, leengedni, lehorgasztani
апусце́ць kiürülni
апусці́цца leszállni, leereszkedni
апусці́ць leengedni, lehajtani; *апусці́ць ры́кі* kedvét veszti
апякúн gyám
ап’яне́лы ittas, mámoros
аржа́нкі rozsz-
арна́мент minta
арты́кул újságcikk
арты́ст színész
арфаэ́пія helyes kiejtés
археалагі́чны régészeti
археалóгія régészet, archeológia

археóлаг régész
архітэ́ктар építész
арце́ль artel
арыенці́р tájékozdási pont
арыфме́тыка számtan
арыштава́ны letartóztatott
арэ́х dió
арэ́шак 1. kis dió 2. kis mogyoró
асаблі́ва főként, főleg
асакá sás
асало́да boldogság, gyönyörűség
асвéта 1. képzés, oktatás 2. felvilágosodás
асвéтник, асвéтніца felvilágosító, a felvilágosodás eszméinek terjesztője
асвéтлены (meg)világított
асвятлі́ць megvilágítani
асéнні őszi
асі́лак erős ember
асіраце́лы megárvult
асіраце́ць megárvulni
асістэ́нт asszisztens
аслабéлы legyengült
асла́ніць megóvni
асмяле́ць felbátorodni
асно́ва alap
асноўны alap-, fő-, lényeges
асóбны külön, önálló, egyes
асóбы különös, sajátos, különleges
асóчваць kinyomozni, felkutatni
аспіра́нтура aspirantúra
аспрэ́чыць vitatni, kétségbe vonni, pályázni
астава́цца maradni, ottmaradni, hátramaradni
астáтні többi, maradék
астраво́к kis sziget
астрано́мія csillagászat
астро́г börtön, tömlőc
астудзі́ць lehűteni, kihűteni
асты́ць elhülni, lehülni
асуджа́нне elítélés
асудзі́ць elítélni, ítélni vmire

асцяро́жна óvatosan
асэнсава́ць megérteni, felfogni
асяро́ддзе közeg, környezet
а́там atom
а́тамны atom-
атры́маны kapott
атрыма́цца vmivé válni
атрыма́ць kapni; *атрыма́ць*
перамо́гу győzelmet aratni
атры́млівацца kapni, kinyerni
атры́мліваць kapni
атэ́л' műterem, szalon
аўдыто́рыя előadóterem, tanterem,
hallgatóság
аўкцыён árverés
Аўстра́лія Ausztrália
Аўстрыя Ausztria
аўся́ны zab-
аўтаінспэ́кцыя gépjármű-
felügyelet

аўтамабі́ль gépkocsi, autó
аўтамашы́на gépkocsi, autó
аўто́бус autóbusz
аўто́рак kedd
афа́рмляць formát adni, írásba
foglalni, kiállítani
афі́цыянт felszolgáló, pincér
афіце́р tiszt
аха́піць körülvenni, átfogni,
megszállni
ахво́та kedv
ахво́тна szívesen, örömmel
ахва́рны áldozatos
ахо́ва védelem
ахо́ўваць védelmezni, megvédeni
ахо́ўны védett, megvédett
ачну́цца felébredni, felélelni
ашука́ць megtéveszteni, becsapni
ашча́дны takarékos

Б

бабе́р hód, hódprém
бабу́ля nagyanyó, anyóka
баво́ўна gyapot
бага́ж csomag, poggyász
бага́ро́дзіца istenanya, szűzanya
бага́та gazdag
бага́ты gazdag
бага́цце gazdagság
багі́ня istennő
бадзё́ры friss, élénk, üde
ба́йка állatmese
бакава́ oldal-, oldalsó
бакáс szalonka
балеры́на balerina, balett-táncosnő
балéць fájni, aggasztani, izgatni
балéя dézsa
балко́н erkély
балота́ láp, mocsár
балты́йскі balti- *Балты́йскае мо́ра*
Balti-tenger

ба́ль bál, estély, ebéd
ба́льза́м balzsam
ба́льні́ца kórház
ба́льні́чны kórházi
ба́льшаві́к bolsevik
ба́мпер lökhárító
баравы́ fenyves-
ба́ран bárány, juh, kos
ба́ра́ніна birkahús
ба́ра́ніць megvédeni
ба́рацьба́ harc, küzdelem
ба́рва bíborszín
ба́р'э́р korlát, gát
ба́ро́н báró
ба́рсу́к borz
ба́рэ́льеф féldombormű
ба́та́льён zászlóalj
ба́та́ніка növénytan, botanika
ба́цька apa, atya
ба́цькаўшчы́на 1. haza 2. atyai

örökség
бацькі *tsz* szülők
бацькоўскі szülői
бач látod-e
бачыць látni, meglátni
баязлівец félénk, gyáva (ember)
баяцца félni, tartani, tönkremenni
 vmitől
баяць mesélni, elbeszélni
бэгаць sietni, futni
бегчы futni, szaladni, rohanni,
 folyni
бэдны szegény
безадказны kifogástalan,
 zavartalan, alázatos
безвыходны kilátástalan,
 reménytelen
безаконне törvénytelen, törvénytelen
 törvénysértés
бэзліч rengeteg sok, tömegtelen
 mennyiség
безуладдзе anarchia
безыдэйна eszmeiség nélkül
безымэнны névtelen
безыніцыятыўны nem
 kezdeményező
белавэжскі: *Белавэжская пушча*
 Białowieżai őserdő
беларус fehérorosz (férfi)
беларуска fehérorosz (nő)
беларускі fehérorosz
беларусы fehéroroszok
Беларусь Fehéroroszország
бэлы fehér
бель fehérség
бензінавы benzín-
бэраг part, partvidék, széle vminek
берагчы megóvni
беразняк nyírfaerdő
Бэрасце *rég* Berezce, a mai Brest
бервяно gerenda
беручы véve
берэт svájcisapka
бескарысны hasznavehetetlen

бесклапотны gondtalan
беспакарана büntetlenül
бессмяротны halhatatlan, örök
бессэнсёўна értelmetlenül
бетонны beton-
бібліятэка könyvtár
білет jegy
більярд biliárd
біскуп püspök
бітва ütközet harc
біць ütni, verni, vereséget mérni
 vkire
біяграфія életrajz
блакіт kékség
блакітны kék
бліжэй közelebb
блізка közel, közlőlől
блізкі közeli
блік fényfolt
бліскавіца villám
бліскуча fényesen
бліскучы fénylő, csillogó, kiváló
блудзіць bolyongani, vándorolni
блуканне kóborlás
блуканьне kóborolni, barangolni
блытаны összekevert, összezavart,
 összetévesztett
блытаць összekeverni,
 összezavarni, összetéveszteni
бляць bégetni, mekegni
бо azért, mivelhogy, mert,
 tulajdonképpen
бог isten
бой viadal
бок oldal
бóлей inkább, jobbára, többé *бóлей*
за több mint
боль fájdalom
бóльш több, többnyire *бóльш за ўсё*
 leginkább
бóльшасць többség
бóльшы nagyobb, idősebb
бóнна nevelőnő, bonne
бор 1. túlevelű erdő, 2. bór, 3. fűrő

борт fedélzet, oldal, szegély	бульвар fasor, sétány
бортник méhész	бўра vihar
боршч borscs	бурак cékla
босы mezítlábas	бўсел golya
бóхан cipó, kenyér	бутэлка üveg, palack
брама kapu	бўхаць kongat, dönget
брат (fiú) testvér	бўяць hirtelen magasra nőni
братэрства testvériség	бы 1. mint 2. mintha, mintegy
брацкі testvéri	бываць lenni
брацца megfogni, hozzálatni vmihez, felbukkanni, menni	бык bika
браць fogni, venni, elfogadni, elfoglalni	былое a múlt
бруд kosz, piszok	былы múlt, hajdani
брудны koszos, piszkos	быль igaz történet
брук macskaköburkolat	бытаваць létezni
брыво szemöldök	бўццам mintha, talán
брызэнт vízhatlan ponyva, vitorlavászón	быць lenni
брыльянт briliáns	бэз orgona
брытва borotva	бягўння női futó
Брэст Breszt	бядá baj
брэх ugatás	бязвэтрыны szélcsendes
бўбен csörgődob	бязгрэшыны ártatlan
Буг Bug folyó	бяздárнасць tehetségtelenség
бугарок (kis) dudor, gumó	бяздўм’е gondolattalanság, gondtalanság
бугор kis halom	бязлáддзе rendtelenség
будаваць építeni, létrehozni, szerkeszteni	бязлэсы erdőtlen, fátlan
будáн kunyhó	бязлítасна kegyetlenül, könyörtelenül
Будапéшт Budapest	бязлítасны könyörtelen, irgalmatlan
бўдзень hétköznap	бязмэжжа határtalanság
бўдзіць felébreszteni, érzést kelteni vkiben	бязмэжна határtalanul
бўдка házikó, bódé	бязмэрна mérhetetlenül
бўдўемы épülő	бярлóg odu, kuckó, medvebarlang
бўдучы a jövendő	бярóза nyírfa
бўдучыня jövő	бярóзавік: <i>бярóзавы сок</i> nyírlé
бўдўнак épület	бярóзавы nyír-, nyírfa-
буйны nagy, jelentős	бярóзка nyírfácska
буквар ábécéskönyv	бярэмя nyaláb, öl
букёт csokor	бяскóнца végtelenül
булава jogar	бяскóнцы végtelen
бўльба burgonya	бяскрўлы szárnyatlan
	бяспáмятны feledékeny, emlékezetétől megfosztott

бяспэчны veszélytelen, biztonságos
бясплатна ingyenesen, díjtalanul
бяссмертны halhatatlan

бяцэнны értékes, felbecsülhetetlen
бяшўмна zajtalanul

B

вабіць vonzani, csalogatni
вавёрка mókus, mókusprém
вавёрчын mókus-
вагон kocsi, vagon
вада víz
вадзіца lenni, előfordulni, vmi
található vhol, foglalkozni vmivel
вадзіць járni, vezetni, vinni
вадкаць folyadék
важдáцца bajlódni vkivel
важна fontos, fontoskodva, gőgősen
важны fontos, jelentős
ваза váza
вазіць szállítani, fuvarozni
вайна háború
вакол körül
вал sánc, tengely, magas, nagy
hullám
валадар földbirtokos
валась haj
валодаць birtokolni, tudni
вальер madárház
вальналюбны szabadságszerető
валяр'ян valerián, macskagyökér
вандал vandál
вандрóўнік utazó, vándor
ванна kád
вараны főtt
вар'етэ varieté
вар'іраваць variálni
варонін varjú-
варобы *tsz* kapu
варта őrség, őrizet
вартаві ór, őrség, ór-
варты méltó, érdemes
варштáт műhely
варыянт változat

вар'ят bolond, elmebeteg, örült
васемна́ццаты tizennyolcadik
васемна́ццаць tizennyolc
васемсóт nyolcszáz
васілёк búzavirág
вастрыня él, élesség
васьмідзесяты nyolcvanadik
васьмісóты nyolcszázadik
ватны vatta-, vattázott
ваявóда vajda
ваявóдства vajdaság
вая́ка hadfi
ва́яр harcos
ваяўнічы harcias
ведаць tudni, ismerni
веды *tsz* tudás
вежа torony
вэ́ці vinni, szállítani, fuvarozni
вэйкі szempillák
век (év)század, korszak, élet
велі́зарны óriási
велі́ч óriás, kolosszus, nagy tárgy
велі́чна nagyszerűen
вельмі nagyon, túlságosan
Венэ́ра Vénusz
венгр magyar (férfi)
вэ́ра hit
вэрабей veréb
вэрабяня kis veréb
вэрасень szeptember
вэрна́сць hűség, pontosság,
biztonság
верф hajójavítóműhely
верх felső rész, fedél, csúcs
верха́віна felső rész, csúcs, tető
вэ́рхні felső
верш vers

вершаваны verses
вэршнік lovas
вэрыць hinni
вэсела vidáman, jókedvűen
веснавЫ tavaszi
вэснік értesítő, közlöny
вэсці vezetni, irányítani, folytatni
веса́ліцца örvendezni, örülni
веса́ло́сць vidámság, jókedv
вэ́тлівы udvarias
вэ́тразь vitorla
вэ́цер szél
вэ́цце *gyűjtőnév* ágak, gallyak
вэ́чар este, estély
вэ́чарам este
вэ́чаро́вы esti
вэ́ча́ры́нка esti összejövetel,
 (házi)buli
вэ́ча́ры́ць esteledni
вэ́чна örökké, állandóan
вэ́чны örök
вэ́ялка gabonarosta
вэ́ска falu
вídaць látni, átélni
вídaно látszik, látható
Ві́занты́я Bizánc
вiльгаць nedvesség
Вiльня Vilniusz
вiна́ bűn, hiba, ok
вiнава́ты bűnös, vétkes
вiнагра́д szőlő
вiнны bor-, boros-
вiно́ bor
вiншава́нне üdvözlét
вiншава́ць üdvözölni, gratulálni
вiр örvény, forgatag
вiсе́ць függeni, lógni
Вiсла Visztula
вiск vonyítás, visítás, nyikorgás
вiсячы függő-
вiта́нне üdvözlét
вiта́ць üdvözölni
вiтры́на kirakat, vitrin
Вiцебск Vityebszk

вiць csavarni, sodorni, fonni
вiшня meggy, meggyfa
вiбад (kerék)abroncs, karima
вiблака felhő
вiбласць vidék, terület
вiобраз kép, alak
вiобразны képszerű, képes
вiогнішча máglya
вiодар illat, aroma
вiодны vízi
вiодсвет visszatükröződés
вiо́жык sün(disznó)
вiоз szekér, kocsí
вiозера tó
вiойска sereg
вiо́ка szem
вiока́л: вокал чаро́ vmi körül
вiо́кладка borítólap, borítás, tok
вiо́крык rákiállítás
вiо́лат óriás
вiо́льва volvo (autómárka)
вiо́льны szabad *во́льныя*
маста́цтва szabad művészetek
вiо́льха égerfa
вiо́ля akarat
вiо́пратка ruha
вiо́пыт tapasztalat, gyakorlat
вiо́пытнасць tapasztaltság, jártasság
вiо́пытны tapasztalt, gyakorlott
вiо́раг ellenség
вiо́ран holló
Вiо́рша Orsa
вiо́сем nyolc
вiо́семдзе́сят nyolcvan
вiо́сень ősz
вiо́сеньскі őszi
вiо́ск viasz
вiо́стра élesen, maróan
вiо́страў sziget
вiо́стры éles, hegyes, erős, csípős
вiо́сь íme, tessék
вiо́сьмы nyolcadik
вiоўк farkas
вiо́чки kis szemek

вугал szög, sarok
вугаль szén
вуголле parázs, zsarátnok
вугорац magyar
Вугоршчына Magyarország
вудá nyeles horog, horgászbót
вўзел csomó, csomópont, batyu
вўзкі keskeny
вўж sikló
вўлей méhkas, kaptár
вўліца utca
вуніа́ккі: *вуніа́цкая вёра* uniátus
 (görögkatolikus) hit
вунь íme, ott, amott
вусáты bajuszos
вўсень hernyó; lánctalp
вўсны szóbeli
вўчань tanuló
вўчаца tanulni
вўчóны tudós
вучьі́ца tanulni
вучьі́ць tanítani
вучэ́льня iskola, tanintézet
вучэ́нне tanulás, tanítás
вўшы fülek
вы ti, ön, önök
выбача́ць / вьбачы́ць
 megbocsátani
выбiра́ць / вьбiраць választani
выбóіна gödör, kátyú
вывадзі́ца kikelni
вьвeсці kivezetni, kizárni,
 eltávolítani
вьвóзіць elszállítani
вьвуча́ць megtanulni, megtanítani
вьбгляд külső, kinézet
вьбгляда́ць kinézni
вьбгнаць kiverni
вьдава́ць / вьдаць kiadni, elárulni
вьда́нне kiadás
вьда́тны ismert, híres
вьдумля́ць kigondolni, kitalálni
вьдыха́цца illatot, zamatot veszteni
вьжы́ць túlélni

вьзвалéнне kiszabadulás
вьзвалі́ць kiszabadítani
вьзнача́цца / вьзначы́цца
 kitűnni
вьзнача́ць megállapítani,
 meghatározni
вьйграць nyerni, megnyerni
вьйсце kijárat
вьйсці kijönni, kilépni, származni,
 nyílni, nézni
вьказаны kimondott, feltárt,
 kimutatott
вькаці́цца kigurulni, kigördülni
вькладчык előadó, tanár
вьклі́каць kihívni, felhívni
вьклю́чна 1. rendkívül 2. csak,
 csakis, bezárólag
вькрькваць felkiáltani
вькуп kiváltás
вьллі́ць kiönteni, önteni, rázúdítani
вьлуча́ць kiemelni, kiválasztani,
 kiadni
вьллучаны kiemelt, kiválasztott,
 kiadott
вьмаві́ць kiejteni, kimondani
вьмачы́ць átnedvesedni, áztatni
вьмуштраваны drillszerű
 kiképzésben részesült
вьмія tögy
вьмяра́ць megmérni, felmérni
вьнаходнік feltaláló
вьно́сіць / вьнесці kivinni
вьно́сліваць szívósság
вьпадак esemény
вьпадкóва véletlenül
вьпалі́ць égetni, (ki)égetni
вьпасці jut, kijut vkinek vmiből
вьпі́ць kiinni, berúgni
вьпрабава́нне megpróbáltatás
вьправі́цца elindulni
вьпрóствацца kisimulni,
 kiegyenesedni, kinyúlani
вьпусці́ць kiengedni, kibocsátani,
 kihagyni, kiadni

вѣраз kivágás
выразѣць / вѣбразѣць faragni, véсни
выразна érthető, világos
вѣрай meleg vidék; költöző
 madárraj
выракаѣцца megtagadni vmit
выратаванне megmentés
вѣрашыць elhatározni
высакародны nemes, előkelő
 származású
высвятляць / вѣсвятліць
 tisztázni, megmagyarázni
выскакваць kiugrani, előtörni
вѣслізганы csúszós, siklós
высока magasan, magasra
выстава kiállítás
вѣставіць kiállítani
вѣстаўка kiállítás
вѣстраліць löni
вѣступ kiszögellés
выступѣць kiállni, fellépni,
 beszédet tartani, megjelenni
вѣсыпацца kiszóródni, kihullani
высыхаць kiszáradni, kiapadni,
 megszáradni, elszáradni
вѣтаптаць letaposni, összetaposni,
 összejárni
вытók forrás
вѣтрываць kibírni, elviselni,
 türtőztetni magát
вытрымліваць / вѣтрымаць
 elbírni, kiállni
выхавальнік nevelő
выхаванец, выхаванка tanítvány
вѣхад kijárat, kijáras, megjelenés
выходзіць 1. kimenni, kiszállni
 2. sikerülni 3. kiindulni 4. nyíl
 vová
выхоўваць nevelni
выціраць letörölni, megtörölni
выціраючы letörölő, megtörölő
выць vonyítani, üvöltetni
выцягваць kihúzni, kirántani

вѣшчарблены kicsorbult
вышыня csúcs
вѣшыты hímzett
выява ábra, ábrázolás
выязджаць 1. kiutazni, kimenni,
 kihajtani 2. kicsúszni
вядома ismeretes, világos,
 természetesen
вядомы ismert, ismeretes, bizonyos
вядрo vödör, dézsa
вѣзѣць 1. kötni, megkötni,
 összekötni 2. horgolni
вѣзень fogoly
вѣзкі ragadós, nyúlós
вѣзьмo csomó
вѣлізны óriási
вѣлікі nagy *Вѣлікае Княства*
Літоўскае Litván
 Nagyfejedelemség
вѣлы hervadt, fonnyadt, ernyedt,
 bágyadt
вѣно́к koszorú
вѣнуць elhervadni, elfonnyadni
вѣрба́ fűzfa
вѣрну́цца visszatérni
вѣрнуць visszahozni visszajuttatni
вѣрoўка kötél, zsineg
вѣрта́цца visszatérni, visszaállni
вѣрце́ць forgatni
вѣрбі́гі *рэг, егыh* önsanyargató
 bilincs, lelki teher
вѣрэдзіць kifárasztani, fájdalmat
 okozni
вѣсѣлле esküvő
вѣсѣнні tavaszi
вѣсѣлка szivárvány
вѣсѣлы vidám
вѣскóвы falusi
вѣсна́ tavasz
вѣтрбі́ска *іrod* szél
вѣчѣра vacsora
вѣчѣраць vacsorázni

Г

- гавары́ць** mondani, beszélni
гадава́ць felnevelni, természetni, tenyészteni
гадзі́на óra (az idő mértékegysége)
гадзі́ннік óra (szerkezet)
га́дкі utálatos, undorító, ronda
га́за petróleum
газава́ць gázt adni
газета́ újság
газётчык 1. újságárus, rikkancs
 2. újságíró
гай liget, erdőcske
гайда́ць himbálni, lóbálni
галава́ fej
галада́ць éhezni
Гала́ндыя Hollandia
галасава́ць szavazni
галі́ць borotválni
га́лка csóka
галлѐ rőzse, gallyak
гало́ўны 1. fő- 2. legfontosabb
галу́бка 1. nőténygalamb
 2. galambom (megszólítás, nőé)
галубо́к galambom (megszólítás, férfié)
га́льштук nyakkendő
гамана́ zajongás, zsvivaj, lárma
гамані́ць beszélgetni, zajongani
Га́мбург Hamburg
га́нак feljárat, (lépcső)tornác
га́ндаль kereskedelem
ганаро́вы 1. tiszteletreméltó 2. dísz-
ганаро́вы грамадзянін
 díszpolgár
ганары́цца büszkélkedni, dicsekedni
гандлё́вы kereskedelmi, kereskedő
гане́бны gyalázatos, csúfos
га́ньба szégyen
га́ньбіць megszégyeníteni
гараджа́нін városlakó
гарадскі́ városi
- гара́ж** garázs
гара́чы forró
гармо́нік harmónika
гаро́х borsó
гаро́шак zöldborsó
гарт edzés, edzettség
гаршок edény, fazék
гарызо́нт látóhatár, horizont
гарэ́зны csintalan, vásott, huncut
гарэ́лка vodka
гарэ́ць égni
га́снуць kialudni, elhalványulni, elmúlni
гаспада́р gazda
гаспада́рка gazdaság
гаспада́рыць parancsolni
гаспадзі́нін háziasszonyé
гасці́нна vendégszeretően
гасці́ннасць vendégszerető
гасці́нны vendégszerető
гатава́ць beszerezni, előkészíteni, forralni
гато́вы kész
гато́ўнасць készség, hajlandóság
гваздзі́к szegfű
гвалт 1. erőszak 2. kiáltás
геаметры́чны geometrikus
геамэ́трыя mértan
генеало́гія geneológia, családfa
генерал tábornok
герб címer
гэрбавы́ címer-
Герма́нія Németország
геро́й hős
гігіе́на 1. közegészségügy 2. higiénia
гінуць elpusztulni
гістары́чны történelmi, történeti
гісто́рыя történelem, történet
глады́ш agyagkorsó, cserépfazék, köcsög
гле́ба talaj
глей iszap

гліна agyag	гóрла torok
глóтка torok, garat, gége	гóрыч keserűség, bánat
глухі 1. süket, tompa 2. vak-	госць vendég
глуш 1. mélye, sűrűje vminek	грабаць gereblyézni
2. eldugott hely	грабянец fészű
глыб 1. mélység 2. mélye vminek	гравюра metszet
глыбей mélyebb	град 1. jégeső 2. áradat, özön
глыбіня 1. mélység 2. mélye vminek	градуіраваны fokokra osztott, fokbeosztással ellátott
глыбóка mélyen	гразь kosz, piszok
глыбóкі mély	грамада 1. tömeg 2. társadalom
глытаць nyelni, falni	грамадзянін polgár, állampolgár
глядáч néző	грамадства társadalom, társaság, egyesület
глядзэць 1. nézni, tekinteni	граніца határ
2. látszani	граф gróf
гнаць hajtani, terelni, úzni, hajszolni	графіць vonalazni, rovatokra osztani
гнэці nyomni, szorítani, gyötörni	графства grófság
гняздó fészek	грацыёзны bájos, kecses
год év, esztendő	грацыя báj, kellem, kecsesség
гóдна érdemesen	Грóдна Grodno
гóднасьць érdem, érték, rang, cím	грóзны félelmetes
гóжы szép	гром mennydörgés, dörgés
гóйдаць lóbálni, ringatni, dülöngélni	грóшы pénz
гóлад éhség, éhínség	грўбасць durvaság, gorombaság
гóлас hang	грўдзі mell
гóлуб galamb	грузавік teherautó
гóлы meztelen, csupasz, puszta	грўзіць megrakni, megpakolni
Гóмель Gomel	грўзчык rakodómunkás
гóнар megbecsülés, tisztesség	грўкат kopogás, kopogtatás
гóні 1. paraszti parcella 2. <i>átv</i> (bevetett) szántó föld, mező	грукатаць kopogni, lüktetni, zakatolni
гóнкi gyors	грўпа csoport, együttes
гóнта zsindely	грўша körte
гop hopp	грыб gomba
гóра szomorúság	Грыльях grillázs
гóрад város	грымáса grimasz
Гóрадня Horadnya (ma hivatalosan Hrodna, lengyelül/orszul: Grodno)	грымáснiчаць grimaszokat vágni
гóрб púp	грымéць 1. dörögni, csörömpölni 2. zengeni, zúgni
гóрды büszke	грып influenza
гóрка keserűen, keservesen	грыўня 1. grivna (középkori orosz pénzegység) 2. (ó- és középkori)
гóркасьць keserűség; keserű íz	
гóркi keserű	

nyakék
грэ́бці 1. evezni 2. összekaparni
грэх bűn, véték
грэ́цкі görög
грэ́ць (meg)melegíteni
губа́ ajak
губе́рня kormányzóság
гу́біць (el)pusztítani, tönkretenni
гудзе́ць zúgni, zümmögni, süvíteni
гудо́к sziréna, duda, szirénázás
гу́зік gomb
гук hang
гул zúgás, dübörgés
гульня́ játék
гульта́й lusta, naplopó
гуля́ць sétálni
гу́мар humor
гумно́ szérű, szérűskert

гу́рба hótorlasz, hóbucka
гуро́к uborka
гусі́ны liba-, lúd-
гу́слі guszli (népi hangszer)
густ ízlés, íz
густы́ sűrű
гусь liba
гу́тарка beszélgetés
гуча́нне hangzás
гуча́ць hangzani, hallatszani
гушча́р sűrűség
гэ́й ej!
гэ́та *n* ez
гэ́так így
гэ́taki ilyen
гэ́такса́ма pont úgy
гэ́ты *h* ezt
гэ́тыя ezek

Д

даба́віць 1. hozzáadni 2. pótolni, kiegészíteni
дабрабы́т jólét, boldogulás
дабра́нач! jó éjszakát!
дабра́цца elérni vmit, eljutni vmeddig
дабро́ jó(ság)
дабры́ня jólelkűség, jóság
дава́й, дава́йце gyerünk!
даве́дацца megtudni vmit, tudomást szerezni vmiről
даве́рлівы bizalomteljes
даво́дзіцца / даве́сціся 1. kell, szükséges 2. úgy adódik
дагавары́ць végigmondani
дагадзі́ць kedvére tenni, kedvében járni vkinek
даганя́ць utolérni
дагле́джанасць gondozottság, ápoltság, rendezettség
дагляда́ць vigyázni vmire, ápolni vkit

дагна́ць beérni, utolérni
дагэ́туль azóta
дадава́ць / дада́ць hozzáadni, hozzátenni
дадатко́вы kiegészítő
дадо́му haza
дазво́л engedély
дазво́ліць megengedni
дазна́цца megtudni, kikutatni
дайсці́ eljutni
даказа́ць bizonyítani
дакапа́цца 1. leásni vmeddig 2. feltárni vmit
дакладна́ pontosan
дакладне́й pontosabban
дакладны́ pontos
дакладчык előadó
дакрана́цца / дакрану́цца megérinteni vmit
дакуме́нт irat
дале́й tovább
далеч távolság, messzeség

далечыня távolság, messzeség
далёка távol, messze
далёкі távoli
далікатны tapintatos, finom,
 érzékeny
даліна völgy
далонь tenyér
далучыць hozzácsatolni
даль távolság, messzeség
дальбог bizisten
дальні messzi, távoli
далягляд látóhatár
дамаляваць (festményt, rajzot)
 befejezni
дамешвацца hozzákeverni vmit
 vmihez
дамовіцца megegyezni
дамоў haza
даніна adó
даносіцца 1. tudomására jutni
 vkinek 2. elhallatszani
дапамагаць / дапамагчы segíteni
дапамога segítség
дапытваць megtudakolni
дапытлівы érdeklődő, kutató
дап'яна részegségig, részegre
дар 1. ajándék, adomány 2. tehetség,
 képesség
дараваць megbocsátani
дарагі drága
даражыць (meg)becsülni, értékelni
даражэй drágább, értékesebb
дарвінізм darwinizmus
дарма hiába, alaptalanul,
 igazságtalanul
дарога út
дарожка 1. kis út 2. ösvény 3. pálya
дарожны 1. úti, út- 2. utazási
дарослы felnőtt
даруй(це) bocsánat! elnézést!
дарунак ajándék
даручэнне megbízás
дарэмна hiába
дасведчаны tapasztalt

даследчы kutató-
даследчык kutató
дасціпны szellemes, elmés
даўней régen
даўнейшы régi, hajdani
даўні régi
даўніна régi kor, régi idők
даўно régen
дах tető, fedél
даходзіць 1. elmenni 2. eljutni
 vmeddig 3. megérkezni 4. rájönni
 vmire
даходліва érthetően, felfoghatóan
даходлівей érthetőbben
даць adni
дачакацца megvárni, kivárni,
 végigvárni
дачка vkinek a lánya
дачыненне kapcsolat, vonatkozás
дашчэнт teljesen, egészen,
 végképp
два kettő
дваніццаты tizenkettedik
дваніццаць tizenkettő
дваровы¹ házhoz, udvarhoz tartozó
дваровы² udvarházi férficseléd
дваццаты huszadik
дваццаць húsz
двое 1. két, kettő 2. ketten
двор 1. udvar 2. udvarház, kúria
дворнік házmester
дворык kis udvar
двухсоты kétszázadik
двух'ярусны kétemeletes
джала 1. fullánk 2. éle, pengéje
 vminek
джын gin (ital)
джып dzsip
джэнтльмэн úriember
дзве kettő
дзверы tsz ajtó
дзвесце kétszáz
Дзвіна Dvina
дзе hol

дзевяты kilencedik
 дзевяноста kilencven
 дзевяносты kilencvenedik
 дзевятнаццаты tizenkilencedik
 дзевятнаццаць tizenkilenc
 дзевяцісоты kilencszázadik
 дзевяць kilenc
 дзевяцьсот kilencszáz
 дзед apó
 дзэжка (tészta)kelesztőedény
 дзейнічаць működni
 дзелавы́ hivatali, hivatalos; üzleti
 дзеля neki, részére, -ért
 дзе-небудзь valahol
 дзе-нідзе itt-ott, imitt-amott,
 helyenként
 дзень nap
 дзераза́ korpaű
 дзесятак (vmiből) tíz
 дзесяты tizedik
 дзесяць tíz
 дзеці́ gyerekek
 дзецца eltűnni, elbűjni
 дзеянне cselekvés, tett
 дзеяслоў ige
 дзёгаць kátrány
 дзённы nappali
 дзіва csoda
 дзівак különц, csodabogár
 дзівіцца csodálkozni
 дзівочны csodálatos, lenyűgöző
 дзіда lándzsa
 дзік vaddisznó
 дзікасьць vadság
 дзікі vad, durva, nyers
 дзірка lyuk, rés
 дзіўна különösen, furcsán
 дзіўны különös, furcsa
 дзіця́ gyerek
 дзіцячы́ gyerek-
 дзічы́на 1. vad 2. vad vidéк
 дзьмухавец pitypang,
 gyermekláncű
 дзьмуць fűjni

дзявочы leányos, leány-, leánykori
 дзядзінец templomtornác
 дзядзька nagybácsi
 дзядуля nagyapa
 дзяжурны ügyeletes, szolgálatban
 levő
 дзякаваць megköszönni
 дзякуй! köszönöm!
 дзяліцца osztani, megosztani
 дзяржава́ állam, hatalom
 дзяржаўны állami
 дзярўжка zsákvászон, durva szövet
 дзятлавы́ harkály-
 дзяўчы́на (felnőtt) leány
 дзяцінства gyerekkor
 Днепр Dnyeper
 добра́ jól
 добраахвотна önként, önkéntesen
 добрасумлённасьць
 lelkiismeretesség
 Добруш Dobrus
 добры́ jó
 догляд gondozás
 дождж eső
 доўлід építész
 доктар orvos
 дол vminek az alja, alsó része
 доля́ 1. rész 2. osztályrész, sors
 дом ház
 донна donna
 донца kis fenék
 допыт kihallgatás
 добрага drágán
 досвітак virradat, hajnal
 досыць elég
 доўг adósság
 доўга hosszan
 доўгі hosszú
 доўжыцца tartani vmeddig
 дошка tábla
 драбіны tsz létra
 дражніць bosszantani
 драмаць bóbiskolni, szunyókálni
 драпэжнік 1. ragadozó állat 2. rabló

драціна drót-, vezetékdarab
дра́ца elszakadni, tönkremenni
драць széttépni, elkoportatni, karcolni
дрóбны apró, jelentéktelen
дрóвы *tsz* tűzifa
дрот drót
друг barát
другі második, következő
дру́жа (megszólítás) haver!
 barátocskám!
дру́жба barátság
дру́жны 1. baráti 2. együttes
дружбы́на druzsina (a fejedelem kísérete)
друкава́ць nyomtatni
друка́р nyomdász
друка́рня nyomda
друка́рскі nyomdai
дрыжа́ць remegni, reszketni
дрызі́на (vasúti) hajtány
дрыму́чы sűrű, sötét,
 áthatolhatatlan
дрэ́ва fa
дрэ́нна rosszul
дрэ́нны rossz
дуб tölgy(fa)
дубня́к tölgyerdő, tölgyes
дубо́вы tölgy-, tölgyfából készült
дубо́к fiatal tölgy
дуга́ ív
ду́жа 1. nagyon 2. erősen
ду́жы erős

ду́мацца gondolkodni, gondolni
ду́маць gondolni, gondolkodni
ду́мка gondolat, vélemény
ду́рань ostoba fickó
дурны́ buta
дурэ́ць rosszkodni
дух lélek
духоўны lelki
душа́ lélek, személy, egyén
ду́шны fullasztó, fülledt
душэўны lelki; őszinte, barátságos
ды 1. és 2. de
дыверса́нт szabotőr
дые́та diéta
дык így
дым füst
ды́мны füstös
дыплама́т diplomata
дыплама́ты́чны diplomatikusan
дыха́нне lélegzet
дыяло́г párbeszéd
дыяме́нт gyémánt
дэкла́рацыя 1. deklarálás,
 kijelentés 2. deklaráció
дэкла́рацыя незале́жнасці
 Függetlenségi Nyilatkozat
дэлегáт küldött, delegátus
дэмакράтыя demokrácia
дэпутáт képviselő
дэта́ль részlet; alkatrész
д’я́бал ördög

E

э́днасьць egység
э́жа étel, ennivaló
э́здзіць utazni
э́лка fenyőfa
э́льнік 1. fenyőerdő, fenyves 2.
 fenyőgally

е́піскап püspök
э́сці enni
еўрапéйскі európai
Еўро́па Európa
э́хаць utazni

Ё

ёд jód
ён h ő

ёць lenni, létezni

Ж

ж, жа azonban, pedig, de, dehát, nos
жабра́к koldus
жа́варанак pacsirta
жада́нне vágy, kívánság, kedv
жада́ны várt, kívánt
жада́ць kívánni, vágyni vmire
жалэ́зны vas-
жа́ліца panaszkodni
жа́ль részvét, sajnálat
жа́ндар csendőr
жа́ніца feleségül venni vkit
жа́ночы női, nő-
жа́нчы́на nő
жа́рдзі́на rózna
жа́рт vicc
жа́ртава́ць viccelődni
жа́ртачкі tsz tréfa, móka
жа́ртоўны vicces, tréfás
жаўру́к pacsirta
жа́х rémület, félelem, szörnyűség
жа́хлівы rémes, szörnyű, borzasztó
жа́ва nagyon, élénken, gyorsan
жа́ме́ня marék, maroknyi
жа́нец arató

жа́нівень augusztus
жа́ніво́ aratás, aratási idő
жа́онка feleség
жа́ораў daru; kútgém
жа́оретки kemény, szigorú
жа́оўты sárga
жа́уда szorongás, félelem
жа́удасна félelmetesen, aggasztóan
жа́упа́н posztó félkabát, rövid kaftán
жа́урава́ль 1. daru 2. kútgém
жа́урба́ bánat, szomorúság
жа́ыве́ла állat
жа́ыве́льны állati, állat-
жа́ывы́ élő
жа́бта rozs
жа́йтнёвы rozs-
жа́ыха́р lakos
жа́ыццё́ élet
жа́ыццяздо́льны 1. életképes
2. életrevaló
жа́ыць élni
жа́эрдзі́на rúd
жа́э́рці felfalni, megzabálni
жа́это́н zseton

З

з 1. val, -vel 2. -ból, -ből 3. -tól, től
за 1. mögé 2. vmin túl 3. -hoz, -hez,
-höz 4. -ért 5. helyett
заа́дно́ 1. együttesen, közösen 2.
együttal
заба́раня́ць megtiltani, betiltani
заба́ро́на tilalom, betiltás
забе́гчы 1. beugrani, beszaladni 2.

előrefutni
заба́раць elvinni
заба́іты halott
заба́іць megölni
заблудзі́ца eltévedni
заблукáць elkezdni barangolni,
kóborolni
забра́уджаны bepiszkolt

заб'іцца 1. feledékennyé válni 2. elmerengni
забыццё feledés
заб'іць elfelejteni
заваб'іць magához csalogatni, odacsábítani
заваліць 1. telerakni 2. elzárni 3. ledönteni
заваро́жаны elbűvölt, elvarázsolt
заваява́ць kivívni
заве́я hóvihar
заві́снуць fennakadni, lógva maradni
завіру́ха hóvihar
завіру́шны hóviharos
заво́д gyár, üzem
заво́дзіць 1. vezetni, vinni 2. bevezetni; elkezdni
заво́дскі üzemi, gyári
заво́зіць 1. odaszállítani 2. behozni, beszállítani
заво́чны 1. távolléti 2. levelező
завязáць 1. megkötni, bekötni 2. kezdeni
зага́дваць / зага́даць elrendelni
зага́дзя idejében, idejekorán
зага́дка rejtvény
загартава́ны edzett
загарто́ўваць edzeni
загіну́ць meghalni, odaveszni, elpusztulni
загла́дзіць 1. elsimítani, jóvá tenni 2. kivásalni
загле́дзецца megbámulni
загна́ны elűzött
заго́р'е hegy mögötti hely
загру́зіць telerakni, megterhelni
задава́льнёне 1. elégedettség 2. elégtétel 3. kielégítés
задаво́лена elégedetten
задаво́лены elégedett
задаво́ліць eleget tenni, teljesíteni, megfelelni
зада́нне feladat

задзіно́чанне unió, államszövetség
за́дні hátsó
заду́ма elgondolás, terv, ötlet
заду́маны eltervezett
заду́мацца elgondolkozni, habozni
зaduмéнный elgondolkodó
заэ́зд betérés, futó látogatás
заэ́хаць betérni, benézni, elmenni vkiért
зажу́раны szomorú
зажы́ць élni, megélni
зале́янэць kizöldülni, megzöldülni
заі́граць elkoptatni, elcsépelni
заі́грыванне elkoptatás, elcsépelés
заі́кацца / заі́кну́цца 1. dadogni 2. megemlíteni
заі́нэлы deres, zúzmarás
заі́нэць (meg)deresedni
заі́нтрыго́ўваць kíváncsivá tenni
заі́скры́цца szikrázni kezdeni
заі́граць 1. elkezdni játszani 2. elcsépelni, elkoptatni
заі́здры́сціць irigyelni vmit, vkit
заі́ма́цца foglalkozni vmivel
заі́маць elfoglalni
заі́мэ́ннік névmás
заі́сці bemenni
закава́ць bilincsbe verni
зака́з megrendelés
зака́заць rendelni
закана́ме́рнасць törvényszerűség
закарце́ць kedve támad
закаха́ны szerelmes
закі́дваць megdobni, teleszórni, elhalmozni
заклі́каць felszólítani
заклю́чыць 1. bezárni, lezárni 2. tartalmazni 3. megkötni
закóн törvény
закóнчана́сць befejezettség, teljesség, tökéletesség
закры́ць bezárni, becsukni, betakarni, lezárni
закры́чаць felkiáltani

закусіць harapni vmit
заку́так zug, sarok
за́ла terem
зала́ты arany-
залаціць arannyal bevonni,
 bearanyozni
залéжаць függeni vkitől, vmitől
залéзці felmászni, bebújni
заліва́ць / заліць elönteni, leönteni
зало́паць csapkodni, tapsolni
 kezdeni
зама́к vár, kastély
замаўча́ць elhallgatni vmit
замéжны külföldi
замéрці elakadni, megállni
замéст vmi helyett
заміна́ць elnyomni, zavarni
замірэ́нне békekötés
заміту́сіцца sürgölődni kezdeni
замо́жна gazdagon
замо́жны tehető
за́мужам férjezett, férjes
заму́жжа házasság
замурава́ць befalazni
замяні́ць helyettesíteni, pótolni
занепако́ены aggódó, nyugtalan
занéсці 1. elvinni, odavinni 2. ter-
 jeszteni 3. beírni
заня́ткі *tsz* (tan)óra, tanítás,
 foglalkozás
заня́ты foglalt
заня́ць elfoglalni, lefoglalni,
 szórakoztatni
запаве́дны féltve őrzött, védett
запаве́т hagyaték, végrendelet
запаве́тны titkos; szent
запаво́лены lassított, késleltetett
запа́л hév, lelkesedés
запалі́цца meggyulladni, fellob-
 banni
запа́лы beesett
запанава́ць eluralkodni
запа́с készlet, tartalék
запе́чаны belesütve

запі́свацца 1. feliratkozni 2. beirat-
 kozni
запі́сваць 1. felírni, beírni
 2. elkönyvelni
запла́каць elsírni magát, elkezdni
 sírni
заплéснець (meg)penészedni
запліо́шчаны lehúnyt, csukott
 (szem)
запліо́шчыць (szemet) lehúnyni,
 bezárni, becsukni
запо́мніць megjegyezni
запраша́ць / запрасі́ць meghívni
запы́ніць feltartóztatni, megállítani
за́ра hajnal
за́раз most, jelenleg
заразі́цца megfertőződni
за́раснік bozót
зара́сці 1. belepni, benőni 2. begyó-
 gyulni
за́рніца távoli villámlás
за́ро́блены megszerzett
за́ро́слы vmivel benőtt
за́ру́ка jótállás, garancia
за́ры́ць elásni, eltemetni
засво́йваць elsajátítani
за́сень árnyékos hely
засе́яць elvetni
засла́ніць eltakarni, befedni
засла́ны (le)terített, (be)takart
заслу́га érdem
заслу́жыць kiérdemelni,
 megérdemelni, megszolgálni
засму́ча́нне bánat
засмя́яцца felnevetni, elneveti
 magát
заснава́ны alapított
заснава́ць alapítani, megalapítani
засну́ць elaludni
засо́ўваць betolni, rátolni
заспе́ць (ott) találni *vt vhol*, tetten
 érní, elkapni
застава́цца / заста́цца maradni
засто́лле ülőhely az asztalnál

заступіць elfoglalni; <i>заступіць</i> <i>дарógy</i> elállni az utat	заціоканы levert, összetört
застўпнік pártfogó	зачараваны elvarázsolt
засцілаць beborítani vmivel	зачараваць elvarácsol
засяваць elvetni	зачасціць gyakoribbá válni
засядаць ülést tartani	зачынены zárt, csukott
затбе viszont, ellenben	зачэпка 1. kapcsolat 2. kampó
затойвацца elbújni, elrejtőzni	зашыфраваны rejtjelezni, kódolni
затрымацца 1. időzni vhol 2. meg- akadni	заяц nyúl
затрэсціся megremegni, megrázkódni	збавенне megszabadítás
затым azután, ezután	збан kancsó, köcsög
заўважыць megjegyezni, észrevenni	збанок kancsó
заўжды mindig, folyton, állandóan	зберагчы megőrizni, megóvni
заўзяты lelkes	збірацца összegyűlni
заўсёды mindig, állandóan	збіраць gyűjteni
заўтра holnap	збóжжа gabona
захавáцца megőrződni, megmaradni	збóр gyűjtemény
захавáць megőrizni, megtartani	збóрнік gyűjtemény, kötet
за́хад nyugat	збóчыць lekanyarodni
захадзіць bemenni, túlmenni, megkerülni, lemenni	збройны fegyveres
захапіць elfoglalni, megszerezni	збрóя fegyver
захáплённе szenvedély, vonzalom	збрóя lószerszám
захáпляцца lelkesedni vkiért, vmiért	збрыць leborotválni
захацецца kedve támad	збудаваць építeni
захварэць megbetegedni	збывáцца megvalósulni
захóдні nyugati	збялелы sápadt
захóплена lelkesen	збялець elsápadni, elfehéredni
захóплены elfoglalt	зважáць / звáжыць figyelembe venni vmit
захóпнік hódító	звáлены ledöntött, kidöntött
захоўвацца megmaradni, fennmaradni	званіць harangozni, csengetni <i>званіць па тэлефóне</i> felhívni vkit telefonon
захóўваць megőrizni	звáнне cím, titulus
зацвэрджаны felállított	зварóтны ellenkező, ellentétes
зацвіці kivirágzani	звар’яцець megőrnülni, megbolondulni
зацікавіцца felkelteni az érdeklődést	звáцца vmilyen nevet viselni
зацішша szélcsend	зваць hívni vkit vhova
	звер vadállat
	звэрху fentről
	зверына vad
	звэстка 1. hír, értesülés 2. adat 3. tudomás
	звэсціся kipusztulni

звінець csengeni
звон harang
звонкі csengő
звычай szokás
звычайна általában
звычайны általános, szokásos
звяз szövetség
звязаны összekötött, kapcsolatos
звязаць / звязаць összekötni
звярнуцца félredőlni
звяртаць / звярнуць fordítani
 (figyelmet, tekintetet)
звярына nagy vadállat
звяць elhervadni, elfonnyadni
згадзіцца beleegyezni
згадка emlékezés
згаранне égés
згаснуць elaludni
згіб hajlítás, hajlat
згодна alapján, megfelelően
згубіцца elveszni
згубіць elvesztíteni
згубны végzetes
згэтуль ezért, ettől fogva
здавацца tűnni vminek vmilyennek
здагядлівы találékony, éles elméjű
здалёк távolról, messziről
здаля távolról, messziről
здань látomás, kísértet
здарáцца / здарыцца történik vmi
здаровы egészséges
здароўе egészség
здарыцца történni
здарэнне eset, esemény
зда́тнасьць alkalmasság, képesség
зда́тны jó képességű, tehetséges
здаўна́ régóta
здаць 1. leadni, letenni 2. bérbe adni
 3. feladni; kiosztani
здэ́йсніцца beteljesülni
здэ́к megcsúfolás
здэ́кавацца gúnyolódni vkivel
здзі́віцца meglepődni, csodálkozni
 vmin

здзі́віць bámulatba ejteni
здзі́лённе csodálkozás
здóлець tud, képes vmire
здóльнасьць tehetség, képesség
здóльны ügyes, tehetséges
здра́да csalás, árulás
здранцвэлы zsibbadt
здратаваць 1. letaposni, legázolni
 2. feltúrni
зды́мак fénykép
з’эдзены megevett
з’езд kongresszus
з’ездзіць elutazni
зэ́лень 1. zöltség 2. vminek a zöldje
зэ́лле 1. zöld takarmány 2. főzet
зе́ляніна zöld növényzet
зе́мляро́б földműves
зе́мляро́бства földművelés
зе́рне mag, szem, szemese
з’э́сці megenni, elfogyasztani,
 szétrágni
з’э́хаць kiköltözni, lehajtani,
 leereszkedni
зжаць learatni
зжыць megszüntetni, felszámolni
зза́ду hátul
ззяць fényleni, ragyogni
зі́ма tél
зі́мні téli
зі́рнуць rápillantani
зі́хоткі fényes, ragyogó, csillogó
злавіць fogni (halat, vadat, madarat
 stb.)
злазіць / злэ́зці 1. lemászni
 2. leszállni 3. lejönni
злама́ны törött
злачы́нства büntett
зле́ва bal oldalon, balról
злі́так öntecs
злом lebontás, törés
злосць harag, düh, méreg
Злу́чаныя Шта́ты Аме́рыкі
 Amerikai Egyesült Államok
злы́дзень gonosztevő

зляжа́лы összeállt, összetapadt	felkutatni
зляце́ць 1. lerepülni, leszállni 2. felröppenni, elszállni	знахо́дка 1. lelet 2. talált tárgy
змага́нне csata, harc, küzdelem	знахо́длівасць találékonyság
змага́р harcos	зна́ць 1. ismerni, tudni 2. nemesség, arisztokrácia
змага́цца harcolni	зна́чны 1. jelentős, fontos 2. észrevehető
змагчы́ tudni, -hat, -het, képes vmire	зна́чыцца szerepelni, tehát, következtetesképpen
змалаці́ць kicsépelni, összetörni	зна́чыць jelenteni
змамо́ніць befalni, bezabálni	значэ́нне 1. jelentés, értelem 2. jelentőség
зман csalás	зніка́ць / знікну́ць eltűnni, elfogyni
зма́нлівы 1. csalóka 2. vonzó, csábító	знішча́ны megsemmisült, kipusztult
змахну́ць lesöpörni, leverni	знішча́ць megsemmisíteni, kiírtani, kipusztítani
зме́на (fel)váltás, változás	зноў újból
зме́ст tartalom, tartalomjegyzék	зняво́лены szabadságától megfosztott; fogoly
зме́нены lesöpört	зняме́ць megnémulni, megdermedni
змёрзлы megfagyott	знямо́га kimerülés
змі́рбіцца megbékélni	зо́лак hajnal
змоўкну́ць elhallgatni, elnémulni	зо́лата arany
змра́чана́ты félhomályos	зо́латца aranyom
зпро́к félhomály, szürkület	зо́ль nedvesség, nyirkosság
зпро́чны 1. félhomályos, alkonyati 2. komor	зо́на zóna, sáv
змурава́ць felépíteni (kőből, téglából)	зо́рка csillag
змуша́ць kényszeríteni	зрабі́цца lesz, válik vmivé
змянша́цца csökkenni	зрабі́ць megcsinálni, megtenni
змяня́цца megváltozni, cserélődni	зразуме́лы érthető
змярка́нне sötétedés	зразуме́ць megérteni, felfogni, belátni
змята́ць lesöpörni, összesöpörni	зраўня́цца egyenlővé válni
змяць 1. lenyomni, letaposni 2. összegyűrni	зру́чны kényelmes
змяшча́ць elhelyezni	зрыва́цца 1. leesni, lezuhanni 2. elszakadni
змяя́ kígyó	зрэ́бны házivászon
знаёмы ismerős, ismert	зрэ́шты 1. de azért 2. egyébként, különben
знайсці́ 1. megtalálni, felkutatni 2. vmilyenek tartani	зуб fog
знак jel	зубр bölény
знакамі́ты ismert, híres, neves	зубро́вы: <i>зубро́вая трава́</i> máriafű
знаро́к szándékosan	зубро́ўка máriafűvel készített
знáтны 1. előkelő 2. híres	
знахо́дзіцца lenni vhol	
знахо́дзіць felfedezni, megtalálni,	

пálinka
зусíм 1. teljesen, egészen 2. végleg
зымправiзавáць rögtönözni
з'ява 1. jelenség 2. jelenet
зялёны zöld
зямля föld

зямляк földi, honfitárs
зямлянка földkunyhó
з'яўляцца / з'явіцца megjelenni
з'явіцца на свет világra jönni
зяць vő, sógor

I

i és
ióлка tú, varrótű
iгрáць játszani
iгрúша *ld* грúша
iгрышча esti összejövétel,
(házi)buli
iдэалогiя világnézet, ideológia
iдэолаг ideológus
iдэя eszme, gondolat, ötlet
iерóглиф hieroglifa
iльнянiы len-
iмглá 1. szitáló eső, havas eső 2. köd
iмжэць szemerkél, szitál
iмклiвы heves, gyors, rohamos
iмчáць robogni, száguldani
iмшáра mohával benőtt mocsár,
mohaláp
iмя keresztnév, név; névszó
iнáкш 1. másképp, másképpen 2.
különben
iнáчай másképp

iндывiдуум egyed, egyén
iней дёр, zúzmara
iн'экция injekció
iнжынёр mérnök
iнтэрэс 1. érdeklődés 2. érdek
iнтэрв'ю interjú
iнтэр'ёр enteriőr, belső tér
iнтэрнацыянальны nemzetközi
iншаземец külföldi
iншы más, másik
iон ion
iржá rozstda
iржанiы rozsz-
iскра szikra
iснавáць lenni, létezni
iстужка szalag
iсцi jönni
Iтáлиá Olaszország
iхнi övéké
iхнiя övéké

Й

Йéмен Jemen

К

каб azért, hogy
кабiна kabin, fülke
кава kávé
кавалáк darab, falat

кавáль kovács(mester)
кагó-нэбудзь valakit
кадэцкi kadet *кадэцкi кóрпус*
kadétiskola, hadapródiskola

кажۇخ 1. irhabunda 2. burkolat,
 köpeny
казá kecske
казáк kozák
казáх kazah (férfi)
казáхски kazah
казáць beszélni, mondani
казачны mesebeli, mesés
казка mese
кайданьí *tsz* (láncos) bilincs
кайстра tarisznya, iszák
каламбур szójáték, szóvice
калдуньí húsos derelye
калёна térd, hajlat
калёчка gyűrűcske
калёсы szekér
калі ha, mikor, amikor
калідór folyosó
каліна kányafa
калісь azelőtt, régen, előbb
калісьці valamikor
калмык kalmük (férfi)
калмыцкі kalmük
калода 1. tuskó, farönk 2. vályú
 3. egy csomag kártya
калодзеж kút; akna
кало́на oszlop
кало́ссе kalász
калоць 1. (fel)vágni, (fel)aprítani
 2. szűrni
калы́ска bölcső
калыхáць 1. hintáztatni, ringatni
 2. inogni, dülöngélni
кальцавы́ gyűrű-, kör-
калючы szöges
каля́ nagyjából
Каля́ды Karácsony
каляндáр naptár
каляро́вы színes, tarka
камáнда 1. csapat 2. vezényszó,
 parancs
камáндванне parancsnokság
камандзі́р parancsnok
камéни kő-

ка́мень kő
ка́мера cella
камі́чны komikus
камлы́га tömb
кампазі́тар zeneszerző
кампа́ньён (üzlet)társ
камп’ю́тэр számítógép
Кана́да Kanada
канéчне feltétlenül, okvetlenül
канéц vége vminek
канкрéтна konkrétan
кантро́льна-прапускны́:
кантро́льна-прапускны́ пункт
 ellenőrző pont
канфе́рансьé konferanszié
ка́нцлер kancellár
канцыля́рыя iroda, hivatal
канцэ́пцыя koncepció, elgondolás
канчатко́вы végleges, végső
канья́к konyak, borpárlat
каню́шня lóistálló
капа́ць csepereg, szemerkél
капіта́н kapitány
капу́ста káposzta
ка́ра büntetés
карабе́ль hajó
караго́д körtánc
ка́рак tarkó, nyakszirt
кара́ць megbüntetni
кармі́цель eltartó, családfenntartó
кармі́ць etetni, táplálni
ка́рнік büntető, megtorló (személy)
каро́ва tehén
каро́ль király
каро́ткі rövid
ка́рта térkép
карці́на kép
карчма́ 1. kocsmá 2. vendégfogadó
карыста́ца 1. (fel)használni,
 alkalmazni 2. birtokolni
кары́чневы barna
каре́та hintó
каса́ kasza
касаго́р lejtő, hegyoldal

касінэр kaszás parasztfelkelő
касіць (le)kaszálni
кастры́чнік október
касцёр tábortűz
касьба́ kaszálás
каталі́к katolikus
каталі́цкі katolikus *каталі́цкая*
вэ́ра katolikus hit
като́ры 1. melyik 2. hány, hányadik
 3. aki, ami, amelyik
каўба́са kolbász
Каўка́з Kaukázus
каўка́зскі kaukázusi
каха́нне szeretet, szerelem
каха́ны kedves, szeretett, kedvenc
каха́ць szeretni, kedvelni
каці́ца 1. gurulni, gördülni 2.
 robogni
каці́ць gurítani, görgetni
качка́ kacska
каша́ kása
каштоўны értékes, drága
кашў́ля ing
ка́яцца megbánni vmit
квас kvasz
кватарава́нне el-/beszállásolás
кватэ́ра lakás
квэ́тка virág
кві́тнёчы virágzó
квіто́к nyugta, elismervény
кво́лы gyenge
квяці́сты virágzó, tarka, színes
ке́лля cella
ке́млівы értelmes, jó felfogású
ке́пска rosszul
кефі́р kefir
ківа́ць hintáztatni, ringatni
кідáцца 1. dobálózni vmivel
 2. rohanni, sietni 3. vhova veti
 magát
кідáць / кінуць vetni, dobni
Кіеў Kijev
кіно́ mozi
кіну́ты elhagyatott, elhagyott

кіпара́савы ciprus-
кірава́нне 1. irányítás, igazgatás,
 vezérlés 2. vonzat
кірава́ць vezetni, irányítani
кіраўні́цтва irányítás
кірма́ш vásár
кіру́нак irány
кісэ́ль kizsel
кіслы́ savanyú
кішэ́ць nyüzsögni, hemzsegni
кля́дка (fel)rakás, falazat
клапаці́цца gondoskodni
клас osztály
класі́чны klasszikus
класці́ rakni, helyezni
клей enyv
клеката́нне vijjogás, rikoltás
клё́кат vijjogás, rikoltás
клён juharfa, jávorfa
кліе́нтўра ügyfelek, vevőkör
клі́каць hívni
клі́мат éghajlat, klíma
клі́н ék
кло́пат gondoskodás
кло́паты vesződség; utánjárás;
 gondok
ключ kulcs
кля́сці elátkozni, megátkozni
кні́га könyv
кнігадрукава́нне könyvnyomtatás
кніга́рня könyvesbolt
кні́жны könyv-; írott
кня́жа herceg, fejedelem
кня́жы fejedelmi, hercegi
князе́ўна hercegnő
князь fejedelem, herceg
кня́ства fejedelemség
ко́жны mindegyik, minden egyes
кол karó
ко́латы 1. vágott, aprított 2. szűrt
ко́лер szín
ко́лісь valamikor
ко́лькасць mennyiség
ко́лькі mennyi, amennyi

кóмпас iránytű, tájoló
кóнна lovon, lóháton
кóнный lovas
кóнная lovasság
кóнный ló-, lovas *кóнный рыцар*
 lovag
кóнский ló-
кóнь ló, paripa
кóрань gyökér
кóрма 1. takarmány 2. élelem, eledel
кóршак héja
кóсмас világűr, világegyetem
кóсць csont
кóшка (nőstény)macska, cica
кравец szabó
крайна táj, vidék
край 1. vége, széle, pereme vminek
 2. vidék, táj
Кракаў Krakko
крама üzlet, bolt
кранáць / крануць 1.
 (meg)érinteni, (meg)fogni 2.
 meghatni
кранівá csalán
красá szépség
красавáцца pompázni, ékeskedni
красавáць virággzani; tündökölni
красавíк április
красавíцкі áprilisi
красамóўства ékesszólás
краска virág
краязнаўчы tájkatató-
крок lépés
кроп kapor
крóпля csepp
крóсны *tsz* (házbeli) szövőszék
кроў vér
крóчыць lépni, lépkedni, járni
круг kör
круглы 1. kerek, kör- 2. teljes
кругóm 1. körül 2. körös-körül
 3. teljesen
кружыцца forogni, keringeni,
 körözni

кружыць 1. (meg)forgatni 2. bo-
 lyongani
круты́ 1. meredek, hirtelen, éles
 2. szigorú
кру́хмал keményítő
круциць 1. forgatni 2. sodorni,
 pödörni
кывáвы véres
кывáва-чырвóны vérvörös
кывíчы krivicsek
кыж kereszt
кыжóвы kereszt *кыжóвы*
пахóд kereszt hadjárat
кык kiáltás, rikoltás
кы́кнуць felkiáltani
кы́лле szárnyak
кыло szárny
кы́мскі krími *кы́мскія татары*
 krími tatárok
кыніца forrás
кынічны forrás-
кы́ўда sértés, megbántás
кыўляцца kényeskedni
кыху́ keveset, kicsit
кычáць kiáltani, kiabálni
крэ́сла szék, fotel
крэўны vér szerinti, vér-, vérségi
куды́ hová
куды-небудзь valahová
ку́заў karosszéria, kocsiszekrény
культу́ра kultúra
ку́ля lövedék
Купáлле Szent Iván napja
купáльскі: *купáльская ноч* Szent
 Iván-éj
купáнне 1. fürdés, fürdőzés 2. für-
 detés
купéц kereskedő
купéцкі kereskedői, kereskedő-
кў́пина zsombék
купляць / купіць venni, vásárolni
курапáтка fogoly (madár)
куры́ны: *куры́ныя патрахі*
 csirkebelsőségek

кúрыца csirke
куст bokor, cserje
кут 1. sarok 2. szög
кутóк (kis)sarok, zug

кúфар láda
кухóнны konyhai
кúча kupac, halom, rakás, tömeg
кштáлтам mintha csak, akárcsak

Л

лабаратóрны laboratóriumi
лава pad
лавачка kis pad, padocska
лавіць fogni (halat, vadat, madarat stb.)
лагерны tábori, láger-
лагóдны szelíd, jámbor
лад 1. rend, rendszer, berendezkedés
2. igemód
лаза́ 1. vessző 2. fűzfa
ла́зня (gőz)fürdő
ла́пка (kis) mancs, láb(acska)
(állaté)
лапша́ metélt tészta, laska
ла́ска 1. jóság, nyájasság 2. menyét
ласка́вы szíves, szívélyes, kedves
ластаўка fecske
ласу́нак 1. édesség, nyalánkság,
csemege 2. ínycsfalat
Лáтвiя Lettország
латру́га naplopó, csirkefogó,
gazfickó
ла́га folt
лаці́на latin nyelv
лаці́нскі latin
лебядзі́ны hattyú-, hattyúfehér
леге́нда legenda
легка́вi: *легкава́я аўтамашы́на*
személygépkocsi
легкадúмнасць könnyelműség,
meggondolatlanság
лэ́гчы 1. lefeküdni 2. ráereszkedik
ледзя́нi jeges
ледзь alig, aligha
лэдзьве éppen hogy, alig hogy
ледні́ковы jég-, jeges-

лэ́зцi felmászni, bemászni,
beleavatkozni
лэ́кар orvos, gyógyász
лэ́карскі orvos-
лэ́кі *tsz* gyógyszer
лэ́нны hűbéri, hűbér-
лэ́нта szalag
лэ́пшы jobb, legjobb
лес erdő
лесаві́к 1. erdőlakó 2. erdei manó
лэ́та 1. évek, esztendő 2. nyár
лэ́там nyáron
лэ́тапіс krónika, évkönyv
лэ́тась tavaly
лэ́тнi nyári, nyárias
Лету́ва Litvánia
лету́віскі litván *лету́віская мо́ва*
litván nyelv
леў oroszlán
лэ́чаны gyógykezelt, kigyógyított
лешч dévérkeszeg
лэ́гка könnyen, könnyedén
лэ́гкi könnyű
лэ́д jég
лэ́н len
лэ́с sors
лэ́таць repülni, szállni, repkedni
лжы́васць hamisság, vminek a
hazug volta
лі́вень zápor(eső)
лі́лея liliom
лі́ловы lila (színű)
лі́музiн limuzin
лі́па hársfa, hárs
лі́пень július
лі́пеньскі júliusi

ліра lant, líra
лірыка lírai költészet
ліст¹ (fa)levél, lomb
ліст² 1. lap 2. levél
лістава́цца levelezni
лістапад november
лісто́та lomb, lombozat
лісце levélzet
лі́гара betű
лігарату́ра irodalom
лігарату́рна-маста́цкі irodalmi-
művészeti
лігарату́рны irodalmi
лігасці́ва kegyesen, könyörületesen
літві́н litván (férfi)
літо́вец litván (férfi)
літо́ўскі liván
лі́тр liter
ліха́лэце viszontagságos, nehéz
idők
ліхі́ gonosz, rossz *ліхая́ сі́ла* gonosz
erő
лі́цца folyni
лі́ццэ 1. öntés, öntészet 2. öntvény
лі́ць 1. önteni, tölteni 2. ömleni
лі́чба számjegy
лі́чы́нка lárva
лі́чы́цца számít, tartják vminek,
számításba venni
лі́чы́ць 1. számolni, számítani 2.
tartják vminek
лі́чы́нне számolás
лі́штва ablak- v. ajtókeret
ло́б homlok
ло́жак ágy
ло́каць könyök
лом hulladék, törmelék
ло́паць 1. zabálni, falni 2. ütni,
csapkodni

лось jávorszarvas
лу́г 1. rét, mező 2. lúg
луга́віна kis rét
лу́жа (eső-/talaj)vízből összegyűlt
pocsolya/tócsa
лу́жына tócsa, pocsolya
лу́жка kanál
лу́сы kopasz, kopár
лу́го́та kiváltság, kedvezmény
лу́дзі́нка kis jégtábla
лу́наво́дчы lentermelő
лю́ба kellemes
любава́цца gyönyörködni vmiben
люба́сць szeretet
люба́та báj, varázs, gyönyörűség
любі́мы kedvenc
любі́ць szeretni
любо́ў szerelem
любо́ўны szerelmi, szerelmes
лю́бы kedves, szeretett
любы́ bármelyik, akármelyik
лю́дзі *tsz* emberek
лю́дскі emberi
лютава́ць kegyetlenkedni
лю́ты¹ 1. kegyetlen, vad 2. kínozó,
gyötrő
лю́ты² február
лягчэй könnyű
ляжа́ць 1. feküdni, heverni 2. van,
fekszik, elterül
ля́мпа lámpa
лясі́на (kivágott fa) törzse, rönk
лясі́сты erdős
лясні́к erdész, erdőőr
лясні́к-палясо́ўшчык erdőőr
лясні́ erdő- *лясна́я зо́на* erdőöv
лясу́н erdei manó
ляце́ць repülni, szállni
лячы́ць gyógyítani

M

мабыць valószínűleg, bizonyára	маляваць festeni, rajzolni
магазін bolt, üzlet	маляўнічы festői
магіла sír	мама anyu, mama
Магілёў Mogiljov	манá hazugság
магутны hatalmas	мана́стыр kolostor
магчы́ képes vmire, -hat, -het, tudni vmit	мана́стырскі kolostori
магчы́ма lehetséges	манáx szerzetes
магчы́масць lehetőség, alkalom	манáx-бернардзінец cisztercita szerzetes
мадзьяр magyar	манáx-піяр piarista szerzetes
мадо́нна madonna	манáшка 1. szerzetesnő 2. apáca- lepke
маé enyémek	манго́ла-татарскі mongol-tatár
маё <i>s</i> enyém	манэ́ра mód
маё́масць vagyon, tulajdon	ману́мент emlékmű
маёнтак kúria, birtok	манце́р 1. villanyszerelő 2. (motor)- szerelő
мажліва lehetséges	ма́ра vágy, álm
ма́жны zömök, köpcös	мара́льнасць 1. erkölcs, morál 2. erkölcsösség
мазо́ль tyúkszem	марко́ціца szomorkodni, bánkódni, búsulni
мазь kenőcs	марму́ровы márvány-
май május	ма́рна 1. hiába 2. alaptalanul, igazságtalanul
ма́йнік árnyékvirág	маро́з fagy, dermesztő hideg
ма́йстар mester	маро́зіць fagyni, fagyasztani
ма́йсте́рня műhely	мару́дны lassú
ма́йсте́рства mesterség	ма́рыць álmodozni vmiről
макрако́смаc makrokozmosz, világegyetem	ма́са tömeg
макрэ́ць (meg)ázni	ма́савасць tömeges jelleg
ма́ла 1. kevésbé, kevés 2. nem elég	Маско́вія Moszkovia
маладо́ць fiatalság	маста́к művész
малады́ fiatal	маста́цкі művészeti
малако́ tej	маста́цтва művészet
малапрыкме́тна alig észrevehetően	матацы́кл motorkerékpár
мале́нне ima, fohász, könyörgés	ма́тка anyu
мале́нства (kis)gyerekkor	мату́ля anyuci
мале́нькі kis, kicsi	ма́тч mérkőzés, meccs
ма́ліннік málnabokor	ма́тчы́ motívum
ма́літва ima	ма́тэма́тыка matematika
ма́лоць 1. öröl, darál 2. fecseg	ма́тэрыя́л anyag
ма́лочны tejes, tej-	
ма́лы kicsi	
ма́ліонак rajz	

матэрыяльны anyagi, anyag-
маўклівы hallgatag, szófukar
маўляў úgymond
маўчанне hallgatás, csend
маўчаць hallgatni, csendben lenni
махаць 1. integetni 2. lengetni,
 lobogtatni
махры rojt
маці anya
мацнёць megerősödni
мацней erősebb
мачанка: *мачанка з блінамі*
 palacsinta mártással
мачаць belemártani
машына autó
мая *n* enyém
маянэз majonéz
маянца kínlódni, gyötrődni
медаль érem, érdemérem
медальён medalion
медзь réz
медык orvos
медыцына orvostudomány
медычны orvos-
Мэкка Mekka
мелярацыя talajjavítás
мелкаводзе 1. alacsony vízállás
 2. sekély víz
мелкі sekély
мелодыя dallam
мемарыяльны emlék-
менавіта pont, éppen
мэней kevesebb
Менск Menszk (ma Minszk)
менш kisebb, kevesebb
меркаваць értelmezni, magyarázni
мерседэс Mercedes (automárka)
мэсца hely
мэсці 1. seperni 2. kavarni
месяц hónap
méтад módszer
метал fém
металалом fémhulladék
метр méter

метрó metro
мэцца van, létezik, található
мець van neki, birtokolni
меч kard
мешаніна keverék, zagyvalék
мёд méz
міг pillanat
між között *між іншага* többek
 között
міжнарóдны nemzetközi
міжнарóдная мóва nemzetközi
 nyelv
мікракóсмас mikrokozmosz
мілагучна jó hangzásúan
міліцыянер rendór
міліцэйскі rendóri, rendórségi
мілы kedves, derék, helyes
мільгануць felcsillanni, felvillanni,
 feltűnni
мільён millió
мільённы 1. milliomodik 2. milliós
мільярд milliárd
мільярды milliárdos
Мінск Minszk
мінулы múlt, elmúlt
міну́та perc
мінуць 1. elmenni, elhaladni
 2. megkerülni 3. megmenekülni
мінуўшчына a múlt
мір béke
мірны béke- *мірная дамóва*
 békeszerződés
міраж illúzió, délibáb
міска tál
мітынг nagygyűlés
мішэнь céltábla, célpont
млець bágyadozni, ájuldozni
млiва őrlés, őrlemény
млын malom
многа sok
мноства sokaság
мо lehet, lehetséges
мóва nyelv
мóвазнáўства nyelvtudomány

могілкавы temetői, temető-
модны divatos, divat-
можа lehet, lehetséges
можна lehetséges, lehet *можна*
назваць nevezhető
мой *h* enyém
мокры nedves
мол móló
моладзь fiatalság, a fiatalok
момант pillanat
мора tenger
моцны erős
мочаны lében eltett (gyümölcs,
 zöldség)
мрoя ábránd
мудра okosan, bölcsen
мудрасць bölcsesség
мудры bölcs
муж férj
мужна férfiasan
мужнасць bátorság, férfiasság
мужны férfias
мужчына férfi
музык muzsik, orosz paraszt
муза múzsa
музей múzeum
музыка zene
мука liszt
мука kín, gyötrelm
муляць 1. dörzsölni 2. reszelni,
 aprítani

мур 1. kőfalazás, kőfelrakás 2. kőház
муціць köteles vmire
муха légy
мчацца 1. száguldani, rohanni
 2. tovatúnni
мы mi
мыццё mosás
мыць mosni
мыш egér
мышка egérke
мэбля bútor
мэта cél
мэтазгодна célszerűen
мядзвэдзь medve
мяжá határ
мякка puhán, lágyan, enyhén
мяккі puha *мяккі характар* szelíd
 természet
мянушка csúfnév
мяркаваць hinni, tartani
мяса hús
мястэчка település
мясці 1. söpörni, seperni 2. kavarni
мясціна hely, vidék
мясцовасць vidék, hely
мяцэліца hóvihar
мяць dagasztani, gyúrni, formálni,
 összegyúrni
мяч labda
мяшок zsák

Н

наадварoт fordítva, ellenkezőleg
набéг rajtaütés, portyázás
набліжаны közel álló
набліжáцца közeledni
набрысці 1. ráatalálni, rábukanni
 2. összegyúlik
набывáць / набыць 1.
 (meg)szerezni 2. nyerni, kapni
набытак 1. szerzemény 2. holmi,

sókmók
наважыцца elhatározni magát
навакoлле környék
навальніца zivatar, vihar
нават még ... is
навэдаць (meg)látogatni
навэйшы újabb, legújabb
навéк örökre
навéла novella

навúка tudomány
навéдваць (meg)látogatni
навéрсe fent
навéрх fel, felfelé
навóддаль odébb, kissé messzebb,
 távolabb
навóкал körben, vmi körül
навóшта miért, minek
навучáльня iskola, tanintézet
навучы́цца tanulni, okulni
навучы́ць tanítani, oktatni
нагá láb
нагáдваць emlékeztetni
нагбóм: *піць нагбóм* edényt
 megdöntve inni, vedelni; *átv*
 habzsolni
надáлей a jövőben, ezentúl
надвор’е időjárás
надзéйна biztosan, mindenképpen
надзéйны biztos, megbízható
надзéлены megáldott
надзéя remény
надзвы́чай rendkívül
надз́іва meglepően
надзів́іцца csodálkozni
надзялі́ць ellátni, juttatni vkinek
 vmit
надпіс felirat
надпісáць 1. ráírni, feiratozni
 2. dedikálni
надрукава́ны (ki)nyomtatott
надрукава́ць (ki)nyomtatni
на́дта nagyon
надымі́ць füstölni, füstölögni
надысці́ beáll, beköszönt
наéздзі́цца kiutazza magát
назад hátra
назапáшваць felhalmozni
назаўсёды́ mindörökre
назбі́раць összegyűjteni,
 összeszedni
назва elnevezés
назва́цца / назывáцца 1. vminek
 hívnak vmit 2. vminek nevezi

magát
назва́ць / назывáць 1. elnevezni,
 hívni vminek 2. megnevezni,
 felsorolni
назіра́нне megfigyelés
назіра́ць megnézni
назлó vkinek a bosszantására
назнáчыць 1. kítűzni, kijelölni,
 megállapítani 2. kinevezni
назо́йлівы tolakodó, szemtelen
на́йбóльш leg-, leginkább
на́йважнэйшы legfontosabb
на́йвялікшы legnagyobb
на́йкаштоўнейшы legdrágább,
 legértékesebb
на́ймéنش legkevésbé
на́йпрыгажэйшы legszebb
на́йчасце́й többnyire
нака́з utasítás, rendelkezés
наканавáна útmutatóan
накасі́ць lekaszálni
накі́рава́ць küldeni
накладáць rátenni, rárakni
нако́нт vmivel kapcsolatban
накрывáць befedni, eltakarni
накштáлт hasonló
наламáны letört, összetört
налаўні́к padtakaró (anyag, szövet)
але́ва balra
нале́жаць tartozni vhez
нале́жны kellő, szükséges, illő
наліўка gyümölcslikőr
налі́чваць számlálni, megszámolni
намалóт cséplés
намалява́ны ráfestett
нама́рыць 1. megölni, elpusztítani
 2. elgyötörni
наме́к célzás, utalás
наме́р szándék, elhatározás
наме́рыцца elhatározni
намілава́цца kienyelegni magát
набо́гул többnyire
напага́тове készen lenni, készen
 állni

напад támadás
нападаць megtámadni
напакўтвацца megszenvedni
напáсці megtámadni
напаткаць találkozni vkivel,
 fogadni vkit
напаўняць megtölteni, teletölteni
напачáтку kezdetben
напéрад előre
напéрадзе elöl
напéў dallam, melódia
напíсаны írott
напíсáць megírni
напóй ital
напóмніць emlékeztetni,
 figyelmeztetni
напóўнены tele, telis-tele
напράва jobbra
напрáсiцца kierőszakolni,
 kirovokálni vmit
напράўду komolyan, valóban,
 csakugyan
напружанне 1. erőfeszítés
 2. feszültség
напрýклад például
напячы́ megsütni, kisütni
нарабiць 1. elkészíteni, megcsinálni
 2. okozni, elkövetni
нараджаць szülni
нараджэ́нне születés
нарадзiцца születni
нараканне zúgolódás
Нáрач Naracs
наро́д nép, nemzet
наро́дны népi, nemzeti
нары́ tsz prices
нарэшце végül, végre
насéкчы felaprítani, összevágni
насіць hordani, vinni, viselni
насмéшка gúny, gúnyolódás
наснада́цца bereggelizni
насоўка zsebkendő
настаўнік tanító, tanár
настаўніца tanítónő, tanárnő

настая́цца sokat állni, álldogálni
настой kivonat, főzet, párlat,
 tinktúra
настойли́ва kitartóan, állhatatosan
настро́й hangulat, kedv
наступны következő
насу́страч 1. vki elé, vki fogadására
 2. szembe
насцяро́жваць gyanakvóvá tenni
насы́ціцца jóllakni, telítődni
наталiць csillapítani, (szomjat)
 oltani
натóўп tömeg
натхнэ́нне ihlet
натхнэ́на lelkesen
натхня́ць ösztönözni
натýра természet, jellem
наўзбóч oldalt vmi mellett
наўчы́ць megtanítani
нафтапераапрацоўчы kőolaj-
 feldolgozó
нахадзiцца van, található,
 tartózkodik vhol
нахва́лiцца eleget dicsérni
нацалава́цца kicsókolózza magát
нацэшы́цца kigyönyörködni magát
 vmiben
на́цыя nemzet
нацыяна́льнасць nemzetiség,
 nemzeti hovatartozás
нацыяна́льны nemzeti
начáльнiк főnök, vezető
начлэ́жны éjjeli
начны́ éjjeli, éjszakai
наш *h* miénk
наша *n* miénk
нашто́ miért, minek
нашча́дак utód, leszármazott
нашы́ tsz miénk
нашэ́сце betörés, invázió
не nem, ne
неабсы́жны mérhetetlen, határtalan
неабхóдны szükséges,
 nélkülözhetetlen

неакрэслены határozatlan,
 bizonytalan
неацённы felbecsülhetetlen értékű
неба ég, égbolt
небяспэчна veszélyesen
небяспэчны veszélyes
невéдама nem tudható
невымэрны felmérhetetlen
невывразны homályos, nehezen
 érthető, elmosódott
невычэрпны kimeríthetetlen
невядóма nem tudható, nem tudjuk
невядóмы ismeretlen
невялікі kis, kicsi
недалёка nem messze
недалёкі közeli
недарэчна alkalmatlanul, nem
 helyénvalóan
недарэчнасць vminek a nem
 helyénvaló volta
недастойны méltatlan, meg nem
 érdemelt
недасягнуты elérhetetlen
недзе valahol
незадаволена elégedetlenül
незалэжна függetlenül
незалэжнасць függetlenség
незаняты szabad, üres
незарóслы be nem nőtt
незаўважаны nem észlelt, észre
 nem vett
невычэйны nem mindennapi,
 különleges
незнаёмы ismeretlen
незразумéлы érthetetlen
нейкі valamilyen
некалі valamikor
некалькі néhány
некатóры egyes, (egy) bizonyos
нектáр nektár
нельга nem lehet, tilos, nem szabad
нема szótlantul, hallgatagon
немагчыма lehetetlenül
немагчымы lehetetlen

нематá némaság
нёмцы németek *нёмцы-крыжакі*
 német kereszteslovagok
ненавідзець utálni, gyűlölni
ненавіснiк gyűlölködő, ellenséges
 férfi
ненаглядны kedves, drága
непакóиць nyugtalanítani
непапраўны javíthatatlan
непаразумéне félreértés, tévedés
непаўтóрны egyedülálló,
 utánozhatatlan
непачцiвасць tiszteletlenség
непераходны tárgyatlan, intranszítív
непрыдáтны alkalmatlan,
 használhatatlan
непрыёмнасць kellemetlenség
непрытóмны eszméletlen
нэрат (háló)varsa
нерашúчасць bizonytalanság,
 határozatlanság
нерухóма mozdulatlanul, kötötten
нэруш szűz föld; érintetlen erdő, táj
несамавіты jelentéktelen
несапраўдны hamis, ál-
неспакóйны nyugtalan
несправядлiвасць igazságtalanság
нэсцi vinni, tartani, viselni
нэтры 1. a föld mélye 2. vminek a
 belseje
нетутэйшы nem idevalósi
неўзабáве hamarosan, rögtön,
 rövidesen
неўмiрúчы halhatatlan
неўпарадкаваны szabályzatlan
неўрадлiвы terméketlen
нецярплiвасць türelmetlenség
нечакáна váratlanul
нечакáнасць váratlanság,
 meglepetés
нечалавэчы emberfeletti
нэшта valami
Нёман Nyoman (folyónév, orosz:
 Nyemen, lenygel: Niemen, litván:

Nēmunas)
ні se, sem
ніадкуль sehonnan
нібы 1. pontosan úgy, mint 2.
 akárcsak 3. mintha
нібыта mintha, akárcsak
ніва szántó föld, mező
ніводны egy sem, senki
нідзэ sehol
ніжні alsó
ніз vminek az alja, alsó része
нізка alacsonyan; aljas módon
нікуды sehová
нігачка cérnaszál
нітрят nitrát
ніхто senki
ніц arccal lefelé, hason
ніць fonal, cérna, szál
ніяк sehogy, semmiképp
ніякі 1. semmilyen, semmiféle
 2. rossz, semmit sem érő
но: *но!* gyí! (lovak nógatásakor)
новенькі vadonatúj
новы új
нож kés
нос orr
нота 1. hangjegy 2. kotta 3. jegyzék
нотка 1. hang 2. árnyalat
Ноўгарад Novgorod
ноч éjszaka
ночкай éjjel
ноччу éjjel
ну 1. ды ну? tényleg? igazán?
 2. igen
нудны csüggedt, levert, szomorú
нумар szám
нырнұць 1. alámerülni 2. eltűnni
Нью-Йорк New York
нябёсы ég, égbolt
няблага elég jól, túrhetően
нябджа (megszólításként:) te
 szegény! szegénykém!
нявёста menyasszony
нявля rabság, fogság,

kényszerűség
нягёлы igénytelen külsejű, csúnya
нягледзячы: *нягледзячы на што*
 vminek ellenére
нягода baj, szerencsétlenség
нядаўна nemrég
нядзеля vasárnap
нядобры rossz
нязводны csalhatatlan, megbízható
нязгодны nem egyetértő
нязмённы 1. állandó, változatlan
 2. hű
нязнаны ismeretlen
някёпскі nem rossz, elég jó
нямá nincs
нямáла nem kevés, számos, sok
нямёцкі német
нямёць megnémulni; megdermedni
Нямёчына Németország
нямнога nem sok, kevés
нянавісьць gyűlölet
нянька dajka, dada
няпісаны írott, megírt
няпраўда hazugság
няпрóшаны kéretlen, hívatlan
няпэўна megbízhatatlanul
Нясвіж Nyeszvizs
нясвіжскі nyeszvizsi
нясмела 1. bátortalanul 2. nyug-
 talanul
няспынна szüntelenül, megállás
 nélkül
няспешна lassan
няста́ча 1. hiány 2. nélkülözés
нястры́мны feltartóztathatatlan,
 visszafojthatatlan
няўда́ча kudarc, balszerencse, pech
няўжо́ csaknem? csakugyan?
няўлоўны 1. megfoghatatlan
 2. érzékelhetetlen
няўмо́льны kérlelhetetlen
няўпэўне́на bizonytalanul
няўту́льнасьць kényelmetlenség
няўхі́льна eltéríthetetlenül

няхай 1. hadd, hát csak 2. bár 3.
rendben

няхчасце szerencsétlenség
няяркі sötét, homályos, elmosódó

O

o ó!
Огайо Ohio
ой jaj! ejha! húha!

ордэн érdemrend
ордэнскі rend-, rendjel-

П

паабéдаць (meg)ebédelni
паасóбкy külön
пабéг szökés
пабéгчы legyőzni
па-беларýску fehéroroszul
пабiцца széttörni, összetörni
паблiзу vmi mellett, vminek a
közelében
паблyкáць (egy ideig) bolyongani,
tévelyegni, kóborolni
паблyднéць elsápadni
пабрáць összeszedni
пабyдавáць felépíteni
пабyдóва 1. (fel)építés 2. építmény
пабýць elidőzni, egy ideig
tartózkodni vhol
пáва páva
павáга tisztelet
паважáць tisztelni
павалiцца 1. (le)esni, (le)hullani 2.
szétesni
паварóт 1. (meg)fordítás,
(el)fordulás 2. forduló, kanyar
павéдамiць bejelenteni
павéрыць hinni
павéсiць 1. (fel)akasztani 2.
(le)mérni
павéсцi vezetni
павéт járás, kerület
павéтра levegő
павiльён pavilon

павiнен kell, köteles vmit megtenni
павóдзiны *tsz* viselkedés,
magatartás
павóльна ráérősen, komótosan
павóльнасць (ráérős) lassúság,
komótosság
павóльны lassú, nem sietős
павучáнне tanítás
пагаварýць beszélni, beszélgetni
пагаманiць (bizonyos ideig)
beszélgetni
пагáнка mérges gomba
паглядзéць megnézni
пагóда időjárás
пагóн váll-lap, vállpánt
пагóня üldözés, az üldözők;
„Пагоня” Pahonya (a vágató
lovagot ábrázoló címer neve;
lengyel: *Pogoń*, litván: *Vỹtis*)
пагóршыцца romlik, rosszabbodik
пагражáць fenyegetni
пагýдка 1. kószá hír, szóbeszéd 2.
dallam, melódia, motívum
пагýльваць 1. sétálgatni 2.
mulatozni
падабáцца tetszeni
падавáць / падáць (oda)adni
падазрóна 1. gyanúsan 2.
gyanakvóan
падазрóны gyanakvó, bizalmatlan
падáнне monda, legenda

падарóжжа utazás
падарóжнік utazó
падарóжніца utazó (nő)
падарóжнічаць utazni
падарóжны úti, út-, utazási
падáўлены elfojtott
падáцца elindulni, menni v hova
пáдаць 1. (le)esni, (le)hullani
 2. csökkenni
падбóўтаны behabart
падвóдзіць 1. odavezetni, odavinni
 2. aláépíteni
падвывáць becsavarni,
 begöndöríteni
падвячóрак uzsonna
падглядзéць meglesni, kilesni
пад'эзд 1. közeledés 2. megközelítő
 út 3. bejárat, feljárat
пад'эсці teleeszi magát
пад'эхаць odahajtani, megérkezni
падзéя esemény
падзьмúхаць fújni kezd
падзьякаваць megköszönni vmit
падзялiць elosztani
падкáрмліваць 1. egy kicsit
 (meg)etetni, feltáplálni, erőre
 kapatni, felerősíteni 2. fejtrágyáz-
 ni
падкiдвáць 1. feldobni 2. aládobni
падклéiць megragasztani,
 aláragasztani
падкóва patkó
падкрасiця odalopózni
падкрэслiваць 1. aláhúzni 2. ki-
 hangsúlyozni
падлéсак aljnövényzet
падлiва szósz, mártás
падлiчыць összeszámolni,
 megszámolni
падлóга padló
падмáнвáць becsapni,
 megtéveszteni
паднóжжа (kocsi)lépcső,
 (kocsi)hágcsó

паднóсчык adogató munkás
Падняпрóўе Dnyeper menti terület
паднiяцца 1. felmenni, felmászni 2.
 felemelkedni, felszállni 3.
 fellázadni
паднiяць 1. felemelni 2. növelni,
 fokozni
падóбны hasonló
падпéрці alátámasztani
падпiсáць aláírni
падпiтак: *на паднiмку* ittas, részeg
падрáць (meg)szakítani
падрóсшы felnőve
падручнiк tankönyv
падсвядóма tudat alatt
падтрiмка támogatás
Пáдуя Padova
падтрымáць 1. megfogni,
 felemelve tartani 2. támogatni 3.
 folytatni
падúмаць gondolkodni
падчáпiць hozzákapcsolni
падыгрáць vkinek a kezére játszani
падымáцца felkelni
падымáць: *падымáць рукú* kezét
 felemelni
падыспiтны vizsgálati, kísérleti
падыхóдзiць / падысцi 1.
 odamenni 2. viszonyulni vkihez
 3. megfelelni
паэздка utazás
паэсцi megenni, felfalni
паéхаць 1. elutazni 2. elgurulni
пажадáць megkívánni
пажáр tűz, tűzvész
пажартавáць viccelődni
пажáрышча tűzvész
пажаўцéць 1. megsárgulni 2. sár-
 gállik
пажвавéць feléledni, felélénkülni
пажóўклы elsárgult, megsárgult
пажúхнуць megfakulni
пазбáвiцца megmenekülni,
 megszabadulni

пазба́віць megfosztani
пазба́ўлены: *пазба́ўлены*
помсліва́сці nem bosszúálló
пазбы́цца elmenekülni vmi elől
пазбы́цца непры́ёмнасцей
 elmenekülni a kellemetlenségek
 elől
пазвалé́нне engedély
пазвані́ць 1. becsengetni 2. felhívni
 (telefonon)
пазва́ць 1. hívni 2. meghívni
 3. nevezni
пазнаё́міцца megismerkedni
пазна́ць megismerni
пазнé́й később
пайсці́ 1. elindulni, megindulni
 2. hozzáfogni vmihez
паказа́ць mutatni
пакале́нне nemzedék
пакара́нне büntetés
пакара́ць megbüntetni
паквіта́цца elszámolni vkivel
пакіда́ць / пакіну́ць elhagyni
паклапа́ціцца gondoskodni vmiről
пакла́сці beletenni
паклі́каць 1. hívni 2. meghívni 3.
 nevezni
пакóй szoba
пакóйчык kis szoba
пакóлькі amennyiben
пакóрна engedelmesen, alázatosan
пакры́се́ 1. fokozatosan 2. egy kicsit
пакры́ты befedve, beborítva
паку́ль 1. egyelőre 2. miközben
 3. amíg
паку́пка vásárlás, vétel
паку́та szenvedés
палаві́нка fele, fél
паланé́з polonaise (zene, tánc)
паланé́нне fogság
паласка́ць öblíteni, öblögetni
пала́тка 1. sátor 2. árusítóbódé
пала́ц palota
палача́нін polocki, Polock város

lakója
пáлены égetett, pörkölt
палéскі paleszjei
Палéссе Paleszje (Poleszje,
 tájegység az ukrán–fehérorosz
 határvidéken)
пáлец ujj
палéгка megkönnyítés,
 megkönnyebbülés; з *палéгкай*
 könnyedén
палéт repülés
палігóн lóter, gyakorlóter
палітó nyakabát
палі́ца polc
палі́ць meggyújtani
пáлка 1. bot, pálcá 2.
 szenvedélyesen
палкавóдзе́ц hadvezér
палкóўнік ezredes
палóва pelyva
палóзде 1. (szán)talp 2. csúszótalp
палóн fogság
палóнны fogoly, fogva tartott
палы́н öröm
палюбі́ць megszeretni vkit
палява́нне vadászat
палявóі 1. mezei 2. tábori
паля́на tisztás
паляндві́ца bélszín, vesepecsenye
паля́нка (kis) tisztás
паляўні́чы vadász-
паляце́ць 1. (el)repülni 2. felszállni
паляшóк Poleszje lakója
паляшóцкі poleszjei
памагчы́ segíteni
памалі́цца imádkozni
памáлу lassan
памáрыць álmodozni
памéраць mérni, megmérni,
 végigmérni
памі́ж között
паміра́ць / памéрці meghalni
памылі́цца hibázni
памы́ць megmosni

памяркоўнасць megbocsátás,
 elnézés
памятаць emlékezni
памяць emlék
пан úr
панаванне uralom
панаваць uralkodni
панавіты uraskodó, úrhatnám
панадвóрак udvar
панéсці elvinni, elszállítani
панéсціся vágatni, rohanni,
 száguldani
пáнна kisasszony
панóве hölgyeim és uraim
панцáк árpagyöngyleves
паньбы mélabús
панядзéлак hétfő
паня́цце fogalom
папéра papír
папéрці 1. (gyorsan) elindul,
 nekiindul 2. elkerget, kidob
 3. elhurcol, elcipel
паплéчнік harcostárs
паплы́ць úszni kezd
папра́віць 1. (meg)javítani
 2. megigazítani, rendbe hozni
папрасіць megkérni
папро́к szemrehányás
папярэ́джанне megelőzés
папярэ́дзіць megelőzni
па́ра 1. idő, időszak 2. itt az ideje
па́рада tanács
па́радак rend
па́радкаваць rendbehozni
па́раіцца tanácskozni
па-ра́нейшаму (éppúgy), mint
 azelőtt
па́ранены sebesült
па́раўнаць összehasonlítani
па́раўняцца egy vonalba kerülni
 vkivel
па́рвацца elszakadni, megszakadni
па́рода 1. fajta 2. eredet, származás
па́рта iskolapad

па́ртфэль aktatáska
па́ртыза́нскі partizán-
па́рушыць megsérteni, megszegni
па́рцьé (szálloda)portás
Па́рыж Párizs
па́рыжэлы vörösre fakult
па́рыжэць 1. vörös(es) lesz
 2. vöröslik
па́рэшткі maradványok
па́са́д 1. mezőváros 2. előváros
па́са́да tisztség
па́сажы́р utas
па́сека 1. vágásterület 2. irtvány
па́сэ́лішча lakosság
па́сеяны elvetett
па́сеяць 1. elvetni 2. terjeszteni
па́слабля́ць 1. legyengíteni
 2. csökkenteni, enyhíteni
па́слаць küldeni
па́слухаць meghallgatni
па́сля után
па́слясло́ўе utószó
па́смяя́цца kinevetni
па́со́л követ
па́со́льства követség
па́спакайне́ць megnyugodni
па́спе́ць 1. elérni *vmit* 2. sikerül
vmit megcsinálni 3. *за кім* lépést
 tartani vkivel
па́спешлі́ва sietősen, kapkodva
па́сса́джваць 1. lesegíteni
 2. leszállítani
па́ста́ва (daliás) testtartás
па́ста́віць 1. helyezni, rakni, tenni
 2. felépíteni, felállítani
па́сталéць megkomolyodni,
 megemberesedni
па́станаві́ць elhatározni,
 határozatot hozni
па́станóва határozat, rendelet
па́стаўле́ны állított
па́ступа́ць (be)lépni; *наступáць у*
універсітэ́т beiratkozni az
 egyetemre

пасуравець elkomorodni, ridegebbé válni
пáсці elesni
пасціся legelni
пасыла́цца hivatkozni vkire, tanúsíttatni vkivel
пáсьбішча legelő
пасябрава́ць összebarátkoztatni vkiket
пасяджа́нне ülés
пасядзе́ць (bizonyos ideig) elüldögélni
пасяро́д közepén
патаёмны titkos
пато́ркаца (néhányszor) megszúrni magát
патрабава́нне 1. követelés, igény 2. követelmény
патрабава́цца szükség van vmire, kell vmi
патрахі́ csirkebelsőségek
патру́шчаны törött
патрыво́жаны nyugtalan
патрыво́жыць 1. nyugtalanítani 2. zavarni, zaklatni
патрэ́бна szükséges, kell
патрэ́бны szükséges
па-ўда́рнаму kiválóan
паўднё́ва-захо́дні délnyugati
паўднё́вы déli
паўза́ szünet
паўкапа́ны földbe ásott
паўно́чна-ўсхо́дні északkeleti
паўно́чны északi
Паўно́чная Аме́рыка Észak-Amerika
паўста́нак kis (vasút)állomás, megállóhely
паўста́нец felkelő
паўсю́ль mindenhol
паўтара́ць / паўтара́ць (meg)ismételni
паўце́нь félárnyék
пах illat, szag

пахнуць 1. szaglik, illatozik 2. érződik
пахо́д hadjárat
пахо́джанне eredet, keletkezés
пахо́дзіць / пахадзіць származni
паху́чы erős szagú, illatos
пацалава́ць (meg)csókolni
пацалу́нак csók
пацвярджа́ць / пацве́рдзіць megerősíteni
паце́рці 1. bedörzsölni 2. lereszelni
паціска́ць (kissé) megszorítani; *паціска́ць плячы́ма* vállat vonni
пацые́нт beteg, páciens
пацяга́цца (bizonyos ideig) bolyongani, kóborolni
пацяпле́ць felmelegedni
пацясні́цца összeszorulni, zsúfolódni
пача́так vminek az eleje, kezdete
пачатко́вец kezdő
пача́цца elkezdeni
пача́ць kezdeni
пачу́цца hallatszani
пачу́ццё érzés
пачу́ць 1. (meg)hallani 2. érezni
пачына́цца kezdődni
пачына́ць / пача́ць kezdeni
паша́на tisztelet
пашанава́ць megőrizni, megóvni
пашкадава́ць megkímélni
пашта́льён postás
пашто́ўка levezőlap
пашука́ць (egy ideig) keresni, kutatni
пашы́раны elterjedt
пашыра́цца elterjedni
паэ́зія költészet
паэ́т költő
паэтыза́цыя poetizálás, eszményítés, szépítés
паэты́чны költői
пéвень kakas
пейза́ж 1. táj, vidék 2. tájkép

пельмэні húsos derelye	
пенал tolltartó	
пэнны habos, habzó	
пенсіянер nyugdíjas	
пень tuskó, tönk	
перабра́ца 1. átmenni, átkelni 2. (át)költözni	
пераважа́ць túlsúlyban van	
перавэ́сці 1. átvezetni 2. átállítani, áthelyezni 3. lefordítani	
пэрад előtt	
перада́ць átadni	
перадгóр’е előhegység	
перадсмярòтны halál előtti	
перадúмаць meggondolja magát	
пера́хаць 1. átkelni, átmenni, átutazni 2. átköltözni	
перажы́ць 1. végigélni, leélni 2. átélni, megélni 3. túlélni	
перайсці́ átmenni, átlépni	
перакана́ць meggyőzni, rábeszélni	
пераклад fordítás	
перакладáць (le)fordítani	
перакóшваць eltorzítani	
пералама́цца eltörni	
пералэ́зці átmászni	
пералі́чвацца felsorolni	
перамагчы́ (le)győzni	
перамало́ць (sokat, mindet) megőrölni	
перамóва tárgyalás, megbeszélés	
перамóга győzelem	
перапі́ска levelezés	
перапóўнены 1. túltöltött 2. túlsúfolt	
перапóўніць 1. túltölteni 2. túlsúfolni	
перапра́ва 1. átkelés, átjutás 2. rév, átkelőhely	
перапра́віць átkelni	
перапі́саны lemásolt	
перапі́сванне másolás	
перапі́сваць lemásolni	
перапы́няць megszakítani,	félbeszakítani
	перарабі́ць átalakítani, átdolgozni, átformálni
	перасадзі́ць átültetni, más helyre ültetni
	перасцерага́ць óvni, előre figyelmeztetni vkit
	перасялі́цца átköltözni
	ператвара́цца / ператвары́цца átalakulni
	пэрац 1. bors 2. paprika
	перацягну́ць 1. áthúzni, átvontatni 2. túlhúzni, túlfeszíteni
	перачака́ць kivárni
	перашкóда akadály
	перга́мент pergamen
	перóн peron
	першабýтны 1. ősi, ős- 2. primitív, elmaradott, vad
	першадрукáр ősnymdász
	пэрышы első
	перыёды́ка időszaki sajtó, periodika
	перы́яд időszak, periódus
	п’эса színdarab
	пэсенька dalocska
	пэсня dal
	песнятвóрчасць dalköltészet
	пэсці́ць ápolni, kényeztetni
	петрапаўлаўскі: <i>Петрапаўлаўская фартэ́цыя</i> Péter-Pál erőd
	пехато́ю gyalog, gyalogosan
	пець énekelni
	печ kályha, kemence
	пэчка kályha
	пэшки gyalog
	пíва sör
	пíкаць csipog, zümmög
	піліпаўка karácsony előtti böjt
	пінжáк zakó, kiskabát
	пíрог pirog, töltött kelt v. vajas tészta
	пíрс kikötómóló

пісаць írni	полацкі polocki, Polock város lakója
пісьмэннік író	пол nem
пісьмэнніцкі írói	поле mező, rét
пісьмó írás	пóліўка habart leves
піццѣ 1. ivás 2. ital	полк sereg
піць inni	пóлымя láng
пішучы író-	пóльскі lengyel; <i>пóльская мова</i> lengyel nyelv
пладзіцца 1. szaporodni 2. teremni, születni	Пóльшча Lengyelország
плакаць sírni	пóмнік emlékmű
план terv	пóмніць 1. emlékezni 2. gondolni vkire, vmire
планета bolygó, planéta	пóмслівасць bosszú
планіраваць tervez	пóначы éjjel
пláнка rendjelszalagpánt	пóпел hamu
пласцінка 1. lemez, lap 2. hanglemez	порт kikötő
плач 1. sírás 2. siratóének	пóрцыя adag
плебейскі plebejusi, köznépi	пóспех siker
плéсці 1. fonni, szőni 2. fecsegni, locsogni	пост böjt
плéчы vállak	пóстаць alak, figura
плóтнік ács	пóсуд edény
плóцік kerítés	пóсцілка derékalj
плóшча terület, tér	пот izzadság, veríték
плынь 1. folyás 2. ár, áradat 3. áramlat, irányzat	пóтым aztán
плы́сці 1. úszni 2. hajózni	пóўдзень dél
пляма folt	пóўна teljesen
плямэннік unokaöcs	пóўнач 1. észak 2. éjfél
пóбач 1. sorban 2. a közelben, a szomszédban	поўніць megtölteni, teletölteni
пóбыт 1. életmód, életforma 2. mindennapi élet	пóўны 1. teli 2. teljes
пóгляд 1. pillantás, tekintet 2. vélemény, nézet, szemlélet	пóўня telihold
пóдзвіг nagy tett	прабачаць / прабачыць megbocsátani vkinek
пóжня rét, kaszáló	прабірацца 1. keresztüljutni 2. bejutni
пóзірк tekintet, pillantás	прабіцца 1. keresztültörni 2. áthatolni, átszűrődni 3. nehezen élni
пóзна 1. későn 2. késő van	права jog
пóзні 1. késő, késői 2. elkésett 3. kései	правадыр vezér
пóкатам sorjában, egymás mellett	праваслаўны pravoszláv; <i>праваслаўная вѣра</i> pravoszláv hit
пóкуль 1. egyelőre 2. amíg	правіцель uralkodó
пóкут sarok	правóдзіць tartani, vezetni

пра́вы jobb
Пра́га Prága
прагаві́та mohón
прага́ліна (erdei) tisztás
пра́гна mohón
пра́гнуць vágni, szomjúhozni
пра́гны mohó
прагуча́ць hangzik, hallatszik, szól
прадава́ць / прада́ць eladni, árusítani
прадаўжа́льнік vminek a folytatója
прадба́чыць előre látni
прадвэ́сне tavaszelő
пра́дзе́д – dédapa
пра́дзе́ды *tsz* – ősök, elődök
прадмо́ва előszó
прадо́нна mélység, szakadék
прадрака́ць jósolni, (előre) jelezni
прадста́віць 1. bemutatni, felmutatni 2. képviselni
праду́кт termék
праду́кты élelmiszerek
прадчува́нне előérzet
прадчува́ць (előre) megérezni, megsejteni
прае́зд 1. átjárás 2. átjáró
прае́кт terv
прае́хаць 1. átmenni, áthaladni 2. túlhaladni
пражы́ць 1. élni, elélni vmeddig 2. bizonyos időt tölteni vhol
празры́стасць átlátszóság
празры́сты átlátszó
прайграва́льнік lemezjátészó
прайсці́ 1. elmenni, elhaladni vmi mellett 2. átmenni, keresztül menni 3. teljesíteni, elvégezni
праклё́н átok, megátkozás
пракрасці́ся 1. sikkasztáson/lopáson rajtaveszt/rajtakapják 2. belopózik, beoson, besurran
прала́з 1. rés, nyílás 2. kibúvó, kiút

прало́мвацца betörik
пралята́ць 1. (be)repülni 2. elrepülni, átrepülni
пра́ма egyenesen
праме́нне sugarak
праме́нь sugár
праме́ньчык kis sugár
прамільгну́ць 1. elsuhanni, elrepülni 2. felvillanni, felbukkanni
прамоўца szónok
прамысло́васць ipar
прані́кнуць behatolni, beszűrődni
прано́сіцца 1. elrohanni, elszárguldan 2. elterjedni
прапаве́днік prédikátor
прапалі́ць kiégetni, átégetni
прапанава́ць javasolni
прапано́ва 1. felajánlás 2. javaslat 3. házassági ajánlat
прапускні́ áteresztő, átbocsató
прарасці́ kicsírázni, kisarjadni
прарва́цца 1. kiszakadni, kilyukadni 2. kitörni
прарб́ў áttörés, átszakadás
прасі́ць kérni
прасла́віцца híressé válni
прасла́віць 1. híressé tenni 2. dicsőíteni, magasztalni
праспе́кт sugárút
прасто́ра tér
прасту́да megfázás
прасты́ць 1. kihűlni, lehűlni 2. átfázni
праце́й egyszerűbb
прасціра́ць kitárni, kinyújtani
праталі́на hóolvadásos, (hótól már) csupasz hely
пратрыма́цца megmaradni, (meg)tartani magát
пратэ́ст tiltakozás
праўда igazság; igaz
праўдзі́ва egyenesen, őszintén
праўдзі́вы 1. igaz 2. egyenes,

őszinte
праўленне 1. kormányzás
 2. vezetőség, igazgatóság
прафэсар professzor
прафесіянал szakma hivatásos
 művelője
праход 1. áthaladás, átjárás 2. átjáró
 3. nyílás, járat
праца munka
працаваць dolgozni
працавітасць szorgalom
працавіты munkaszerető, dolgozó
працяг folytatás
працягваць folytatni
прачаканца epedve várni
прачунца felébredni
прачытаны elolvasott
прачытаць elolvasni
прашчур távoli ő, előd
продаж eladás
продак ő, előd
проза próza
прэзвішча családnév
проста egyszerűen
просты egyszerű
просьба kérés
процьма töméntelen, tömérdek,
 rengeteg sok
Прўсія Poroszország
прыблўда jövevény
прыбóй hullámverés
прыбранаы feldíszített
прыбраць 1. kiltöztet 2. feldíszít
 3. eltávolít
прыб́іць (meg)érkezni
прыва́блiвы megnyerő, elragadó
прывэдзены felhozott, felsorolt
прывэзены hozott, szállított
прывэзці odaszállít, elhozni,
 felhozni
прывэсці felsorolni, felhozni
прывітанне üdvözlés, köszönés
прывітаць üdvözölni, köszönni
прывіцца meghonosul,

meggyökeresedik
прыв́ікнуць hozzászokni vmihez
прывязка 1. hozzákötés 2. csatla-
 kozás 3. felvétel, felmérés
 4. átv kötődés
прыгадаць emlékezni,
 visszagondolni
прыгажóць 1. szépség, bájosság
 2. kecsesség, elegancia
прыглушаны lehalkított,
 letompított
прыглядацца megfigyelni,
 figyelemmel kísérni
прыгнёт elnyomás
прыгнятаць elnyomni, leigázni
прыгода esemény; *поўны прыгодаў*
 eseménydús
прыгожа szépen
прыгожы szép, kecses
прыгон jobbágyság
прыдуманы ál-, koholt
прудворны udvari
Прудняпрóе Dnyeper menti
 terület
прудняпрóўскі: *прудняпрóўскі*
край Dnyeper-melléki táj
прыэджы jövevény
прыёмна kellemesen
прыехаць megérkezni (járművön)
прызба (ereszaljban levő) földpad
прызванне hivatás
прызнава́цца / прызна́цца
 bevallani, beismerni
прызнава́ць elismerni
прызна́нне elismerés
прызна́чыць kinevezni
прыйсці 1. megérkezni, befutni
 2. vmilyen állapotba jutni, kerülni
прыйсціся 1. megfelelő 2. kell
прыказка közmondás
прыкінуца tetteti magát
прыклад példa
прыкладна nagyjából, hozzávetőleg
прылада eszköz, készülék,

berendezés	görnyedt/hajlott hátú
прыляцець 1. iderepülni, ideszállni	прытармóжваць fékezni
2. megérkezni	прытóк 1. beáramlás 2. mellékfolyó
прéмаўка szólás(mondás)	прытулак menedék
прыма́ца 1. (növény) gyökeret	прытуліца odaszorulni,
verní, megeredni 2. (oltás)	odasimulni
megfogan	прыты́ка kis rúd, pecek
прыма́ць fogadni, felvenni	(halászathoz, ami a víz fenekén
прыму́сіць kényszeríteni	tartja a hálót)
прыно́сіць / прыне́сці hozni,	прыхава́ць elrejtteni, eldugni
okozni	прыхі́льнасць kitartás, odaadás
прыну́ка kényszer	прыхі́льнік vminek a híve, követője
Прынямо́нне Nyemen-melléki táj	прыход 1. megérkezés 2. bevétel
прыпада́ць 1. leborulni 2. vmihez	3. egyházközség
hozzásimulni 3. esni vmire	прыходзі́ць 1. megérkezni, befutni
(időpont)	2. vmilyen állapotba kerülni
прэ́печак kemenceszáj tűzrakó	прыці́снуца odaszorulni,
előtere	odasimulni
прыбы́нак 1. megállás, időzés	прыці́хнуць elcsendesedni,
2. megálló(hely)	elhallgatni
прыпыні́ца 1. megállni 2. meg-	прыця́гваць vonzani
szállni	прычы́м miközben, emellett
прэ́пяцкі pripjatyi	прычы́на ok
Прэ́пяць Pripjaty	прычэ́п pótkocsi
прыро́да természet	прыя́зны barátságos
прыро́дна természetesen	прыяры́тэт elsőbbség
прыро́дны természetes	прэзі́дым elnökség
прыручы́ць (meg)szelidíteni	прэзідэ́нт elnök
прыса́ды kettős fasor, sétány	прэ́ч el, félre
прысе́сці leülni	птуша́ня madárfióka
прыслухо́ўваца / прыслу́хаца	пту́шка madár
1. hallgatózni 2. odafigyelni 3.	пульт asztal, pult
hallgatni vkire	пункт 1. pont 2. hely, állomás
прыспéшваць sürgetni, siettetni	пурпу́ровы bíbor
прэ́стань kikötő, rév	пуска́ць / пу́сціць engedni
прыстаўля́ць / прыста́віць	пу́сціць грóшы pénzt fordítani
1. odatenni, odahelyezni	vmire
2. hozzáadni, hozzátoldani	пусты́ üres
прысто́йнасць illendőség, illem	пухна́ты 1. duzzadt, telt 2. puha
прыступа́ць 1. odamenni, odalépni	пуце́ўка 1. beutaló 2. menetlevél
2. hozzáfogni, hozzálátani	пу́шча őserdő, rengeteg
прысудзі́ць elítélni	пушы́сты pelyhes, pihés
прысу́тнічаць jelen lenni	Пці́ч Peics
прысуту́лены kissé	пчала́ méh

пчаліны méh-
пшаніца búza
пшанічны búza-
пыл por
пылінка porszem
пыліць 1. felverni a port
2. beporozni
пыльны poros, por-
пытанне kérdés
пытання kérdezni
пытаны kérni
пэўна megbízhatóan
пэўны megbízható
пявучы dallamos
пяніць lerészegíteni,
megrészegíteni
пяроўны gyöngy-
пяро toll
пясяр énekes
пясок homok
пясочак homok

пясчаны homokos, homok-
пячэбок peták, régi ötkopekes pénz
пятля 1. hurok 2. gomblyuk
3. ajtósarok
пятнаццаты tizenötödik
пятнаццаць tizenöt
пятніца péntek
пяты ötödik
пячота gyalogság
пяцідзесяты ötvenedik
пяцісоты ötszázadik
пяць öt
пяцьдзесят ötven
пяцьсот ötszáz
пячатка pecsét, bélyegző
пячы sütni
пяшчота 1. jólét, jómód
2. gyöngédség
пяшчотны 1. gyengéd 2. kellemes,
finom 3. törékeny

P

раб rabszolga
рабаваць kirabolni
рабіца vmilyené válni
рабіць készíteni, csinálni
работа munka
рабрынка borda
рабчык császármadár
рада tanács
радавацца örülni vminek
радасны örvendetes
радасць öröm
радзіма haza, szülőföld
радзіць szülni
рады öröm-, örömteli
радыё rádió
радыёсцэнарый rádiójáték
forgatókönyve
радыятар radiátor
раён kerület

ражок kis szarv
раз -szor
разабрацца kiismerni magát
vmiben
разагрэты felhevített
разадзеты kicsinosított, kiöltözött
разам együtt
Разань Rázány
разбіты szétvert
разбіць szétverni
разбуджаны felébresztett
разбураны szétrombolt, feldúlt
разбурьць feldúltni, szétrombolni
развезці széthordani, szétvinni
развэсці elvinni, elvezetni
развітальны búcsú-
развітанне búcsúzás
развітвацца búcsúzni
развіццё fejlődés

развóддзе tavaszi áradás
развявáцца lengeni, lobogni
разв'язка kioldás, megoldás
разгадáць megfejteni
разгарнóць 1. (zászlót) kigöngyölni
 2. (könyvet) kinyitni
разгíнацца kinyújtani
разглядáць / разгледзець
 észrevenni, felismerni
разгýблена zavarodottan
раздавáць szétosztani
раздóлле szabad tér, térség
раззлавáцца feldühödni, dühbe
 jönni
разлiк számítani
разлiчваць számítani
разлýка búcsú, elválás
разлучbиць elválasztani
разляпiць leválaszt, lefejt
разляцéцца szétrepülni, elterjedni
размаўляць beszélni, beszélgetni
размешчаны elterül, elhelyezkedik,
 van
размóва beszélgetés
размóкнучь felázni, szétázni
размясцiць elhelyezni
разнастáйны különféle
разрэз szétvágás, bevágás
разумéць megérteni
разýмна okosan
разýмны okos
разысцiся szétszéledni, eloszlani
раз'юшаны dühös
раз'яднáнне szétválasztás
раiцца tanácskozni
раiцца rajzani, kavarogni
раiць tanácsolni
раiць (méheket) rajjá alakítani
рай paradicsom, éden
рака folyó
ралля szántóföld
рамáн regény
рамантbзм romantika
раméнь szíj

раméньчык szíjacska
ра́на korán, reggel
ра́нак reggel
ра́ней korábban, hamarabb
ра́нейшы korábbi; *ра́нейшая мяжá*
 korábbi határ
ра́ница reggel
ра́ницай reggel
ра́ницóй reggel
ра́нкам reggel
ра́нне korábban
ра́ннi korai
ра́нцэ járadékot élvező személy
ра́птам hirtelen
раптóйна hirtelen, váratlanul
расá harmat
расéйски orosz; *расéйская мóва*
 orosz nyelv
раска́зваць / расказаць elmondani
расквiтнéць kivirágzani
раскiданы széttárt
раскiдаць széttárni
расклад szétosztás, elosztás
раскладзены elosztott
раскóпкi ásatások
раскóшны pompás, fényűző
раскрýлены kinyitott
раскрýць feltárni
раслiна növény
раслiнны növényi
распад szétesés
распараджáцца intézkedni,
 utasítást adni
распасцёрцi kiterjeszteni, kitárni
расплятáць kibontani
распусkáць elereszteni,
 szétereszteni
распýшчаны fegyelmezetlen
расставáнне elválás; búcsúzás
расстáйны elváló
расстáнне elválás
расстáцца elválni
расстрéльваць lelőni
рассячы szétvágni, széthasítani

раствóраны (fel)oldott	рóстань keresztút
растрáциць kiadni, elkölteni	рот száj
растрывóжаны nyugtalanító	рóўна egyenletesen, pontosan
расці nőni, nevelkedni, kivirágzani	рóўнасць egyenlőség
расцвісці kivirágzani	рóўны egyenlő
расцягваць kinyújtani, szétnyújtani	рубéль rubel
расчаравáнне kiábrándulás, csalódás	ру́жа rózsa
расчы́нены kinyitott, kitárt	ружжó puska
расчы́ніць kinyitni	ружóвы rózsaszín
расчэ́пліваць szétkapcsolni	рукá kéz
расшыфрóвацца megfejtést nyerni	рунь őszi vetés
ратавáцца megmenekülni	Русь Rusz; <i>Києўская Русь</i> a Kijevi Oroszország
ратавáць menteni	рух 1. mozgás 2. közlekedés 3. mozgalom
рату́нак megmenekülés, megmentés	рухавік motor
раўналётка kortárs	ру́хнуць összedőlni, beomlani
рацыяна́льны ésszerű, racionális	ручáй patak
раць hadnép, sereg	ру́чка kezecske
рачны́ folyami; <i>рачнáя сётка</i> folyamhálózat, vízhálózat	ручнік kendő, törő
рашáць / рашы́ць megoldani, megfejtani	ру́шыць megindulni
рвáцца elszakadni, tönkre menni	ры́ба hal
рваць kitépní, kirántani	рыбáк halász
ржаны́ rozs-	ры́бка halacska
ржы́шча rozstarló	ры́бны hal-, halas
рог szarv	Ры́га Riga
род¹ nemzetség, származás	ры́жскі rigai
род² fajta, féleség	рызі́на gumi
рóдзіч rokon	ры́зыка kockázat
рóдны szülő-; <i>родная мова</i> anyanyelv	Рым Róma
рóздум meggondolás	ры́мскі római; <i>ры́мскі náна</i> római pápa
рознакалярóвы különböző színű, tarka	ры́нак piac
рóзніца különbség	ры́са vonal, vonás
рóзны különböző	рысóра rugó
рóзум ész, értelem	рысь hiúz
рóзыгрыш lejátás, sorsolás	рытóрыка retorika
рóкат zúgás	рыхтавáцца készülni
рóля szerep	рыхтавáць felkészíteni
рóспач kétségbeesés	ры́цар lovag
рóспачны kétségbeesett	ры́царскі lovag- рэагавáць reagálni
	рэалізм realizmus
	рэáльны valós

рэдакцыйны szerkesztő-
рэдзька retek
рэдка ritkán
рэдка ritka
рэзаць vágni
рэзка vágás
рэкламны reklám-
рэкорд rekord
рэлігія vallás
рэліквія ereklye
рэльеф dombormű
рэпрэсія megtorlás

рэспубліка köztársaság;
Венгёрская (Вугорская)
Рэспубліка Magyar Köztársaság;
Рэспубліка Беларусь Fehérorosz
Köztársaság
рэформа reform
рэха visszhang
рэч dolog, holmi
Рэч Паспалітая Rzeczpospolita
рэчка patak
рэчышча folyómeder

C

сабака *h* kutya
сабачка kis kutya
сабачы kutya-
сабё magáról, magának
сабор székesegyház
сабраны összegyűjtött
сабраць összegyűjteni
савá bagoly
сагрэты felmelegített
сад kert
садзіцца / сёсці leülni
садзіць ültetni, leültetni
садок kis kert
садоўнік kertész
сакавік március
сакатанне kattogás, zakatolás
сакатушка fecsegő nő
сакратар titkár
сакрэт titok
сáла zsír, szalonna
салавэй fülemüle
саламяны szalma-
салдат katona
салёны sós
салодкі édes
сам *n* maga, személyesen
самá *n* maga
самаахвярны alázatos

самóтны magányos
сáмы leg-; *сáмы вялікі* legnagyobb
Санкт-Пецярбург Szentpétervár
санкт-пецярбургскі szentpétervári
санскрыт szanszkrit
сапраўдны jelenkori, valódi,
eredeti, igazi
сапраўды tényleg
саракавы negyvenedik
сарамлівы szégyenlős
сарваць letépni, leszakítani
сардэчка szívecske
сардэчна szívélyesen
сарока szarka
сарóчка ing
сасна erdei fenyő
саступаць lelépni, leszállni vmiről
сатанá sátán
сахá faeke
сачыць 1. figyelemmel kísérni
2. vigyázni vkire, vmire
свабóда szabadság
свабóдны szabad
свабóлле 1. pajkosság
2. önkényesség
свабóльнік önfújú, akaratos férfi
сваё *tsz* saját
сваё *s* saját

сват leánykérő, menyasszonykérő
сва́цця nászasszony
свая́ *n* saját
свая́к rokon
свѣдка tanú
свѣдчанне tanúság, bizonyíték
свѣдчыць tanúskodni
свѣжы friss
свет világ
свѣтач fáklya
свѣтла világosan
свѣтлы világos
свѣчка gyertya
свѣкар após
свініна disznóhús
свіннія sertés, disznó
Свіслач Szvíszlacs
світа́льны hajnali
світа́нак hajnal
світа́ць hajnalodni
світка a parasztok hosszú felső ruhája
світэр pulóver, szvetter
Свіцязь Szvityjaz
своеасаблівы sajátos
свой saját
свя́та ünnep
свята́р lelkész, pap
святкава́цца ünnepelni
святкава́ць ünnepelni
святлафо́р közlekedési jelzőlámpa
святле́йшы legfényesebb
святле́ць világosodni
святло́ fény
святóчны ünnep-, ünnepélyes
святы́ szent; *Святáя Зямля*
 Szentföld
святы́ня 1. szentély 2. ereklye
сваці́ца fényleni, világítani
сваці́ць világítani, fényleni
сезо́н szezon, időszak
секúнда másodperc
селядзѣц hering
селяні́н paraszt

сем hét
сѣмдзѣсят hetven
семна́ццаты tizenhetedik
семна́ццаць tizenhét
семсо́т hétszáz
сѣмя mag
сем’яні́н családapa
сѣна széna
сенажа́ць kaszáló, rét
серада́ szerda
серпанці́н szerpentin
сѣтка háló
сѣча harc, tusa, küzdelem
сѣялка vetőgép
сѣяць vetni
сѣе-тóе egy s más, valami
сѣлета ebben az évben
сѣмы hetedik
сѣння ma
сѣнняшні mai
Сібі́р Szibéria
сівы́ ősz (haj)
сігналі́ць jelezni
сіла erő
сілай erővel
сілкóм erővel
сімвал jelkép
сіні kék
сіно́нім szinonima
сінь kékség
сіпáты rekedt
ска́ба fogantyú
сказа́ць mondani
скака́ць ugrálni
скала́ szikla
скалану́ць megborzogani
скарача́цца lerövidülni,
 lecsökkenni
скарóб kincs
ска́рга panaszkodás
ска́рдзі́ца panaszkodni
скарóчана röviden
сква́пны mohó
скі́ба szelet

скінуць ledobni
склад alkat
складана bonyolultan
складанне összeállítás
складаны bonyolult
складання összetevpdni
складаць 1. összerakni 2. írni,
 költeni
склаціся alakulni
скочвацца legurulni, legördülni
скронь halánték
скрываць elferdíteni
скрыпка hegedű
скрыпторыюм scriptorium
 (Szentírást másoló műhely)
скрэбці lekaparni
скура bőr
слабы gyenge
слабейшы leggyengébb
слава hír, hírnév
славяцкі szlovák-
славіць dicsőíteni, magasztalni
славуты híres, neves, nevezetes
славянскі szláv
сланечнік napraforgó
слата híg sár, latyak
слаўны híres
след nyom, lábnyom
следства következmény
сло́ва 1. szó 2. beszéd, szónoklat
словазлучэ́нне szókapcsolat
сло́вам szóban
слоўнік szótár
слоўца szavacska
слуга szolga
служба szolgálat
служка szolgálta
служыць szolgálni
слуп oszlop
слухаць hallgatni vmit
слухач hallgató
слых hallás
сляза könny
смага szomjúság

смажаны sült, pirított
смаката́ finomság
смарагдавы smaragd; *смарагдавы*
адліў smaragd árnyalat
смарго́нскі szmarhonyi
Смарго́нь Szarhony
сма́чна finoman, finomat
сма́чны finom
сме́ла bátran
сме́ласць bátorság
сме́ртны halandó
сме́рць halál
сме́х nevetés
сме́цце szemét
сме́шкі tréfálkozás, csúfolódás
смуро́д bűz
смۇ́так szomorúság, bánat
смяле́й bátrabb
смяротні́к halálraítelt
смята́на tejföl
смяя́цца nevetni vkin; *смяяцца з іх*
 nevetni rajtuk
сनावáць 1. (fonalat) felvetni
 2. cikázni; *átv сनावáць планы*
 terveket szöni
снег hó
снегаві́к hóember
снегапа́д hóesés
снеда́нне reggeli
снеда́ць reggelizni
снежа́нь december
снежа́ньскі decemberi
снежны hó-, havas
сні́цца álmodni vmiről
сніць álomban látni vkit, vmit
Сойм Szojm, országgyűlés
сок lé, nedv; *бярóзавы сок* nyírlé
со́ль só
сом harcsa
сон álm
со́нечны napos
со́нца nap
со́рак negyven
со́рам szégyen

сóтня száz
сóты századik
спавіты bepelenkázott
спагадлівасць együttérzés
спадар uram
спадарства hölgyeim és uraim
спадарыня hölgyem
спадзяванне remény
спадзявацца remélni
спадніца szoknya
спадручна kényelmesen
спадчына örökség
спакваля apránként, lassacskán
спакойна nyugodtan
спакойны nyugodt
спакон: *спакон веку* (вякоў) örökké
спакусыць elcsábítani
спакуслівы csábító
спаленне égetés
спаліць elégetni
спалóхана megrémült
спасцігаць elérni, utólélni
спатканне találkozás
спаткацца з кім-чым találkozni
 vkivel, vmivel
спаткаць találkozni vkivel, vmivel
спатыкнуцца megbotlani vmiben
спаўняцца betölteni
спахапіцца észbe kapni
спацца aludni; *мне не спіцца* nem tudok aludni
спаць aludni
спачатку kezdetben
спачувальны együttérző
спёвы 1. ének (tantárgy) 2. egyházi ének
спёлы alapos, meggondolt
спэраду elöl, előlről
спеў éneklés, ének
спіна hát
спіхваць meglökni
сплэсці fonni
сплэцены fonott
спóведны gyónási

спорт sport
спóсаб mód
споўніцца betölteni életkort
спрабаваць próbálni
справа¹ dolog
справа² jobbra
спраўдзіцца sikerrel járni
спрачацца vitatkozni
спрóба próbálkozás, próba
спружбісты rugalmas, ruganyos
спружбіць megfeszíteni
спрётны ügyes
спрыяць kedvezni
спыняцца / спыніцца 1. megállni
 2. megszállni vhol
спыняць / спыніць megállítani
спытаць megkérdezni vkitől vmit
спяваць énekelni
спячы kisütni, megsütni
спяшацца sietni, igyekezni
спяшаць sietni, igyekezni
срэбны ezüstös, ezüst-
ссадзіць lesegíteni vkit vmiről
ссékчы levágni, kivágni
ставіцца 1. épülni 2. viszonyulni
 vkihez, vmihez
стагоддзе évszázad
стажок kis boglya
стáласць érettség
стаміцца kifáradni
стамляць kifárasztani
стан 1. alak 2. táborhely 3. igealak
станавіцца válni vmivé
станцыя állomás
старабелару́скі régi fehérorosz
старадаўні ősi, régi
старажытнабелару́скі ófehérorosz
старажы́тны ősi
старáнна nagy igyekezettel
ста́расць öregség
старóнка oldal
старшыня́ 1. elnök 2. törzsörmeister
стары́ 1. öreg 2. régi
ста́рыца holtmeder, holtág

ста́так nyáj	студзень ¹ január
ста́тут alapokmány	студзень ² korcsolya
ста́ца történni	студзіць lehűlni
стацыяна́р állandó (jellegű) intézmény	студэ́нт (egyetemi, főiskolai) hallgató, diák
стаць válni, lenni vmivé	студэ́нтка (egyetemi, főiskolai) hallgatónő, diáklány
стая́ць állni	стужка szalag
ствара́ць / ствары́ць megalkotni, létrehozni	стужку́ца beleütközni vmibe
стварэ́нне létrehozás	сты́лы kihült
створа́ны létrehozott	стыць elhűlni, kihűlni
сто száz	суайчы́ннік honfitárs
стог boglya, kazal	субо́та szombat
стол asztal	су́вязь kapcsolat
столь mennyezet	суд bíróság
столькі annyi	судзя́ bíró
сто́ма fáradtság	Су́здаль Szuzdal
сто́млена fáradtan	сузо́р’е csillagkép
сто́млены fáradt	сукава́ты görcsös, göcsörtös
сто́мны fáradt	сукэ́нка női ruha
стра́ва étel	сумава́ць bankódni, szomorkodni, vágyakozni
страка́ты tarka	су́мка táska
страле́ц sztrelec (16–17. századi orosz katona)	сумле́нне lelkiismeret
страло́к lövész	сумле́нны lelkiismeretes
страля́ць löni, tüzelni	су́мна szomorúan
страсць szenvedély	сумне́нне kétség
страха́ tető	су́мны szomorú
стра́шна félelmetesen, szörnyen	суні́цы <i>tsz</i> számóca, földieper
страшне́й borzasztóbb; <i>страшне́й</i> <i>за</i> borzasztóbb mint	суп leves
стра́шны szörnyű	супако́іца megnyugodni
страшэ́нна rettenetesen	супрацо́ўнік munkatárs
страшэ́нны rettenetes	су́праць és супро́ць vmi ellen, vmivel szemben
стро́гі szigorú	супярэ́чнасць ellentmondás
струме́нь sugár, áram(lat)	супярэ́чыць ellentmond
стрые́чны unoka-; <i>стрые́чная</i> <i>сястра́</i> unokahúg; <i>стрые́чны</i> <i>брат</i> unokafivér	суразмо́ўнік beszélgetőtárs
стры́манасць visszafogottság, kiméertség	сур’э́зна komolyan
стрыма́ць visszatartani, feltartóztatni	сур’э́зны komoly
стрэ́л lövés	суро́ва rideg, zord
	сусе́д szomszéd
	сусе́дскі szomszéd-
	сустрэ́кацца / сустрэ́цца találkozni vkivel

сустракаць / сустрэць talalkozni
 vkivel, fogadni vkit
сустрэча találkozás
сухадóлы szárazvölgyi
сухі száraz
сухóты tüdőbaj
суцэльны sűrű
сучаснік kortárs
сўчча ágak
сфэра 1. gömb 2. övezet
схапіць elfogni
схіл lejtő
схóвішча raktár
сход gyűlés
схоў fedezék
сцвярджацца állítani
сцвярджаць megerősít, jóvá hagy
сцэжачка keskeny ösvény, csapás
сцэжка ösvény
сцерагчы őrizni vmit, vigyázni
 vmire
сцэрлядзь kecsége
сціпла szerényen
сціплы szerény, igénytelen
сціхнуць elcsendesedni
сцюдзёны fagyos
сцю́жа dermesztő hideg, fagy
сцяг zászló
сцяжынка keskeny ösvény, csapás
сцямнець sötétedni
сцяна́ fal
счарнець megfeketedni
сшы́так füzet
сыграць játszani, eljátszani
сы́каць sziszegni
сын fia vkinek
сып kiütés (bőrön)

сы́пацца szétszóródni
сы́паць szórni, hinteni
сыр sajt
сырбы́ nyers
сысці lemenni, leszállni vmiről
сэнс értelem
сэрца szív
сэрцабіццё szívverés, szívdobogás
сюды́ oda
сюды́-туды́ ide-oda
сябар barát
сябе́ magát
сябраваць barátkozni
сяброўка barátnő
сяброўскі baráti
сягоння ma
сядзець ülni
сядло́ nyereg
сякэра szekerce, bárd
сякія-такія valamilyen
сяліба település
сяло́ falu
сяляне parasztok
сяля́нскі paraszt-, paraszti
сямідзесяты hetvenedik
сямісо́ты hétszázadik
сям'я́ család
сяржа́нт szakaszvezető
сярмя́жка darócruha
сяро́д között, közül
сярэдневяко́ўе középkor
сярэ́дні közép-; *Сярэ́дняя А́зія*
 Közép-Ázsia
сястра́ lánytestvér
сяўба́ vetés
сячы́ felvágni, kivágni

T

тава́р áru
тава́рыскі baráti, bajtársi
тава́рыш társ, elvtárs

тагача́сны akkori
тады́ akkor, amikor
таджы́кскі tadzsik

таёмны titkos
так így
такі ilyen, olyan
таксама is, szintén, ugyanúgy
таксічны mérgező, toxikus
талака kaláka (szívességi alapon végzett társas munka)
талёрка tányér
таленавіты tehetség
талант tehetség
там ott
тамў mert; *тамў што* azért mert
тамтэйшы ottani
танны olesó
танцаваць táncolni
тапарышча nagy fejsze
тата apa
татара-манголы tatár-mongolok
татарскі tatár; *татарскія аддзелы* tatár csapatok
татары tatárok
татарын tatár
таўшчэзны nagyon vastag
таямнічы titokzatos
таямніца titok
твар arc
тварог túró
тварыць teremteni, alkotni
твор mű
творца alkotó
творчасць alkotás
творчы alkotó-, alkotói
тканіна szövet
тканы szótt, szövött
тлум kábulat
тлумачыць magyarázni
тлумачэнне magyarázat
тлусты zsíros
то akkor, akkor hát
тоё s ez, az
той h az
Токію Tokió
толькі csak
тона tonna

тонкі vékony
торг kereskedés
тоўсты kövér
травá fű
травень május
трагічны tragikus
трактар traktor
трактарны traktor-
трамва́й villamos
транспарце́р futószalag
тра́піць kerülni vhoва
трапля́ць eltalálni
трапяткі 1. remegő, reszkető
2. pislákoló
тратуа́р járda
траўка füvecske
троп szókép; *збіцца з тропы* kizökkenni a kerékvágásból
тро́хі kicsivel
трохсо́ты háromszázadik
тру́цень hereméh
тры három
трыва́ць elviselni
трыво́га nyugtalanság, izgalom
трыво́жны aggasztó, nyugtalanító
трыво́жыць nyugtalanítani
трыма́цца kapaszkodni vmibe, ragaszkodni vmihez
трыма́ць (meg)fogni, (kézben) tartani
трымце́ць remegni, reszketni
трына́ццаты tizenharmadik
трына́ццаць tizenhárom
тры́ста háromszáz
трыцца́ты harmincadik
тры́ццаць harminc
трыяле́т triolett
трэ́ба szükséges, kell
трэ́сці rázni, megrázni
трэ́ці harmadik
туга́ szorosan, feszesen
туды́ ide
туды́-сюды́ ide-oda
тужы́ць szomorkodni

тузаць rángatni
туліць magához ölelni
тумán köd
ту́ндра tundra
тупаце́ць dobogni
турак török
турбо́та gond
ту́ркі törökök
турма́ börtön
ту́рэмны börtön-
ту́рэцкі török
тут itt
тутэйшы itteni
ты te
ты́дзень hét
тын palánk, léckerítés
тыпо́вы tipikus

тырча́ць 1. meredezni, meredni
2. kilátszani, kiállni
ты́сяча ezer
ты́сячны ezredik
ты́тул cím, rang
ты́цкаць döfni, piszkálni
ты́я azok; *ты́мі дня́мі* akkoriban
тэарэ́ма tétel, teorema
тэа́тр színház
тэ́кст szöveg
тэлеба́чанне televízió, televíziózás
тэ́левізар televízió(készülék)
тэ́легра́фны távíró-
тэ́лефо́н telefon
тэры́тарыя́льны területi
тэрыто́рыя terület

У

уба́чыць meglátni
убі́ць beverni, beszúrni
убра́цца kiöltözni, felékesíteni
magát
ува́га figyelem
ува́р megfőzés
уварва́цца megfőni
уваскрэ́сенне feltámadás
уваскрэ́сіць feltámadni
увахо́д bejárat
увахо́дзіць / увайсці́ bemenni
уваччу́: *хто баі́цца, таму́ ўваччу́*
дваі́цца megijedt ember az
árnyékától is fél
уве́рсе fent
уве́рх felfelé
уве́снy tavasszal
уве́сь egész
уве́чары este
уводзі́ць bevezetni
уво́сень ősszel
уга́двацца etlalálni, kitalálni
уго́ру fel

угрэ́ць megmelegíteni
удава́ özvegy
удала́ sikeresen
уда́рыць megütni
уда́цца sikerülni
уду́шша légszomj, fulladás
уды́х belégzés
удзельні́чаць részt venni
удзэ́нь nappal
ужо́ már
ужыва́цца hozzászokni vkihez,
vmihez
узаёмнасць kölcsönösség
узаёмны kölcsönös
узара́ць felszántani
узбе́гчы felszaladni
узбро́ены felfegyverkezett,
felfegyverzett
узбро́іць felfegyverezni
узбу́джана izgalmasan
узбу́джаны izgalmas
узбярэ́жжа part, partmellék
узва́р befőtt

узвыша́цца emelkedni, növekedni	jönni
узвы́шша magaslat, emelkedés	ула́дны uralkodó, parancsoló
узго́рак domb	ула́сник tulajdonos
узго́р’е magaslat, domb	ула́сны saját
уздаго́н nyomába, utána	ула́сціва jellemzően
уздоўж vmi mentén	ула́сцівы jellemző
узды́х sóhajtás	уле́тку nyáron
уздыха́ць / уздыхну́ць lélegezni, sóhajtani	улічы́ць figyelembe venni
узімку télen	уло́нне öl, méh
узле́ці felmászni, felmenni vmire	улюбе́ны szerelmes
узле́сак erdő széle	умацоўва́ць / умацава́ць megerősíteni
узле́т felszállás, szárnyalás	уме́рці meghalni
узяце́ць felszállni, felrepülni	уме́ць képesnek lenni vmire
узмалі́цца kérni, könyörögni vkitől vmit	умо́ва feltétel
узма́хваць lengetni, lendíteni	умя́ць 1. meggyúrni 2. legázolni 3. megzabálni
узмацня́цца megerősödni	умяшча́цца elférni vhol
узмо́р’е tengermellék	уначы́ éjjel
узнаві́ць felújítani	універсі́тэт egyetem
узнагаро́да jutalom	уні́з lefelé
узнагаро́дзіць megjutalmazni	уні́зе lent
узначáльваць vezetni, élén állni vminek	у́нікум unikum
узнёслы magasztos, emelkedett	уно́чы éjjel
узніка́ць / узнікну́ць megjelenni	уно́к unoka
узнóсіць felvinni, felemelni	уно́траны belső, bel-
узня́ты felemelt	упа́рты makacs, konok
узо́р minta, mintázat	упе́рціся nekitámaszkodni vminek
узра́давацца megörülni	упе́ршыню́ először
узыхо́дзіць / узысці́ felmenni vmire	уплы́ў hatás, befolyás
узя́цца hozzáfogni vmihez, nekifogni; <i>узяцца за няро</i> tollat ragadni	упраўля́цца elkészülni vmivel
узя́ць fogni, megfogni	упрыго́жанне díszítés
Україна Ukrajna	упрыго́жваць 1. díszíteni 2. befesteni
украї́нскі ukrán	ура́давы kormányzati
ула́да hatalom	ураджа́й termés
улада́нне birtok	уража́нне benyomás
улада́р uralkodó	уража́ваць hatással lenni vmire, vkire
улада́рнік uralkodó	ура́з rögtön, azonnal
улада́рыць uralkodni	ура́нку reggel
уладкава́цца rendeződni, rendbe	ура́тава́цца megmenekülni
	урачы́сты ünnepi, ünnepélyes
	уро́к 1. tanóra 2. lecke 3. tanulság

уручыць átadni
урывацца betörni, megrohamozni
урэшце végül
усё minden
усё minden; *усё больш* egyre
 inkább, mindinkább; *усё ж* még
 inkább
усёмоглы mindenható
ускінуць feldobni
ускочыць felugrani, felpattanni
ускраёк széle vminek
ускраіна vmilyen terület széle
услаўленне dicsőítés
услаўляць dicsőíteni
услухоўвацца figyelmesen
 hallgatni vmit
усмешка gúnyos mosoly
усмешлівы mosolygó
усміхнуцца elmosolyodni
успамін emlékezés
успамінаць / успомніць emlékezni
успрыняць felfogni, megérteni
успыхнуць fellobbanni, fellángolni
 (tűz)
уставаць felállni, felkelni
устаяць szilárdan állni
усур'ёз komolyan
усутыч szorosan, egészen közel

усхліп szipogás, hüppögés
усход kelet
усходнеславянскі keleti szláv
усходні keleti
усцешыцца megörülni
уцяж vmi mentén
усыпаць beszórni
усяго összesen
усякі mindenféle
утаймаваць megszelidíteni
утварацца / утварыцца kialakulni,
 létrejönni, megalakulni
утрамбаваны ledöngölt
утрымлівацца tartani magát vhol,
 nem távozni
утульна kényelmes
уцалець (épségben) megmaradni
уцяміць megérteni, felfogni vmit
уцяпліць melegíteni, melegen
 tartani
уцячы elfutni
участак földrész, telek
учапіцца beleakasztani
учора tegnap
учынак cselekedet
ушанаваць tisztelettel adózni
 vminek, megtisztelni vkit
уявіць elképzelni

Ф

фаé színházi előcsarnok
фанабэ́рліва nagyképűen
фа́рба festék
фартэпіяна zongora
фарысе́йскі farizeus, álszent
фашы́ст fasiszták
феадалі́зм feudalizmus
феервэ́рк tűzijáték
фея tündér
фізіка fizika
філасо́фія filozófia
філасо́фскі filzófiai, bölcseleti; *phi-*

ласо́фскі камень a bölcsék köve
фі́льм film
фіяле́тавы lila
фон háttér
фо́рма forma, alak
фо́рс kérkedés
фра́нцыз francia (férfi)
фра́нцызскі francia
фра́нт front
фра́ска freskó
фу́нт (súlymérték) font
фу́рман kocsis

X

хавáць elrejtteni, eldugni
хадá járás(mód), menés
хадзіць menni, járni, járkálni
хай hagy; *хай ёдзе, калі хоча* ha akar, hagyj menjen
халаднік hideg leves (zöldséges és húsos v. halas kvaszból)
халодны hideg
хапáца vmi után kapni
хапáць megragadni
харáктар jellem, természet
характэрна jellemző
хараствó szépség
хáта (paraszt)ház
хátка kunyhó
хáтні otthoni
хаўрýснік cinkos, szövetséges
хацэ́ца akarni, kívánni
хаце́ць akarni
хвалá köszönet
хвалі́цца dicsekedni
хва́ля hullám
хвалява́нне 1. hullámozás
2. idegesség, nyugtalanság
хвалява́цца 1. hullámozani
2. idegeskedni
хварóба betegség
хварэ́ць betegeskedni *хварэ́ць на грып* influenzás; *хварэ́ць на сухóты* tüdőbajos
хвіліна pillanat
хвілінка pillanat
хвóйны túlevelű; *хвóйныя парóды* túlevelű fajták
хвóры beteg

хіба talán, esetleg
хімікáт vegyszer
хімічны kémiai
хімія kémia
хлеб kenyér
хлеў istálló, ól
хло́пец fiú
хлусліва megtévesztően
хлусіць hazudni
хлю́паць cuppogni
хляўчýк kis istálló
хма́ра felhő
хол hall
хóлад hideg
хóпіць elegendő, futja
хóрам kórusban
хоць habár
храм templom
хрыпéць hörögni
хры́пнуць berekedni
хрысці́ннiн keresztény
хрысці́нскi keresztény
хрышчэ́нне keresztelés
хрэсьбі́ны keresztelés
хто ki
хтóсьці valaki
худóба jószág
худы́ karcsú
хўстка kendő
хўтка gyorsan
хўткасць gyorsaság
хўткі gyors
хутчэй gyorsabban; *хутчэй за ўсё* több mint valószínű

Ц

цалава́ць megcsókolni
ца́лкам teljesen
цана́ ár

цаp cár
цаpквá templom
цаpкóўны egyházi

царэўна carevna, nagyhercegnő (a
cár leánya)
цаца játék
цацка játékszer
Цвер Tver
цвёрда keményen
цвёрды kemény
цвік szeg
цвіль penész
цвіці virágzani
цвярдэня erőd, erődítmény
цэла test
цёмра sötétség
цэмя fejtető
цень árnyék
цеплыня melegség
цэсны szoros, szűk
цяярúk nyírfajd(kakas)
цёмна sötét
цёмны sötét
цёпла melegen
цёплы meleg
цётка nagynéni
цётухна nénikém (megszólítás)
ці vagy
цікава érdekesen
цікавасць érdekesség
цікавіцца érdeklődik vmi iránt
цікавы érdekes
цікаўны kíváncsi
цір céllövölde
ціха halkán
ціш csend, béke
цішыня csend
цнатлівы ártatlan

цўда csoda
цудобўны csodás, lenyűgöző
цўкар cukor
цукэрка cukorka
цыліндр cylinder
цыра́та viaszosvászon
цёрк cirkusz
цыру́льня fodrászat
цырымóнія szertartás, ceremónia
цёмяны homályos
цэгла tégl
цэлы egész
цэмент cement
цэнтр központ
цэнтра́ль fővezeték
цэнтра́льны központi
цэх üzem, műhely
цягавітасць teherbírás
цягнік vonat
цягну́цца húzódni
цягну́ць törekedni, igyekezni
цягу́чы nyúlós, sűrű
цяжка nehezen
цяжкасць nehézség
цяжкі és **цяжкі** nehéz, kemény
цямне́ць sötétedni
цяністы árnyékos
цяпёр most, pedig, mostanában
цяплó meleg, melegség
цярпéне türelem
цярпéць tűrni, elviselni
цярэ́біць ráncigáni, cibálni
цясніна szurdok, hegyszoros
цячы́ folyni, áramlani

Ч

чабо́р kakukkfű
чад fojtogató füst
чайка sirály
чакáнне várakozás
чакáць várni, várakozni

чалавéк ember
чалавéцтва emberiség
чалавéчы emberi
чаму́ miért?
чаму́сьці valamiért

чапля kócsag, gém
чапляца beleakadni vmibe
чапляць akasztani
чаравікі cipő
чаравічкі kis cipő
чарадзей varázsló
чарапічны tetőcserép
чарва méhbáb
чарга sor, sorrend
чарнаскуры fekete bőri
чарнэй feketébb
чарнець befeketedni
чарніцы *tsz* fekete áfonya
Чарнобыль Csernobil
чарніла tinta
чаромха zelnicemeggy
чарот nád, nádas
чароўны varázslatos
чары varázslat, bűbáj
чарэшня cseresznye
час idő
часам néha
часаць fésülni
часопіс újság
ча́ста gyakran
ча́стка rész
ча́сты gyakori
часце́й gyakrabban; *часце́й за ўсё*
 legtöbbször
чатырна́ццаты tizennegyedik
чатырохсо́ты négyszázadik
чаты́ры négy
чаты́рыста négyszáz
чацвэ́р csütörtök
чацвэ́рты negyedik
чвэ́рць negyed
чвя́канне csámcsogás, cuppogás

чмель dongó
чо́рны fekete
чува́ць hallatszani
чужа́к idegen
чужбі́на idegen ország
чужы́ idegen, külföldi
чужы́нец idegen
чума́ pestis
чу́тна és **чу́тно** hallatszik, úgy hírlik
чуць¹ hallani
чуць² alig, egy kissé
чу́чала kitömött állat
чыгу́н nyersvas
чыгу́нка vasút
чы́й kié?
чым ahelyett, hogy
чым-не́будзь valamivel
чы́мся valamivel
чы́н rang, rendfokozat
чы́рвань vörösség, pír
чырво́ны piros
чысло́ dátum
чы́сты tiszta
чысці́ня tisztaság
чыта́емы olvasott
чыта́нне olvasás
чыта́ць olvasni
чыта́ч olvasó
чэ́мпіён bajnok
чэ́пкі tapadós, ragadós
чэ́рва méhbáb
чэ́рвень június
чэ́рвеньскі júniusi
чэ́рствы kemény, szikkadt
чэ́х cseh
Чэ́хія Csehország
чэ́шскі cseh

Ш

ша́лі serpenyős mérleg
шаль 1. nyakkendő 2. sál
шанава́ць tisztelni

ша́пка sapka
шапну́ць suttogani
ша́р gömb

шасна́ццаты tizenhatodik
шасна́ццаць tizenhat
шасці́дзес’яты hatvanadik
шасці́канц’овы hatágú
шасці́со́ты hatszázadik
шасэ́йка műút
ша́ты árnyék
шаўко́вы selyem-
ша́фа szekrény
шафэ́р sofőr
шаце́р sátor
шаша́ országút
шваге́рка sógornő
швед svéd (férfi)
швэ́дскі svéd
шкадава́нне sajnálkozás
шкадава́ць 1. sajnálni 2. kímélni
шкло üveg
шкля́нка pohár
шкляны́ üveg-
шкóда kár
шкóла iskola
шкóльны iskolai, iskola-
шлагба́ум sorompó
шлюб házasság
шлях út
шмат sok
шматкале́рны sokszínű
шматок rongydarab
шматлі́кі számtalan
шматпавя́рховы többemeletes
шматпаку́тны sokat szenvedett
шок sokk
шо́сты hatodik
шоўк selyem
шоўкавы selyem-
шпа́цыр séta
шпіён kém
шпіта́ль kórház
шрот sörét
штыль szélcsend
штаны́ *tsz* nadrág
што mi, mit
штогод évente

штогадзі́нна óránként
штого́дна évenként
штодзё́нны mindennapi
штоднё́я naponta
што-не́будзь valami
штора́ніцы minden reggel
што́сь valami
што́сьці valami
штохві́лінна percenként
штохві́ліны percenkénti
штурха́цца lökdösn
штык szurony
шукáнне keresés
шукáць keresni
шум zaj
шумі́ць zúgni
шўмна zajosan
шўмны zajos
шчаб’я́нне csicsergés
шчаб’я́таць csicseregni
шчаб’яту́шка 1. csicsergő madárka
 2. locsi-fecsi (gyerek, nő)
шчакá arc
шчаслі́ва szerencsésen
шчаслі́вы szerencsés
шчаслі́ўчык szerencsés(ember)
шча́сце szerencse
шча́сціць szerencsésnek lenni
 vmiben
шча́ўе sóska
шчо́дра bőkezűen
шчо́драсць bőkezűség
шчо́дры bőkezű
шчэ́льны sűrű, tömött
шчэ́бра őszintén
шчэ́бры őszinte
шчыт pajzs
шы́ба ablaküveg
шы́беніца akasztófa
шыне́ль köpeny
шы́нка sonka
шыньён konty (vendéghajból)
шыр szélesség
шыракава́ты kicsit széles

шыракалісты széles levelű
шыро́ка szélesen
шыро́кі széles
шыць vargni
шы́шка toboz
шэ́лест susogás
шэ́раво́кі szürkeszemű

шэ́раг sor
шэ́рань zúzmara
шэ́ры szürke
шэ́рб́ф serif
шэ́ць hat
шэ́цьдзесят hatvan
шэ́цьсо́т hatszáz

Э

эйфа́рб́я eufória
экалагі́чны ökológiai
экало́гія ökológia
эканомі́ка gazdaság,
közgazdaságtan
экза́мен vizsga
экзаменáтар vizsgáztató
экза́тыка egzotika
экску́рсія kirándulás, látogatás

э́ксперыме́нт kísérlet
э́лектраста́нцыя villanytelep
э́лектро́н elektron
эпо́ха korszak
э́тажэ́рка polcos állvány
э́тні́чны etnikai
э́тымало́гія etimológia
э́х eh

Ю

юбіле́й évforduló
ювельр ékszerész
юна́к ifjú
юна́цкі ifjúkori

юна́чы ifjúkori
ю́ны fiatal, ifjú
ю́шка halászlé

Я

я én
я́блык alma
я́блыня almafa
я́блычны alma-
я́ва valóság
я́вар jávorfa, juhar
я́гада bogyó
я́гады bogyó-, bogyótermő
я́гня́ bárány
яго́ *h* övé
яго́ны *h* övé
яе́ *n* övé

яéшня́ rántotta
язмі́н jácint
язы́к nyelv (testrész)
я́йка tojás
як hogyan, ahogyan; *як бы́* nehogy;
як ма́га ahogy csak lehet; *як ні́*
дзі́ўна bármilyen különös/furcsa;
як тады́ каза́лі ahogy akkor
nevezték
які́ milyen
які́-не́будзь valamilyen
якраз́ éppen, pontosan

ялавичына marhahús
яловы fenyő-
яма gödör, verem
яна́ n ő
яно́ s ő
яны́ ők
яр vízmosás, horhos

яслі 1. jászol 2. bölesöde
ясна világosan
ясны világos
яфрэйтaр őrvezető
ячмeнь árpa
ячэя sejt
яшчэ még